PERE CEREZO

ENTRE GIRONA I ARGENTINA

JORDI GALÍ

Coberta

Desembre de 1932

Pere Cerezo, diputat del Parlament de Catalunya.

JOSEP MARIA SAGARRA / ANC

PERE CEREZO

ENTRE GIRONA I ARGENTINA

PERE CEREZO

ENTRE GIRONA I ARGENTINA

JORDI GALÍ

FUNDACIÓ JOSEP IRLA

BARCELONA, NOVEMBRE DE 2018

A la Laia, als meus pares i a la meva germana, per ser-hi.
I al meu avi, per aquelles converses en què semblava que no parléssim de res,
i parlàvem de tot.

Agraeixo de manera especial la col·laboració
de Margarita Cerezo, Marga Cardona i Josep Maria Corrales,
per conservar, a una i altra banda de l'Atlàntic, documents i records,
però també aquell esperit generós i bonhomiós del seu pare i avi.

Huellas

«El viento borra las huellas de las gaviotas.
Las lluvias borran las huellas de los pasos humanos.
El sol borra las huellas del tiempo.
Los cuentacuentos buscan las huellas
de la memoria perdida,
el amor y el dolor,
que no se ven,
pero no se borran.»[1]

1 Eduardo GALEANO. *El cazador de historias,* p. 13.

FUNDACIÓ JOSEP IRLA
historia@irla.cat

EDITOR
JOSEP VALL

EQUIP EDITORIAL
JOAN ALMACELLAS
CARME PUJOL

CORRECCIÓ LINGÜÍSTICA
SOFIA LOZANO

DISSENY ORIGINAL
JORDI VINYETS

IMPRESSIÓ
GRÀFIQUES CUSCÓ

ISBN
978-84-09-01394-4

DIPÒSIT LEGAL
B 9970-2018

Diputació de Girona

L'obra editada en aquest llibre
va ser la guanyadora de la
Beca d'Estudis Històrics President Irla 2017
convocada per la Fundació Josep Irla
amb el suport de la Diputació de Girona.

Són rigorosament prohibides, sense l'autorització escrita dels titulars del copyright, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment i suport, incloent-hi la reprografia i el tractament informàtic, la distribució d'exemplars mitjançant lloguer o préstec comercial, la inclusió total o parcial en bases de dades i la consulta a través de la xarxa telemàtica o d'internet. Les infraccions d'aquests drets estan sotmeses a les sancions establertes per les lleis.

BIBLIOTECA DE CATALUNYA - DADES CIP

Galí i Farrés, Jordi 1989- autor

Pere Cerezo, entre Girona i Argentina
Bibliografia. Índex
ISBN 9788409013944
I. Fundació Josep Irla II. Títol
1. Cerezo, Pere, 1890-1977 2. Polítics - Catalunya - Biografia 3. Republicanisme - Catalunya - Història - S. XX
929Cerezo, Pere
94(460.23)"19"

Sumari

Presentació. **Dignitat** 11
Marta Madrenas i Carles Puigdemont

Pròleg. **Enaltint la República del 14 d'abril** 13
Josep Clara

PERE CEREZO,
ENTRE GIRONA I ARGENTINA
Jordi Galí

Introducció. Tot va començar a Corrientes 15
1. Fer les Amèriques:
de les necessitats de Matute a les llagostes de Mendoza 19
2. De Pedro a Pere: un gironí d'Argentina 33
2.1. Estudiant a Girona i a Barcelona 35
2.2. De la formació a la professió 39
3. La política, per primer cop 53
4. La República i el retorn a l'Ajuntament 67
5. Diputat del Parlament de Catalunya 91
6. A la presó 107
6.1. El recobrament de la llibertat 121
7. Alcalde de la Girona en guerra 127
8. L'exili: retorn a l'Argentina natal 143
8.1. De l'última nit gironina a l'arribada a Buenos Aires 143
8.2. President del Casal de Catalunya 153
8.3. Diputat a l'exili 163
8.4. Galeuzca 171
8.5. Els últims dies d'un republicà oblidat 173

Fons documentals i gràfics consultats 177
Testimonis consultats 179
Bibliografia 181
Índex onomàstic 189

Circa 1931
Pere Cerezo.
FOTO LUX / JMCC

PRESENTACIÓ

Dignitat

MARTA MADRENAS ALCALDESSA DE GIRONA
CARLES PUIGDEMONT 130è PRESIDENT DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA

Pere Cerezo i Hernàez encarna com poques persones el concepte que encapçala aquestes línies. Nascut el 1890 a Mendoza (Argentina), de pares riojans, va créixer a Girona, ciutat que l'acollí i contribuí a formar-lo com a persona progressista i solidària.

Ve de molt lluny la voluntat, gironina i catalana, d'integrar a casa nostra les persones que, sovint obligades, han de deixar el seu lloc d'origen. Pere Cerezo, i la seva família, no en va ser una excepció i aprofità les aules de Girona i Barcelona per instruir-se, adquirir consciència social i, com ell mateix escriuria, *«voluntat de lluita»* per tal de contribuir a transformar la realitat que l'envoltava.

La magnífica biografia de Jordi Galí ens mostra un home d'una ingent capacitat de treball, que compaginava l'activitat laboral i el seu compromís social i polític: president del Centre d'Unió Republicana (1915), regidor i tinent d'alcalde de l'Ajuntament (1918-1922), i novament regidor (1931-1934) després de la primera Dictadura. A partir del 1932, diputat al Parlament de Catalunya, empresonat pels Fets d'Octubre de 1934, i finalment alcalde de Girona (1937-1939).

I després, l'exili, com a conseqüència d'una Dictadura implacable i cruel que va afusellar i empresonar aquelles i aquells que havien defensat la legítima legalitat republicana, votada majoritàriament pel conjunt de la ciutadania.

A Argentina, Cerezo no abandonà el seu compromís de catalanitat. Mantingué la seva condició de diputat a l'exili, presidí el Casal de Catalunya de Buenos Aires i sostingué un reiterat contacte epistolar amb Josep Tarradellas, president a l'exili d'ençà del 1954. En una de les cartes que li adreçà el desembre de 1957, el gironí li comentava: *«És evident que cap plaga ha estat eterna, la brutal situació que pateix Espanya pot fer crisis en qualsevol moment. Produït el daltabaix és difícil afirmar com es podrà prendre part directa en l'acció, però sempre seria bo tenir un criteri o un estat d'opinió amb el màxim d'unitat possible com a catalans, com més fort sia el conjunt, més fàcil és d'ésser escoltat».*

Mort, presó i exili dels republicans. Presó i exili, vuit dècades després, per als representants polítics de Catalunya que varen conduir l'anhel de llibertat que el poble català va expressar en el Referèndum de l'U d'Octubre. Llavors, i ara, un afany comú de lluita per la República; de lluita per la justícia i el progrés. És a dir, de lluita per la dignitat.

Buenos Aires, 11 de setembre de 1960
Pere Cerezo, president del Casal de Catalunya, s'adreça al públic assistent al banquet d'honor en homenatge a la reina dels Jocs Florals de la Llengua Catalana a l'exili, celebrat a l'Alvear Palace Hotel.
Asseguts, d'esquerra a dreta: José María Monner Sans, degà de la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universidad de Buenos Aires (UBA); Josefina Barbat —senyora de Risieri Frondizi, rector de la UBA— i Joan Cuatrecasas, catedràtic d'Antropologia a la Universidad Nacional de La Plata i delegat de la Generalitat a Argentina.
(CATALANES EN LA ARGENTINA)

PRÒLEG

Enaltint la República del 14 d'abril

JOSEP CLARA
PROFESSOR TITULAR D'HISTÒRIA CONTEMPORÀNIA DE LA UdG

Pere Cerezo i Hernàez, gironí d'Argentina, va ser un personatge representatiu de la Girona republicana dels anys vint i trenta. De la Girona que aspirava a la República com a forma de govern, i de la Girona que, finalment, va abatre la monarquia d'Alfons XIII, associada a la dictadura de Primo de Rivera, en un pronunciament electoral democràtic, de caire administratiu i local, que agafà caràcter plebiscitari. Fou la República del 14 d'abril.

Pere Cerezo, professor mercantil, va ser un home popular, amb capacitat administrativa i responsabilitat guiadora, imatge vivent del republicanisme català que es va construir a si mateix, a base de lluites i esforços constants, de gent rica en il·lusions i esperances més que en diners, de dirigents que trepitjaren poble a poble per fer sentir el missatge de democràcia, catalanitat i reformisme. El mateix ideari que van transmetre Miquel Santaló, Josep Irla, Josep Puig Pujades, Darius Rahola, Pere Blasi, Josep Mascort i tants altres que detingueren llocs de representació en les institucions del moment. Per això, en la Catalunya autònoma, Cerezo fou regidor, diputat al Parlament de Catalunya i alcalde de Girona. Pràcticament, va ser el darrer alcalde de la Girona republicana, derrotada per la força de les armes. Tot seguit esdevingué un exiliat i, finalment, un argentí de Girona.

Aquesta biografia de Jordi Galí, bregat en la traça d'altres perfils humans i polítics d'alcaldes de Girona, podem qualificar-la d'equilibrada i modèlica. És escrita de manera planera i àgil, bastida sobre una recerca sòlida i intercalant fonts de tota mena, recorrent molts quilòmetres, fins i tot travessant l'oceà, i connectant amb descendents del dirigent republicà, la qual cosa ha permès també de recuperar la documentació del propi biografiat per a la ciutat de Girona.

L'estudi ressegueix detalladament la trajectòria humana, professional i política d'un republicà conspicu, situa el protagonista en el marc que li correspon i el rehabilita dignament. Enaltint la personalitat de Pere Cerezo s'enalteix alhora l'obra constructiva i transformadora que dugueren a terme els homes de la Segona República, ben representats a casa nostra pels dirigents d'Esquerra Republicana.

Corrientes, juliol de 2017

Documentació personal de Pere Cerezo conservada per les seves filles i neta.

JGF

INTRODUCCIÓ

Tot va començar a Corrientes

Van ser els primers papers que la neta de Pere Cerezo va posar damunt la taula del menjador de casa seva, a Corrientes.

Era dissabte 8 de juliol de 2017; estiu a Catalunya, hivern a Argentina, malgrat que la temperatura, en aquella província del nord banyada per les aigües del riu Paraná, era temperada, agradable. Marga Cardona Cerezo i el seu marit Miguel Schiavi m'havien recollit a l'aeroport de Corrientes, on havia aterrat procedent de Buenos Aires, i m'havien portat afectuosament a casa seva. El trajecte amb cotxe, mentre parlàvem del passat i del present, m'havia permès observar motoristes equipats amb termos d'aigua calenta, gent a les places que ja havia abocat l'aigua dins del mate i es prenia aquesta infusió tan típica tranquillament, genets amb els quals compartíem les carreteres asfaltades o els carrers de terra argilosa, i molta altra gent i coses que ara no venen a tomb. Perquè l'objectiu de la trobada no era altre que conèixer personalment els familiars de Pere Cerezo i consultar-ne la documentació conservada.

Imagino com molts d'aquells documents devien haver estat guardats per Pere Cerezo i família als calaixos del seu habitatge de Girona; arreplegats a correcuita, i sota un cel de plom, en vigílies del 25 de gener de 1939, quan marxaren precipitadament de la ciutat; traginats, maleta en mà, a l'altra banda de la frontera juntament amb altres pertinences indispensables, a més de —tal com recorden els familiars— una vaixella; desempolsats a Montpeller amb l'ànim de poder ser retornats ben aviat a Girona; però empaquetats de nou, humits de tristesa, per emprendre el més llarg i dur dels viatges, el de l'exili a Amèrica, via Marsella, Dakar, Casablanca, Lisboa i Nova York, amb destí final a Buenos Aires. Allí, quan ja s'havia arribat a bon port i s'havien superat tots els obstacles haguts i per haver, es va trencar la vaixella, però no uns documents que —malgrat que alguns s'extraviaren— van reposar a Buenos Aires durant una bona colla d'anys, primer sota custòdia del mateix Pere Cerezo i de l'esposa Margarida Adroher i després, en morir ells, a cura de la seva filla Alberta. Finalment, el camí que va recórrer Alberta, al final de la seva vida, des de Buenos Aires fins a Corrientes per a poder estar a prop de la seva germana Margarita i de la seva neboda Marga, fou el mateix camí que seguiren els documents. Per això ara, després de tot aquell periple, eren allà. En aquell menjador. A Corrientes.

Buenos Aires, juliol de 2017

Nínxol del cementiri de la Chacarita on reposen les restes de Pere Cerezo, la seva segona esposa Margarida Adroher i el seu gendre Joan Cardona.

JGF

De les carpetes on havien estat guardats en van sortir certificats de naixement i de bona conducta, passaports i passatges, els carnets d'alcalde de Girona i de diputat del Parlament de Catalunya, pessetes, cartes, unes notes autobiogràfiques, retalls de diari i de revista... i diversos papers de la Dirección General de Cementerios de la ciutat de Buenos Aires. Van ser justament aquests, els del cementiri, els primers papers que van aparèixer damunt la taula del menjador. Curiós. Començàvem el repàs d'una vida a partir del seu punt final, per la defunció, la mort, l'ordre invers en què hom està acostumat.

Però on eren, si és que encara existien, les restes mortuòries de Pere Cerezo? Un cop retornat a Buenos Aires, ho vaig voler comprovar. Les amables indicacions de Marga Cardona, coincidents amb les dels documents, em van portar fins al cementiri de la Chacarita. Era dimarts 11 de juliol, dia assolellat a la ciutat *porteña*. Tant, que vaig decidir d'anar-hi caminant. Una decisió completament inconscient, fruit d'un error de càlcul propi de qui es mira amb els mateixos ulls un mapa de Buenos Aires i un de Girona. Perquè sobre el mapa, des del barri de Montserrat, on jo m'hostatjava, ja es veia que el cementiri de la Chacarita quedava força lluny, però tanmateix no em pensava que ho estigués tant. Vaig aprofitar el llarg camí per a preguntar-me si Pere Cerezo havia transitat mai per aquells carrers, si havia comprat en aquell quiosc o fet cua en aquell banc, si alguna persona de la multitud de transeünts amb qui em creuava l'havia conegut o n'havia sentit a parlar... Després d'haver travessat més de quaranta *cuadras* i un munt de contrastos, vaig arribar a les portes d'aquell immens cementiri. Era pràcticament migdia. Havia sortit a les vuit del matí.

No és el més conegut ni visitat, ja que el de la Recoleta alberga les sepultures de la major part de les personalitats del país, però el cementiri de la Chacarita és el més gran de la ciutat. Només d'entrar, multitud de sepultures ubicades al terra, sota l'ombra d'uns xiprers que marquen el camí cap a les galeries centrals. Allí, al cor del cementiri, esperava trobar el nínxol de Pere Cerezo. I allí, a la secció 22, fila 1, nínxol 17.432, el vaig trobar. «PEDRO RAMIRO CEREZO, † 14 JULIO 1977». Aquesta era la inscripció d'una de les tres plaques que, juntament amb un petit crucifix, contenia la làpida. Les altres dues eren en memòria de l'esposa Margarida Adroher i del gendre Joan Cardona del Toro, enterrats allà mateix. Ara bé, a la làpida també hi havia enganxat un petit paper dels serveis de manteniment del cementiri, amb un telèfon de contacte. Mentre el mirava, una veu va trencar el silenci sepulcral de l'ambient. Era la d'un treballador del recinte que, en veure'm allà, em va preguntar si era o coneixia algú de la família, amb qui des de feia un temps desitjava contactar. Li vaig respondre que els comunicaria l'avís, però que els familiars més pròxims es trobaven a Corrientes, a més de 900 quilòmetres de distància, per no parlar dels establerts a Catalunya o a la Rioja, aquests a més de 10.000. Fou justament en nom de tots ells, dels familiars però també dels amics i coneguts, de les associacions i de les institucions que no podien ser allí presents, que vaig dipositar unes flors al nínxol i vaig guardar un minut de silenci. Un petit acte de record i homenatge a aquells tres exiliats republicans que, com tants altres, es van veure obligats a deixar casa seva, foragitats pel franquisme. Eren Joan, Margarida i un home injustament poc conegut, ignot, però que havia estat regidor i alcalde de Girona, diputat al Parlament de Catalunya i president del Casal de Catalunya de Buenos Aires. El seu nom, Pere Cerezo i Hernàez.

I és que té sentit començar aquesta biografia pel final, parlant en primer lloc del cementiri i de la mort de Pere Cerezo, tal com de manera premonitòria havia ocorregut també repassant els seus documents, avui sortosament preservats a l'Arxiu Municipal de Girona gràcies a la generosa donació efectuada per la família, a través de la Fundació Josep Irla. Perquè és llavors, amb la mort, quan comença la difícil tasca de recordar; recordar per evitar que les persones, especialment les víctimes dels feixismes, morin dues vegades: físicament i també en la memòria. Amb Pere Cerezo correm aquest risc. Cap espai públic recorda, encara, aquesta figura cabdal i oblidada de la Girona i la Catalunya republicanes, un dels catalanoargentins més destacats del segle XX.

Matute, circa 2000

El poble natal dels pares i avis de Pere Cerezo.

Fer les Amèriques: de les necessitats de Matute a les llagostes de Mendoza

1

Dir que la història de Pere Cerezo i Hernàez comença el 1890 a Mendoza, a Argentina, és dir ben poc. Explicar una vida a partir de la data de naixement, sense més detalls, és bastir una biografia deixant-la orfa d'uns antecedents que ajuden a situar-la i a entendre-la, que no poden ser obviats. I menys en el cas de Pere Cerezo: sense conèixer la seva història familiar, desconeixeríem per què aquest alcalde gironí i diputat català era, originàriament, un ciutadà argentí.

Curiosament, però, els seus orígens familiars disten de Catalunya i d'Argentina, i cal anar-los a buscar a Matute, un petit poble de la Rioja espanyola. Va ser allà on van néixer tant els seus pares com els quatre avis.

El pare, Rufino Cerezo García, nascut el 30 de juliol de 1861,[2] era fill de Pedro Cerezo Manzanares i de Lucía García Escalera, un matrimoni natural de Matute que va tenir dos fills més: Ángel i Valentín. Formaven una família modesta, vinculada al treball agrícola i ramader. Segons dades del Registre Civil, Pedro era jornaler d'ofici, igual que el fill Ángel, que en alguna ocasió apareix també com a pastor.[3] Altres indicis, de l'humil condició de la família, es troben en una declaració de la Comissió provincial de Logronyo d'octubre de 1881, on s'apunta: *«Rufino Cerezo García. Alegó ser hijo de padre pobre sexagenario y fue declarado soldado. Voluntario en el regimiento caballería de Arlaban. El padre reclama ante la comisión y manifiesta que no apeló del fallo del Ayuntamiento ni lo ha verificado ante la Caja. Se acordó no haber lugar á admitir la apelación y solicitar certificado de existencia».*[4] Rufino, doncs, va al·legar *«ser hijo de padre pobre»* per tal d'evitar el servei militar, tot i que infructuosament.[5]

---

2 AHD. Llibre de baptismes de la parròquia de Matute, núm. 7, caixa 4, foli 130v. En la partida de baptisme també s'especifica el nom dels seus avis paterns, Manuel Cerezo i Marcelina Manzanares, i el dels seus avis materns, Matías García i Santos Escalera.

3 RCM. Actes de defunció, 1870-1880, núm. 445, 547 i 900.

4 «Comisión provincial. Sesión de 11 de Octubre de 1881», *Boletín Oficial de la Provincia de Logroño,* 26 de juny de 1882, p. 1.

5 «Comisión provincial. Sesión de 27 de Octubre de 1881», *Boletín Oficial de la Provincia de Logroño,* 4 de juliol de 1882, p. 1-2.

Buenos Aires, circa 1920

Immigrants europeus baixant del vaixell a la seva arribada a Amèrica.

AGN-DDF

Per la seva banda, la mare Anastasia Hernáez Somalo era filla de Ramiro Hernáez i de Juana Somalo, també naturals de Matute. Dedicada a les *«ocupaciones de su sexo»*, Anastasia va néixer el 22 de gener de 1859.[6] Pere Cerezo, en repassar la seva vida, en unes breus notes autobiogràfiques,[7] revelaria alguns detalls del caràcter de la seva *«estimada mare»*, amb aquestes càlides paraules:

> «[...] *era tot voluntat i sacrifici per als seus fills, era un pur exemple de responsabilitat. Un dia li preguntaren si anava a missa i respongué: "Primer és l'obligació que la devoció". No obstant la mare, malgrat el molt treball que es veia obligada a realitzar, procurà sempre que els seus fills fossin conscients i respectuosos. En una oportunitat va veure tenia uns cèntims a la mà. Em pregunta com era. Vaig dir els havia guanyat a un noi jugant a bales. Va fer-me anar a buscar al noi, segura del fet, però volgué que tornés els cèntims.»*[8]

La mare Anastasia i el pare Rufino van contraure matrimoni i van formar una família. Però trencant amb l'arrelament familiar mantingut fins aleshores, els fills del matrimoni ja no naixerien a Matute, ni tan sols a la Rioja, sinó bastant més lluny.

A les darreries del segle XIX, Matute, una població a peus de la Sierra de la Demanda Occidental, allà on comença el Sistema Ibèric a la capçalera de la conca del riu Ebre, tenia una població que rondava els 800 habitants. Nájera, la capital comarcal, en tenia poc més de 2.600 i Logronyo, la capital provincial, fregava els 16.000.[9] En tant que localitat eminentment rural, la major part dels habitants de Matute vivien, o sobrevivien, de l'agricultura i de la ramaderia. I és que es tractava d'una economia de subsistència, amb unes terres cada vegada menys productives, amb unes pastures transhumants que, ja de per si insuficients, estaven en clara tendència descendent, i amb una indústria que pràcticament no existia.

Així les coses, foren molts els qui tot defugint la fam, l'atur, el servei militar o simplement per a veure millorades les seves condicions socioeconòmiques, s'aventuraren a provar fortuna a l'altra banda de l'Oceà Atlàntic; a fer —tal com es coneix popularment— les Amèriques. Es calcula que uns 30.000 riojans es van veure empesos per aquells grans corrents migratoris que menaven rumb a ultramar.[10] Un fenomen massiu que era descrit així des de les pàgines del diari *La Rioja*:

> *«La emigración es aterradora. Familias enteras parten para los distintos puntos de América. No sólo ya en los pueblos serranos, donde es costumbre que los hijos vayan á formar parte de la gran cadena que desde hace muchos años vienen formando en aquellos países, sino en éstos, en Nájera y limítrofes, se siente la corriente emigratoria en proporciones alarmantes.*
>
> *Y no hay que decir que por aquí vienen agentes, como van á Galicia, que pregonan el artículo americano como sabrosísimo, pintando con bellísimos colores la vida de América, las fortunas que se improvisan en pocos años y otras cosas halagüeñas, no.*

6 AHD. Llibre de baptismes de la parròquia de Matute, núm. 7, caixa 4, foli 093r. S'especifica que era neta de José Ernáez i Antonia Matute per part paterna, i de Calisto Somalo i María Josefa Pérez per part materna. En la documentació el cognom també pot aparèixer com Arnaez, Harnaiz o Ernei.

7 Aquestes notes autobiogràfiques que Pere Cerezo guardava entre la seva documentació personal van ser redactades a mà damunt d'impresos de La Economía Comercial, companyia per a la qual va treballar a Buenos Aires. Van ser escrites a partir de 1947, ja que les quartilles, amb lletra d'impremta, incorporen el text: *«Suma pagada a nuestros asegurados al 30 de junio de 1947»*. Malgrat ser breus —una desena de quartilles a una sola cara— i discontínues —alguns fulls s'han perdut—, les notes contenen informació rellevant de la vida familiar, professional i política de Pere Cerezo. Els fragments que apareixen en aquest llibre s'han transcrit intentant respectar al màxim el text original, amb algunes mínimes intervencions per tal de fer més intel·ligible i entenedor el text.

8 AMGi. Pere CEREZO. Notes autobiogràfiques, sd, Buenos Aires.

9 Segons els censos de què disposa el fons documental de l'INE, Matute tenia 813 habitants censats el 1860, 807 el 1877 i 821 el 1887. Pel que fa a Logronyo i Nájera, el 1887 tenien 15.933 i 2.632 habitants respectivament.

10 Pedro A. GURRÍA; Mercedes LÁZARO. *Tener un tío en América: la emigración riojana a Ultramar, 1880-1936,* p. 23.

Mendoza, circa 1880

Una «quinta agronòmica» de finals del segle XIX, en plena expansió econòmica argentina.

CRISTIANO JUNIOR / AGN-DDF

Los vecinos de estos pueblos emigran los más, porque no tienen otros recursos, porque tienen necesidad de buscar dónde podrán salir, no de la pobreza, sino de la miseria.»[11]

Com Nájera, les veïnes Tobía, Bobadilla o tantes altres localitats espanyoles i europees, Matute també va patir les conseqüències d'aquelles grans migracions. En el cens «Emigrantes riojanos a América: 1880-1936»[12] es registren, amb noms i cognoms, 86 habitants del municipi que van establir-se a diferents punts del continent americà. Entre els cognoms que s'hi observen, hi apareixen alguns Hernáez, Somalo, García o Manzanares, però no hi consten ni Rufino ni Anastasia, malgrat que també ells optaren per emigrar: *«mis abuelos* [recordaria una de les seves netes, Alberta Cerezo] *vinieron unos años a intentar suerte en estas tierras».*[13] Alberta escrivia aquestes paraules des de terres argentines, on havia arribat amb tres anys, com una nena exiliada republicana. Ho feia dècades després que els seus avis Rufino i Anastasia hi haguessin recalat per circumstàncies ben diferents, però amb la mateixa esperança de trobar-hi un futur millor.

Argentina va ser un dels principals països acollidors d'immigrants europeus. De fet, existeix una dita popular que diu així: *«¿De donde descienden los argentinos? De los barcos»*. Més enllà de la hipèrbole, i també de l'ús interessat de la frase per a fer avinent la manca d'una història mil·lenària i pròpia, el cert és que entre 1881 i 1914 Argentina va rebre més de 4.000.000 d'immigrants, entre els quals 2.000.000 italians i 1.500.000 espanyols, que encara avui són coneguts com a «gallegos», per ser aquest un dels contingents més nombrós.[14] Dit en altres paraules: el 1895 la immigració representava el 25,5% de la població total del país.[15] No sabem si Rufino i Anastasia estan o no comptabilitzats dins d'aquest percentatge, perquè, de fet, no sabem amb exactitud en quin any hi van arribar. Tot indica, però, que fou per aquelles dates i, en qualsevol cas, abans de 1890.

Les informacions trobades són confuses. Per exemple, a la base de dades de referència, la del CEMLA,[16] no hi consten ni Rufino ni Anastasia; almenys com a tals. Hi apareix un «Rufino Ceresa», de vint-i-set anys, jornaler i de nacionalitat espanyola, que procedent de Barcelona va arribar a Buenos Aires el 9 de febrer de 1889, a bord del vaixell Umberto I. I també un —que no una— «Anastacio Arnaez», de la mateixa edat, professió i nacionalitat, i arribat a Buenos Aires en la mateixa data i vaixell. Bé podria tractar-se d'un error de transcripció, ja que les dades, per edat, oficis, procedència i data d'arribada, encaixen bastant amb el poc que sabem de Rufino i Anastasia. Malauradament, en cap altre arxiu ni organisme s'ha pogut trobar rastre directe de la seva arribada al país. Però en qualsevol cas el que sabem segur és que el 3 de gener de 1890 el matrimoni estava establert a la província andina de Mendoza, perquè fou allí on va néixer el nostre biografiat.

És probable que el matrimoni iniciés la travessia de l'Atlàntic des de Barcelona, ja que aquest va ser, amb diferència, el punt de sortida més utilitzat pels emigrants de la Rioja, més que no pas Bilbao o Santander.[17] Una simple ullada a la premsa de l'època permet observar l'ampli ventall d'ofertes de les diferents companyies navilieres, disposades a captar nous clients a través d'una extensa xarxa d'agents i representants amb oficina a Nájera, Logronyo o a altres punts del territori. La Compañía Transatlántica de Barcelo-

11 «Sección de Nájera. El mercado de los Santos Viajeros», *La Rioja,* 1 de novembre de 1908, p. 1.

12 Consultable al web del Gobierno de La Rioja. Rodolfo ALONSO RAMOS; Pedro A. GURRÍA GARCÍA; Mercedes LÁZARO RUIZ. «Emigrantes riojanos a América: 1880-1936».

13 FJI. Correu electrònic d'Alberta Cerezo a Josep Vall, 21 de desembre de 2013.

14 Alberto SARRAMONE. *Los abuelos inmigrantes: historia y sociología de la inmigración argentina,* p. 361.

15 Dades obtingudes de Marcelo Huernos, investigador de la UNTREF i productor de continguts del Museo de la Inmigración de Buenos Aires.

16 El CEMLA és el Centro de Estudios Migratorios Latinoamericanos, dedicat exclusivament a les migracions argentines. La seva base de dades conté el buidatge de tots els llibres disponibles d'arribades a Argentina des de 1882 fins a 1932, malgrat que alguns estan perduts, destruïts o semidestruïts.

17 Pedro A. GURRÍA; Mercedes LÁZARO. *Op. cit.,* p. 95.

Mendoza, circa 1900
La Basílica
de San Francisco,
construïda el 1875,
substituí la derruïda
al terratrèmol de 1861.
Un nou sisme, al 1920,
en destruiria el campanar
i les torres.
AGN-DDF

na, per exemple, oferia la línia Barcelona-Montevideo-Buenos Aires a *«precios reducidos en 3.ª clase para emigrantes pobres en combinación con la compañía de ferro-carriles del Norte»*;[18] mentre la Navegazione Generale Italiana feia publicitat dels seus *«servicios rapidísimos»* i *«vapores modernos»*, que traslladaven els interessats *«en 15 días de Barcelona á Montevideo y Buenos Aires»*.[19] Justament d'aquesta darrera companyia n'era el vapor Umberto I, que havíem vist arribar a Buenos Aires el 9 de febrer de 1889 amb un «Rufino» i un «Anastacio» a bord, i que el 16 de març a la nit ja tornava a ser a Barcelona *«procedente de Buenos-Aires y escalas»*.[20] La durada d'un trajecte Barcelona-Buenos Aires podia costar unes 200 pessetes amb bitllet de tercera classe, i durava entre dues i tres setmanes, en funció de les escales.[21]

Argentina representava, per a aquells nouvinguts, una terra d'oportunitats; un lloc on accedir a la propietat de la terra, guanyar millors salaris o fer realitat els anhels de fortuna, lluny de l'escassetat i de les penúries viscudes. I hi eren rebuts amb els braços oberts. Les polítiques del govern de la jove República Argentina, concretades en la Ley 817 de Inmigración y Colonización, de 1876, i resumides sota el lema de Juan Bautista Alberdi *«gobernar es poblar»*, volien atreure mà d'obra modernitzadora per a un país en ple desenvolupament: s'estava produint una forta expansió agrícola, les ciutats creixien i amb elles les xarxes d'electricitat, aigua o gas, s'estaven construint quilòmetres de vies per al ferrocarril... Per això, els avantatges pels immigrants eren diversos: des de garantia de treball immediat fins a allotjament gratuït a l'Hotel de Inmigrantes de Buenos Aires només desembarcar, amb trajecte pagat, si era el cas, a destinacions de l'interior com Santa Fe, Còrdoba o Mendoza, on van anar a parar Rufino i Anastasia.[22]

COMPAÑIA TRASATLÁNTICA de Barcelona.

Línea de Buenos-Aires.

El 27 de Agosto saldrá del puerto de Barcelona el vapor CIUDAD DE SANTANDER para Montevideo y Buenos-Aires.

Admite carga y pasajeros.

Precios reducidos en 3.ª clase para emigrantes pobres en combinación con la compañía de ferro-carriles del Norte.

Para fletes y pasajes de todas clases, dirigirse al Agente de la Compañía, D. Rufino Mateu, Abades, 11, principal, Logroño.

1889

Un dels molts anuncis publicats als diaris de l'època, en aquest cas *La Rioja*, amb ofertes de viatges econòmics pels immigrants europeus a Argentina i Uruguai.

BVPH

18 *La Rioja,* 10 d'agost de 1889, p. 4.

19 *La Rioja,* 18 de maig de 1910, p. 4.

20 «Movimiento de vapores. Navegazione Generale Italiana», *El Isleño,* 22 de març de 1889, p. 3.

21 Pedro A. GURRÍA; Mercedes LÁZARO. *Op. cit.,* p. 93.

22 Ibídem, p. 70-71.

Buenos Aires, circa 1900

Església parroquial de Nuestra Señora del Socorro.

AGN-DDF

Segons el Departamento General de Inmigración de la República Argentina, el 1894, a Mendoza, hi havia censats un total de 141 immigrants espanyols, la segona col·lectivitat europea de la província, només superada per la italiana, amb 374 persones.[23] De la Rioja espanyola, foren una quarantena els que s'establiren en aquesta província de l'oest fronterera amb Xile.[24] Però l'interès de Mendoza per atraure població ja venia d'abans, sobretot a partir del terratrèmol de 1861, que va causar greus pèrdues humanes i materials. Així, de 1862 data un pla de colonització de l'est i el sud de la província, i poc després es formava la Comisión de Inmigración, encarregada d'enviar informes favorables de Mendoza a diferents consolats d'Europa.[25] Tot plegat culminà a la dècada de 1880, quan per una banda s'envià un agent a Buenos Aires per a captivar famílies nouvingudes aptes per al treball agrícola, especialment les coneixedores de la viticultura, l'activitat econòmica més destacada de la regió; mentre que per altra banda el 1885 es posava en funcionament una línia de ferrocarril que connectava amb la capital federal del país.

No se sap si Rufino i Anastasia hi van arribar amb ferrocarril, ni tampoc si ja tenien amics o coneguts al lloc, però el cas és que no van fer allò que era més comú: quedar-se a Buenos Aires i treballar en el comerç o els serveis.[26] Tot al contrari, ells creuaren la pampa argentina i s'establiren al peu dels Andes, a Mendoza, per a dedicar-se, tal com van fer la majoria dels allí arribats,[27] a les labors agrícoles i ramaderes. Així ho certifiquen, seguint la transmissió familiar, els seus nets i besnets en recordar que allí el matrimoni va viure de la pagesia, i que en concret Rufino es va guanyar la vida com a *«adobador de caballos»*, tot arribant a posseir, fins i tot, una finca.[28] En els documents, tots dos apareixen també com a *«labradores»*, i domiciliats a la *«calle 25 de Mayo»* de Mendoza capital, la ciutat que dona nom a tota la província. Va ser allà, al número 62, on el 3 de gener de 1890 va néixer un nen de *«color blanco».* Havia arribat l'hora, per a Rufino i Anastasia, de donar a llum al seu primer fill: Pedro Ramiro Cerezo Hernáez.[29]

Si el naixement del futur alcalde de Girona es produïa el dia 3, el dia 7 el pare Rufino, a qui consten els mateixos anys que Anastasia, vint-i-nou, es presentava al Registre Civil de Mendoza per a deixar constància del fet. I no va ser fins al 4 de març de 1890, dos mesos i un dia després d'haver nascut, que el nounat fou batejat. El lloc escollit per a la cerimònia va ser la parròquia de Santiago Apóstol y San Nicolás, destruïda arran del terratrèmol de 1861, però construïda de nou a l'actual passeig Sarmiento 150 de la ciutat.[30]

El petit Pedro, doncs, va començar a créixer enmig d'un paisatge marcat pels camps de vinyes i per la presència, en un horitzó no gens llunyà, de les muntanyes escarpades dels Andes. I tot, en una ciutat cada vegada més transitada, on confluïen les rutes que connectaven l'Atlàntic amb el Pacífic i, també, un munt de gent de procedències diverses. Ara bé, l'estada de la família a la ciutat de Mendoza va ser passatgera, ja que ben aviat es van traslladar uns quilòmetres —pocs— cap al sud de la província, a la localitat de Tupungato. Així es fa avinent en la partida baptismal del segon fill de la família, Juan Florentino Cerezo, nascut el 14 de març de 1892 i batejat el 4 de juny d'aquell mateix any. El lloc: la parròquia de Nuestra Señora del Socorro de

23 Juan A. ALSINA, *Memoria del Departamento General de Inmigración correspondiente al año 1894,* p. 139.

24 Pedro A. GURRÍA; Mercedes LÁZARO. *Op. cit.*, p. 119.

25 Arturo ROIG; Pablo LACOST; Maria Cristina SATLARI. *Mendoza a través de su historia,* p. 217.

26 Pedro A. GURRÍA; Mercedes LÁZARO. *Op. cit.,* p. 118-119.

27 Segons dades de l'Oficina de Trabajo de la República Argentina, dels 482 immigrants internats el 1891 a la província de Mendoza, 404 ho feren en condició d'agricultors, essent la segona professió més comuna la dels fusters, amb només 30 persones: Juan A. ALSINA, *Memoria del Departamento General de Inmigración correspondiente al año 1891,* quadre número 10.

28 Converses amb Alberta Cerezo Adroher, 19 de setembre de 2014, i amb Josep Maria Corrales i Cerezo, 28 de juliol de 2017.

29 AMGi. Partida baptismal, 4 de març de 1890, Mendoza; certificat de naixement, 7 de gener de 1890, Mendoza.

30 Ibídem.

Buenos Aires, circa 1920

Dormitori de l'Hotel de Inmigrantes, que acollia les persones en trànsit d'arribada o sortida d'Argentina.

AGN-DDF

Tupungato, parròquia on consten domiciliats tant el pare Rufino com la mare Anastasia.[31]

Però l'estada a Tupungato tampoc va ser excessivament llarga. La duresa del dia a dia, de la realitat, acostumava a rebaixar les il·lusions creades. D'aquí que, després que la situació al camp es torcés i minvessin les expectatives econòmiques, Rufino i Anastasia decidissin abandonar primer Mendoza i després Argentina, amb una petita desgràcia afegida, el petit Pedro Cerezo, després de patir una infecció, quedà sord d'una oïda per sempre més. Tot sembla indicar que la marxa de la família va ser originada, ni més ni menys, que per un insecte; una plaga de llagostes que va portar productors i treballadors del camp camí de l'empobriment i de la ruïna. Justament molts d'aquells immigrants pagesos que havien hagut de marxar d'Espanya per culpa de la fil·loxera,[32] ara es veien forçats a retornar al seu país d'origen per culpa d'unes plagues de llagostes que afectaven les terres de tot el territori argentí, també les de Mendoza:

> *«A principios de la década de 1890, la* Schistocerca *se asentaba no sólo en los departamentos del oasis Norte donde se difundía la vitivinicultura moderna y, en algunos casos, existía un policultivo, sino también en el Sur provincial, donde la vitivinicultura estaba en fase embrionaria.»*[33]

Així les coses, el 14 de juliol de 1894 naixeria el tercer fill de la família, de nom Rufino Segundo Cerezo. Però ja no seria batejat ni a Tupungato ni a cap altre lloc de la província de Mendoza, sinó camí de tornada, a la parròquia de Nuestra Señora del Socorro de Buenos Aires,[34] no lluny, a escassos cinc-cents metres, de l'Hotel de Inmigrantes on consta que s'hostatjava la família. Aquell hotel, conegut amb el sobrenom de «La Rotonda», estava situat al barri del Retiro, al costat de l'estació de ferrocarrils, i havia entrat en funcionament el 1888. Era gran, estava ben ventilat i tenia vistes panoràmiques sobre la ciutat de Buenos Aires, però això no va atenuar la mordaç descripció que en va fer José María Salaverría, el corresponsal de *La Rioja*, qui després de criticar l'ús de la paraula *«hotel»* per a definir aquell lloc —*«¿Por qué habíamos de darle tan presuntuoso nombre á lo que es tan mísero y desgraciado?»*—, prosseguia així la seva crònica:

> *«Terrible padecimiento de la mirada. Aquí tenemos un patio circular; grandes puertas dejan ver el interior de las zahúrdas; y en cada zahúrda hay un sinfín de literas acopladas y superpuestas, como en los trasatlánticos.*
>
> *La misma escena de los trasatlánticos se reproduce en este hotel: parece un buque que se ha metido en tierra firme.*
>
> *El mismo olor pestilente y sudoroso, el mismo hacinamiento, idéntico aspecto de hospital ó de cuartel. Ropas sucias tendidas en desorden, mujeres tumbadas como fardos, hombres que fuman en silencio, un viejo que mordisquea un pan, un niño que juega, otro que llora, otro que chilla.»*[35]

Qui sap si aquesta darrera imatge descrita per Salaverría va ser la que van veure —o fins i tot van viure— Rufino, Anastasia i els seus fills en primera persona, mentre esperaven el seu torn per embarcar. Perquè en el seu cas el somni americà s'havia esvaït, i havia arribat l'hora d'iniciar el camí de retorn cap a Espanya, un fet que es produiria a mitjan dècada de 1890. No apareixen registrats en el segon cens nacional de la República Argentina, de 1895,[36] i les properes notícies que en tindrem, de 1896, ja els situen a tots a Girona. Pel mig, un nou trajecte en vaixell, en unes condicions que

31 Llibre de baptismes de la parròquia de Nuestra Señora del Socorro, 4 de juny de 1892, Tupungato.

32 Pedro A. GURRÍA; Mercedes LÁZARO. *Op. cit.*, p. 62-63.

33 Eduardo PÉREZ. «Plagas de la agricultura en Mendoza: la langosta en los comienzos de la vitivinicultura moderna (1890-1900)», p. 124.

34 Llibre de baptismes de la parròquia de Nuestra Señora del Socorro, 22 d'octubre de 1894, Buenos Aires.

35 José María SALAVERRÍA. «Desde Buenos Aires. El hotel de los inmigrantes», *La Rioja,* 30 de desembre de 1909, p. 2.

36 AGN-DDE. Segundo Censo Nacional de la República Argentina, 1895.

Buenos Aires, circa 1920

Menjador de l'Hotel de Inmigrantes, que acollia les persones en trànsit d'arribada o sortida d'Argentina.

AGN-DDF

sovint eren precàries i insalubres, i que causaren més d'un problema de salut entre els passatgers.

Tot aquest seguit de fets convulsos, de malalties irremeiables, de viatges amunt i avall, de sacrificis constants per a la subsistència, van influir decisivament en la configuració, en aquell futur alcalde gironí, d'uns principis vitals que el marcarien i que ell mai es cansaria de rememorar, de tenir presents; fins i tot en els moments de més alegria i festeig, com quan el 8 de gener de 1933, després d'haver estat homenatjat per la recent elecció de diputat al Parlament de Catalunya:

> «[...] *recordà els inicis difícils i dolorosos de la vida, en els quals es forjà el triomf del seu temperament i les directrius de la seva actuació com a lluitador republicà, inspirada sempre en els anhels dels humils.»*[37]

37 «Crònica. Banquet de germanor a l'amic Pere Cerezo», *L'Autonomista,* 9 de gener de 1933, p. 3.

Girona, circa 1910

Vista general de la ciutat que va veure créixer l'adolescent Pere Cerezo.

A la dreta, la Catedral; al pla mig, les cases penjades i, en primer terme, el riu Onyar.

FRANCESC BRUNET / ANC

De Pedro a Pere: un gironí d'Argentina

2

En una entrevista al *Punt Diari* el 1982, Xavier Casademunt, company seu al Centre d'Unió Republicana, a les files d'ERC i al Parlament de Catalunya de 1932, el recordava com *«un argentí que va venir a parar a Girona»* i que *«aquí va ser més gironí que els que hi havíem nascut».*[38] Certament, després de deixar enrere l'aventura argentina, Cerezo *«va venir a parar a Girona»* de la mà de la seva família. Però el perquè van escollir Girona i no Matute, o Barcelona, o qualsevol altre indret és encara avui dia una incògnita. És possible que en el cas de Matute no hi volguessin tornar atès que era costum entre els emigrants vendre's tots els béns abans de marxar, i per tant que no hi tinguessin absolutament res, però Girona... per què? Què els oferia la ciutat dels quatre rius i una sèquia que no els oferís una altra destinació? N'havien rebut bones referències? Hi tenien parents, amics o coneguts? Hi havia millors expectatives laborals?

Fos com fos, el cas és que segons el padró municipal d'habitants de Girona,[39] amb data del 2 de desembre de 1896, el pare Rufino, la mare Anastasia i dos fills, Pedro i Rufino, estaven domiciliats a la plaça del Molí —abans havíen viscut breument al carrer de la Barca, 15—, portant només sis mesos de residència a la ciutat. La composició familiar, però, no era la mateixa que havia sortit d'Argentina. El segon fill, Juan, nascut el 1892 no consta en el padró, prova de la seva defunció prematura, i el Rufino que hi apareix, malgrat el nom, no és el tercer fill nascut a Buenos Aires el 1894, sinó el quart, doncs aquest va néixer a Girona el 27 de juny de 1896, la qual cosa evidenciaria que el germà homònim també va morir precoçment.[40]

Però la informació més rellevant segurament sigui la que fa referència a la professió del pare. Fins aleshores dedicat a l'agricultura i a la ramaderia, a Giro-

38 «Xavier Casademunt els recorda. Gent del Centre Republicà», *Punt Diari,* 26 de setembre de 1982, p. 9.

39 AMGi. Padrons municipals d'habitants, 1896, Girona.

40 AHG. Institut de Batxillerat Jaume Vicens Vives, expedient acadèmic de Rufí Cerezo Hernáez, 1908-1915, Girona. Entre els documents de matriculació a l'institut, hi ha una còpia de la inscripció de naixement al Registre Civil de Girona.

Girona, circa 1910

Vista de l'Onyar i el barri del Mercadal des del campanar de la Catedral.
Sobre el riu, els ponts de Pedra, de les Peixateries Velles i de Sant Agustí.
En primer terme, a l'esquerra, la plaça de Sant Agustí. Sobresurten els campanars de les Bernardes, de Santa Susanna, la torre de les Aigües i les xemeneies de la fàbrica Gròber.

FOTOTÍPIA THOMAS / AMGi

na, tot i que en alguna ocasió va fer d'*«alguacilillo»* en curses de braus,[41] Rufino va fer un salt important i va canviar els camps i els corrals pels tribunals. Tal qual. I és que va aconseguir una feina de *«mozo de estrados»* —també *«portero»*, *«portero mayor»* o «*alguacil»*— de l'Audiència de Girona. És a dir, era l'encarregat, entre altres tasques, de fer que els assistents a les sales i als actes judicials mantinguessin les formes i el respecte necessaris dins de l'edifici de la *«nueva Audiencia de lo criminal»*, a la plaça, justament, del Molí.[42] Ves per on, aquell edifici era el lloc habitual de treball del pare i també s'havia convertit en casa seva, ja que segons el mateix padró municipal d'habitants la família al complet estava domiciliada, com a estadant, a les dependències de l'Audiència, que eren propietat de l'Ajuntament de Girona. A un altre dels habitatges d'aquest edifici hi vivia el matrimoni Rahola-Llorens amb quatre fills, entre els quals Darius, de vint-i-vuit anys, i Carles, de setze. Tot sembla indicar, doncs, que el compromís polític del jove Pere Cerezo deu bona part de la seva explicació al contacte, des de ben menut, amb aquesta il·lustre nissaga de republicans gironins.[43]

La plaça del Molí on residien, situada al barri del Mercadal gironí, a tocar de l'antic carrer de Sant Francesc i entre els actuals carrers del Perill i de Santa Clara, havia estat una de les zones més actives de la ciutat, i ho continuava essent. Si en èpoques anteriors l'espai havia comptat amb la presència de molins que funcionaven aprofitant la força hidràulica de la sèquia Monar —molins que acabarien donant nom a la plaça—, des de 1883 l'enginyer Narcís Xifra hi havia instal·lat una petita central energètica, base per a convertir Girona en una de les poblacions pioneres de Catalunya, i també de l'Estat espanyol, a l'hora d'il·luminar amb llum elèctrica els seus carrers. Tanmateix, allò era només un símptoma, una petita mostra de la quantitat de canvis que la ciutat estava experimentant. Perquè Girona estava deixant de ser aquella ciutat levítica i casernària *«envoltada de muralles enrunades, migpartida per l'Onyar i distribuïda en carrers estrets i humits»*, on encara pesaven les conseqüències dels setges napoleònics.[44] En canvi, s'estava convertint en una localitat cada vegada més gran i moderna, amb enllumenat elèctric públic, amb ferrocarril, amb fàbriques de pes com la tèxtil Grober, la paperera La Gerundense... amb una població que havia passat dels 8.000 habitants a principi de segle XIX, i que havia quedat reduïda a poc més de quatre gats després de la Guerra del Francès, a ser de 16.081 habitants censats el 1897; pràcticament el doble.[45] Per això el recinte emmurallat s'estava veient desbordat, i es començaven a enderrocar els primers trams de muralla, que deixaven pas a la construcció, ordenada i lliure, de l'eixample gironí.

Aquesta va ser la Girona que va créixer conjuntament, en paral·lel, amb el jove Pere Cerezo. Ell al número 11 de la plaça del Molí, al mateix edifici que feia d'Audiència i d'escola pública de nens,[46] i a tocar d'una central elèctrica que servia de col·legi electoral durant les eleccions.[47] Tot això era el que veia només sortir de casa, i tot això el va influir; records puerils que prendrien un sentit al llarg de la seva agitada vida. Mentrestant, cada passa que feia era un grau més d'arrelament a la ciutat.

2.1. Estudiant a Girona i a Barcelona

Pere Cerezo tenia sis anys quan va aterrar a Girona, i des d'aquell primer moment ja consta que anava a escola, possiblement al que tenia just al costat de casa. Un cop acabat l'ensenyament elemental, va prosseguir els estudis a l'Institut Provincial de Girona, on després

41 *La Lucha,* 23 de novembre de 1897, p. 2. Els «alguacilillos» eren els dos genets encarregats d'obrir les desfilades a les places de toros, de guardar la clau dels corrals i d'estar a disposició del president durant tot l'esdeveniment. La plaça de braus de Girona feia molt poc que s'havia inaugurat, el 29 d'octubre de 1897.

42 *Diario de Gerona,* 21 de febrer de 1891, p. 4.

43 AMGi. Padró municipal d'habitants de 1897.

44 Josep CLARA. «De la desamortització a la Guerra Civil», a AA.DD. *Girona: construir la ciutat (II)*, p. 93.

45 INE. Cens de 1897, Girona.

46 *La Lucha,* 4 d'agost de 1898, p. 3.

47 *El Norte,* 23 de març de 1898, p. 2.

Girona, circa 1907

El matrimoni de Rufino Cerezo i Anastasia Hernaez amb els seus quatre fills.

D'esquerra a dreta: Joan, Àngel i Rufí. Darrere, Pere.

JMCC

d'haver superat l'examen d'ingrés —un dictat i una divisió— i d'haver-se constatat que *«se halla suficientemente preparado en las materias que constituyen la primera enseñanza elemental completa»*, es va matricular el 30 de setembre de 1901, als onze anys. Fent un repàs al seu expedient acadèmic, que només comprèn informació del seu primer curs, el 1901-1902, s'observa que va obtenir idèntica qualificació en totes les assignatures, el mateix en Cal·ligrafia que en Aritmètica o Història d'Espanya: un aprovat.[48]

Pere no va ser l'únic fill de la família que va passar per l'Institut Provincial gironí. Ans al contrari. Va ser el primer de passar-hi, ja que era el germà més gran, però tots li seguiren les passes. Tant Rufí com més tard Joan i Àngel, que havien ampliat la família el 17 d'abril de 1899 i el 17 de febrer de 1903 respectivament, hi van cursar també els estudis secundaris.[49] I, en general, obtenint bones qualificacions, com palesa el fet que tots tres van arribar a aconseguir en algun moment premis com a millors alumnes de determinades assignatures. En el cas de Rufí, fins i tot, ell ja havia estat reconegut abans d'arribar a l'institut, com quan el 1907 es donaven *«25 pesetas y diploma al niño Rufino Cerezo Hernaez, que es el más sobresaliente en su Escuela, no ha hecho ni una sola falta voluntaria y es modelo de aplicación, modosidad y virtud, demostrando así agradecer el sacrificio que se imponen sus padres Rufino y Anastasia, porteros de la Audiencia de esta ciudad, al darle esmerada educación»*.[50] Així doncs, queda clar que els pares Rufino i Anastasia van donar una gran importància a l'educació dels seus fills, i a tal fi van dedicar una gran quantitat d'esforços que no serien en va. Perquè ben segur que aquelles paraules que servien per a definir el fill Rufí, es podien fer extensibles a tots i cadascun dels altres fills de la família.

En el mateix expedient acadèmic de l'Institut Provincial de Girona s'especifica que l'alumne Pere Cerezo va seguir la branca de comerç, uns estudis que continuaria a Barcelona. En concret, va estudiar el grau de comptador mercantil a l'Escola Especial d'Intendents Mercantils de Barcelona, obtenint l'aprovat, i per tant el títol acadèmic, el 30 de setembre de 1905.[51] Pocs dies després, fins i tot seria felicitat pel *Diario de Gerona*: *«Ha obtenido el título de Contador Mercantil en la Escuela de Comercio de Barcelona el estudioso joven don Pedro Cerezo Hernaez. Nuestra cordial enhorabuena»*.[52] Tot just tenia quinze anys i, amb el títol sota el braç, tancava la seva etapa estudiantil.

Però més enllà dels estudis pròpiament dits, a Barcelona aquell *«estudioso joven»* ampliaria horitzons, veuria despertar inquietuds i entraria en contacte amb nova gent i noves idees transformadores. La ciutat comtal, centre dels moviments intel·lectuals, culturals i polítics del país, era un lloc en permanent ebullició, ideal per a dur-hi una vida juvenil plena i intensa. I el jove Cerezo no en va restar al marge; lluny de convertir-se en un mer espectador dels esdeveniments, hi va participar. Així ho escriuria en les seves notes autobiogràfiques, parlant d'ell mateix en tercera persona:

> *«D'estudiant a Barcelona assisteix a protestes estudiantils, huelges, manifestacions amb intervenció policial, a meetings amb gran entusiasme que es celebren dins els claustres universitaris. Conjunt de fets que desperten i fortifiquen un esperit de voluntat de lluita.»*[53]

L'època d'estudiant a Barcelona, doncs, va ser un període de formació intel·lectual i de compromisos vitals, és a dir, de grans aprenentatges: en el sentit més estrictament acadèmic i tècnic, però també en la configuració d'uns principis i d'una idiosincràsia que ja mai més perdria. Allí va respirar aires renovadors, va adoptar

48 AHG. Institut de Batxillerat Jaume Vicens Vives, expedient acadèmic de Pere Cerezo Hernáez, 1901-1902, Girona.

49 AHG. Institut de Batxillerat Jaume Vicens Vives, expedients acadèmics de Rufí Cerezo Hernáez, 1908-1915; de Joan Cerezo Hernáez, 1910-1916; i d'Àngel Cerezo Hernáez, 1914-1920; Girona.

50 *Boletín de la Sociedad Económica de Amigos del País de Gerona,* 1 d'abril de 1907, p. 67.

51 AMGi. Certificació acadèmica personal, 30 de setembre de 1905, Barcelona.

52 *Diario de Gerona,* 5 d'octubre de 1905, p. 4.

53 AMGi. Pere CEREZO. Notes autobiogràfiques, sd, Buenos Aires.

Palamós, circa 1910
Pere Cerezo.
J. LLINÀS / JMCC

una actitud inconformista i políticament activa, i es va convèncer de la necessitat de transformar una realitat incòmoda. A més, com tants altres estudiants gironins, tota aquella voluntat de participar en la vida pública no es va quedar a Barcelona, sinó que formà part de l'equipatge de tornada cap a Girona. En paraules d'un altre alcalde de la ciutat, l'historiador Joaquim Nadal:

«Els estudiants gironins descobrien, a Barcelona, un món totalment nou i si bé molts ja no tornaven els que ho feien, en un intent de seguir lligats a la terra que els havia vist néixer, connectaven amb els moviments culturals locals, amb les revistes que es creaven, amb l'activitat lligada als Jocs Florals. Seguien de prop les passes del modernisme i després del noucentisme, i estaven atents als moviments del catalanisme polític que es proposava un programa de regeneració i de construcció nacional.»[54]

En el cas concret de Pere Cerezo, la participació en la vida social de Girona es va materialitzar d'immediat, just retornar de Barcelona, mentre feia les primeres passes en el món laboral. Va ser llavors, juntament amb una colla d'amics, que va contribuir a ampliar el teixit associatiu de la ciutat, amb iniciatives com aquestes que descriuria ell mateix:

«Malgrat les hores de treball no em sentia ni molest ni cansat, doncs encara tenia temps per reunir-me amb altres joves amics que formàrem una penya denominada "Alls i Sebes". Alguns dies realitzàvem conferències d'estudi. En els dies dissabtes i diumenges a ballar sardanes. Fins preníem part en concursos de sardanistes que es celebraven en diades de festa major. Recordo haver assistit a concursos a Barcelona, Sabadell, Girona; aquest grup de joves érem els principals animadors d'una societat recreativa gironina, anomenada les "Odaliscas".»[55]

Eren anys de gaudi intens de la joventut, de no parar, d'anar amunt i avall amb la penya «Alls i Sebes» i d'organitzar actes amb el Centro Recreativo Las Odaliscas; d'animar la vida de la ciutat i de conèixer el territori i la seva gent. I sempre amb la diversió de rerefons, perquè eren temps de gresca, d'esbargiment, de ballar un dia sardanes i un altre balls de festa major:

«També disfrutàvem dels balls en envelats de festa major especialment els celebrats als pobles de Salt i Banyoles. En aquella època es tenia de viatjar amb tartana o amb diligència. Resultava distret sentir les converses dels conductors amb els animals. També assistíem a festes majors de ciutats com les que es celebraven a Figueres i Sant Feliu de Guíxols.»[56]

Amb tot, aleshores aquell jovencell inquiet, apassionat i atent, que tot ho observava i escoltava, fins al punt de parar l'orella en *«les converses dels conductors amb els animals»*, ja havia començat a treballar: ja no era un estudiant de comptabilitat mercantil, sinó un comptable amb una prometedora carrera per davant.

2.2. De la formació a la professió

Parlar d'una única professió en el cas de Pere Cerezo es fa difícil, ja que si bé es dedicà bàsicament al món del comerç i del peritatge, al llarg de la seva vida laboral va tenir múltiples ocupacions i càrrecs:

«En el curs dels anys he desempenyat càrrecs de confiança: apoderat gerent d'una casa bancària, administrador d'una empresa d'electricitat, agència d'assegurances, delegat provincial del treball, oficina d'administració municipal.»[57]

Ara bé, tota aquesta llarga i reeixida trajectòria professional havia començat de manera més modesta i discreta, un cop acabats els estudis:

54 Joaquim NADAL. «De la Girona morta a la Girona nova», a AA.DD. *El govern de la ciutat (II): de la Guerra del Francès a la fi del franquisme*, p. 151.

55 AMGi. Pere CEREZO. Notes autobiogràfiques, sd, Buenos Aires.

56 Ibídem.

57 Ibídem.

Girona, 4 de juny de 1911
Pere Cerezo
i Dolors Palahy
el dia de la seva boda.
UNAL / JMCC

«Tenia 15 anys en el treball apropiat a la meva significació de comptable, vaig entrar a una important casa de banca de la ciutat de Girona [i a més] *com tenia hores lliures aprofitava per dur la comptabilitat d'un grup de carnissers i d'una casa majorista de cereals.»*[58]

En les seves notes autobiogràfiques, especialment riques per a cobrir aquest període de la seva vida, Pere Cerezo no dona pistes de quina era aquella *«important casa de banca»* on va començar a treballar com a empleat. Tanmateix, la premsa desvela la incògnita, ja que el 1911 el *Diario de Gerona* publicava: *«La casa de banca Coll y Cia. de esta ciudad nos participa haber otorgado poderes á su dependiente D. Pedro Cerezo Hernaez»*.[59]

La Banca Coll y Cia., de la qual n'era gerent el banquer i polític regionalista Ferran Coll,[60] era un dels molts establiments bancaris que existien a Girona a principis de segle XX. Hi havia, és clar, el Banc d'Espanya, que feia poc havia estrenat un nou edifici a la plaça Marquès de Camps, i que de fet era l'únic banc com a tal, perquè la resta eren o bé banquers privats o bé cases de banca. A tall d'exemple, existia la Banca Carlos Martínez Massa, la Viuda de Antonio Mateu, la Banca Busquets y Llapart o la Banca Puig, que com la casa Coll y Cia. es dedicaven al pagament de cupons, al cobrament de lletres, a la realització de girs i transferències o al canvi de moneda estrangera.[61] Aquestes devien ser les primeres tasques que devia realitzar el novençà empleat Pere Cerezo, almenys algunes d'elles segur que sí, ja que escriuria: *«En la vida de treball bancari en pocs anys vaig ocupar-me en tota classe de treball sempre amb èxit»*. I ho devia fer realment bé, perquè tal com abans apuntava la notícia periodística i ara ell, *«a l'edat de 21 anys era apoderat de la casa de banca i també apoderat d'una important casa de fabricació i venda d'aparells elèctrics situada a Barcelona lligada econòmicament amb la banca»*.[62] El fet que per aquell mateix moment, el 1911, tot i haver estat declarat *«soldado útil»*, hagués quedat exempt de realitzar el servei militar per ser *«excedente de cupo»*, va contribuir a no frenar la seva progressió professional, que transcendiria l'àmbit estrictament bancari.[63]

De moment, però, el càrrec d'apoderat de la Banca Coll y Cia. li atorgava noves responsabilitats i li suposava noves tasques, no totes elles realitzables des de l'oficina estant. Per això, *«cada setmana devia d'anar un o dos dies a Barcelona per controlar l'administració»*.[64] Ara bé, dels viatges a Barcelona ben aviat passaria als viatges a Tarragona, Mallorca o a Madrid, on anava a organitzar agències perquè la *«casa de banca va obtenir la representació per Catalunya i Balears d'una important companyia anglesa de segurs marítims»*.[65] I tot això, mentre actuava també com a apoderat de la casa d'electricitat de Barcelona, que *«tenia l'exclusiva de venda per tot Espanya de comptadors elèctrics d'una marca anglesa motiu que m'obligà a reunions amb els representants per la firma dels respectius contractes»*.[66] En aquest sentit, Cerezo no s'estava de dir: *«Era extraordinària la confiança que en mi es tenia. En els anys de la primera guerra europea moria el patró qui va designar-me albacea testamentari dels seus béns situats a Barcelona i Girona, i em deixà un llegat de vint-i-cinc mil pessetes. Aquesta sincera de-*

58 Ibídem.

59 *Diario de Gerona,* 21 de gener de 1911, p. 5.

60 *Diario de Gerona,* 19 de setembre de 1915, p. 8.

61 «El desarrollo bancario en Gerona», *Presencia,* 28 d'octubre de 1967, p. 21; «Cases de banca i banquers», *Presència,* 1 de novembre de 1980, p. 41.

62 AMGi. Pere CEREZO. Notes autobiogràfiques, sd, Buenos Aires.

63 AMGi. Certificat del cap de la caixa de reclutament de Girona núm. 29, 19 de novembre de 1936, Girona; Certificat del secretari del Consell Municipal de Girona, 19 de novembre de 1936; *El Norte*, 14 de febrer de 1911, p. 2; *El Norte,* 24 de febrer de 1911, p. 2. En aquest darrer cas s'especifica: *«Son designados para intervenir en el exámen de expedientes de exención del servicio militar del reemplazo de 1911 los mozos don Pedro Cerezo Hernaez y* [...]*».*

64 AMGi. Pere CEREZO. Notes autobiogràfiques, sd, Buenos Aires.

65 Ibídem.

66 Ibídem.

Girona, 1917
Albert i Carme Cerezo.
JMCC

mostració fou motiu d'amable emoció».[67] A més, especificava que *«la documentació de les gestions d'apoderat i albacea es troben principalment en la notaria del Dr. Emili Saguer»*. És en l'únic moment, aquest darrer, quan menciona el notari, jurista, empresari i polític regionalista gironí Emili Saguer,[68] que Pere Cerezo trenca amb el discurs descriptiu de les seves notes per anar una mica més enllà: indicar al lector la localització de la documentació, com si estigués pensant en el futur, en el dia en què aquelles notes podrien servir d'ajuda per escriure la seva biografia...

Però si professionalment tot marxava a la perfecció, des del punt de vista familiar passà una mica de tot; alts i baixos. Així, el 22 de novembre de 1908, un mes després que es concedís a Rufino Cerezo i a Vicente Brocas *«un traje á cada uno para prestar el servicio en la Audiencia, a excepción del espadín»*,[69] moria de malaltia, als quaranta-nou anys d'edat, la mare Anastasia,[70] fet que *«fou un gran cop per al nostre conjunt familiar»*.[71] Tanmateix, el 26 de desembre següent, quan amb prou feines havia passat un mes de dol, el pare Rufino es casava en segones núpcies amb Agustina Birba i Estela, de Cadaqués.[72] El lloc escollit per a oficiar l'enllaç matrimonial no fou altre que davant de casa. I no, no va ser a la central elèctrica de la plaça del Molí, sinó a un lloc quelcom més bell i majestuós, a la Catedral de Girona, donat que ja no vivien al Mercadal sinó a una plaça que Josep Pla descriuria com *«una caixa de pedra de la qual emergeix amb una arrencada majestuosa la cèlebre esglaonada de Santa Maria»*: la plaça de la Catedral.[73] Allà, a la *«histórica y monumental»* casa Pastors, s'havia traslladat el 1907 l'Audiència Provincial, i allà s'havia traslladat, també, la família al complet.[74] La mare Anastasia ja hi havia mort, i ara hi entrava a viure la segona dona del pare, tot i que no per massa temps, ja que aviat se separarien.[75] Amb tot, el fill gran de la família aviat optaria per independitzar-se i fer via pròpia.

Pere Cerezo es va casar als vint-i-un anys. Era el 4 de juny de 1911, en un entorn més que conegut, al barri del Mercadal, concretament a l'església de la Mercè, quan va contreure matrimoni amb Dolors Palahy i Pont.[76] Nascuda el 27 de setembre de 1889, i per tant tres mesos més gran que ell, aquella gironina dedicada a les coses *«de casa»* era filla de Josep Palahy i Gay, de Vilobí, i d'Alberta Pont i Carrés, de Girona.[77] Un cop celebrades les noces, el flamant matrimoni Cerezo-Palahy s'establí al número 3, tercer pis, de la Rambla Álvarez, un tram de vial a la pujada del pont de Pedra que, unit a la plaça de les Cols, formava l'actual Rambla de la Llibertat.[78] Poc després, la família s'aniria ampliant. El 26 d'octubre de 1912 va néixer l'Albert; el

67 Ibídem.

68 Ibídem. Molta d'aquesta documentació encara està protegida i, per tant, no és consultable. Sobre Emili Saguer, vegeu: Xavier SERRA. *Emili Saguer: notari, polític i home de negocis, 1865-1940.*

69 *La Lucha,* 17 d'octubre de 1908, p. 1.

70 ADG. Llibre de defuncions de la parròquia de la Catedral de Girona, núm. 11, 1894-1908, foli 348r; *La Lucha,* 23 de novembre de 1908, p. 2; *Diario de Gerona,* 22 de novembre de 1908, p. 11; *Diario de Gerona,* 24 de novembre de 1908, p. 8.

71 AMGi. Pere CEREZO. Notes autobiogràfiques, sd, Buenos Aires.

72 AHD. Llibre de baptismes de la parròquia de Matute, núm. 7, caixa 4, foli 130v. La informació de «segundas nupcias en la catedral de Gerona» apareix anotada al marge; ADG. Llibre de matrimonis de la parròquia de la Catedral de Girona, núm. 9, 1908, foli 504.

73 Josep PLA. *Girona: un llibre de records,* p. 132-133.

74 *La Lucha,* 29 de juliol de 1905, p. 1; Joan PUIGBERT. *La Girona de la Restauració: Girona, 1874-1923,* p. 42.

75 AMGi. Padrons municipals d'habitants, 1910, Girona. En la columna d'estat civil del pare s'especifica clarament que estava *«separado de la mujer».*

76 ADG. Llibre de matrimonis de la parròquia de la Catedral de Girona, núm. 9, 1911, foli 82.

77 ADG. Llibre de baptismes de la parròquia de la Catedral de Girona, núm. 17, 1889, foli 74.

78 Val a dir que algunes d'aquelles casetes de la Rambla Álvarez havien estat motiu de queixa per acollir *«establecimientos peligrosos para la moral pública»*, tal com ho demostra la denúncia que feu el regidor Canals en el ple municipal del 9 de juliol de 1886: *«han llegado al colmo las escenas pornográficas que con escándalo del público tienen lugar en las casetas nº 4, 5 y 6 y que exigen la intervención del Ayuntamiento».*

Girona, 23 de febrer de 1937

Carme Cerezo amb el seu marit José María Corrales.

UNAL / JMCC

27 de novembre de 1914, la Carme; i el 7 d'octubre de 1918 el Joan.[79] Tot anava fantàsticament bé. Pere Cerezo s'havia casat, independitzat i format una família, però malauradament l'alegria va durar ben poc, perquè el 15 d'octubre, una setmana escassa després de donar a llum el seu últim fill, l'esposa Dolors Palahy moria a conseqüència d'aquell part.[80] Un cop duríssim. Les mostres de condol per tan sensible pèrdua van ser nombroses i van arribar d'arreu, per exemple de l'Ajuntament de Girona,[81] però també de la premsa de l'època, fins i tot del periòdic tradicionalista *El Norte*, que expressava:

> *«Ayer tuvo lugar el entierro de la señora doña Dolores Palahy Pont, esposa que fue de nuestro particular amigo don Pedro Cerezo. Presidían el duelo el alcalde de la ciudad señor Bassols, el señor Cerezo y sus hermanos políticos. Asistió gran concurrencia de amigos. Reiteramos el sentido pésame al señor Cerezo y a toda la familia de la finada.»*[82]

A aquella mort s'hi sumaria, el 13 de març de 1920, el traspàs sobtat del pare Rufino,[83] qui per cert el 16 de novembre de 1918, només un mes després de l'enterrament de la seva jove, s'havia casat per tercera vegada. En aquesta ocasió amb María Portero Rubio, andalusa de Huéneja, que feia poc que residia a la ciutat.[84]

Azuaga, maig de 1955

Joan Cerezo i la seva esposa Isabel Miranda.

JMCC

79 ADG. Llibre de baptismes de la parròquia de la Catedral de Girona, anys 1912, foli 48; 1914, foli 97, i 1918, foli 173; AMGi. Padrons municipals d'habitants, 1916, Girona.

80 ADG. Llibre de defuncions de la parròquia de la Catedral de Girona, 1918, foli 150.

81 *Diario de Gerona,* 27 d'octubre de 1918, p. 3.

82 *El Norte,* 17 d'octubre de 1918, p. 2. Altres mostres de suport es troben a: *Heraldo de Gerona,* 17 d'octubre de 1918, p. 2; o fins i tot a *La Vanguardia,* 17 d'octubre de 1918, p. 25.

83 ADG. Llibre de defuncions de la parròquia de la Catedral de Girona, 1920, foli 198; *Diario de Gerona,* 15 de març de 1921, p. 5.

84 AHD. Llibre de baptismes de la parròquia de Matute, núm. 7, caixa 4, foli 130v. Apareix anotat al marge; ADG. Llibre de matrimonis de la parròquia de la Catedral de Girona, núm. 9, 1918, foli 218.

Girona, circa 1910

La Rambla de la Llibertat vista des del pont de Pedra.

A l'esquerra, el quiosc de la rambla i el dispensari municipal.

A la dreta, un esmolet amb les seves eines.

IMPREMTA FRANQUET / AMGi

Potser per tot això, tenint en ment tot aquest conjunt d'adversitats, Pere Cerezo continuava el seu propi repàs biogràfic dient: *«a Girona i Madrid, vaig viure moments difícils propis d'una descripció de novel·la, un conjunt de fatalismes que a la fi vaig dominar per ésser un esperit fort que em facilita no perdre el sentit de la responsabilitat».*[85] Cap més detall, cap més referència, cap mínima intenció de voler ser explícit; qui sap si per estalviar-se de passejar pel terreny dels records agres i melancòlics. I és que ràpidament passa a l'altre costat de la balança, a la lectura positiva dels fets: *«Haig de dir que malgrat les males intencions, a la llarga trista temporada dels moments difícils, també vaig sentir satisfactòries emocions. No mancaren bones i sinceres amistats, que estimo i agraeixo, em permeteren mantenir la força de voluntat i crear optimisme».*[86] A partir d'aquí, tancat —de moment— el capítol familiar, continuaria esbossant la seva vida laboral.

Del sector de la banca al de les companyies elèctriques. Aquest seria el viratge professional que realitzaria Pere Cerezo a partir de 1922. Pel mig, però, aquell mateix any es presentava a les oposicions per a una plaça d'oficial primer d'arbitris de l'Ajuntament de Girona. Van ser sis opositors per a un sol lloc, i malgrat superar els exercicis *«de escritura a máquina»* i de lectura de *«las memorias presentadas»*, i de ser-li reconegut l'esforç *«de preparación realizado para conocer las materias del programa y determinadas condiciones personales aceptables»*, finalment no va obtenir la plaça desitjada.[87] Ara bé, que es presentés a aquelles oposicions és indicatiu que alguna cosa havia passat amb la feina d'apoderat bancari. I així és, perquè després de la Primera Guerra Mundial, sobretot al llarg de 1918 i 1919, la banca havia sofert un procés de reorganització, de formació de grans bancs per via de l'adquisició, la fusió o l'absorció dels petits establiments bancaris, molts dels quals acabarien desa-

Circa 1928

Targeta de visita professional de Pere Cerezo.

AMGi

Circa 1930

Targeta de visita professional de Pere Cerezo.

AMGi

85 AMGi. Pere CEREZO. Notes autobiogràfiques, sd, Buenos Aires.

86 Ibídem.

87 *Diario de Gerona,* 15 de febrer de 1922, p. 4; 18 de febrer de 1922, p. 5.

Girona, circa 1930
Margarida Adroher, la segona esposa de Pere Cerezo.
FCC

pareixent. Aquest, justament, va ser el cas de la Banca Coll y Cia.[88] De manera que es tancava una porta; però se n'obria una altra: *«és en l'any 1922 que soc nomenat delegat a Girona d'una important companyia d'electricitat»*.[89] En un moment de forta demanda d'enllumenat públic per part de ciutats i pobles d'arreu del territori, el de l'electricitat era, sens dubte, un sector en auge, i fou aleshores quan Pere Cerezo entrà a treballar a la Cooperativa de Fluido Eléctrico. Allà, primerament, es va dedicar *«a contractar socis cooperadors»*, fins que *«després l'empresa contractà els serveis elèctrics per donar llum i força als seus associats a Girona ciutat i altres pobles com Cassà de la Selva, Llagostera, Palamós i altres»*.[90] D'aquí que des de la companyia s'haguessin de fer contactes amb els ajuntaments, redactar i estudiar projectes, firmar contractes per arrendar centrals elèctriques, buscar millores per oferir més bons serveis que altres societats del sector com Energía Eléctrica de Cataluña o Alumbrado de Poblaciones, o fins i tot haver de pagar multes si succeïa tot el contrari, si els serveis prestats eren deficients.[91] A la delegació gironina de la cooperativa, de tot això se n'encarregaria, en part, el seu nou *«administrador amb funcions directores»*, Pere Cerezo, que va ocupar el càrrec des de l'1 de març de 1923 fins al 31 de juliol de 1928, quan va cessar per voluntat pròpia.[92]

Llavors tenia, ja, nous reptes en ment: *«És en l'any 1928 que vaig creure devia de treballar amb total independència»*.[93] Havia arribat el moment de recuperar la vella idea de muntar un negoci propi, i de fer-ho en el sector de les assegurances, *«representant com agència per totes les comarques gironines a dues companyies franceses de gran importància La Nationale i La Préservatrice»*.[94] De fet allò no era completament nou, perquè a partir de 1920 havien començat a aparèixer a la premsa de la ciutat anuncis del Centro de Administración Municipal del pèrit mercantil Pere Cerezo, on es despatxaven *«toda clase de asuntos relacionados con Ayuntamientos, Diputación, Gobierno civil, Subsistencias, Quintas»*, a banda de *«pasaportes para todos los países extranjeros»*, assegurances de vida i, fins i tot, en tant que representant a la província de l'Office Français du Tourisme, *«viajes económicos por grupos de 25 personas que deseen visitar la Francia y poblaciones que han sido teatro de la guerra»*.[95]

A tot això, ara, un cop deslliurat definitivament del treball assalariat, hi afegiria també la creació d'una acadèmia mercantil on s'oferien classes de comptabilitat. L'acadèmia, situada als baixos del carrer de la Força, número 6, es va inaugurar l'1 d'octubre de 1927, i per a promocionar-la, el seu director, Pere Cerezo, va concedir tres cursos gratuïts de comptabilitat *«a un alumno designado por la Alcaldía»*.[96] A més, encara va tenir temps de treure al mercat una revista professional de comerç, indústria, finances, assegurances i turisme, *Anuncio*, on *«es feia ressaltar les belleses de les muntanyes de les comarques gironines, els Pirineus, les Gavarres, el Montseny, així com les meravelles de la Costa Brava, pobles i platges avui visitats pel turisme internacional»*. L'objectiu de la publicació no era altre que *«fer conèixer meravelles de la naturalesa i el treball artístic dels homes en molts pobles, per facilitar un més increment del turisme»*.[97] Aquella revista era una proposta avançada en el seu temps, que, com no podia ser d'altra manera, va ser ben rebuda a la ciutat. Sobretot, veient la talla dels seus col·laboradors, com

88 «El desarrollo bancario en Gerona», *Presencia,* 28 d'octubre de 1967, p. 21; «Cases de banca i banquers», *Presència,* 1 de novembre de 1980, p. 41.

89 AMGi. Pere CEREZO. Notes autobiogràfiques, sd, Buenos Aires.

90 Ibídem.

91 *Diario de Gerona,* 27 de febrer de 1923, p. 6; 8 d'abril de 1926, p. 6; 2 de març de 1923, p. 5; 14 de febrer de 1925, p. 4; 20 de novembre de 1923, p. 6.

92 AMGi. Pere CEREZO. Notes autobiogràfiques, sd, Buenos Aires.

93 Ibídem.

94 Ibídem.

95 *Diario de Gerona,* 14 de juliol de 1920, p. 2; 18 de maig de 1920, p. 4.

96 *Diario de Gerona,* 25 de setembre de 1927, p. 3

97 AMGi. Pere CEREZO. Notes autobiogràfiques, sd, Buenos Aires.

Girona, 1938
Margarida Adroher amb les seves filles Margarita i Alberta.
FCC

Miquel Santaló o Miquel de Palol, tot i que les felicitacions van arribar de part d'un altre destacat prohom: *«un escriptor amic que té categoria d'intel·lectual, Carles Rahola, avui màrtir per Catalunya, en una oportunitat va felicitar l'edició de la revista»*.[98] Aquests eren els records que Pere Cerezo guardava de la revista, uns records farcits de nostàlgia, perquè quan escrivia aquestes línies a l'exili argentí, ni podia tornar a passejar per les contrades gironines, ni podia disposar de l'amistat del gran amic Carles Rahola, afusellat pel franquisme.

Igualment vius eren els records familiars que preservava d'aquella època. Després d'un període dur, en què havia quedat vidu, *«en l'any 1926 reunit en llar familiar a Girona amb els tres fills, el més gran estudiava el batxillerat amb bones notes de sobresalients, vaig determinar casar-me novament»*. El nou compromís sentimental havia nascut *«una vigília de Reis al preparar els juguets que és costum en aquesta diada»*, i el 27 de novembre de 1926, a la parròquia de la Catedral,[99] es produïa el casament entre Pere Cerezo i una *«bona muller que també em dona molta felicitat, gran comprensió i ens sentim sincera estimació»*.[100]

Aquella muller, que ja l'acompanyaria sempre més, era Margarida Adroher i Coll, una jove resident a la ciutat però natural de Flaçà, on havia nascut el 5 de juny de 1908,[101] filla del flaçanenc Esteve Adroher i de la gironina Francesca Coll. Dedicada a les tasques domèstiques, Margarida era divuit anys més jove que el seu marit, amb qui tindria dues filles, ambdues nascudes a la ciutat: Margarita, nada el 26 de març de 1927, i Alberta, que naixeria deu anys més tard, durant la Guerra Civil, el 9 de març de 1937.[102] La família al complet estaria domiciliada a la Rambla Álvarez de la ciutat.

Havien anat passant els anys i Pere Cerezo havia anat evolucionant, en diversos sentits. D'estudiant havia passat a ser pèrit mercantil. D'estar solter havia passat a estar casat, emmainadat, enviudat i casat de nou. I de participar en mítings i protestes estudiantils havia passat, ja aleshores, a la militància activa en el republicanisme i a la política institucional com a regidor de l'Ajuntament de Girona.

98 Ibídem.

99 AMGi. Certificació d'inscripció de matrimoni, 23 d'octubre de 1936, Girona.

100 Ibídem.

101 AMGi. Certificat de naixement de Margarida Adroher i Coll, 5 de juny de 1908, Flaçà.

102 AMGi. Certificat de naixement d'Albert Cerezo i Adroher, 20 de desembre de 1937, Girona.

Girona, circa 1920
Pere Cerezo,
en l'època que fou
regidor gironí
per primer cop.
ANC

La política, per primer cop

3

Consciència política, compromís social, sentiment de catalanitat i anhel de justícia i llibertat. Aquests eren els ingredients que, a foc lent, Pere Cerezo havia anat coent al llarg de la seva joventut, especialment durant l'etapa estudiantil, i que ara un cop madurats i preparats l'empenyien a introduir-se en el món de la política. Els seus primers passos en aquest sentit van ser des de baix, en l'àmbit municipal, per on ell es movia, el lloc que li era més proper i accessible. Un bon terreny ja no només per fer-se escoltar, sinó per passar a l'ordre dels fets: sembrar les primeres llavors de canvi i de regeneració. I és que s'estaven vivint els anys de crisi de la Restauració borbònica, un règim marcat pel caciquisme i les corrupteles, per l'hegemonia dels partits dinàstics, pel poder incontestable dels governadors civils, per l'endeutament crònic i les insuficiències pressupostàries. Davant d'això, alguns, sobretot gent jove, van interpretar que calia saba nova i, pensant més en el futur que els pertanyia que no pas en el present que els havia tocat viure, van començar a actuar. Va ser el cas de Pere Cerezo.

La seva entrada a l'Ajuntament de Girona es produí el 1917, en ser escollit per primera vegada conseller municipal. Tanmateix, les primeres notícies que el vinculen amb l'activitat política local daten d'abans. Per exemple, el 1912, quan tot just feia un any que havia retornat de Barcelona, el *Diario de Gerona* ja el citava al costat d'altres representants del republicanisme gironí:

> *«La Comisión Republicana de esta ciudad compuesta de don Ramon Casagran, don Pedro Estartús, don Isidro Riu, don Juan Martorell, don Pedro Cerezo y don Valero Leal celebró anteanoche sesión y en ella dejó ultimadas las Bases para la formación del* Censo único republicano de Gerona *y organización y funcionamiento de su Directorio, las cuales serán sometidas a la Asamblea general republicana que se convocará para el día dos de febrero próximo.»*[103]

Amb una base ideològica com la seva, no és d'estranyar que Pere Cerezo entrés ràpidament en l'òrbita dels cercles republicans de la ciutat. La Primera Re-

103 *Diario de Gerona,* 24 de gener de 1912, p. 9.

pública havia passat a la història, però de republicans, a Girona, n'hi havia hagut i n'hi continuava havent. I cada vegada amb més força. Si bé és cert que s'havien fragmentat i debilitat, i que havien quedat al marge d'unes esferes de poder només reservades per als vells partits dinàstics, amb el pas del temps s'havien anat reorganitzant i cada vegada tenien més adeptes. Disposaven d'un bon altaveu, el periòdic afí *El Autonomista*, i d'una seu pròpia, el Centre d'Unió Republicana del carrer del Carme. A més, el seu discurs federalista, catalanista i progressista, de defensa de la democràcia, del laïcisme i de la justícia social, connectava amb els sectors populars; amb homes i dones dedicats al treball obrer, però també amb altres que exercien de metges, d'advocats, de professors o de petits empresaris. El republicanisme en general i el gironí en particular, en definitiva, estava deixant de ser aquell corrent menystingut i deliberadament arraconat i, en canvi, s'estava convertint en una alternativa moderna i esperançadora, puixant. Exemple de compromís i de fidelitat a la causa, aquests van ser els ideals que defensaria, des d'aquest primer moment i per sempre més, Pere Cerezo. Perquè parlar d'ell com a polític és, inevitablement, parlar d'ell com a republicà.

Una bona primera mostra d'aquesta simbiosi la trobem ja el 1915. Era any d'eleccions municipals, i el futur alcalde de Girona va protagonitzar el seu primer intent d'entrar a l'Ajuntament de la ciutat. Era home major de vint-i-cinc anys —acabats de complir— i gaudia de tots els drets polítics, de manera que la seva candidatura s'ajustava perfectament als requisits marcats per la llei.[104] Es tractava d'una bona oportunitat, que no va desaprofitar. I, òbviament, s'hi va presentar com a republicà. Un mes abans dels comicis, que se celebrarien el 14 de novembre, l'Assemblea Republicana ja havia escollit, per unanimitat, els noms dels seus tres representants: el professor Jaume Ferrer, l'industrial Albert Garanger i un *«activo, ilustrado y de atrayente simpatía»* Pere Cerezo, que ja era president del Centre d'Unió Republicana. Però sabedors de les seves pròpies limitacions i del poder que encara tenien els partits de la vella guàrdia conservadora, s'acordà que no es presentessin sols, sinó en coalició amb els liberals.[105]

Així, amb un sistema d'elecció per llistes nominals obertes i per districtes electorals, *«el prestigioso republicano D. Pedro Cerezo Hernáez y D. Manuel Ibáñez Buscató, del partido liberal, ciudadanos de reconocida honorabilidad, amor al trabajo, actividad y consecuencia política»*, van formar candidatura conjunta al districte tercer.[106] L'objectiu comú tant dels republicans com dels liberals era lluitar *«contra los clericales, retardatarios del progreso y perturbadores de la libertad»*, una empresa gens fàcil en aquest districte, ja que englobava les zones de la Catedral i de Sant Feliu —amb una clara influència eclesiàstica—, a més del Portal Nou, la Força, les Ballesteries o la Rambla, on vivia Cerezo.[107] I menys fàcil encara si fem cas de la denúncia que feia el diari *El Autonomista* el mateix dia dels comicis: *«En este distrito los mauristas y algún otro elemento se dedican a la compra de votos de manera descarada. Sugestionan, atemorizan y cometen toda clase de desvergüenzas»*. Per això, el mateix òrgan periodístic no s'estava de mobilitzar un electorat que, per cert, encara era molt restringit:[108] *«Es necesario que votemos compactos esta candidatura, que demostremos que es una leyenda eso del distrito tercero que tanto pesa en favor del clericalismo»*.[109] Malgrat els esforços, la victòria al districte tercer va ser per al tradicionalista Josep Maria Noguera, amb 290 vots, seguit del maurista Manuel Vancells, amb 258, i del company de candidatura Manuel Ibáñez, amb 253. Tots tres formarien part del nou Ajuntament. Cerezo, amb 175, en va quedar fora.[110] Però ho tornaria a intentar.

---

104 *Gaceta de Madrid,* 10 d'agost de 1907, p. 585.

105 *El Autonomista,* 24 d'octubre de 1915, p. 1.

106 *El Autonomista*, 14 de novembre de 1915, p. 2.

107 *El Autonomista*, 24 d'octubre de 1915, p. 1.

108 Es tractava d'un règim electoral extremadament censatari. Segons els estudis de Josep Clara, en aquelles eleccions hi estaven convocades, a la ciutat, 3.514 persones, de les quals van votar el 68,2%. Vegeu Josep CLARA. *El personal polític de l'Ajuntament de Girona: 1917-1987,* p. 10.

109 *El Autonomista,* 14 de novembre de 1915, p. 2.

110 *Diario de Gerona,* 16 de novembre de 1915, p. 4.

La nova oportunitat es presentaria el 1917, altra vegada en el marc d'unes d'eleccions locals, ja que segons la llei municipal vigent, la de 1877, s'havien de convocar cada dos anys, només per a rellevar els regidors més antics. A diferència de les anteriors, en aquesta ocasió els republicans gironins havien decidit de concorre-hi sense formar coalicions amb ningú i, a més, havien mogut algunes fitxes de lloc. Pere Cerezo ja no seria candidat pel districte tercer, sinó pel primer: el de l'eixample, la Rutlla, la plaça del Vi o el carrer del Carme, on hi havia el Centre d'Unió Republicana de Girona, i on per tant tenia més opcions de ser escollit.[111] La votació se celebrà l'11 de novembre i els resultats van avalar la jugada, perquè, aquesta vegada sí, els 288 vots obtinguts li van permetre esdevenir nou conseller municipal gironí; pels pèls, ja que per sota seu, amb només disset vots menys, el liberal Jacint Capdevila en quedava fora. Per contra, també foren elegits per aquell districte el regionalista Xavier Monsalvatge, amb 388 vots; l'independent Francesc Coll, amb 342, i el tradicionalista Salvador Auguet, amb 318. Un altre republicà, Marià Julià, fou elegit pel districte segon.[112]

Tots ells prendrien possessió del càrrec l'1 de gener de 1918, quan es dugué a terme la sessió de constitució del nou Ajuntament. Fins a set grups polítics diferents hi tindrien representació, un ampli ventall ideològic que abastava tant republicans i regionalistes com independents, tradicionalistes, liberals independents, mauristes i liberals.[113] Va ser justament un liberal que ja havia ocupat el càrrec, Frederic Bassols, qui va ser escollit nou alcalde de la ciutat, ara no per reial ordre, sinó votat pel mateixos regidors. Estaria secundat, des de les quatre tinències d'alcaldia, per Josep Maria Noguera a la primera, Jaume Sagrera a la segona, i Jaume Ferrer a la quarta. La tercera, ves per on, recauria sobre un tal Pere Cerezo, en aconseguir un vot més que l'experimentat Manuel Ibáñez.[114] D'aquí que en el seu torn de paraula, després que el senyor Bassols admetés que en ocasions no havia permès utilitzar el *«idioma catalán»* al consistori, *«pero que en adelante estaba dispuesto á hacerlo»,*[115] el nou tercer tinent d'alcalde pronunciés unes paraules d'agraïment que quedaren recollides així en l'acta de la sessió:

> *«El Señor Cerezo saludó ante todo al pueblo que le había llevado al Consistorio, de cuya distinción dijo procuraría hacerse merecedor. Saludó asimismo á los que eran sus compañeros de Corporación, manifestando su gratitud*

Circa 1930
Segell del Centre d'Unió Republicana de Girona, amb diversos elements iconogràfics: el triangle de la trilogia republicana (llibertat, igualtat, fraternitat), les balances i l'espasa de la justícia; i el gorro frigi.

111 *Diario de Gerona*, 27 d'octubre de 1917, p. 1.

112 *Diario de Gerona*, 13 de novembre de 1917, p. 2.

113 *Diario de Gerona*, 4 de gener de 1918, p. 3.

114 *Diario de Gerona*, 3 de gener de 1918, p. 4; AMGi. Manuals d'acords, sessió de l'1 de gener de 1918, foli 3r.

115 AMGi. Manuals d'acords, sessió de l'1 de gener de 1918, foli 4r.

Barcelona, 26 de gener de 1919
Assemblea dels Ajuntaments de Catalunya celebrada al Palau de la Música
en suport al projecte d'Estatut d'Autonomia aprovat per la Mancomunitat de Catalunya.
A la imatge es poden reconèixer, entre d'altres, Francesc Macià, Joan Ventosa i Calvell,
Joan Vallès i Pujals, Josep Puig i Cadafalch, Pere Lloret, Alejandro Lerroux, Humbert Torres,
Joan Pich i Pon i Marcel·lí Domingo.
BRANGULÍ / ANC

especial á los que le habían votado y añadiendo su deseo de conseguir que los demás llegaran á considerarle merecedor de ello.»[116]

A banda de la tinència, que el portaria a encarregar-se de certes funcions d'alcaldia, al llarg d'aquella legislatura també s'ocuparia, juntament amb altres regidors, de la Comissió Central i de Cultura.[117] Aquesta nova responsabilitat li fou conferida l'11 de gener, en el transcurs d'una llarga sessió plenària en la qual Pere Cerezo, fent ja ple ús de totes les seves facultats, va alçar la veu, primerament, per alertar de l'augment de preu de determinats productes de consum i, després, per demanar que es concedís *«una amplia amnistía por delitos de carácter político comprendiendo los cometidos desde 1909 inclusive, pidiendo asimismo la derogación de la Ley de Jurisdicciones»*.[118]

Aquelles dues intervencions foren només un tastet de tot el que vindria, perquè ell va exercir com ningú més de portaveu de la minoria republicana al consistori. Ho demostra la seva activitat frenètica en els plens, amb intervencions constants, ja fos en forma de precs, preguntes, queixes o propostes. Com és de suposar, Pere Cerezo també va participar en alguns debats d'alt voltatge. Tant és així que, després de discutir la gestió del dèficit pressupostari que venia fent la coalició de dretes governant, el 29 de novembre presentava la renúncia de tots els seus càrrecs interns a l'Ajuntament, per tal de forçar un canvi de govern.[119] Aquest objectiu últim no el va aconseguir, però en canvi sí que li fou acceptada, el 27 de desembre —el mateix dia que proposava que la plaça del Carril adoptés el nom del president Wilson— la renúncia al càrrec de tinent d'alcalde.[120] La cosa, evidentment, no quedaria ni aquí, ni així.

116 Ibídem, foli 5v.

117 AMGi. Manuals d'acords, sessió de l'11 de gener de 1918, foli 10v.

118 Ibídem, 15v.

119 AMGi. Manuals d'acords, sessió del 29 de novembre de 1918, foli 292v; *Diario de Gerona,* 1 de desembre de 1918, p. 4.

120 AMGi. Manuals d'acords, sessió del 27 de desembre de 1918, foli 316v-317r; *Diario de Gerona,* 28 de desembre de 1918, p. 3.

El 26 de gener de 1919, al Palau de la Música Catalana, Pere Cerezo va participar com a delegat de l'Ajuntament de Girona a la primera Assemblea dels Ajuntaments de Catalunya; sens dubte, una de les actuacions més destacades que protagonitzaria com a regidor d'aquell consistori. El cronista del setmanari catalanista *Renovació* ho tenia clar: aquella assemblea era *«la primera i única que ha celebrat el poble català, tot el poble català, ja que en ella hi estaven representats tots els ajuntaments —descomptant un nombre migrat que res representa— i tots els partits polítics, ço és, el verdader sentiment de la nostra Catalunya».*[121] Certament, hi va prendre part la plana major de la política catalana, representants de totes les tendències polítiques: el president de la Mancomunitat de Catalunya, Josep Puig i Cadafalch, el republicà Marcel·lí Domingo, el regionalista Francesc Cambó, Francesc Macià en representació de la Unió Catalanista, monàrquics, tradicionalistes, reformistes i, fins i tot, el socialista Francisco Largo Caballero. Tots ells van poder exposar els seus plantejaments, i les conclusions a les quals s'arribà al final de la diada es van resumir en un manifest unànime, que concloïa:

«L'Assemblea ofereix la seva adhesió fervent a la Mancomunitat i a la representació parlamentària de Catalunya, per al sosteniment de la campanya necessària, fins a assolir la consagració legal de l'Estatut d'autonomia; i declara que està en absolut a son costat per a fer quant calgui per al triomf de l'aspiració catalana, i es compromet a seguir les instruccions, que per als Ajuntaments seran patriòtiques ordres, que la representació autoritzada de la Mancomunitat i dels parlamentaris li donguin per a arribar a la immediata implantació de l'autonomia de Catalunya.»[122]

Es tractava, doncs, d'un text políticament ambiciós, que va ser presentat i sotasignat pels representants de les quatre capitals provincials de Catalunya. Així és, per tres alcaldes, Manuel Morales de Barcelona, Hum-

121 *Renovació,* 2 de febrer de 1919, p. 1-2.

122 Ibídem, p. 2.

bert Torres de Lleida i Josep Boada de Tarragona, i per un delegat consistorial, el de Girona... Pere Cerezo.

Heus aquí la continuació del seu estira-i-arronsa particular amb l'equip de govern de la ciutat. Perquè en retornar a Girona, en concret en el ple del 31 de gener, Cerezo exposà obertament les conclusions acordades en l'Assemblea dels Ajuntaments de Catalunya. Immediatament després, el regionalista Xavier Monsalvatge *«propuso un voto de gracias al Señor Cerezo por la manera perfecta como cumplió el acuerdo del Ayuntamiento»*, i aprofità per demanar l'adhesió del consistori a les conclusions presentades.[123] Ambdues propostes van ser aprovades, però aquesta darrera sense el vot favorable ni de l'alcalde Bassols ni dels tinents Sagrera i Noguera. D'aquí que, davant de tal contradicció i manca de garanties que aquests oferien a l'hora d'aplicar polítiques pro autonomistes, Cerezo demanés la seva dimissió o, en cas contrari, *«se vería obligado á plantear el voto de censura»*.[124] L'alcalde es va defensar dient que si els acords provinents de la Mancomunitat eren *«honrats i lícits»* ell els compliria, però la rèplica del regidor republicà, segons recollí el *Diario de Gerona*, va ser clara i punyent: *«Però poden ésser ilegals... (aplaudiments) i per això també s'han de passar endavant (més aplaudiments)»*.[125] Finalment, la proposta de vot de censura va ser aprovada, tot i que no prosperaria.

Els retrets, en canvi, van continuar, i així per exemple el 21 de març el senyor Noguera *«pidió constara en acta su protesta y disgusto por haber el concejal señor Cerezo, desde el balcón de las Casas Consistoriales, excitado al público a ir a las sesiones a ejercer perturbación»*. És possible que ho hagués entès malament, el representant tradicionalista... Si més no perquè Salvador Plaja, de la Lliga, el va esmenar dient *«que se hallaba cerca del Señor Cerezo en la ocasión de referencia y que las palabras del expresado Señor fueron tan solo encaminadas á recomendar al público se disolviera pacíficamente»*.[126] L'incident —si es pot considerar així— s'havia produït després de la tensa sessió del 7 de febrer, encara amb el vot de censura damunt la taula, i des de llavors els plens se celebraven amb *«ostentación de vigilancia»* i la tanca d'accés a l'Ajuntament, barrada.[127]

Amb tot, durant aquella època Pere Cerezo no només feia política a l'Ajuntament de Girona. Ni molt menys. No massa lluny de la plaça del Vi, al carrer del Carme, era un dels principals actius del Centre d'Unió Republicana, també anomenat Centre Republicà o, tal com era conegut popularment, Casinet. La seva vinculació personal amb aquella entitat venia d'antic, perquè el 1915 ja n'havia ocupat la presidència, essent definit com l'*«impulsor de las reformas que han convertido aquella sociedad en una de las de primer orden de Cataluña»*.[128] Perquè era un lloc de debat polític, que albergava assemblees, tertúlies, conferències i actes d'afirmació republicana, a més d'un munt d'altres activitats de caràcter cultural i recreatiu, com ara teatre, ball o cant coral. I tot això Pere Cerezo ho va viure de manera omnipresent, com a soci i com a membre de la junta directiva, organitzant o participant.

A tall d'exemple, el 15 d'agost de 1919, altra vegada essent president, hi va donar una conferència titulada «La joventut i la política general espanyola»,[129] una activitat com a orador que es repetiria en més d'una ocasió: sense anar més lluny, el 31 d'octubre, aleshores en format míting i al costat de cèlebres republicans com Salvador Albert, Marcel·lí Domingo, Albert de Quintana i Miquel Santaló,[130] i també al juny següent, tal com anunciava el periòdic tradicionalista *El Norte*:

> *«En el Centro Republicano dará hoy una conferencia sobre la gestión de la minoría republicana respecto al*

123 AMGi. Manuals d'acords, sessió del 31 de gener de 1919, foli 34v.

124 Ibídem, foli 36v; *Diario de Gerona,* 1 de febrer de 1919, p. 4.

125 *Diario de Gerona,* 4 de febrer de 1919, p. 2.

126 *Diario de Gerona*, 22 de març de 1919, p. 4; AMGi. Manuals d'acords, sessió del 21 de març de 1919, foli 81v-82r.

127 AMGi. Manuals d'acords, sessió del 14 de març de 1919, foli 76r.

128 *El Autonomista,* 24 d'octubre de 1915, p. 1.

129 *Diario de Gerona*, 14 d'agost de 1919, p. 3.

130 *Diario de Gerona*, 29 d'octubre de 1919, p. 4.

asunto del precio del pan, el concejal D. Pedro Cerezo.

Nos place muchísimo que rompan su silencio los directores del partido republicano. Sépase de una vez quienes están al lado del pueblo consumidor y quienes apoyan a los acaparadores.»[131]

Tanmateix, no totes les activitats relacionades amb el Centre d'Unió Republicana tenien lloc al local del carrer del Carme. Així, el 9 de febrer de 1919 Pere Cerezo havia coincidit ja amb el diputat Albert de Quintana en un míting catalanista que, en aquest cas, se celebrà al cinema Gran Via de la ciutat;[132] i en moltes ocasions ell mateix s'havia encarregat de reservar el Teatre Municipal per a dur-hi a terme actes electorals, que després sovint presidia.[133] I és que aquesta va ser una altra de les tasques que va realitzar com a soci de l'entitat: col·laborar en les campanyes electorals del partit, trepitjant diferents punts de la demarcació, encara que no fos ell el candidat. N'és un bon testimoni, també per a conèixer com funcionaven de portes endins els republicans gironins, l'article que va escriure el 1933 en homenatge a Miquel Santaló, nomenat feia poc ministre de la República.[134] En ell hi rememorava una d'aquelles campanyes viscudes *«uns quants anys abans de la funesta dictadura, en l'època en què les eleccions es feien abusant de tots els procediments a l'empar del Govern Civil»*. En concret, es referia als comicis a diputats a Corts que Santaló, *«que gairebé totes les nits era al Centre en conversa a la taula rodona o bé a la Secretaria»*, va concórrer com a candidat republicà-socialista entre 1919 i 1920, sense sortir mai elegit. *«El nostre contratemps era la qüestió econòmica; els republicans sempre hem estat pobres»*, apuntava Cerezo, tot afegint: *«Férem una rifa i recollírem unes quantes pessetes, insuficients per fer la campanya electoral, però vàrem seguir endavant portats pel nostre entusiasme i fe amb l'ideal»*. I tot, havent de recórrer les contrades gironines sense automòbil, perquè *«ja en corrien en aquella època, però els nostres amics no en tenien i els de lloguer resultaven cars»*, de manera que van haver d'afrontar *«una campanya electoral molt crua: sortíem de bon matí i tornàvem molt tard i sempre tan alegres amb els nostres viatges en tartana»*.

Ara bé, de tots aquells dies frenètics al costat del jove candidat Miquel Santaló, Cerezo en recordava especialment un. Així l'explicava, amb un munt de detalls que permeten recrear perfectament com era una jornada de campanya electoral de l'època:

«Recordo un dia d'aquests que fou tot un martiri. Sortíem de Girona amb la tartana, camí de Campllong; arribats allí conversàrem amb els entusiastes amics a la casa de can Campeny, veterà republicà. Seguidament ens dirigírem a Riudellots, on férem un míting des d'un balcó. En Duch i altres ferms republicans ens asseguraven la victòria en el poble. Més tard, a Vilobí, un míting a la plaça, uns quants joves, entre ells en Roure, confiaven en una bona votació. Cap al tard, un altre míting a Salitja, on féu presentació en Cornellà. Ja de nit, emprenguérem el camí de Bescanó per Aiguaviva. Arribàrem amb pluja batent i el nostre primer desig era trobar una llar per treure la mullena que portaven els nostres cossos. En la casa de l'amic Planagumà trobàrem la llar desitjada. Parlàrem amb els bons correligionaris a casa l'entusiasta amic Oliver. Després, l'últim míting del dia.»[135]

L'aventura prosseguiria per altres poblacions del districte de Girona, com ara Cassà de la Selva, Anglès, Osor o Salt, malgrat que *«l'entusiasme lluitador dels homes del carrer del Carme»* no va ser suficient per aconseguir l'escó tan desitjat.

Curiosament, el 1921 qui apareixeria vinculat a una candidatura de diputat provincial seria el mateix Pere Cerezo, tot i que en el seu cas com a substitut del candidat oficial Benet Cors, per agafar-li el relleu en cas

131 *El Norte,* 6 de juny de 1920, p. 1.

132 *Diario de Gerona,* 11 de febrer de 1919, p. 2.

133 *Diario de Gerona*, 25 de març de 1916, p. 4; 16 de febrer de 1918, p. 4.

134 «Una lluita electoral», *Acció Ciutadana,* 22 de setembre de 1933, p. 4. Els fragments textuals que hi ha a continuació han estat extrets d'aquest mateix article.

135 Ibídem.

Girona, 1921

Deu dels catorze regidors catalanistes i republicans de l'Ajuntament gironí, companys de Pere Cerezo.
Hi apareixen, d'esquerra a dreta: en primera fila, asseguts, Darius Rahola, Llorenç Busquets,
Joaquim de Camps i Arboix, x, x i Joaquim Tordera;
en segona fila, x, Francesc Coll i Turbau i Rafael Masó; dempeus a mitja escala, x.

FRM

de renúncia, fet que no es va produir.[136] Per altra banda, aquell mateix any també deixaria d'encapçalar el Centre d'Unió Republicana quan, després de ser-ne nomenat president honorari, va ser rellevat per un altre futur alcalde de la ciutat, Llorenç Busquets.[137] Això no vol dir, en cap cas, que hi deixés d'acudir, sinó que hi va continuar involucrat i compromès com sempre, i més tenint en compte que, segons el testimoni de Xavier Casademunt, ocupar la presidència de l'entitat *«tenia una importància relativa»*, atès que allí *«hi comptàvem tots»*. Com els periodistes Darius Rahola o Josep Maria Corredor, o com els polítics Laureà Dalmau, Miquel Santaló o Josep Maria Dalmau entre tants altres, Casademunt va coincidir amb Pere Cerezo a la seu del carrer del Carme, i per això, amb coneixement de causa i malgrat relativitzar la significació del càrrec, no s'estava de dir que n'havia sigut un president *«molt interessant»*.[138]

Mentrestant, a l'Ajuntament de Girona, on continuava la seva trajectòria com a conseller municipal, hi havia hagut i es preveien molts menys canvis; almenys des d'un punt de vista personal. El 16 de març de 1920, per renúncia del company Marià Julià, havia passat a formar part de la Comissió especial de conflictes socials, i pocs moviments més.[139] El 8 de febrer d'aquell mateix any s'havien celebrat noves eleccions municipals amb l'objectiu de renovar el consistori, però com que ell només hi portava un mandat, s'hi va mantenir sense necessitat de moure's de l'escó, automàticament. Per contra, sí que havien sortit elegits en aquells comicis un seguit de joves que, com ell, havien respirat els aires renovadors de Barcelona, com l'arquitecte Rafael Masó i l'advocat Joaquim de Camps i Arboix, regionalistes, que juntament amb l'entrada d'alguns republicans com l'oficinista Llorenç Busquets, suposaren una alenada d'aire fresc a l'Ajuntament. Perquè, a més, tant uns com altres, regionalistes i republicans, confluïren a l'hora de pactar un programa d'actuacions econòmiques i administratives, sota el principi autonomista, provocant un canvi de tendència en el govern municipal. L'acord fou presentat en la sessió de constitució del nou consistori, l'1 d'abril, i Pere Cerezo, en nom dels republicans, el va ratificar i celebrar.[140]

Com a edil d'aquell Ajuntament que primer presidiria Albert de Quintana i Serra i després el també regionalista Francesc Coll, Cerezo es va mostrar tan diligent com sempre, amb l'activitat que li era característica. Les tasques no li venien de nou. En el repartiment del cartipàs municipal li fou adjudicada, altra volta, la Comissió Central i de Cultura, i durant els plens va exercir novament de portaveu de la minoria republicana. Hi va afegir, això sí, la Comissió especial de Subsistències i la Comissió de Govern.[141] En aquest sentit, ben aviat, el 9 de setembre de 1920, firmava conjuntament amb els altres membres d'aquesta darrera ponència, Marià Julià, Rafael Masó i Francesc Coll, una proposició adreçada als comissaris de la futura Exposició de Barcelona, en què reivindicaven l'interès i la presència de Girona en l'esdeveniment: *«Girona, Ciutat mirífica-ment posada entre la Ciutat comtal i la frontera francesa, en les mateixes artèries fèrria i carreteral per on han de passar tants i tants dolls de riquesa i de turisme foraster, ha d'interessar-se profundament pel bon èxit de l'Exposició i ha d'entendre ben clarament que li cal aprofitar tal avinentesa per a mostrar-se al món i donar-s'hi a conèixer»*. Per això, demanaven *«la concessió d'una sala especial»* on poder mostrar el bagatge artístic de la ciutat, i sostenien que s'havia d'aprofitar l'ocasió per implementar determinades infraestructures, com *«la doble línia fèrria en tot el trajecte de Barcelona a Portbou»* o, fins i tot, *«una línia aèria»* entre Perpinyà i Barcelona, *«amb aterrisatje a Girona d'anada i tornada»*.[142] Per altra banda, el 8 de maig Cerezo ja havia firmat una altra proposició conjunta, en aquest cas de denúncia *«de los atropellos à licitas manifesta-*

136 *Diario de Gerona,* 18 de maig de 1921, p. 5.

137 *Diario de Gerona*, 6 de gener de 1921, p. 5.

138 *Punt Diari,* 26 de setembre de 1982, p. 9.

139 AMGi. Manuals d'acords, sessió del 16 de gener de 1920, foli 10r.

140 AMGi. Manuals d'acords, sessió de l'1 d'abril de 1920, foli 52v-53v.

141 AMGi. Manuals d'acords, sessió del 7 d'abril de 1920, foli 56v.

142 *Diario de Gerona,* 15 de setembre de 1920, p. 1-3.

ciones ciudadanas» que havien tingut lloc a Barcelona amb motiu de la visita del mariscal Joffre.[143] També com a conseller municipal, però ara més lluny, a Olot, l'abril de 1921 participaria en l'acte d'homenatge a un republicà il·lustre d'aquella ciutat, Joan Deu i Ros, per qui va tenir unes paraules d'honorança.[144] I encara poc abans de deixar la regidoria, a la mateixa capital garrotxina, prendria part en un míting organitzat per la Concentració Republicana Democràtica, on va intervenir en tant que *«capdavanter de la minoria republicana de l'Ajuntament»*.[145] La legislatura al consistori gironí, però, estava arribant a la seva fi.

L'1 d'abril de 1922 es constituïa altra vegada una nova corporació municipal, amb intercanvi de cadires entre els nous regidors entrants i els que per antiguitat ja no podien repetir. Aquest era el cas de Pere Cerezo, a qui, ara sí, li tocava posar fi a la seva primera etapa com a conseller municipal de la ciutat. Quatre anys després, doncs, havia arribat el moment d'acomiadar-se, i ho feia amb aquestes paraules:

> *«El Sr. Cerezo dijo que, en nombre de la minoría republicana, había de agradecer asimismo la colaboración de los demás Sres. Concejales. Entendió que dicha minoría había sabido colocarse en su sitio en las muchas cuestiones que se habían ofrecido. Recordó la coincidencia que había existido con la minoría regionalista para el desarrollo de un programa de mejoras, que expresaba podía tener su realización en el bienio que iba a empezar. Y terminó deseando mucha prosperidad y acierto a todos los Sres. Concejales que habían de continuar o entrar en el ejercicio de su cargo.»*[146]

Acte seguit, enfilaria la porta de sortida de l'Ajuntament, però essent conscient que la feina no s'acabava aquí, sinó que calia continuar defensant i expandint els ideals republicans, amb la mateixa convicció i compromís de sempre. Dit en altres paraules: s'acabava, de moment, el Pere Cerezo regidor, però continuava el Pere Cerezo republicà de base, el que sense cap representació institucional es desvivia pel partit participant en vetllades, manifestacions i homenatges arreu, ja fos a Olot o a Palamós. Per exemple, en aquesta primera ciutat hi tornaria, ara com a *«ex-regidor de Girona»*, per intervenir en un míting d'afirmació republicana al costat de Joan Casanovas i de Marcel·lí Domingo.[147] I a Palamós, el juny següent, prendria part a la Festa de *El Programa*, on va pronunciar un interessant discurs que permet conèixer l'opinió que tenia de diversos temes d'actualitat. Les paraules de *«l'ardit republicà gironí, ex-conseller de l'immortal ciutat»* foren recollides pel periòdic que donava nom a la festa, l'altaveu dels republicans federals del Baix Empordà *El Programa*:

> *«Saluda a l'assemblea, i diu que l'obrer té també una part de culpa en el desnivell que passa Espanya. Relata el fet de la guerra del Marroc, en el qual ni directors, ni seguidors, en tots els ordres, estigueren al seu lloc. La indiferència per la política, matarà tot lo que resta d'idealitat pura. Tot això deu acabar-se, organitzant-se i instruint-se.*
>
> *Parla de l'autonomia i expressa que Catalunya no l'obtindrà si no es presta a una obra enèrgica contra els governs que ens manen.*
>
> *Elogia el programa federal i diu que totes aquestes solucions les trobarem en el nostre* Programa*. Fa una al·lusió al gran Mestre* [Francesc Pi i Margall] *i és aplaudit.»*[148]

El descontentament obrer, la guerra del Rif o les aspiracions autonomistes de Catalunya que al·ludia, no debades, Pere Cerezo en el seu discurs, eren efectivament alguns dels temes candents que estaven aguditzant la crisi del sistema de la Restauració. I és que el col·lapse era tal, que fins i tot el cop d'estat del general Miguel Primo de Rivera del 13 de setembre de 1923, que donaria pas a una *«funesta dictadura»* en parau-

143 AMGi. Manuals d'acords, sessió del 8 de maig de 1920, foli 87r; *El Norte,* 11 de maig de 1920, p. 2.

144 *El Programa,* 23 d'abril de 1921, p. 1.

145 *La Comarca,* 21 de gener de 1922, p. 33.

146 AMGi. Manuals d'acords, sessió de l'1 d'abril de 1922, foli 39r.

147 *Empordà Federal,* 14 d'octubre de 1922, p. 3.

148 *El Programa,* 8 de juliol de 1922, p. 7-8.

les del mateix Cerezo, fou ben rebut per certs sectors, que veien en la presa militar del poder una solució esperançadora i regeneradora. Era, de fet, el que venia demanant des de feia un temps el *Diario de Gerona*: *«O ve una dictadura serena, justa, equilibrada, o una revolució que trasbalsarà tota la societat»*.[149] Fins i tot a l'Ajuntament, on regionalistes i republicans continuaven desenvolupant el seu programa de millores econòmiques i urbanes per fer de Girona *«una ciutat sanejada i moderna»,*[150] l'endemà de l'alçament s'aprovaria una proposició *«de complacencia ante la acción vindicadora que el movimiento iniciado por el Excmo. Sr. Capitán General de Cataluña puede representar para el saneamiento de la política general de España»*, sempre que —matisaven— el moviment respectés *«las particulares ideologías de los Concejales subscritos»*.[151]

Res més lluny de la realitat: l'1 d'octubre tots els edils eren cessats i reemplaçats per vocals associats. Un bon indici de per on anirien els trets, perquè de les bones intencions inicials, ben aviat es passaria a les actuacions arbitràries i antidemocràtiques: censura, detencions, ordres contra la llengua catalana i, és clar, repressió contra les manifestacions polítiques que s'allunyessin massa dels paràmetres del partit únic, la Unión Patriótica. D'aquí que el Centre d'Unió Republicana només pogués romandre obert com a centre recreatiu, essent-hi prohibida qualsevol activitat política, però ni tan sols així se salvà de la clausura:

> *«Desde ayer, por orden gubernativa está clausurado el "Centro de Unión Republicana" de esta ciudad, además de haber sido decretadas dos multas de 500 pesetas, una al presidente y otra al secretario de dicha entidad, por negligencia en el cumplimiento de la Ley de espectáculos públicos.*
>
> *Naturalmente que esta orden nos ha llenado de amargura a nosotros y a los numerosos socios del "Centro de Unión Republicana" que tienen un gran cariño y una intensa devoción a los ideales que cobija el templo de los republicanos en Gerona, cuyo historial limpio hace remarcar la generosidad y nobleza de los camaradas que lo han construido y sostenido, incluso prestándose personalmente, desinteresadamente, a trabajos materiales, sin retribución.»*[152]

La notícia del republicà *El Autonomista*, del 12 d'abril de 1924, acabava aconsellant *«a nuestros correligionarios la máxima serenidad para sobrellevar este contratiempo que ha llegado al corazón de todos nosotros»*, i desitjava una ràpida reobertura de l'entitat. Això s'aconseguiria al cap de poc, el dia 19, amb les mateixes condicions restrictives, si bé és molt probable que dins del centre s'hi acabessin realitzant activitats clandestines.[153] Amb tot, malgrat algunes accions contestatàries, l'estratègia de molts republicans va ser la d'intentar sobreviure a l'envestida, i això és el que suposem que va fer Pere Cerezo durant aquells primers anys de dictadura. L'11 de juliol de 1923, just abans del cop d'estat, havia presentat renúncia, per qüestions d'agenda, dels càrrecs que encara posseïa com a empleat municipal, és a dir, cap de la brigada sanitària de carns, inspector delegat especial d'arbitris i agent executiu; i a partir d'aquell moment, es produiria un llarg silenci en la seva vida pública.[154] Ni a les notes autobiogràfiques, ni a la premsa, ni entre els documents institucionals: cap rastre de cap activitat realitzada, de portes enfora, durant aquell temps. Així devia ser la vida d'un republicà de soca-rel postrada pel Directori Militar: res més que la feina, la llar i segurament alguna sardana de tant en tant, per trencar la pesada grisor d'un silenci imposat.[155]

149 *Diario de Gerona,* 20 de juliol de 1923, p. 2

150 *Diario de Gerona*, 13 de juliol de 1923, p. 5.

151 AMGi. Manuals d'acords, sessió del 14 de setembre de 1923, foli 155r.

152 *El Autonomista,* 12 d'abril de 1924, p. 2.

153 Josep CLARA. *Introducció a la història de Girona,* p. 136; Lluís COSTA. *La Dictadura de Primo de Rivera (1923-1930): comunicació i propaganda a les comarques gironines,* p. 199-200.

154 AMGi. Manuals d'acords, sessió de l'11 de juliol de 1923, foli 155r; *Diario de Gerona,* 18 de juliol de 1923, p. 4.

155 *«En les hores adverses de la Dictadura, el nostre poble va desbafar-se tot ballant la sardana»*, apuntava el seu amic, republicà i veí de la ciutat com ell: Carles RAHOLA. «Notes sobre la proclamació de la República a Girona», *Revista de Catalunya,* juny de 1931, p. 505.

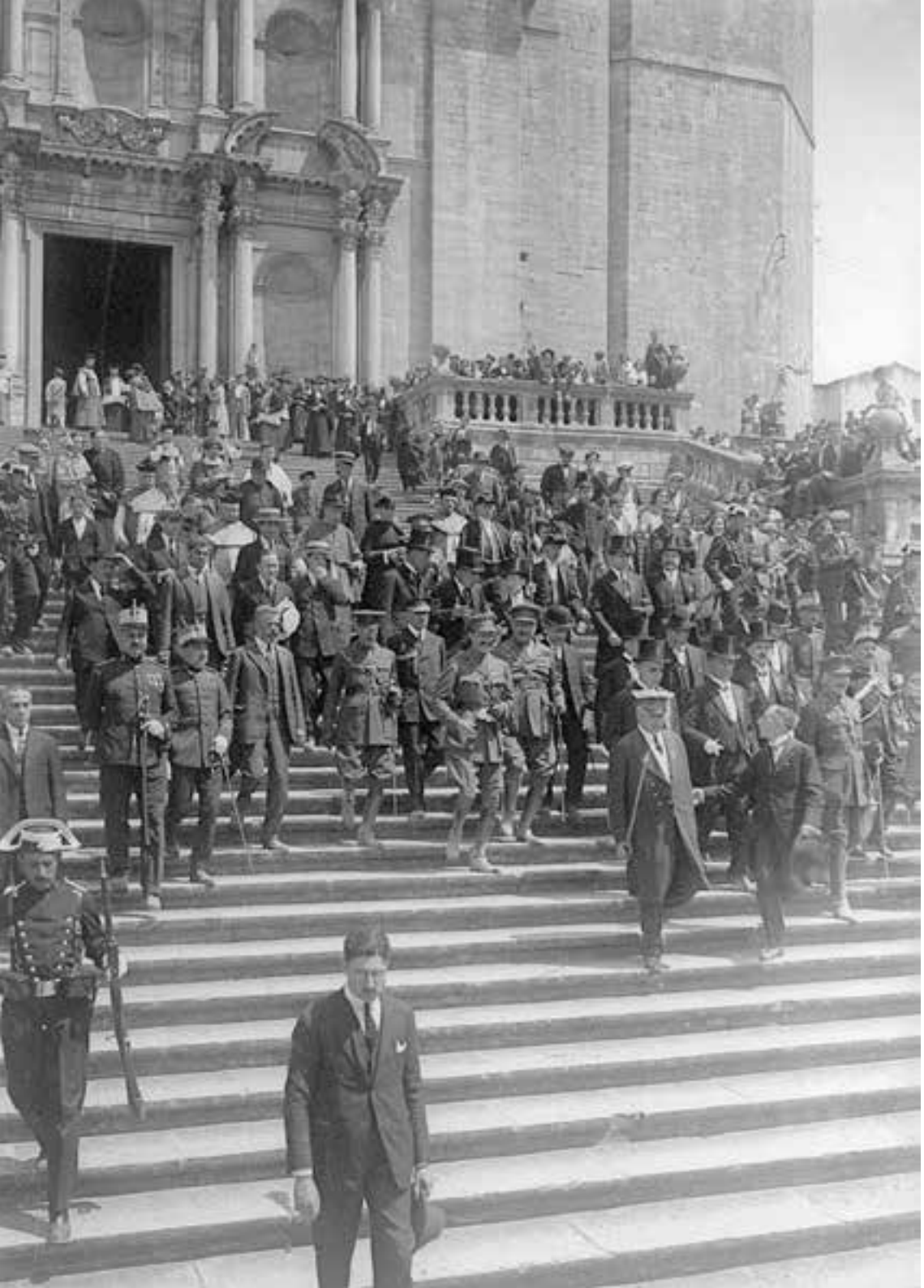

Girona, 15 de maig de 1924
Alfons XIII i el cap
del Directori Militar,
Miguel Primo de Rivera,
sortint de la catedral,
acompanyats
dels seus seguicis,
del bisbe Gabriel Llompart
i de l'alcalde Joan Tarrús.
BRANGULÍ / ANC

No tornarem a tenir notícies seves fins al cap d'uns anys, quan el 1927, encara sota la dictadura primorriverista, va agafar novament les regnes del Centre d'Unió Republicana. Ho faria acompanyat de Miquel Santaló, de Llorenç Busquets, de Marià Julià i de Joaquim Tordera, entre d'altres, i amb la intenció de reanimar una organització que havia anat trampejant el context infaust, però perdent pel camí influència política i sobretot capacitat econòmica.[156] És possible que aleshores, esperonat pel nou càrrec, líder altra vegada dels republicans gironins, Cerezo reprengués —o intensifiqués, qui sap— la seva acció política, i que per això cometés alguna infracció a ulls de les autoritats governatives, ja que apareix inscrit en l'índex d'expedients processals de 1928. Igual que Santaló, hauria entrat a la presó el 12 de setembre de 1928 i n'hauria sortit el 14, dos dies després.[157] A poc a poc, però, anirien arribant temps millors.

L'adeu de Primo de Rivera, el gener de 1930, donaria pas a un nou període, curt i transitori. En la seva fase final, agònica, la dictadura va esdevenir dictablanda, i amb el general Berenguer i l'almirall Aznar com a nous actors, s'aconseguiria una certa obertura i tornada a la normalitat. Per exemple, el 26 de febrer es constituïa un nou Ajuntament, ara integrat a mitges pels alts contribuents de la ciutat i pels exconsellers amb millor votació des de 1917. Pere Cerezo no en formaria part, però en canvi sí que es va posicionar en contra d'una de les propostes més discutides durant aquell mandat, una patata calenta heretada dels anteriors gestors. Es tractava del controvertit projecte de construcció d'una plaça-mercat damunt del riu Onyar, a l'alçada de l'actual plaça de Catalunya, i ell s'hi va oposar, com tants altres, per considerar-ho una temeritat.[158] Un altre símptoma de canvi i de revifament, individual i col·lectiu, fou la sortida al carrer dels primers exemplars de la revista *Anuncio*, amb un sumari molt variat, amb articles sobre turisme, comerç, finances, indústria i assegurances. Al *Diario de Gerona* desitjaven *«muchas prosperidades»* al seu flamant director Pere Cerezo, i a la Diputació, malgrat ser-li denegada la concessió d'una subvenció, es mostraven igualment agraïts per l'exemplar rebut.[159]

Pocs es podien imaginar, aleshores, que el novè número de la revista, un número extraordinari, obriria amb una crònica de la proclamació de la República a Girona. El règim de la Restauració havia tocat fons. Aviat seria passat. El futur, la República, s'estava fent present.

156 *Diario de Gerona,* 13 de març de 1927, p. 4; Lluís COSTA. *Op. cit.,* p. 202-203.

157 AHG. Índex d'expedients processals, 1928, Girona.

158 *Diario de Gerona,* 21 de gener de 1930, p. 1.

159 *Diario de Gerona*, 3 de febrer de 1930, p. 3; «Diputación provincial», a *Boletín Oficial de la Provincia de Gerona,* 13 de maig de 1930, p. 2.

Barcelona, 17 de març de 1931

Mesa de la Conferència d'Esquerres Catalanes, celebrada al Foment Republicà de Sants, en el marc de la qual es fundà Esquerra Republicana de Catalunya, amb l'activa participació del Centre d'Unió Republicana de Girona.

A la mesa, d'esquerra a dreta: x, x, Miquel Santaló, Ernest Ventós, Francesc Macià, Joan Casanovas, Ricard Palacín, Josep Andreu i Abelló i Joan Lluís Pujol i Font.

Darrere, dempeus, s'hi reconeixen: Joan Ventosa i Roig i Antoni Vilalta.

GABRIEL CASAS / ANC

La República i el retorn a l'Ajuntament

4

De sobte un bell somni es va fer realitat. Després de tants sacrificis i de tants esforços, de dies, mesos i anys d'espera, havia arribat l'hora de veure néixer la República, de proclamar-la, de fer-la créixer. Era el moment més desitjat, l'oportunitat que qualsevol republicà hauria volgut tenir, i ara es presentava davant seu en un obrir i tancar d'ulls. El 14 d'abril de 1931 va ser una diada històrica, transcendental, que suposaria l'adveniment de la Segona República; però tot havia començat a gestar-se unes setmanes abans.

El 13 de març el govern de l'almirall Juan Bautista Aznar havia convocat eleccions municipals pel diumenge 12 d'abril, amb la intenció de normalitzar la vida política i, en darrera instància, trobar una sortida a l'atzucac existent després de vuit anys de dictadura. Aquesta convocatòria electoral es produí en paral·lel a la celebració de la Conferència d'Esquerres Catalanes, que va tenir lloc a Barcelona del 17 al 19 de març, en la qual es fundà Esquerra Republicana de Catalunya com a confluència i síntesi de diverses forces i tradicions del catalanisme republicà, entre les quals, l'Estat Català de Francesc Macià, el Partit Republicà Català de Lluís Companys, el grup de *L'Opinió* de Joan Lluhí i dotzenes d'entitats de caire local o comarcal com la Joventut Republicana de Lleida, el Foment Nacionalista Republicà de Reus o el propi Centre d'Unió Republicana de Girona. El primer Directori del nou partit el formaren deu persones: cinc triades per la Conferència, i que foren Francesc Macià, Lluís Companys, Joan Lluhí, Jaume Aiguader i Marcel·lí Domingo; i cinc en representació del territori: Pere Comas (Barcelona ciutat), Joan Casanovas (Barcelona província), Miquel Santaló (Girona), Ricard Palacín (Lleida) i Ignasi Iglésias (Tarragona).

Com no podia ser d'altra manera, a Girona, on hi havia vint-i-tres regidories en joc, els republicans del carrer del Carme no volgueren faltar a la cita electoral del 12 d'abril i es mobilitzaren. Així és que el 23 de març ja tenien proclamats els seus candidats pel districte primer: Miquel Santaló, Ramon Varderi, Llorenç Busquets, Joaquim Tordera i Pere Cerezo —més tard també s'hi afegiria Joaquim Colomer—, elegits a través d'una votació secreta *«en la que solamente podían tomar parte los electores republicanos del primer distrito»*. Foren cap a un *«centenar de ciudadanos»* els que hi van fer ús del seu dret a vot, i malgrat *«las diferencias de criterio manifestadas al comenzar el debate»*, el clam gene-

El Autonomista

DIARIO REPUBLICANO DE AVISOS Y NOTICIAS

SE PUBLICA POR LA TARDE

ELECCIONS MUNICIPALS

CANDIDATURA REPUBLICANA

DISTRICTE PRIMER

Joaquim Tordera Girbau, Industrial
Llorenç Busquets Ventura, Dependent
Pere Cerezo Hernàez, Fabricant
Ramón Varderi Solà, Comerciant
Joaquim Colomer Clarà, Industrial
Miquel Santaló Parvorell, Professor

DISTRICTE SEGON

Josep Vidal Maynegre, Industrial
Armengol Vilardell Blanch, Agent comercial
Pompeu Pascual Carbó, Mestre

DISTRICTE TERCER

Miquel de Palol Felip, Publicista
Josep M.ª Dalmau Casademont, Editor
Francesc Ribas Creuhet, Comerciant

DISTRICTE QUART

Darius Rahola Llorens, Periodista
Josep Escaller Bonet, Propietari
Marian Julià Nualart, Industrial

L'Escola de Pedret

LAS PLANAS

La Festa d'Homenatge als Vells

JOAQUIM PLA

***El problema català sols pot resoldre'l un govern liberal, que sols pot donar-te la República. Català: Vota la* CANDIDATURA REPUBLICANA.**

Girona, 8 d'abril de 1931
Portada
de *El Autonomista*
amb la llista de la
Candidatura Republicana
que guanyà les eleccions
municipals.
AMGi

ral acabaria essent unívoc: *«ir al triunfo con el mayor número de votos para decir a Cataluña entera la voluntad republicana de Gerona, y su protesta contra un régimen antinacional y de privilegio»*.[160] Fins a quinze aspirants, sumats els dels quatre districtes, presentaria la Candidatura Republicana per aconseguir tal objectiu; noms reconeguts i de prestigi per dur a terme un programa ambiciós i trencador.

Recollides en forma de manifest, les propostes que feien els republicans al consistori gironí anaven encaminades, d'entrada, a recuperar *«la dignitat de la vida pública»*. *«Volem, considerant un deure de probitat l'ésser fidels a la nostra doctrina, servir la causa de la llibertat civil i ciutadana, que ha de tenir en la República la més sòlida garantia, i aspirem a l'administració de la ciutat per a fer una obra d'absolut desinterès personal i de màxim profit per a la comunitat»*, apuntaven primerament, com a preàmbul, per a després entrar a detallar mesures concretes en diversos àmbits. Així, en economia apostaven per l'equilibri pressupostari, per una tributació equitativa i per la potenciació del mercat dels dissabtes; en higiene i sanitat, oferien posar la màxima atenció als serveis de neteja i desaigües i al problema de l'abastiment d'aigües potables; en cultura i societat, prometien un ensenyament primari gratuït, ajudes per fer més assequibles els estudis superiors i el foment d'institucions culturals com ara la Biblioteca Popular; i en el terreny urbanístic, es comprometien a treballar per la cessió dels baluards, per l'expropiació dels habitatges insalubres, per la construcció de nous immobles a l'abast de les persones més necessitades, per la millora del paviment dels carrers, per la intensificació de l'enllumenat públic i per l'acabament de les obres ja començades.

En definitiva, un conjunt de propòsits d'àmbit local que, ja avançaven, anaven acompanyats d'altres de caràcter més general: *«La crida electoral, a juí dels republicans de Girona, de Catalunya i d'Espanya, és la crida a un plebiscit els resultats del qual s'han de sentir seguidament en tots els estaments, des de la gestació d'una constitució nova, fins als detalls en l'administració del més petit municipi»*.[161] I això és el que succeiria, no anaven mal encaminats, perquè tant a Girona com a la majoria de capitals catalanes i espanyoles, els resultats van ser favorables als republicans.

Tots, absolutament tots els quinze candidats republicans a l'Ajuntament de Girona van resultar elegits. La jornada electoral del 12 d'abril atorgava un clar triomf a la Candidatura Republicana, que liderava la Unió Republicana englobant també representants d'Acció Catalana, i en canvi deixava molt per darrere seu la resta de formacions: només cinc regidors per a la Lliga Regionalista, dos per a la coalició de catòlics-monàrquics i un per als espanyolistes d'Unió Monàrquica. Aquests darrers ni tan sols havien presentat aspirants al districte primer, on sí que s'havia presentat, i havia obtingut representació Pere Cerezo. Ell va ser, amb 666 paperetes a favor, el cinquè candidat més votat de tots, dels quaranta-quatre possibles, quedant únicament per darrere de Miquel Santaló, que n'aconseguí 850; de Llorenç Busquets, 786; de Joaquim Colomer, 764, i de Ramon Varderi, 743.[162] Tots ells eren companys de candidatura, republicans. Per això un cop coneguts els resultats, cap a les sis de la tarda del mateix 12 d'abril, *«donde se respiraba más calor y entusiasmo era en el Centro de Unión Republicana de la calle del Carmen, lleno a rebosar»*. No fa falta dir que allí *«los resultados de las elecciones fueron recibidos jubilosamente, con aplausos y vítores»*, i fins i tot després de les celebracions, *«los candidatos republicanos electos, seguidos de un nutrido grupo de correligionarios, se dirigieron ordenadamente al Gobierno civil y visitaron al Sr. Arias Vázquez, para pedirle elevara al Gobierno la petición de una completa amnistía total de delitos políticos y sociales»*. Acceptada la petició per part del governador civil, la pròxima parada del seguici fou just davant de l'Ajuntament, on es van guardar *«dos minutos de silencio en recuerdo de los capitanes Galán y García Hernández, fusilados en Jaca»*. I ja des

160 *El Autonomista,* 24 de març de 1931, p. 1.

161 *El Autonomista,* 1 d'abril de 1931, p. 1.

162 Josep CLARA. *El personal polític de l'Ajuntament de Girona: 1917-1987,* p. 35-36; Pere CORNELLÀ. *Les eleccions de la Segona República a la ciutat de Girona: 1931-1936,* p. 36; *Diario de Gerona,* 13 d'abril de 1931, p. 1.

Girona, 14 d'abril de 1931
Façana de l'Ajuntament, ostentant les gales del dia en què fou proclamada la República. Hi destaca el bust de la matrona de la República.
AMGI (ANUNCIO)

d'allà, *«los candidatos regresaron al Centro de Unión Republicana, dando cuenta de la gestión realizada»*, i a la vegada estant molt pendents dels resultats electorals que, cap a última hora de la tarda i per telèfon, anaven arribant d'altres localitats de la província i també de Barcelona.[163] Així s'acabava la jornada del dia 12 i així continuaria la de l'endemà, quan es confirmà que a la resta de grans poblacions també havien guanyat els elements republicans. Victòria incontestable, clam majoritari per la República. Tothom a l'expectativa del rumb que prendrien els pròxims esdeveniments.

«El dia 14 d'Abril, a les 12 del matí, començaren a circular els rumors de que a Madrid s'estaven fent preparatius per a proclamar la República, per haver abdicat el rei». Havia arribat el dia decisiu, el del desenllaç final, que de moment començava amb incertesa: un batibull d'informació que no feia sinó alimentar encara més el rum-rum a la ciutat. D'aquí que, tal com continuava la crònica de la revista *Anuncio*, una de les primeres accions realitzades aquell dia a Girona fos *«acoblar totes les notícies que corrien sobre tan transcendental aconteixement»*. Se n'encarregarien *«els republicans Santaló, Camps i Arboix, Julià, Cerezo i Rahola»*,[164] fet que certifica que Pere Cerezo va participar, des del primer moment, en l'adveniment de la Segona República a Girona.

A banda d'esclarir la informació que anava arribant, aquells mateixos cinc representants també acordaren *«convocar tots els elements afins»* a les cinc de la tarda al Centre d'Unió Republicana. Tanmateix, les notícies es precipitarien abans, i ara essent completament certes: *«A partir de les 3 de la tarda, la ràdio anà donant coneixement d'haver-se proclamat la República, entre altres ciutats, a Saragossa, València, Barcelona»*, i per a contrastar-ho diversos dirigents republicans van acudir a la redacció del diari *El Autonomista «a la recerca de notícies concretes i verídiques»*, *«i obtingueren per telèfon, de Barcelona, la d'haver sigut proclamat l'Estat Català dins la República Federal Espanyola, d'acord amb el pacte de Sant Sebastià»*.[165] En aquest mateix sentit descrivia l'arribada d'aquelles importants noves, i també la seva pròpia reacció en conèixer-les, un altre testimoni directe dels fets, l'amic Carles Rahola, que a primera hora de la tarda es trobava al seu despatx, feinejant, quan...

> *«La Ràdio, sobtadament, després d'uns minuts de confusió, ens dóna la bona nova: la República acaba d'ésser proclamada pel poble de Barcelona i en altres ciutats. És el somni llargament acariciat que es realitza. És l'ideal de tota una vida assolit, per fi. Mai no havia sentit aquesta emoció que ara envaeix tot el meu ésser.*
>
> *No cal dir com m'apresso a deixar els llibres i els vells papers. La història ara és ací, ben vivent, i jo mateix puc veure com "s'elabora". No és pas precís d'anar enrere a cercar-la: la forgen aquests homes que jo conec, que veig pel carrer, que emplenen la plaça pública i que no són pas, per tant, com aquells fantasmes, creació de la fantasia o del desvari, que s'esvaeixen tan bon punt anem a atrapar-los.*
>
> *El primer que faig és sortir a la porta de casa. Cal anunciar aquesta nova als veïns, dir-los ben alt que allò que tant hem estimat és un fet. I com si fos un jovenet, em poso a cridar amb totes les meves forces: "La República ja és proclamada! Visca la República!...".»*[166]

El testimoniatge de Carles Rahola permet copsar a la perfecció l'eufòria i l'emotivitat amb què es van viure aquells moments històrics, i no només des d'un punt de vista particular o personal, sinó també col·lectivament. Ho demostra la continuació del seu relat, per exemple quan explica que, només sortir de casa, es va creuar amb un vell republicà veí seu, a qui no

163 *Diario de Gerona,* 13 d'abril de 1931, p. 2.

164 Es tractaria de Miquel Santaló, Joaquim de Camps i Arboix, Marià Julià, Pere Cerezo i Darius Rahola.

165 «La proclamació de la República a Girona», *Anuncio,* maig de 1931. Val a dir que l'article en qüestió, una crònica poc coneguda de l'adveniment de la Segona República a la ciutat, formava part del plec de papers que Pere Cerezo es va endur a l'Argentina. Les pàgines havien estat arrencades de la resta de la revista, que no va conservar, i contenien, a banda del text, dues fotografies (reproduïdes en el present llibre) i els colors de les banderes catalana i republicana. Valia deu pessetes.

166 Carles RAHOLA. *Op. cit.,* p. 494-495.

Girona, 15 d'abril de 1931

Lectura del ban militar proclamant oficialment la República.

AMGI (ANUNCIO)

s'estigué de comunicar-li la *«benaurada nova»*: *«"Sabeu? Ja tenim la República. La bandera vermella, groga i morada que vós tant haveu estimat, i la nostra bandera barrada onegen triomfants en aquest dia de glòria"»*. *«El vellet tremola d'emoció; no troba paraules per dir la seva emoció; unes llàgrimes entelen els seus ulls»*, continua relatant Rahola, fins que finalment el senyor, *«que veu realitzades les il·lusions de tota la seva vida, m'estreny fortament les mans i em diu: "Gràcies, gràcies; ara ja em puc morir"»*.[167]

Si aquest era l'estat d'ànim a peu de porta d'un habitatge particular, no costa d'imaginar com devia ser l'ambient al Centre d'Unió Republicana; ben segur que amb un grau d'exultació igual o superior. *Anuncio* en dona alguns detalls, escadussers. I és que en un context en què a *«mida que anaven circulant les noves que es rebien, augmentava per moments l'entusiasme popular»*, foren molts els qui es concentraren al punt de trobada dels republicans gironins, que quedà *«ple de gom a gom»*, tant, que *«oferia un aspecte emocionant»*. Entre la munió de gent congregada no hi faltaven, és clar, els quinze regidors electes de la Candidatura Republicana, els ciutadans —val la pena anomenar-los a tots— Miquel Santaló, Darius Rahola, Marià Julià, Ramon Varderi, Joaquim Tordera, Josep Maria Dalmau, Josep Vidal, Pompeio Pascual, Josep Escatllar, Llorenç Busquets, Joaquim Colomer, Francesc Ribas, Ermengol Vilardell, Miquel de Palol i, òbviament, Pere Cerezo. Tots ells, reunits a la secretaria del Centre juntament amb els també polítics republicans Albert de Quintana, Cassià Costal, Laureà Dalmau i Joaquim de Camps i Arboix, acordaren *«dirigir-se a l'Ajuntament per a proclamar-hi la República, assumint totes les responsabilitats que se'n derivessin»*. Perquè, en efecte, la República havia estat proclamada a Barcelona, a València o a Eibar, però a Girona encara no. Era qüestió de temps.

El recorregut cap a l'Ajuntament es va fer en forma de *«vibrant manifestació»*, que s'obria camí amb una *«bandera republicana desplegada»* i rebia *«al seu pas l'adhesió entusiasta del poble»*. Un cop allà, l'alcalde vi-

Anuncio

COMERCIO-INDUSTRIA-FINANZAS-SEGUROS-TURISMO

AÑO [illegible] NÚMERO [illegible] MAYO DE [illegible]

NÚMERO EXTRAORDINARIO

Anuario provincia Gerona

SUMARIO: [illegible]

COLABORADORES: [illegible]

Director: PEDRO CEREZO HERNÁEZ

Redacción y Administración: Rambla Libertad, [illegible] GERONA

Precio: 10 pesetas

Girona, maig de 1931
Portada interior d'*Anuncio*,
publicació mensual dirigida per Pere Cerezo.
AMGi

167 Ibídem, p. 495-496.

clarinet

catalans:

Interpretant el sentiment i els anhels del poble que ens acaba de donar el seu sufragi, proclamo la República Catalana com Estat integrant de la Federació Ibèrica.

D'acord amb el president de la República Federal espanyola, Don Niceto Alcalà Zamora, amb el qual hem ratificat els acords presos en el pacte de Sant Sebastià, assumeixo provisionalment les funcions de President del Govern de Catalunya, esperant que el poble espanyol i el català expressin quina és, en aquests moments, llur voluntat.

En fer aquesta proclamació, amb el cor obert a totes les esperances, ens conjurem i demanem a tots els ciutadans de Catalunya es conjurin amb nosaltres, per a fer-la prevaler pels mitjans que siguin, encara que calgués arribar al sacrifici de la pròpia vida.

Preguem que cada català, així com tot altre ciutadà resident a Catalunya, es faci càrrec de l'enorme responsabilitat que en aquests moments pesa sobre tots nosaltres.

Tot aquell, doncs, que conculqui l'ordre de la naixent República Catalana serà considerat com un agent provocador i com un traïdor a la Pàtria.

Esperem que tots sabreu fer-vos dignes de la llibertat que ens hem donat i de la justícia que, amb l'ajut de tots, anem a establir. Ens recolzem sobre coses immortals com són els drets dels homes i dels pobles i, morint i tot si calgués, no podem perdre.

En proclamar la República, fem arribar la nostra veu a tots els pobles d'Espanya i del món, demanant-los que espiritualment estiguin al nostre costat i enfront de la monarquia borbònica que hem abatut i els oferim aportar-los tot el nostre esforç i tota l'emoció del nostre poble renaixent per a afermar la pau internacional.

Per Catalunya, pels altres pobles germans d'Espanya, per la fraternitat de tots els homes i de tots els pobles, Catalans, sapigueu fer-vos dignes de Catalunya.

Barcelona, 14 d'abril de 1931.

El President de la República Catalana,
FRANCESC MACIÀ

any II - 19 abril 1931 girona II època - n.º 16 20 cts.

19 d'abril de 1931
Clarinet reproduí la proclamació de la República Catalana de Francesc Macià.
BPCR

gent, Francesc Coll, va cedir el seu càrrec *«pronunciant paraules de cordialitat»* i reconeixent el *«vertader representant»* de la voluntat popular. Ara sí, per tant, via lliure. *«A la plaça de la Constitució, plaça de la República des d'aquell moment, el poble de Girona victorejava la República, aclamant al nou Ajuntament»*, i fou aleshores, cap a les sis de la tarda, quan Miquel Santaló, erigit en alcalde accidental en tant que candidat més votat, saludà la multitud des del balcó principal, *«recomanant serenitat i ordre per a què els esdeveniments acabessin de desenrotllar-se amb el sòlid triomf del nou règim»*. República, doncs, proclamada, tot i que encara amb la boca petita, amb moltes precaucions i reserves; però acompanyada de gestos més que significatius, com la retirada dels símbols *«de l'enderrocada monarquia»* i la col·locació, al saló de sessions, d'un retrat dels capitans Fermín Galán i Ángel García Hernández, *«actes que contribuïren a minvar el nerviosisme del públic, excitació natural d'aquells moments històrics, que posaren a prova la serenitat i eloqüència dels nous regidors»*.[168] A tot això, i a mode de conclusió, Carles Rahola observava: *«Hom ha proclamat ja la República a l'Ajuntament. És una festa, una vertadera festa major»*, i malgrat que de tant en tant *«se sent alguna inquietud»*, *«nosaltres no volem dubtar, no dubtem; fins i tot creiem que el dubte seria com un delicte en aquestes hores decisives. Els homes que han preparat la República i ara la proclamen a tots els vents no han pas tingut dubtes ni defallences en les circumstàncies més adverses, en les situacions més perilloses. Confiem en ells»*.[169] Seria una bona mostra de confiança, aquella, per afrontar tota la feina encara pendent per culminar el procés, per convertir en oficial tot allò que, de moment, era oficiós.

El següent pas a realitzar seria prendre el control ja no del municipi, sinó de la província. A tal fi es dirigí una comissió presidida per Miquel Santaló i secundada per un grup de manifestants al Govern Civil, on *«el Sr. Arias Vázquez, comprenent la gravetat dels moments, desitjà obtenir notícies del Ministeri de la Governació, rebent poc després del senyor Maura, ministre de Governació del Govern Provisional de la República, l'ordre de resignar el mando»*.[170] N'agafaria el control Albert de Quintana, que va possessionar-se del càrrec igual que ho feren poc després, a la Diputació Provincial, Cassià Costal com a president, i Joaquim de Camps i Arboix com a vicepresident. Fins i tot, aprofitant aquells moments de traspàs i d'eufòria, *«un grupo de manifestantes se trasladó frente al edificio de la cárcel con intento de conseguir la liberación de los presos políticos y sociales»*, fet que culminaria, segons la crònica del *Diario de Gerona*, amb l'alliberament d'un pres de Blanes.[171]

En aquestes circumstàncies, per evitar *«desordres que no es produïren, ni havien d'ocórrer, degut a l'enteresa i civilitat del nostre poble»*, el governador militar *«proclamà l'estat de guerra, fent custodiar per soldats el Banc d'Espanya i altres establiments bancaris»*, tot i que més tard ell mateix, acompanyat de dos comandants, es presentà a l'Ajuntament per explicar que, efectivament, *«la seva actitud era únicament per a garantir l'ordre»*.[172] Una precaució segurament innecessària, perquè tal com reafirmava Carles Rahola, la República havia arribat *«de la millor manera possible: jurídicament, podríem dir; sense trastorns i sense sang»*.[173] I quina millor metàfora per simbolitzar aquell *«triomf de la civilitat»* que les sardanes que tant ell com la resta de gironins van poder ballar, donant-se les mans al so de les cobles Art Gironí i La Selvatana, a partir del capvespre i fins a mitjanit, com a colofó de la jornada: *«La gesta republicana del 14 d'abril acabà, a la meva, com en altres ciutats catalanes, patriarcalment: tothom s'expansiona ballant sardanes. Les ballen homes i dones, vells i joves, nens i nenes. I dansen amb més joia que mai: amb la joia de l'alliberació»*.[174]

168 «La proclamació de la República a Girona», *Anuncio,* maig de 1931.

169 Carles RAHOLA. *Op. cit.*, p. 496.

170 «La proclamació de la República a Girona», *Anuncio,* maig de 1931.

171 *Diario de Gerona*, 16 d'abril de 1931, p. 1.

172 «La proclamació de la República a Girona», *Anuncio,* maig de 1931.

173 Carles RAHOLA. *Op. cit.*, p. 497-498.

174 Ibídem, p. 505; *Diario de Gerona*, 16 d'abril de 1931, p. 1.

Girona, 21 de juny de 1931
Francesc Macià es dirigeix als ciutadans que abarroten la plaça del Vi —aleshores anomenada plaça de la República— en la seva primera visita a la ciutat com a president de la Generalitat. A la seva dreta l'alcalde Miquel Santaló.
AMGi

Amant com era de les sardanes, és possible que Pere Cerezo, en algun moment, també participés en aquella doble ballada que començà i acabà amb els acords de La Marsellesa. Però fos o no fos així, el que sí sabem del cert és que a les deu de la nit es trobava a la sala de plens del consistori gironí, perquè allí, en aquella hora, s'havia convocat *«la primera sessió del nou Ajuntament de la República»*.[175] Aquella convocatòria suposava, de fet, el seu retorn a la corporació municipal després d'haver-ne sortit el 1922, i ara, segons revelava el *Diario de Gerona*, els interiors de la casa de la vila oferien un aspecte ben diferent: *«Una gran bandera republicana cubría el escudo de España existente detrás del sillón presidencial, y en el fondo del salón de sesiones aparecía un retrato de los capitanes Galán y García Hernández, ocupando el sitio en que estaba hasta ahora colocado el del rey»*, i a més, *«junto a la bandera primeramente citada fue colocado el banderín del Centro de Unión Republicana»*.[176] Tot llest, doncs, per a l'inici d'una sessió que fou presidida per Miquel Santaló, l'encarregat d'expressar, en nom de tots els regidors electes, que *«davant el canvi de règim que acabava de tenir lloc i la necessitat evident de no interrompre el govern i l'administració dels interessos de la ciutat de Girona, es constituïen cridats per la voluntat del poble en nou Ajuntament provisional»*.[177] D'aquesta manera, a l'espera d'unes normes mínimes per part de la direcció de la República que permetessin una constitució oficial i definitiva, s'acabava un ple que va ser viscut intensament tant dins l'Ajuntament, amb *«xardorosos aplaudiments i visques»*, com també fora, on *«el poble continuà estacionat a la Plaça de la República fins després de la sessió, fent interrompudes demostracions del seu entusiasme i ferm anhel per a conservar la victòria»*.[178] Però la nit no s'acabaria aquí, encara s'allargaria una mica més, perquè mentre *«la animación por las calles duró hasta la madrugada»*, la nova corporació municipal encara tindria temps de realitzar un darrer *«acte de cordialitat entre el Govern i el poble sense precedents»*: passar a saludar Albert de Quintana al Govern Civil.[179] Era, en definitiva, com si ningú volgués posar punt final a aquell 14 d'abril, un dels dies més intensos que es recorden a la ciutat, un dia que havia començat amb els rumors vinguts de Madrid i que acabava amb els carrers de Girona plens de gent que celebrava, feliçment, que la República ja havia estat proclamada. I tot, en part —sigui quina sigui la proporcionalitat d'aquesta part— gràcies, també, a Pere Cerezo. Ell va ser una de les persones que van portar la Segona República a la ciutat, estant al peu del canó des del primer moment, fins a l'últim.

Perquè la República no adoptaria un caràcter oficial, definitiu, fins l'endemà, i ell hi tornaria a prendre part. Aquell dia, entre les onze i les dotze del matí, les tropes d'infanteria i d'artilleria es van presentar davant de l'Ajuntament gironí, on a través d'una breu al·locució expressaren: *«El ejército, ajeno a todo matiz político, acata la decisión de la voluntad nacional y se dispone como siempre a servir a la patria»*. Immediatament després, el governador militar Luis de Eugenio, el governador civil Albert de Quintana, el president de la Diputació Cassià Costal i l'alcalde Miquel Santaló oficialitzaren el canvi de règim des del balcó consistorial.[180] Això va permetre que, cap a les sis de la tarda, també quedés legalment constituït el nou Ajuntament de la ciutat, en el transcurs d'una sessió que, de fet, venia a ser la continuació de la del dia anterior. Miquel Santaló, que aquell mateix dia publicava un ban en què agraïa en nom del consistori *«el civisme exemplar del poble en les hores de màxima responsabilitat»*, i confiava que *«tothom voldrà continuar en l'actitud intel·ligent i ferma que ha d'ésser penyora de màxima garantia per a la consolidació del nou règim»*, va ser designat alcalde de ple dret

175 «La proclamació de la República a Girona», *Anuncio,* maig de 1931.

176 *Diario de Gerona*, 16 d'abril de 1931, p. 1.

177 AMGi. Manuals d'acords, Comissió Permanent, sessió del 14 d'abril de 1931, foli 111r.

178 «La proclamació de la República a Girona», *Anuncio,* maig de 1931.

179 *Diario de Gerona*, 16 d'abril de 1931, p. 1; «La proclamació de la República a Girona», *Op. cit.*

180 *Diario de Gerona*, 16 d'abril de 1931, p. 1.

Girona, 19 de desembre de 1931

Recepció a l'Ajuntament, del cap del Govern de la República, Manuel Azaña, de visita per tal de participar en l'enderroc simbòlic de la muralla de la ciutat.
D'esquerra a dreta: en primer terme el regidor Pere Cerezo, x, x, Enric Pérez Farràs, el president Francesc Macià, Manuel Azaña, l'alcalde Miquel Santaló, el diputat Manuel Carrasco i Formiguera, el governador civil Claudi Ametlla, el comissari delegat de la Generalitat a Girona Josep Irla, Josep Puig Pujades, Josep Puig d'Asprer...

BRANGULÍ / ANC

per quinze vots a favor i set paperetes en blanc.[181] Per uns resultats gairebé idèntics, també foren nomenats els quatre tinents d'alcalde: Miquel de Palol, Josep Maria Dalmau, Josep Vidal i Llorenç Busquets.[182] Però qui exerciria de cap de la majoria republicana a l'Ajuntament seria l'experimentat Pere Cerezo, que ja en aquell ple va manifestar que tant ell com tots els seus companys de files es devien *«en l'ordre polític a la defensa dels principis de la República Federal i en l'ordre administratiu al programa amb què s'havien presentat a les eleccions»*.[183] Verbalitzava, així, un compromís innegociable amb la República, tal com també expressaria al seu amic i ministre d'Instrucció Pública Marcel·lí Domingo, en una carta que permet conèixer de primera mà les seves pròpies sensacions arran del canvi de règim:

> *«Muy distinguido amigo y correligionario: En la gloriosa transición, sin tregua ni descanso, de un periodo de odiosa persecución, de largos años de constantes trabajos, esfuerzos y sacrificios; al triunfo de nuestros ideales, la implantación de la amada República, en este momento reparador y sincero, me apresuro a manifestarle mi profunda admiración y homenaje, y nuestro decidido propósito de coadyuvar, con todo nuestro esfuerzo, a la defensa de la República con todos sus principios.*
>
> *Al escribir estas líneas, no puedo menos que recordar al buen amigo, gran batallador, Dn. Francisco Layret, vilmente asesinado en las calles de Barcelona, y cuál sería su satisfacción y ardor en estos momentos de la naciente República a la que tan importante colaboración ha prestado aquella peña de hombres que iniciaron su gran campaña en el diario "La Lucha".»*[184]

Només dos dies després d'enviar aquella carta, que acabava amb un fraternal *«Salud y República»*, el regidor Pere Cerezo era designat per a la Comissió d'Hisenda i per a la Junta del Cementiri.[185] Un cop fet el repartiment del cartipàs municipal, es posava en marxa el primer Ajuntament de la Girona republicana, amb la particularitat de tenir un únic regidor nascut fora de Catalunya: un Pere Cerezo absolutament empeltat al país.[186] Ho demostra una de les seves primeres intervencions plenàries, en el marc del debat d'acceptació del projecte d'Estatut, el 22 de juliol, quan va demanar el torn de paraula per declarar que *«era una necessitat d'antic sentida a Catalunya el gaudir d'una àmplia autonomia en la seva vida política i administrativa»*.[187]

I és que la corporació municipal no restà al marge de l'obra constructiva i reformadora que s'estava impulsant des d'àmbits superiors, i així, per exemple, el 10 de desembre de 1931 era el mateix Pere Cerezo qui *«féu present la data memorable d'aprovació de la nova Constitució Espanyola que tingué lloc el dia anterior»*. Per aquest motiu demanava, d'una banda, *«fer constar en acta la satisfacció del Consistori i dirigir telegrames de felicitació al Govern i al nou president de la República Sr. Alcalá Zamora»*, i per l'altra, *«que el dia següent es donés festa als obrers de la Brigada, sense pèrdua de jornal»*.[188] Ambdues propostes foren aprovades, igual que ho seria, a petició seva, la que es presentà el 30 de setembre de 1932, referent a un assumpte merament municipal: la creació de les Beques Girona, dues beques de 1.500 pessetes cadascuna, destinades als estudis superiors d'aquells estudiants que acreditessin *«la pobresa relativa d'ells i les seves famílies»*.[189]

---

181 «La proclamació de la República a Girona», *Anuncio,* maig de 1931.

182 AMGi. Manuals d'acords, Comissió Permanent, sessió del 15 d'abril de 1931, foli 113v-114r; Joaquim NADAL. *Op. cit.*, p. 126-127.

183 AMGi. Manuals d'acords, Comissió Permanent, sessió del 15 d'abril de 1931, foli 114r.

184 CDMH. Carta de Pere Cerezo a Marcel·lí Domingo, 21 d'abril de 1931, Girona.

185 AMGi. Manuals d'acords, Comissió Permanent, sessió del 23 d'abril de 1931, foli 116r-117r.

186 Josep CLARA. Josep CLARA. *El personal polític de l'Ajuntament de Girona: 1917-1987*, p. 39.

187 AMGi. Manuals d'acords, Comissió Permanent, sessió del 22 de juliol de 1931, foli 178r-178v.

188 AMGi. Manuals d'acords, sessió del 10 de desembre de 1931, foli 18r.

189 AMGi. Manuals d'acords, sessió del 30 de setembre de 1932, foli 185v.

Girona, 19 de desembre de 1931

L'alcalde Miquel Santaló, el cap del Govern de la República, Manuel Azaña i el president Francesc Macià, en l'acte simbòlic d'enderroc de la muralla de la ciutat, al baluard de Santa Clara.

JOSEP MARIA SAGARRA / AFB

Ara bé, més enllà d'aquesta breu mostra de les seves intervencions plenàries, trobem tot un seguit d'activitats que Pere Cerezo, com de costum, va dur a terme fora de l'edifici de l'Ajuntament. Algunes d'elles inherents a la tasca de regidor, com la visita feta el setembre de 1931 a la caserna d'artilleria, *«a fi d'estudiar i proposar a l'Ajuntament les reformes que s'han d'introduir en aquell edifici»,*[190] o la rebuda, a principis de novembre, del president Francesc Macià a l'estació de Girona.[191]

Però la gran majoria anaren encaminades a fer —tal com en diríem avui— territori. És a dir, a expandir la militància, en tant que edil republicà de la capital provincial, per tota la demarcació. A tall d'exemple, el 17 de maig de 1931 participava en l'acte d'inauguració del Centre Republicà de Sant Jordi Desvalls, on va ser un dels oradors de la jornada juntament amb Josep Juvé i Llorenç Busquets. *«Todos recomendaron orden y serenidad para dar tiempo a la consolidación de la República, divulgando los principios republicanos y democráticos en orden a los individuos y a las colectividades»*, recollia *El Autonomista*, que a més aprofitava l'ocasió per anunciar un nou acte pel dia 21; en aquest cas a Salt, organitzat per la Joventut Republicana d'aquella vila, i en què també estava previst que hi parlés Pere Cerezo.[192] Que la seva agenda estava quedant cada dia més atapeïda ho demostra el calendari d'actes del juny següent, especialment intens. La primera setmana de mes prenia la paraula en dos mítings d'afirmació republicana celebrats a Bordils i a Amer,[193] en aquest darrer *«fent història dels disbarats de la monarquia i concretant els principals quefers de millora que té a les seves mans la República»*; el dia 7 participava en la commemoració de l'obertura del Centre Federal de Besalú, en un *«acto de imborrable memoria»* que va aplegar més de dues mil persones,[194] i pel 21 s'anunciava de nou la seva presència a Amer, ara en un míting de propaganda electoral i acompanyat de Josep Puig d'Asprer i de Manuel Carrasco i Formiguera, dos candidats republicans a les eleccions a Corts Constituents que s'havien de celebrar el dia 28.[195] Tampoc va faltar a la campanya pro-Estatut, i en aquest sentit el 30 de juliol era a Verges per a defensar, tal com havia fet des del consistori gironí, un projecte de llei que ja havia estat aprovat pels ajuntaments de Catalunya i que aviat ho seria, també, per la immensa majoria dels catalans, que no catalanes, ja que les dones encara no tenien dret a vot.[196] El canvi de règim havia comportat, en efecte, l'entrada en vigor d'una nova legislació republicana, que d'igual manera calia donar a conèixer i explicar a la gent, i això és el que s'informava que faria Pere Cerezo el 6 de desembre a Ullà, a través d'una conferència que portava per títol «Lleis fonamentals de la nostra República».[197]

Malauradament, amb el nou any 1932, després que s'anunciés també la seva presència en un míting agrari a la Bisbal d'Empordà,[198] arribarien dues notícies tràgiques. El 18 de juny moria l'amic i diputat republicà Albert de Quintana; i Pere Cerezo formà part de la comitiva fúnebre que acompanyà les seves despulles fins al cementiri de Torroella de Montgrí, on va ser enterrat.[199] I després, hagué de fer front a la malaltia del seu fill Albert, *«enfermo de cuidado»* segons alertava ja el 10 d'agost *El Autonomista*, i que acabaria de la pitjor de les maneres possibles: amb la seva mort prematura.[200] Una desgràcia inesperada, que Pere Cerezo recordaria amb aquestes paraules, carregades de dolor:

> *«Situat novament en un ambient de tranquil·litat i fins de prosperitat, és en el mes d'agost de 1932 que*

190 *L'Opinió*, 24 de setembre de 1931, p. 2.

191 *L'Opinió*, 6 de novembre de 1931, p. 1.

192 *El Autonomista*, 19 de maig de 1931, p. 2.

193 *El Autonomista*, 2 de juny de 1931, p. 3-4.

194 *El Autonomista*, 9 de juny de 1931, p. 2.

195 *L'Opinió*, 18 de juny de 1931, p. 7.

196 *L'Opinió*, 1 d'agost de 1931, p. 7.

197 *El Autonomista*, 4 de desembre de 1931, p. 3.

198 *L'Opinió*, 25 de febrer de 1932, p. 8.

199 *L'Opinió*, 22 de juny de 1932, p. 5; *La Humanitat*, 22 de juny de 1932, p. 3; *Empordà Federal*, 25 de juny de 1932, p. 4-5.

200 *El Autonomista*, 10 d'agost de 1932, p. 2.

Barcelona, 2 d'octubre de 1932

2n Congrés Nacional d'Esquerra Republicana de Catalunya. A la Mesa, d'esquerra a dreta: Jaume Aiguader, Manuel Galés, Ernest Ventós, Maria Teresa Gibert, Joaquim Bilbeny, Lluís Companys, Francesc Macià, Joan Casanovas, Nicolau Battestini, Martí Rouret i Joan Tauler. Darrere, d'esquerra a dreta: Pere Cavallé, Josep Puig Pujades, Antoni Dot, Pere Cerezo, Xavier Casademunt, Josep Dencàs i Lluís Bru.
A les primeres fileres es poden reconèixer: Josep Fontbernat, Amadeu Biosca, Miquel Badia i Amadeu Aragay.

JOSEP MARIA SAGARRA - PAU LLUÍS TORRENTS / ANC

se'm plantejà una nova dolorosa tristesa familiar. El noi gran Albert tenia prop de 20 anys. Ja portava quatre anys d'estudis en la universitat, estudiant de medicina amb brillants notes, doncs en aquell curs havia guanyat matrícula d'honor. Una terrible i incomprensible malaltia li produïa la mort després d'uns quants dies de desesperació. Fet fatal. La ciència dels varis metges que l'assistiren fou impotent.»[201]

Malgrat el sotrac immens i la difícil tasca d'assumir la pèrdua d'un fill estimat, Pere Cerezo va continuar endavant; amb un buit insubstituïble i una pena irreparable, però endavant malgrat tot. Hi contribuïren la seva fortalesa interior i les diverses mostres de suport rebudes, entre les quals les del mateix Ajuntament de Girona.[202] Així, el 9 de setembre ja firmava una proposició de satisfacció per haver estat aprovat l'Estatut d'Autonomia a les Corts Republicanes, fet que *«marcava el començament d'una nova era»* segons paraules del primer tinent d'alcalde Miquel de Palol, l'encarregat de presidir accidentalment aquella sessió.[203] Curiosament, la notícia havia arribat al consistori feia només uns instants, a través d'un telegrama enviat per l'alcalde Miquel Santaló, que essent també diputat a Madrid, no havia pogut assistir al ple municipal. No seria ni la primera ni l'última vegada que això es produiria. De fet Santaló ja havia intentat presentar la dimissió de l'alcaldia el 18 de juny de 1931, per la desautorització de l'alliberament del líder sindicalista Buenaventura Durruti, tot i que després de les mostres de confiança expressades per Cerezo i altres companys de rengles, la dimissió fou rebutjada.[204] Però a finals d'aquell mateix mes era elegit diputat a Corts, i amb les noves ocupacions parlamentàries la seva presència a l'Ajuntament es va veure disminuïda. Això no va agradar a l'oposició, i per exemple el 22 de juliol de 1932 el regionalista Francesc Tomàs es queixava que *«l'alcalde propietari ja fa temps que no actua oficialment»*, i exigia *«la conveniència de què es possessioni oficialment del càrrec o que en altre cas, renuncii en absolut a tota gestió»*.[205] Un fet que s'acabaria acomplint, perquè el setembre de 1933 Santaló era nomenat ministre de Comunicacions i, aquest cop sí, la seva renúncia a l'alcaldia era irrevocable.[206] Li agafaria el relleu Josep Maria Dalmau, que amb la dimissió de Miquel de Palol havia passat a ser primer tinent d'alcalde, i ara, amb la marxa de Santaló, es convertiria en el nou batlle de la ciutat. No sense abans superar les tres votacions que marcava la nova Llei Municipal de Catalunya; una llei, molt ben rebuda per Cerezo,[207] que per cert entrava en vigor de manera anticipada, ja que no estava previst que s'apliqués fins a la pròxima renovació dels ajuntaments catalans, és a dir, a partir dels nous comicis locals que s'havien de celebrar en una data ben propera, el 14 de gener de 1934.

Pere Cerezo, que aleshores ja era diputat al Parlament de Catalunya, no es presentaria a la reelecció del càrrec de regidor. Però això no vol dir que no s'involucrés en aquella campanya electoral, cosa que indubtablement va fer, talment com si fos un candidat més. Almenys el 6 de gener, en un acte celebrat al Centre del carrer del Carme, parlaria després que ho fessin alguns membres de la candidatura republicana, essent definit pel cronista de *L'Autonomista* com una persona amb un *«seny organitzador de primer pla»*.[208] I el dia 12 hi tornaria, en aquesta ocasió en un míting de final de campanya i després de superar un petit incident, relatat així, amb aquest to tan desafiant, pel mateix periòdic republicà: *«En començar a parlar el senyor Cere-*

201 AMGi. Pere CEREZO. Notes autobiogràfiques, sd, Buenos Aires.

202 AMGi. Manuals d'acords, sessió del 19 d'agost de 1932, foli 164r.

203 AMGi. Manuals d'acords, sessió del 9 de setembre de 1932, foli 171v-172v.

204 AMGi. Manuals d'acords, Comissió Permanent, sessió del 18 de juny de 1931, foli 155r-155v.

205 AMGi. Manuals d'acords, sessió del 22 de juliol de 1932, foli 149v-150v.

206 AMGi. Manuals d'acords, sessió del 22 de setembre de 1933, foli 143v-144r.

207 AMGi. Manuals d'acords, sessió del 29 de setembre de 1933, foli 151r.

208 *L'Autonomista*, 9 de gener de 1934, p. 1.

Girona, circa 1933

Vista de Girona des de la muntanya de Montjuïc, amb l'escola Ignasi Iglésias, acabada de construïr, en primer pla. Fou obra de l'arquitecte municipal Ricard Giralt, en l'estil preconitzat pel GATCPAC sobre edificis escolars, tant pel que fa als elements formals exteriors, com pel que fa al disseny d'elements com finestres, objectes, mobiliari... així com a les característiques higièniques, d'assolellament i situació.

AHCOAC-GIRONA

zo, un desgraciat pronuncià unes paraules en veu alta, el que motivà unànimes protestes. El pertorbador fou tret i copiosament apallissat. És un avís saludable». Amb tot, un cop tranquil·litzats els ànims Pere Cerezo podria reprendre el seu discurs, en què es va dedicar a reivindicar *«la tasca realitzada pel primer Ajuntament republicà de Girona»*:

> *«Una tasca honorable i sense tara en l'ordre de l'honestedat política com no poden menys de reconèixer fins els propis adversaris, malgrat de prodigar a porfídia els seus blasmes i els seus dicteris calumniosos; una tasca de política de sanejament en ordre al tancament de pous i sanitat de les aigües potables, palesant el punt de vista de la majoria republicana en aquest problema i parangonant-ho amb la desbaratada solució que preconitzen els homes de la "Lliga" en el Consistori; una tasca en l'ordre urbanístic de construcció de 900 metres de col·lectora, pavimentat de carrers i altres obres interessants; exposà la solució del problema dels baluards, cedits per l'Estat gratuïtament; significà l'esforç de l'Ajuntament en el problema de l'atur forçós i els beneficis de la solució de venda dels terrenys dels baluards més profitosa que el que pretenia l'adversari; féu una detallada exposició de l'enorme tasca cultural realitzada en la construcció i creació d'escoles, amb l'additament de cantines escolars, augment de beques i creació de la guarderia d'infants; per fi entrà en l'examen de la situació econòmica municipal rebatent les argumentacions insidioses propalades per la "Lliga" en el que respecte al dèficit municipal, reduint la qüestió als seus veritables termes i demostrant que el criteri seguit pels nostres homes era el més beneficiós per la hisenda municipal.»*[209]

El de Cerezo no era un discurs electoralista sense fonament, sinó que en l'ordre dels fets, el govern republicà de Girona havia executat totes aquelles tasques, i moltes més. Justament una de les primeres, realitzada la mateixa tarda del 14 d'abril segons l'alcalde Miquel Santaló, va ser *«estudiar acuradament la situació pressupostària per a conèixer les possibilitats amb què es comptava i acabar per sempre amb el continu teixir i desteixir creat per l'actuació dictatorial»*.[210] I a partir d'aleshores, un cop conegut l'estat de la hisenda municipal, es començaria a dur a terme una vasta obra de govern. Perquè en poc menys de tres anys, s'havia reordenat la situació del personal de l'Ajuntament, amb augment de sou inclòs, i lluitat contra l'atur forçós amb la creació de nous llocs de treball, un dels temes més controvertits a l'hora de confeccionar i debatre els pressupostos, en ocasions defensats, com el de 1932, per Pere Cerezo.[211] S'havia obert al públic la Biblioteca Municipal i també s'havia actuat, i de quina manera, en l'àmbit educatiu. Per exemple, el 1933 s'havien inaugurat dos grups escolars: l'un el 23 d'abril al barri de la Mercè, el Ramon Turró, i l'altre el 3 de setembre al barri de Montjuïc, l'Ignasi Iglésias, acte que comptà amb la presència de Cerezo.[212] Però a banda, s'havia començat a construir una guarderia d'infants i s'havia ampliat el personal docent, el material escolar i el nombre de beques, tal com justament destacava Pere Cerezo el 14 d'abril de 1933, en un acte amb motiu del segon aniversari de la proclamació de la República, tot reivindicant...

> *«la creació de beques a favor de 25 nens i 25 nenes perquè puguin cursar els seus estudis a la Normal d'aquesta ciutat, i 2 beques més per aquells deixebles aprofitats que, no comptant amb mitjans, tinguin capacitat per a cursar la carrera d'advocat, beques que comprenen l'estada i estudi en la Universitat de Barcelona.»*[213]

I tot, sense mencionar les actuacions realitzades en matèria urbanística. La més important, ben segur, la cessió i posterior enderrocament dels baluards, una demanda antiga i per fi satisfeta, que havia permès donar feina a obrers que estaven a l'atur, alliberar terrenys

209 *L'Autonomista*, 13 de gener de 1934, p. 2.

210 *Acció Ciutadana*, 4 de novembre de 1932, p. 6.

211 *L'Autonomista*, 5 de juliol de 1933, p. 1.

212 *La Humanitat*, 5 de setembre de 1933, p. 8.

213 *Acció Ciutadana*, 21 d'abril de 1933, p. 2-3.

Girona, 1933

El projecte d'urbanització de la muntanya de Montjuïc, dissenyat per l'arquitecte municipal Ricard Giralt, preveïa un parc-bosc amb vuitanta parcel·les al voltant de dues places, en un context allunyat de la pressió urbanística i de la insalubritat del Barri Vell i el Mercadal. Les cases projectades eren de la tipologia coneguda a l'època com a «cases barates» o «cases per a obrers» i constaven de planta baixa i pis i coberta inclinada de ceràmica. Cada unitat acull dos habitatges. Del projecte original només se'n construïren quatre unitats, és a dir, vuit habitatges..

UNAL / AMGi

que foren posats en venda a benefici del municipi, i continuar amb el programa d'embelliment de la ciutat. Per això també s'havia urbanitzat la Rambla Verdaguer o el carrer Joan Maragall, i s'havien il·luminat vies, construït clavegueres i tancat pous negres. Abordar la qüestió sanitària i higiènica va ser una altra de les prioritats del govern republicà, i en aquest sentit, més enllà de les actuacions materials, a les quals caldria afegir la reforma de l'escorxador, s'havia impulsat el control de llet i vaqueries, reglamentat la venda de peix i iniciat la inspecció sanitària d'habitatges. Mentrestant, s'aconseguia la gestió municipal dels cementiris i s'inhibien com a Ajuntament de tota intervenció en manifestacions religioses, a més de promoure la presència del català tant al carrer, retolant en aquesta llengua, com dins la corporació, on a partir de la seva arribada les actes de ple havien deixat de ser escrites en castellà. En resum, una obra de govern basada en la cultura, l'educació, l'assistència social i l'urbanisme orientat al sanejament i embelliment de la ciutat que, malgrat tot, no va servir perquè els republicans gironins poguessin repetir els espectaculars resultats aconseguits el 1931 i revalidessin el govern municipal.[214]

A Girona, la jornada electoral del 14 de gener de 1934 va deixar uns resultats molt ajustats. Amb un sistema que ja no era nominal, sinó per llistes tancades, la victòria va ser per a la candidatura d'Unió i Defensa Ciutadana, és a dir, la Lliga Catalana i els seus socis afins, que van aconseguir 3.788 vots (45,13%). Però mentre les dretes s'havien presentat en coalició, les esquerres ho feren per separat, i tot i això la candidatura d'Esquerra Republicana va obtenir 3.741 sufragis (44,57%). La resta de candidatures van ser: Acció Catalana, 376 vots (4,48%), Bloc Obrer i Camperol, 170 vots (2,02%), Partido Republicano Radical, 165 vots (1,96%) i Dreta Agrària, 152 vots (1,81%).

Un resultat cruel per a Joaquim de Camps i Arboix i la resta d'integrants de la llista d'ERC, ja que veien com la victòria, de la qual n'estaven convençuts, s'esmunyia per tan sols quaranta-set paperetes de diferència.[215] I més tenint en compte que aquelles eleccions es veieren afectades per diverses irregularitats, val a dir que comeses tant per uns, com per altres. Així, per exemple, en el sumaríssim dictat pel règim franquista en contra de Francesc Surroca i Puig, secretari dels republicans, aquest declarava que *«estuvo en el colegio electoral de la calle de la Forsa cuya mesa estaba situada en el local del Instituto, y que en aquel día se cometió algún atropello, pero sin que él tomara parte directa en ello»*, i afegia —transcrit així pel militar de torn— que *«como secretario político del partido y por conducto por en aquel entonces diputado del Parlamento Catalán, el funesto Pedro Cerezo, que había ido a Barcelona en la jefatura del partido de "Estat Catalá" a alquilar a los "escamots" para que intervinieran en las luchas electorales de esta ciudad»*.[216] Ara bé, per altra banda, durant aquella jornada va ser robada l'acta electoral del carrer del Carme, un sector tradicionalment favorable als republicans. D'aquí que aquests no acceptessin els resultats i els impugnessin.

A l'espera d'un veredicte que desencallés la situació, al Parlament Pere Cerezo defensava una proposició d'indult per als condemnats amb motiu d'aquelles eleccions, tot queixant-se que els delictes comesos estiguessin essent jutjats per tribunals d'urgència i no pas per llei comuna, i posava com a exemple que *«per una bufetada han estat aplicats quatre mesos de presó»*.[217] Ben al contrari, el *Diari de Girona* aprofitava per titllar de *«lamentable»* la tasca dels republicans a l'Ajuntament, i anticipava el final del *«període de disbauxa»* que aquests havien protagonitzat. *«Sortosament, manquen pocs dies per a què els veritables representants del poble gironí* [...] *prenguin possessió del govern de la ciutat»*, reblava el seu editorialista.[218]

214 Sobre l'obra de govern del primer Ajuntament republicà de Girona vegeu: «L'obra de govern republicana a l'Ajuntament de Girona», *Acció Ciutadana*, 10 de desembre de 1932, p. 6-7; «Obra republicana», *Acció Ciutadana*, 4 de novembre de 1932, p. 6-7, i Joaquim NADAL. *Op. cit.*, p. 119-172.

215 Pere CORNELLÀ. *Op. cit.*, p. 79.

216 ATMT3. Sumaríssim d'urgència núm. 2.144 instruït contra Francesc Surroca i Puig. Declaració indagatòria del processat, 13 de novembre de 1939, Girona.

217 *La Humanitat*, 10 de febrer de 1934, p. 3.

218 *Diari de Girona*, 29 de gener de 1934, p. 1.

Girona, 3 de setembre de 1933

Visita del president Francesc Macià al Centre d'Unió Republicana del carrer del Carme, acompanyat, entre d'altres, pel governador general de Catalunya Joan Selves, el ministre d'Agricultura Marcel·lí Domingo, el diputat radical-socialista José Salmerón i l'alcalde Miquel Santaló.

ANC

I aquest dia seria el 5 de març. El Tribunal del Contenciós i Administratiu havia donat per bons els resultats electorals, i Girona passava a ser una de les principals ciutats catalanes, juntament amb Vic i Olot, que no seria governada per Esquerra Republicana de Catalunya.[219]

El Centre d'Unió Republicana de Girona s'havia convertit, des de la seva participació en la fundació d'Esquerra Republicana de Catalunya, en l'agrupació local d'aquest nou partit, del qual Pere Cerezo en seria un dels destacats dirigents nacionals. Ho prova el fet que durant el 1r Congrés Nacional Ordinari d'ERC, celebrat el 13 i 14 de febrer de 1932, fos elegit membre del Comitè Executiu Central del partit per la Federació de Girona, juntament amb els bons amics Xavier Casademunt i Josep Puig Pujades.[220] O també que més endavant, al setembre, constés com a integrant del Comitè Directiu d'Esquerra Republicana per la comarcal de Girona i Santa Coloma de Farners.[221] Uns càrrecs orgànics que, complementats amb la participació en mítings d'afirmació esquerrana, com el celebrat el Primer de Maig de 1932 a Flaçà,[222] contribuïren a fer de Pere Cerezo un home de partit, a la vegada que un bon candidat per a les primeres eleccions al Parlament de Catalunya.

219 AA.DD. *Esquerra Republicana de Catalunya: 70 anys d'història, 1931-2001*, p. 32.

220 Ibídem, p. 29. El 25 de febrer de 1933 el Comitè Executiu Central es reuní, amb presència de Pere Cerezo, per tractar un editorial del diari *L'Opinió*, del qual es mostraren molestos, a *L'Opinió*, 26 de febrer de 1933, p. 5; *La Humanitat*, 27 de febrer de 1933, p. 1.

221 *El Autonomista*, 2 de setembre de 1932, p. 2.

222 *L'Opinió*, 3 de maig de 1932, p. 14.

Girona, 17 de novembre de 1932

Míting d'ERC al Teatre Municipal, en el marc de les eleccions al Parlament de Catalunya.
D'esquerra a dreta: Pere Cerezo, Josep Puig Pujades, Josep Fàbrega, Laureà Dalmau, Antoni Dot, Francesc Macià, Miquel Santaló, Xavier Casademunt, Antoni Xirau i Joan Casanovas.

SAGARRA I TORRENTS / ANC

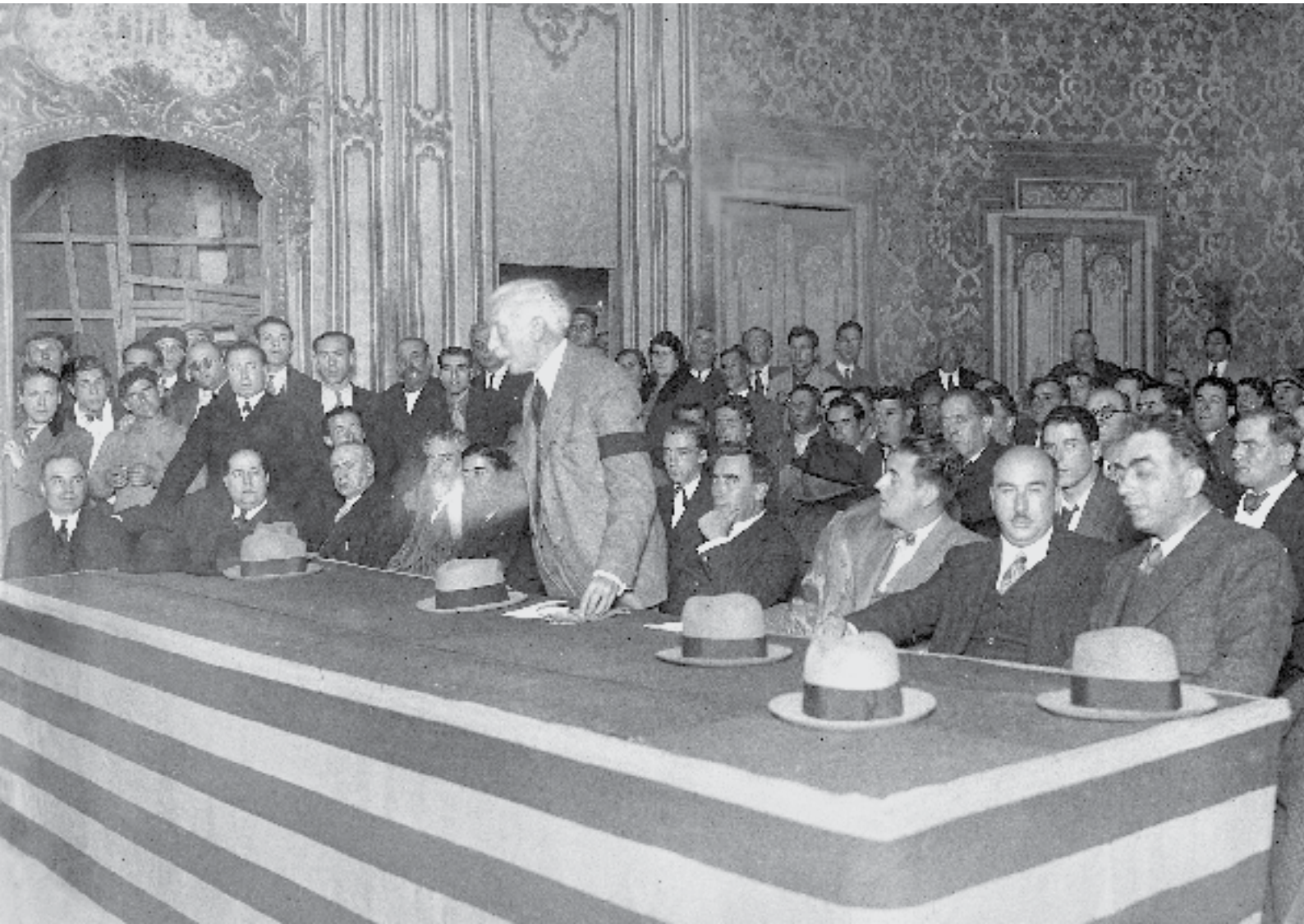

Diputat del Parlament de Catalunya

5

El 14 d'abril de 1931, Francesc Macià, el líder d'ERC, havia proclamat la República Catalana com Estat integrant de la Federació Ibèrica. Fins i tot l'endemà, com a cap del nou estat, formà un govern català provisional. Tanmateix, la República Catalana amb què somiava l'Avi —com era conegut popularment— va ser efímera. Només tres dies després, el 17 d'abril, les negociacions amb els representants del govern provisional de la República Espanyola la transformaven en la Generalitat de Catalunya, la secular institució d'autogovern del país que, de moment, tindria caràcter provisional. Quedava pendent, encara, assentar les bases jurídiques de la nova Catalunya autònoma, i a tal fi es va redactar l'Estatut d'Autonomia, que després d'un procés llarg i controvertit —viscut per Pere Cerezo des de l'Ajuntament de Girona— va ser primer retallat i posteriorment aprovat per les Corts Constituents. Havia arribat el moment, doncs, de procedir a la convocatòria d'eleccions al primer Parlament de Catalunya, i això és el que succeiria el 25 d'octubre de 1932. *«Amb el pensament posat en els destins de Catalunya, el Govern Provisional de la Generalitat sent arribada l'hora solemne de cridar-vos a constituir el seu Parlament»*, decretava aquell dia el president Francesc Macià, tot afegint:

> *«Les antigues Corts Catalanes foren de les primeres a Europa a dictar lleis que n'han perpetuat la memòria. No és un Parlament nou, doncs, que es constitueix; no es tracta d'un poble que neix a la Història, sinó d'un que hi reneix i que, gràcies a la fidelitat que servà sempre al seu esperit, gràcies a la comprensió de la República, recobra les seves llibertats i el govern de si mateix.»*[223]

La data convinguda per a celebrar els comicis seria el 20 de novembre. Encara quedava, per tant, un mes per endavant, però les càbales electorals ja feia dies que havien començat. Així, a la secció homònima de *La Humanitat*, el 17 d'octubre ja es feien les primeres travesses: que si *«el senyor Cerezo, per Girona; el senyor Dot, per Olot; el senyor Bancells, per Santa Coloma de Farners;*

223 Pere CEREZO. «Desè aniversari del Parlament de Catalunya», a *Ressorgiment,* desembre de 1942, p. 5.159.

ACCIÓ CIUTADANA

10

Candidatura d'Esquerra Republicana
al Parlament Català

Francesc Arnau Cortina
Joan Bancells Xiberta
Pere Blasi Maranges
Xavier Casademunt Arimany
Joan Casanovas Maristany
Pere Cerezo Hernàez
Laureà Dalmau Pla
Antoni Dot Arxé
Josep Fàbrega Pou
Josep Irla Bosch
Antoni Xirau Palau

Manifest dels candidats d'Esquerra Republicana de Catalunya a la circumscripció de Girona

En ratificar la nostra posició davant les eleccions per al primer Parlament republicà de Catalunya, pertoca donar sobrera en el dir i consequ-ents en el fer. La nostra filiació política, la nostra doctrina i la nostra actuació pública, per modesta que sigui, són pròpies d'una societat i d'un desinteressés personal que no pot discutir honradament ningú. Lealtat de pensament, nobles en la tàctica i fermesa en la conducta.

Vella republicana que en els temps apotòsics de la monarquia italiana sols pel canvi de règim com a mesura necessària per al redreçament del poble, el sanejament de l'Administració i la implantació d'un règim de justícia, som avui els republicans amarats de l'esperit de la revolució per a encaminar-lo en les línies que ha de donar-se Catalunya reformada, d'acord amb el nostre secular esperit constructiu que nosaltres a cada generació a superar-se per a deixar als descendents noves mitjanes i noves garanties d'una vida moralment i materialment millor.

Pertoca al Parlament i al Govern de Catalunya, per disposició de l'Estatut, afermar i estendre els drets individuals; vetllar per l'idioma pròpi; ennoblir la legislació de treball; legislar sobre cooperativisme, sanejament, comunicacions, agricultura, ramaderia i pesca; sobre el règim de premsa, associacions i espectacles; organitzar l'ensenyament; cuidar de l'ordre públic; ordenar l'administració local i l'administració de justícia. Dones bé; aquesta obra, per dues vil·la a tota, fo d'esser obra de l'Esquerra Republicana. L'hem de fer nosaltres i sols podem fer-la nosaltres, els que suportàrem, tant com per reflexió i experiència, sentim la República com la instrucció necessària per a reconstruir la plenitud de la dignitat humana, amb un predomini absolut de la llibertat de consciència i un ample esperit laicista que respongui d'aquesta llibertat; i a Catalunya la capacitat per a endegar les seves energies; mentre que en vigílies del 12 d'abril

SETMANARI DEL PARTIT R.F.N
DE LES COMARQUES GIRONINES

GIRONA
4 novembre 1932
15 cts

Girona,
4 de novembre de 1932
Manifest i llista
de la candidatura d'ERC
a les eleccions
al Parlament de Catalunya
per la demarcació
de Girona, reproduïda
a *Acció Ciutadana.*
AHG

el senyor Irla, pel Baix Empordà...».[224] Un ball de noms que el mateix diari fundat per Lluís Companys tornaria a reproduir l'endemà, ara amb un grau més de certesa: *«Hom diu que és segur que els senyors Cerezo, Dot, Bancells, Irla, Noguer i Comet i Casanovas vagin en la candidatura d'Esquerra per Girona»*, tot i que s'admetia que, *«segur, no hi ha res»*, i es recomanava esperar *«un parell de dies més»*.[225] Amb tot, caldria esperar-ne algun més, perquè la reunió dels delegats dels comitès comarcals de Girona per acordar la candidatura d'ERC a la circumscripció no es produiria fins al 23 d'octubre;[226] i la composició definitiva no es faria pública fins al cap d'una setmana, quan quedà demostrat que les prediccions fetes, per bé que incompletes, no anaven mal encaminades.[227] Els candidats d'Esquerra Republicana al Parlament de Catalunya per la circumscripció de Girona serien: Francesc Arnau, agricultor i alcalde de Malgrat de Mar; Joan Bancells, alcalde de Tossa de Mar; Pere Blasi, mestre a Torroella de Montgrí; Josep Irla, consignatari de vaixells de Sant Feliu de Guíxols i comissari delegat de la Generalitat a Girona; Xavier Casademunt, mestre a Ripoll; Joan Casanovas, advocat i tinent d'alcalde de Barcelona; Laureà Dalmau, metge a Girona; Antoni Dot, comptable a Olot; Josep Fàbrega, obrer de Palamós; Antoni Xirau, advocat de Figueres i Pere Cerezo, un pèrit mercantil, el nom del qual havia estat damunt la taula des del primer moment, que estava disposat a fer el salt de l'Ajuntament de Girona, al Parlament de Catalunya.[228]

Tots onze candidats acudirien a la lluita electoral amb un programa comú, sintetitzat en el *«Manifest dels candidats d'Esquerra Republicana de Catalunya a la circumscripció de Girona»*. En ell, després de presentar-se com *«els republicans amarats de l'esperit de la revolució»*, Cerezo i la resta d'aspirants gironins es comprometien a realitzar, d'acord amb el conjunt del Parlament, *«una obra d'amor, de cultura, de justícia i d'austeritat»*, que en forma de mesures concretes es traduiria en *«afermar i estendre els drets individuals; vetllar per l'idioma propi; executar la legislació de treball; legislar sobre cooperativisme, sanejament, comunicacions, agricultura, ramaderia i pesca; sobre el règim de premsa, associacions i espectacles; organitzar l'ensenyament; cuidar de l'ordre públic; ordenar l'administració local i l'administració de justícia»*. Justament aquest darrer punt, el de l'administració local, d'on provenien la majoria dels candidats, era un dels més desenvolupats, i en aquest sentit apostaven per donar més autonomia als municipis catalans, en considerar que estaven sotmesos a *«una legislació confusionària i centralitzadora»*; mentre que en relació a les comarques, creien necessari *«vigoritzar la fesomia geogràfica, històrica i econòmica de cada una d'elles»*. En definitiva, una clara declaració d'intencions que intentarien materialitzar a través d'una tasca parlamentària que, sentenciaven, *«per ésser útil a tots, ha d'ésser obra de l'Esquerra Republicana. L'hem de fer nosaltres i sols podem fer-la nosaltres»*. I per aquest motiu demanaven el vot dels electors, tot apel·lant a *«la transcendència de les hores actuals: la nostra Pàtria lliure del doble jou de la monarquia i del centralisme, en recobrar la seva llibertat recobra també la responsabilitat del present i del futur»*.[229]

Una mica menys abstracte, i més punyent, seria el manifest que adreçarien en exclusiva a l'electorat de l'Empordà, una comarca amb una forta tradició liberal. *«Empordanesos! Si voleu complir amb un deure elevat de ciutadania, si aspireu a consolidar la República naixent, si teniu interès de veure Catalunya lliure de tot caciquisme i governada per homes republicans i autènticament esquerristes, voteu la candidatura d'Esquerra Republicana»*, clamaven d'entrada. Però tal com ja s'entreveia en aquelles primeres línies, els candidats gironins no van utilitzar aquell manifest per exposar el seu programa, sinó més aviat per advertir dels perills que es correrien si no se'ls feia la deguda confiança. Així, avisaven que no votar-los seria *«fer un pas*

224 *La Humanitat*, 17 d'octubre de 1932, p. 1.

225 *La Humanitat*, 18 d'octubre de 1932, p. 1.

226 *L'Onada*, 29 d'octubre de 1932, p. 2.

227 *La Humanitat*, 29 d'octubre de 1932, p. 1.

228 *Acció Ciutadana*, 18 de novembre de 1932, p. 2.

229 *L'Autonomista*, 2 de novembre de 1932, p. 2.

EMPORDANESOS!

Si voleu complir un deure elevat de ciutadania, si aspireu a consolidar la República neixent, si teniu interès de veure Catalunya lliure de tot caciquisme i governada per homes republicans i autènticament esquerristes, voteu la candidatura d'**Esquerra Republicana.**

La composen noms prestigiosos i d'una solvència moral indiscutible. Votar-los i treure'ls triomfants és un deure que cap bon republicà pot negligir-lo. Fer altrament, seria desertar del lloc d'honor en el moment més àlgid de la lluita cívica. Seria faltar a la gloriosa tradició liberal que l'Empordà té ben conquerida, seria, en fi, fer un pas enrera i tornar als vells procediments de reacció i caciquisme.

Vosaltres, ciutadans empordanesos, vosaltres que rebéreu la República amb palmes i visques, vosaltres que teniu fe en la Catalunya ressorgint, compliréu, una vegada més, el vostre deure. No fer-ho seria abandonar unes posicions que tenim ben conquerides, seria deixar pas franc al més abjecte reaccionarisme, seria el retorn immediat dels monàrquics exiliats i el redreçament fulminant de la noblesa caciquil i l'entronització inaplaçable dels lacais del Borbó i dels funestos ex-generals Barrera i Martínez Anido.

Per aquests perills que us envolten i perquè estimeu Catalunya i voleu per damunt de tot la República, confiem que formareu en el gran exèrcit republicà i que tots, a la una, com moguts per un mateix daler, defensareu la causa santa de la llibertat i les essències bàsiques del federalisme que la nostra candidatura encarna.

Per Catalunya, per la República i per la pròpia llibertat vostra, voteu i feu votar la candidatura d'ESQUERRA REPUBLICANA.

CANDIDATURA D'ESQUERRA REPUBLICANA

Francesc Arnau Cortina
Joan Bancells Xiberta
Pere Blasi Maranges
Xavier Casademunt Arimany
Joan Casanovas Maristany
Pere Cerezo Hernàez
Laureà Dalmau Plà
Antoni Dot Arxé
Josep Fàbrega Pou
Josep Irla Bosch
Antoni Xirau Palau

Pel Comitè Comarcal de l'Alt Empordà: JOSEP PUIG PUJADES i JOSEP PEI CALVET

Per la Federació Republicana Socialista:
EUDALD SOLER BOFILL MARIAN MONCANUT FONTDECABA

Per la Joventut d'Esquerra Republicana: ALEXANDRE DEULOFEU i RICARD MARTIN

TRAYTER. Figueres

Figueres, novembre de 1932
Manifest «Empordanesos!» publicat per la candidatura d'Esquerra Republicana a les eleccions al Parlament de Catalunya
BFC

enrere i tornar als vells procediments de reacció i caciquisme», i això significaria *«el retorn immediat dels monàrquics exiliats, el redreçament fulminant de la noblesa caciquil i l'entronització inaplaçable dels lacais del Borbó i dels funestos exgenerals Barrera i Martínez Anido»*, dos militars que havien ocupat càrrecs durant la Dictadura de Primo de Rivera. I davant del temor que aquest panorama tan advers, encara que hipotètic, pogués esdevenir una realitat, no podien fer més que erigir-se en una alternativa de garanties, formant un front de contenció que, esperaven, tingués el suport dels empordanesos: *«Per aquests perills que us envolten i perquè estimeu Catalunya i voleu per damunt de tot la República, confiem que formareu en el gran exèrcit republicà i que tots, a la una, commoguts per un mateix daler, defensareu la causa santa de la llibertat i les essències bàsiques del federalisme que la nostra candidatura encarna»*.[230]

També el diari *L'Opinió,* de Barcelona, recollia, en diverses entregues, la visió política dels candidats d'Esquerra a les primeres eleccions al Parlament de Catalunya. Pere Cerezo hi escrivia:

> *«Catalunya autònoma no pot ésser un retrocés en les llibertats conquerides amb la República: els drets polítics, els drets socials, les lleis laiques, han d'arrelar-se en el cor dels catalans. Per això el Govern de Catalunya sols pot ésser encarnat per homes d'esquerra, essencialment liberals i humans. La República ha fet una gran obra revolucionària, però aquesta no ha arribat a molts dels organismes públics, com tampoc a un gran nombre de pobles; el Govern de Catalunya ha d'ésser garantia del compliment de la llei; no ha d'ésser possible que es pugui escamotejar el compliment de les lleis socials i de les lleis laiques.*
>
> [...]
>
> *Hem de fer una Catalunya "rica" i fer que la riquesa, fruit del treball de tots, arribi més a tothom, i una Catalunya "plena" d'homes lliures, perfectes ciutadans.*
>
> *Aquesta obra ha de servir de mirall als altres pobles d'Ibèria per a fer-los sentir el gran anhel de la llibertat humana i de l'autonomia política i els nostres esforços han de reeixir perquè sigui viable el somni del gran mestre Francesc Pi i Margall.»*[231]

Ara bé, durant aquella campanya electoral, qualificada d'*«admirable»* per Pere Cerezo perquè tant les dretes com les esquerres *«lluitaven per Catalunya»*, no tot van ser paraules escrites.[232] També es van celebrar diversos mítings propagandístics, on els diferents candidats van prendre la paraula a voltes per exposar i argumentar els posicionaments propis, a voltes per rebatre i criticar els aliens. I tot, amb l'ànim d'intentar convèncer un poble que des del setmanari *Acció Ciutadana* era cridat a *«acudir a les reunions electorals per escoltar la veu dels dirigents»*, i a fer-ho *«no pas sota el concepte vulgaríssim de passar l'estona, o de comparar la verbositat i el gest d'uns candidats amb altres, o d'aforar la concurrència, sinó disposat a recollir-hi les idees predominants, la ideologia bàsica dels diferents partits, les possibilitats i la justícia de realitzacions i d'èxits dels programes exposats»*.[233] Tot això és el que tindrien l'oportunitat de fer els electors escoltant, entre d'altres, una de les veus d'aquella campanya electoral, la del candidat Pere Cerezo.

Feia només tres mesos que s'havia produït el decés del seu fill Albert, i lluny de quedar reclòs en la tristesa, aquell orador sobradament conegut pel públic gironí participava enèrgicament en mítings de campanya a Amer o a Girona.[234] Una actitud coratjosa i perseverant, inversament proporcional a l'esperada, perquè ja no és que no decidís aturar-se momentàniament per agafar aire, o almenys optés per disminuir el ritme de treball, sinó que tot el contrari, estava obstinat a prosseguir la seva carrera política fins i tot amb l'ànim de

230 BFC. «Empordanesos!», [Crida als empordanesos, de la candidatura d'Esquerra Republicana a les eleccions al Parlament de Catalunya], 1932.

231 «Els candidats. Pere Cerezo», *L'Opinió*, 17 de novembre de 1932, p. 6.

232 Pere CEREZO. «Desè aniversari del Parlament de Catalunya», a *Ressorgiment,* desembre de 1942, p. 5.160.

233 *Acció Ciutadana*, 28 d'octubre de 1932, p. 1.

234 *La Humanitat*, 3 de novembre de 1932, p. 6; *El Autonomista*, 17 de novembre de 1932, p. 1.

CLAM POPULAR

PUBLICACIÓ SETMANAL DEL DISSABTE. — Redacció i Administració: TRINITAT, 6-2-3.ª

Periòdic d'Esquerra, defensor de les aspiracions liberals i democràtiques de Ripoll i la seva comarca

ANY I - NUM. 53 | 15 Cèntims exemplar | 19 NOVEMBRE DE 1932

Candidatura d'Esquerra Republicana al Parlament Català

Circumscripció de Girona

Francesc Arnau i Cortina
Agricultor, Alcalde de Malgrat.

Joan Bancells i Xiberta
Alcalde de Tossa de Mar.

Pere Blasi i Maranges
Mestre a Torroella de Montgri i Llicenciat en Filosofia i Lletres.

Xavier Casademunt i Arimany
Mestre a Ripoll.

Joan Casanoves i Maristany
Advocat, Tinent d'Alcalde a l'Ajuntament de Barcelona.

Pere Cerezo i Hernàez Pèrit Mercantil.

Laureà Dalmau i Pla Metge.

Antoni Dot i Arxer Comptable.

Josep Fàbrega i Pou Obrer.

Josep Irla i Bosch
Consignatari, Comissari a Girona de la Generalitat de Catalunya.

Antoni Xirau i Palau
Advocat, Conseller d'Assistència Social a la Generalitat de Catalunya.

Ciutadans tots de les comarques gironines:

Voteu-la íntegra!

Ripoll,
19 de novembre de 1932
Llista d'ERC
a les eleccions
al Parlament de Catalunya
per la demarcació
de Girona, reproduïda
a *Clam Popular.*
ACRI

Gener de 1933

Carnet de diputat del Parlament de Catalunya, de Pere Cerezo.

AMGi

projectar-la a un nivell superior, a l'àmbit de Catalunya. Un repte majúscul, segurament el més important de la seva trajectòria política, que, més meritori encara per la delicadesa del moment, acabaria assolint.

La victòria d'ERC va ser de proporcions considerables: primera força política en totes les circumscripcions, amb uns resultats aclaparadors.[235] A Girona, tots onze candidats republicans van obtenir l'escó. El més votat, amb 36.144 sufragis, va ser Josep Irla, seguit un per un per la resta de membres de la candidatura, fins a arribar a Pere Cerezo. Perquè ell va ser el menys votat dels republicans gironins, tant a la ciutat de Girona, on va obtenir 1.294 vots, com en el còmput provincial, aconseguint-ne 27.540. Ara bé, en algunes poblacions en concret els seus resultats van ser realment bons. Fou el cas, per exemple, de Sant Joan de Mollet, on va compartir lideratge amb Josep Irla, o a Massanes i a Pontós, on va ser el segon candidat més votat de tots. A més, cal tenir en compte que va quedar molt per sobre, a uns deu mil sufragis de diferència, dels altres tres candidats elegits a la circumscripció, tots tres de la Lliga Regionalista.[236] Igual que a Girona, en el con-

235 *La Humanitat*, 21 de novembre de 1932, p. 1.

236 APC. Junta del cens electoral de les comarques gironines. Acta d'escrutini general, 24 de novembre de 1932, Girona.

Jafre, 5 de juny de 1933
Excursió del Centre d'Unió Republicana de Girona a la vora del Ter.
S'hi poden reconèixer, entre d'altres: Joaquim de Camps i Arboix, Josep Puig Pujades, Josep Maria Dalmau, Lluís Prunés, Miquel Santaló, Llorenç Busquets, Amadeu Oliva i Pere Cerezo.
VALENTÍ FARGNOLI / APJPP

junt de Catalunya les candidatures liderades per la Lliga foren les segones més votades, aconseguint disset escons, lluny dels seixanta-set assolits per les candidatures liderades per Esquerra Republicana, i lluny també de l'única acta del Partit Catalanista Republicà. Així doncs, els onze republicans electes de la circumscripció de Girona, definits a si mateixos com *«homes d'historial republicà, rics de sentiment catalanista, conscients d'un liberalisme humanitzador»*, no s'oblidaren d'agrair el suport rebut a les urnes, cosa que feren a través d'un manifest, i amb aquestes paraules: *«Abans d'entrar, doncs, al Parlament, on la responsabilitat dels seus homes davant la història que comença és d'una transcendència inconeguda, ens confiem als nostres electors, després de regraciar-los novament, perquè la seva compenetració ens acompanyi en l'afany de superar-nos a favor dels nostres ideals»*.[237]

Amb tot, l'hora de la veritat, d'entrar al primer Parlament de la Catalunya contemporània, arribaria ben aviat. La primera sessió es va celebrar el 6 de desembre, quan s'escollí Lluís Companys per a presidir interinament la institució.[238] I l'endemà mateix, es donava compte dels diputats que havien presentat les credencials oportunes: per ordre d'entrega, en el lloc cinquanta-nou es mencionava Pere Cerezo.[239] Només caldria esperar vint-i-quatre hores més per veure'l proclamat diputat de manera definitiva. No obstant, fou després de ser constituïda la cambra, i de ser designats de manera oficial Lluís Companys com a president del Parlament i Francesc Macià com a president de la Generalitat, que juraria el càrrec davant d'aquest primer, segons la fórmula establerta.[240] Així doncs, el 20 de desembre, Pere Cerezo, amb quaranta-dos anys i en plena maduresa política, esdevenia parlamentari a tots els efectes. Una fita personal important, i de fet l'únic regidor de Girona que compaginaria, durant un any i escaig, el càrrec d'edil amb el de diputat al Parlament. Segurament per aquest motiu, va fer arribar al ple municipal un escrit on s'oferia *«des del nou càrrec en interès de la ciutat i de la defensa de l'autonomia municipal i lleis de millorament social i humà»*, gest que li fou cordialment agraït.[241] Però l'agraïment més gran que s'endugué va ser el que se li va retre, en forma de banquet de germanor, el diumenge 8 de gener de 1933. El dia abans el diari *L'Autonomista* ja informava que els tiquets estaven exhaurits.[242] I arribat el dia de la celebració, foren uns cent vint els comensals que es reuniren a l'altra banda del riu Ter, al restaurant de la Barca, per tributar-li un homenatge, alguns d'ells vinguts de Fornells, Colomers, Jafre, Celrà o Sant Esteve de Guialbes entre altres punts de la demarcació. Tanmateix, la persona encarregada d'obrir els parlaments, a l'hora del brindis, fou el tinent d'alcalde gironí Josep Maria Dalmau, qui en nom de la comissió organitzadora *«recordà l'historial de perseverant lluitador republicà de l'homenatjat, i com molt recentment, la democràcia gironina no oblidà el seu nom i l'enlairà molt justament amb la investidura parlamentària»*.[243] Acte seguit es procediria a la lectura de diverses cartes d'adhesió, com l'enviada per Miquel Santaló, i després d'uns quants parlaments més, com el del director de *L'Autonomista* Darius Rahola o el del futur alcalde de la ciutat Joan Ballesta...

> *«El Sr. Cerezo, visiblement emocionat, va agraí l'acte que se li ofrenava i recordà els inicis difícils i dolorosos de la vida, en els quals es forjà el triomf del seu temperament i les directrius de la seva actuació com a lluitador republicà, inspirada sempre en els anhels dels humils.*
>
> *Promet seguir en el Parlament de Catalunya una mateixa línia d'actuació, sense fer mancament a l'ideari liberal.»*[244]

237 *La Humanitat*, 26 de novembre de 1932, p. 7.

238 *Diari de sessions*, sessió 6 de desembre de 1932, p. 2; ANC. Ordre d'arribada de les credencials de diputats al Parlament de Catalunya, 1932, p. 2.

239 *Diari de sessions*, sessió 7 de desembre de 1932, p. 6.

240 *Diari de sessions*, sessió 8 de desembre de 1932, p. 11; sessió 20 de desembre de 1932, p. 68.

241 AMGi. Manuals d'acords, sessió del 13 de gener de 1933, foli 3v.

242 *L'Autonomista*, 7 de gener de 1933, p. 2.

243 «Crònica. Banquet de germanor a l'amic Pere Cerezo», *L'Autonomista*, 9 de gener de 1933, p. 3.

244 Ibídem.

Les aportacions realitzades pel diputat Cerezo en aquell Parlament de Catalunya que havia començat a fer les primeres passes, van ser tan diverses com destacables. Per exemple, el 20 de desembre ja havia estat designat membre de la Comissió de Pressupostos.[245] Com a tal, s'encarregaria d'estudiar, discutir i dictaminar els projectes de Llei de Pressupostos, una de les tasques legislatives més importants, com ho demostra que, el de l'exercici econòmic de 1933, fos un dels primers projectes a ser presentat davant la cambra. I és que tenia per objectiu regir la vida econòmica de la nova Generalitat i donar dimensió unitària als quatre pressupostos que antigament es feien per separat, seguint la divisió provincial. En aquest sentit, el dia que foren exposats al Parlament, el govern demanà que poguessin ser prorrogables, ja que s'estava en ple traspàs de competències amb l'Estat espanyol, de manera que la incorporació de nous serveis provocava modificacions constants.[246] Això, tenint en compte el malestar que causava *«la lentitud amb què la Comissió mixta del traspàs de serveis operava en els acords i en l'aprovació de mitjans econòmics»*; un degoteig, més que no pas una transferència ràpida i efectiva per part del govern de la República espanyola, que anys més tard, des de l'exili estant, Pere Cerezo encara lamentava.[247]

Per altra banda, també va ser nomenat per a la Comissió Permanent de Finances. Fou en la sessió del 5 de gener de 1933, després que es fes lectura del projecte d'Estatut orgànic interior de Catalunya, i al llarg d'aquella legislatura n'ocuparia tant la vicepresidència com la presidència.[248] A tall d'exemple, en la reunió de la comissió celebrada el 28 de juliol, essent ell vicepresident, s'acordà per unanimitat presentar dictamen per a l'aprovació d'un suplement de crèdit al pressupost d'obres públiques, una d'aquelles competències sobre la qual la Generalitat de Catalunya ja tenia facultats legislatives i executives, perquè així ho contemplava l'Estatut d'Autonomia.[249] Val a dir que Pere Cerezo va fer diverses intervencions plenàries en nom de la comissió, sobretot per a respondre els precs i les preguntes, i també les queixes, de la minoria regionalista, sempre al cas de les qüestions econòmiques.

Però la seva actuació parlamentària no es va limitar exclusivament a temes vinculats amb les finances. I és que també va ser, juntament amb Antoni Rovira i Virgili, Josep Andreu i Abelló o Carles Gerhard, entre d'altres, un dels vocals de la Comissió Especial de la Llei Municipal de Catalunya.[250] Era una promesa electoral, i seria una d'aquelles lleis fruit de *«l'afany de cooperació i col·laboració de tots els components del Parlament de Catalunya»*, clima que segons Pere Cerezo, va permetre *«de realitzar una obra legislativa de gran envergadura, obra renovadora, obra que havia d'operar una fonda transformació en la vida del nostre poble»*. I la Llei Municipal, en aquest sentit, serví perfectament a aquest objectiu. Així en recordaria, tot fent memòria de la tasca parlamentària efectuada, el procés de tramitació el mateix diputat gironí:: *«es féu la primera part de la Llei Municipal, d'àmplia autonomia, en la qual van col·laborar tots els partits en estreta intelligència i màxima voluntat de part dels diputats de les diverses tendències per tal de fer una llei fonamental per als Ajuntaments que respongués a les veritables necessitats de Catalunya»*.

Curiosament, després de destacar en primer lloc la *«renovellació en tot allò que afectava a la cultura catalana»*, i en segon lloc la Llei Municipal, Pere Cerezo finalitzava el seu resum particular de l'obra republicana al Parlament de Catalunya mencionant una tercera actuació, d'aquesta manera:

245 *Diari de sessions*, sessió 20 de desembre de 1932, p. 90. Un exemplar d'una acta d'aquesta comissió es troba a: APC. Comissió Permanent de Pressupostos, sessió 7 de juny de 1934.

246 *Diari de sessions del Parlament de Catalunya*, sessió del 20 de desembre de 1932, p. 71; sessió del 22 de desembre de 1932, p. 105.

247 Pere CEREZO. *Op. cit.*, p. 5.160.

248 *Diari de sessions del Parlament de Catalunya*, sessió del 5 de gener de 1933, p. 323; PC. Nomenament de presidents i secretaris de les diverses comissions del Parlament de Catalunya, sd, p. 1.

249 PC. Comissió Permanent de Finances, sessió del 28 de juliol de 1933.

250 PC. Projecte de Llei Municipal de Catalunya, sd.

«S'estructurà una llei de transformació social del camp, i com que l'Estatut facultava legislar sobre els problemes de la terra, es discutí i aprovà una Llei de Resolució dels Conflictes derivats dels Contractes de Conreu, i es discutí i aprovà una Llei de Contractes de Conreu. Ambdues lleis motivaren passions, llargs debats, interessants discursos per part dels millors oradors dels diferents grups polítics, i fou precís esmerçar-hi un gran nombre de sessions per aconseguir la seva aprovació definitiva.»[251]

Les al·ludia en darrera instància, però no per això aquelles dues lleis tenien menys importància. Ans al contrari. Van ser dues de les lleis principals de la Catalunya republicana i, sens dubte, suposaren l'assumpció de les responsabilitats més importants que Pere Cerezo tingué al llarg d'aquella legislatura. Ras i curt: ell va ser ni més ni menys que president de la Comissió especial de Contractes de Conreu.

De fet, Cerezo ja s'havia significat públicament a favor de la causa rabassaire dies abans de la convocatòria de les eleccions, a través d'un article al setmanari republicà *Acció Ciutadana*. No era la primera vegada que hi escrivia, perquè ja en el primer número de la publicació, el 2 de setembre de 1932, havia firmat un article que, sota el títol «Cultura obrera», era una defensa acèrrima a l'educació de la classe treballadora.[252] Però quinze dies després el tema de l'escrit era un altre, tot i que amb un títol igualment intuïtiu: «Els treballadors de la terra». Dirigit a masovers i a arrendataris de terres, el text venia a ser una reacció a la propaganda feta per membres d'Acció Social Agrària i del Bloc Obrer i Camperol, a més d'una crida a la solució pacífica del conflicte de la propietat de la terra: *«Us parlen dels rabassaires del Penedès: ben clara ha estat l'actuació del Sindicat de Rabassaires, que ha acceptat la formació d'una Comissió mixta que vagi estudiant i resolvent els conflictes que puguin presentar-se, sindicat que és al costat de la República i els homes del qual defensen amb tot entusiasme i precisament prestant llur cooperació a la labor de l'Esquerra Republicana»*, els intentava fer veure Pere Cerezo, qui aprofitava per repassar els diferents decrets que el govern de la República havia dictat en benefici dels treballadors de la terra, tot i admetre que *«eren solament per a l'any 1931, i que per a l'any 1932 no hi ha disposicions dictades»*.[253] Era qüestió de temps.

En la sessió del 21 d'abril de 1933, el conseller de Justícia i Dret, Pere Coromines, apuntava que, si tot sortia com estava previst, es trobaven davant del *«moment més transcendental pel qual haurà passat l'ordenació de la terra a Catalunya, des del laude arbitral o sentència arbitral de Guadalupe, feta pel rei Ferran d'Aragó»*. Ho deia en el marc de la lectura de dos projectes de llei, el de la Llei de Contractes de Conreu i el de la Llei Especial per a la resolució dels conflictes dels Contractes de Conreu, que havien d'entrar a solucionar els problemes existents entre els propietaris i els pagesos, motivats per *«transformacions socials que materialment han esgavellat el nostre sistema»*.[254] A tal fi es creà una Comissió especial que s'encarregaria de dictaminar sobre ambdues lleis, i per a la qual foren nomenats els quinze diputats següents: Raimon d'Abadal, Josep Maria Tries de Bes, Joan Rovira i Tomàs Carreres, de la Lliga Regionalista; Joan Comorera, i Manuel Serra i Moret, de la Unió Socialista; i Francesc Riera, Jaume Sellés, Lluís Bru, Manuel Galés, Josep Folch, Enric Canturri, Antoni Dot, Josep Companys i Pere Cerezo, que n'ocuparia la presidència a partir del novembre de 1933, d'Esquerra Republicana.[255] Tanmateix, el 12 de maig d'aquell mateix any ja va ser l'encarregat de presentar a la cambra el dictamen de la primera de les lleis, la *«llei petita»* en diria Joaquim de Camps i Arboix, que era la relativa a la resolució dels conflictes derivats dels contractes de conreu.[256]

251 Pere CEREZO. *Op. cit.*, p. 5.160.

252 *Acció Ciutadana*, 2 de setembre de 1932, p. 4.

253 Pere CEREZO. «Els treballadors de la terra», *Acció Ciutadana*, 16 de setembre de 1932, p. 3-4.

254 *Diari de sessions del Parlament de Catalunya*, sessió del 21 d'abril de 1933, p. 1.162.

255 Ibídem, p. 1.167.

256 Joaquim de CAMPS I ARBOIX. *Història de la llei de contractes de conreu*, p. 123.

abril

Setmanari d'esquerra

Benvingut, Companys, successor de Macià

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ : Centre d'Esquerra Republicana - Carrer del 14 d'abril, número 8

Any IV | Vilafranca del Penedès, 12 maig 1934 | N. 142

El digne segon President

Quan morí Macià, l'home simbol, les dretes que acabaren d'obtenir majoria en la nostra terra superaven gairé per tots quatre costats. Macià era una força atractiva d'una valor gairebé ideal. Al traspassar ell, hom vegué que s'acabava per moment la força de les esquerres. Adhuc algun amic nostre endevingué pessimista.

Nosaltres, però, hem vingut advertir: Macià revisqué després de morit. I així fou. Macià no podia morir i menys que ell els ideals que sostenia.

Després de dos Francesc Macià ha passat a substituir-lo en Lluís Companys i Jover, l'illustre personatge que demà estarà a la nostra vila per a procedir al tancament de l'Exposició de Maquinària Agrícola i al qual donem la benvingudes amb tota cordialitat dos d'aquestes ratlles.

Demà arribarà a la nostra vila l'illustre president de Catalunya. Poques vegades un poble pot vantar-se «com el nostre de tenir en el moment passos els homes clarividents que l'han de portar per camins de progrés. Després de Francesc Macià, el patriota que posà la llibertat de la nostra terra, Catalunya ha vist triar el seu cabdill indiscutible, l'home que reunís al costat del temp d'un gran lluitador, la categoria d'un gran polític. Era difícil trobar un home que reunís aquestes dues qualitats. En els moments actuals precisava un home capaç de prendre en cas necessari les actitudes més decisives, era necessari, però, també, que al costat d'una gran decisió tingués el tacte exquisit per a saber resoldre els dificultosos problemes planejats. Aquest home l'ha trobat Catalunya. Lluís Companys és qui, precisament per primera volta la República, és l'home que porta al darrera seu una vida de lluita, és l'home que s'ha jugat diverses voltes la vida i que està disposat de nou a jugar-se-la. Alió ho reconeixen els nostres enemics i gràcies precisament a aquest convencement és possible que no s'hagin atrevit a portar a cap una plena ofensiva contra la República i contra Catalunya. Lluís Companys és el gran lluitador i ningú en dubtava; el que si dubtaven molts és que Companys tingués la categoria d'un gran governant. Avui alió està en el convenciment de tots. Catalunya i la República no li pagaran mai el tacte extraordinari que posà de manifest a l'acontegut la unió de tots els catalans d'esquerra. Els catalans no li pagaran mai el fet de què sota la seva magistratura s'hagin acabat les actuacions sinistres dels pistolers, i l'acabament de les lluites violentes de caire social. Companys donà el primer crit i el primer pas cap a la consecució de la República. Companys també ha estat l'iniciador de la reconquesta de la República quan aquesta estava quasi perdudà. Companys no solament ha estat el primer cabdill de la reconquesta catalana sinó que la seva actuació ha deposat els llenços de la nostra terra i ha iniciat també la reconquesta general espanyola. La gesta transcient a la tomba de Galan i Garcia Hernández les flors que cobrien el càrrel glorós del nostre primer president, ha estat el tor de clari que ha iniciat l'ofensiva dels republicans d'Espanya. Després d'aquell acte el camí de refrecament no s'ha interromput, i ha culminat, ara, precisament, amb l'acte de desgreuge dedicat als dos mártires espanyols realitzat a Madrid el matiós dia que a Barcelona es realitzava la manifestació més gran que s'ha registrat i que neava destinada a posar clarament de manifest que a cada nostra el bèlsame no hi ti res a fer.

Avui ningú dubta ja que ha estat vençuda la reacció. Avui els enemics de la República venen ja la seva causa perduda i diuen poc, quan amb noves eleccions tornin a posar en el govern de Madrid els homes d'esquerra, els verdaders representants d'Espanya. Revoltes Espanya entera donà un homenatge al gran patriota català i donà un homenatge a aquesta terra nostra que ha mantingut a través de l'etapa de depressió el seu govern espanyolista i republicà, junt amb les consciències més preuades de la República, i en aquest homenatge a la nostra terra, la figura del gran president Companys sobresorotità de manera gegantina i tindrem de proclamar-lo el salvador de la República Catalana i de la República Espanyola.

El gran català es trobarà demà entre nosaltres. Lluís Companys merèix l'acatament absolut de tots els catalans. Dels d'esquerra, perquè ens trobem amb ell identificats, dels de dreta perquè han de reconèixer que Companys ha estat el màxim defensor dels interessos de tot Catalunya. Avui el nostre poble, gràcies a l'ordre i a l'autoritat del seu govern, es troba en una etapa de gran prosperitat. Avui el comerç i la indústria catalana es senten protegides, avui veiem pujar constantment els valors municipals de l'Ajuntament barceloní, avui el Govern de Lluís Companys simbolitza el progrés material i el progrés espiritual de la nostra terra.

Salut, Lluís Companys! Benvingut sigui.

Centre d'Esquerra Republicana

Avui, a les dos de la nit,

Pere Cerezo

president de la Comissió Parlamentària de la Llei de Contractes de Conreu,

parlarà sobre

L'abast de la Llei de Contractes de Conreu

Diumenge vinent, dia 13 de maig,

Puig i Ferrater

ens parlarà sobre

L'obra de cultura de la Generalitat

COOPERATIVISME

Diumenge passat va tocar el torn al senyor Ventosa i Roig a donar-nos la conferència al nostre Centre tal com estava anunciat. El tema era: «Les lleis de Cooperació. Llei de bases de Cooperació. Cooperatives, Mutualitats i Sindicats Agrícoles». Tema tan llarg, però, no hauria pogut esgotar-lo si que hagués parlat tota la nit. Per ainó el conferenciant es limità a exposar algunes dades de l'inici del moviment cooperativista i a fer un comentari sumari sobre la Llei de bases de Cooperació.

Tots sabem que el senyor Ventosa i Roig s'ha dedicat sempre dos de molt de temps a aquesta branca de relacions econòmiques. Per ainó el públic, coneixent del prestigi que té el senyor Ventosa d'aquesta matèria, acudí en abundància. Entre la gent pagesivem veure conegudes aceles que tenen fun cadi d'acció dintre les cooperatives de la nostra vila.

El senyor Ventosa ens fèu, primerament, una exposició del desenvolupament del moviment cooperatista. Ens parlà del movement belga i del movement anglès, presentant uns les diferències de l'un i de l'altre. El primer conqué junt als partits polítics. El segon al margè de la política. Ens parlà també d'aquest movement a França, on en un principi aquestes dos moviments es manifestaren oposats i acabaren per unir-se amb Gide, el qual fèu remarcar que les dues tendències coincidien, si

12 de maig de 1934
Portada d'*Abril*, setmanari vinculat a Esquerra Republicana de Vilafranca del Penedès amb l'anunci d'una conferència de Pere Cerezo sobre la Llei de Contractes de Conreu, en una comarca de forta tradició rabassaire.
UB-BPR

La seva intervenció començà amb aquestes paraules introductòries, però significatives:

«Senyors Diputats: En discutir el dictamen del Projecte de Llei relatiu a la resolució dels conflictes derivats del conreu, en nom de la majoria de la Comissió he d'explicar els seus fonaments; però abans crec necessari dir que és un deure afirmar que els conflictes del camp en els seus inicis tenen un fons de justícia. Aquesta afirmació mereix una explicació. Per a donar aquesta explicació he de cercar les moltes causes que han estat derivació dels conflictes del camp. Hi ha hagut molt correntment la manifestació a Catalunya per part d'algunes classes interessades de voler fer veure que no existia el problema del camp a Catalunya. Feien aquesta manifestació comparant-ho amb el problema del camp de Castella, d'Extremadura i d'Andalusia. El problema de Castella, diuen, és un problema de grans terratinents i d'assalariats, per tant això dóna com a conseqüència un estat d'esclavatge i un estat de misèria. El problema de Catalunya és un problema de propietat repartida i com a conseqüència arrendataris de terra. Nosaltres, definint aquesta situació, hem de dir que el fons del problema és el mateix, perquè a Castella i a les altres terres tenen allí esclavatge i misèria, i els nostres pagesos, els nostres treballadors del camp, tenen esclavatge i pobresa. No obstant, hi ha una petita diferència i per això hi ha una llei diferent: els de Castella tenen en la seva integritat la Llei agrària ja aprovada pel Parlament de la República; els de Catalunya tindran la seva Llei amb els contractes de conreu que aviat s'exposarà en aquest Parlament.»[257]

Certament, després de ser vivament discutida en sessions posteriors, i de ser aprovada en la sessió del 23 de juny per cinquanta-set vots a favor i catorze en contra, la *«llei petita»* deixaria pas a la Llei de Contractes de Conreu, de més envergadura que l'anterior. El seu projecte de llei havia estat presentat al Parlament el 21 d'abril de 1933, i després de ser tractat minuciosament, article per article, a la Comissió presidida per Pere Cerezo,[258] el dictamen va ser llegit a la cambra el 8 de novembre de 1933.[259] Així doncs, havia arribat el moment del debat de totalitat, que començà el 29 de novembre, després d'un parlament del mateix Cerezo, en què manifestà:

«La situació que hi havia en la legislació actual era únicament i exclusiva de privilegi; estava a favor de la classe propietària. Era ella l'única que tenia la llibertat d'assenyalar el preu d'arrendament. No solament tenia la llibertat d'assenyalar el preu d'arrendament, sinó que hem pogut apreciar que hi havia molts contractes d'arrendament que encara recordaven totes les èpoques del feudalisme. Hi havia condicions que venien a trencar i s'imposaven sobre la llibertat de consciència del mateix arrendatari. Són molts els contractes on fins s'hi posava la manifestació de fe catòlica per part del conreador. En els contractes aquests s'anaven modificant les condicions sempre a judici i criteri del propietari [...] *Totes aquestes condicions al costat d'aquelles altres condicions que vénen a ésser una molèstia per al conreador perquè s'obligava tant al conreador, com a la muller del conreador, a fer feines que no eren pròpies del conreador, nosaltres ens hem proposat que han d'acabar i que s'han d'extingir.»*[260]

Definida per ell mateix com una llei *«de contingut transformador i revolucionari* [...] *que anul·lava totalment al cacic i que posava a mans dels treballadors del camp, l'instrument per a obtenir una independència econòmica i política»,*[261] la llei comptà amb una for-

257 *Diari de sessions del Parlament de Catalunya*, sessió del 12 de maig de 1933, p. 1.420. Aquella intervenció fins i tot fou recollida, en la seva totalitat, per la premsa de l'època: *Acció Ciutadana*, 19 de maig de 1933, p. 2-4.

258 PC. Actes de la Comissió Especial de Contractes de Conreu, 1933-1934.

259 *Diari de sessions del Parlament de Catalunya*, sessió del 8 de novembre de 1933, p. 2683-2690.

260 *Diari de sessions del Parlament de Catalunya*, sessió del 29 de novembre de 1933, p. 2723. Igual que com havia passat anteriorment, la intervenció plenària de Pere Cerezo fou recollida a *Acció Ciutadana*, 1 de desembre de 1933, p.6-8.

261 *L'Autonomista*, 22 de desembre de 1937, p. 1.

Barcelona, 12 de juny de 1934
Manifestació de rabassaires davant el Parlament de Catalunya en suport a la Llei de Contractes de Conreu.
MERLETTI / IEFC

ta oposició, sobretot per part de la minoria de la Lliga. El clima era tan enrarit, que aquests fins i tot decidiren abandonar el Parlament, fet que va facilitar que la Llei de Contractes de Conreu finalment fos aprovada el 21 de març de 1934 per cinquanta-sis vots a favor i cap en contra. Presentat un recurs per part de la Lliga, el Tribunal de Garanties Constitucionals la considerà improcedent. El clima de tensió entre els governs de la Generalitat i de la República, i entre les dretes i les esquerres, no feia sinó augmentar. I a Pere Cerezo també li tocaria el rebre, tal com demostra el següent fragment publicat al diari referent de la Lliga, *La Veu de Catalunya*:

«I entre els altres agreciats amb els "enxufes" repartits "in articulo mortis" pel senyor Santaló, figuren el conegut diputat esquerrà per Girona senyor Pere Cerezo, amb 7.000 pessetes anuals [...].

Per cert que el senyor Cerezo, de Girona, estigué a Madrid fa poc temps prenent part en unes oposicions per a una plaça d'inspector del Treball, i fou refusat pel Tribunal. Però això no és obstacle perquè ara se'l nomeni, sense tràmit de cap mena, sots-delegat del Treball a les Comarques de Girona, amb el sou de 10.000 pessetes. ¡D'alguna manera s'ha de distingir al President de la Comissió dictaminadora de la llei de conreus al Parlament de Catalunya!»[262]

En aquest sentit, és veritat que Pere Cerezo havia opositat, a Madrid, per a una plaça de Treball. De fet, ja feia temps que la tenia en ment, perquè amb data 24 de maig de 1932 escrivia al seu amic, el ministre Marcel·lí Domingo, la primera d'un seguit de cartes en què es postulava per al càrrec:

«Muy distinguido amigo: En esta provincia se ha de organizar de nuevo la Delegación Provincial del Trabajo, para cuando se convoque el concurso pienso asistir con el deseo máximo de quedar bien para obtener la plaza.

Me dirijo a Vd. que me conoce bien y de años para suplicarle su máximo interés en mi favor recomendándome al ministerio a fin de lograr la plaza a mi favor.

Según previene la Ley a fin de Junio han de estar organizadas las referidas oficinas yo no sé si habrá habido tiempo hábil para convocar el concurso, de no ser así del ministerio habrán de hacerse los nombramientos interinos, en su virtud me permito suplicarle su máximo interés cerca del ministerio para que el nombramiento de delegado provincial del trabajo de esta provincia de Gerona recaiga à mi favor, el tiempo de interinidad me sería muy útil para mejor prepararme para asistir al concurso-oposición».[263]

Tanta insistència donaria els seus fruits, perquè tal com recordaria ell mateix en les seves notes autobiogràfiques, *«el Conseller de Treball em designà delegat de treball per la circumscripció gironina, càrrec que vaig desempenyar en l'any 1933-1934 i 1936, intervenint en la solució de conflictes socials que es plantejaren firmant els corresponents convenis. Fou un treball difícil i de responsabilitat que cuidava de realitzar amb el màxim interès»*. No és d'estranyar, doncs, que tantes responsabilitats l'obliguessin *«a suprimir el treball de l'acadèmia i el de la revista de turisme, i a reduir l'agència d'assegurances a la localitat»*.[264] Aviat, però, hauria de deturar tota la seva activitat, tant professional com política.

La situació sociopolítica a Catalunya i a Espanya estava fent un tomb dramàtic. Les eleccions legislatives de novembre de 1933 havien portat un govern de dretes a l'Estat. El president Francesc Macià moria el dia de Nadal de 1933 i el nou any s'encetava amb un nou govern de la Generalitat presidit per Lluís Companys. Les tensions amb l'Estat esclatarien ben aviat, l'octubre de 1934.

262 *La Veu de Catalunya,* 6 de gener de 1934, p. 12. També a: *Baix-Empordà*, 13 de gener de 1934, p. 4.

263 CDMH. Carta de Pere Cerezo a Marcel·lí Domingo, 24 de maig de 1932, Girona.

264 AMGi. Pere CEREZO. Notes autobiogràfiques, sd, Buenos Aires.

Girona, octubre de 1934 - febrer de 1935
Bona part dels principals dirigents gironins d'Esquerra a la presó de Girona, arran dels Fets d'Octubre de 1934. D'esquerra a dreta, dempeus: Josep Puig Pujades, Pere Cerezo, Víctor Auguet i x. Assegut: Antoni Dot.
FDB

A la presó

6

Diumenge 14 d'octubre de 1934. Diari *La Libertad*, de Madrid. A les pàgines interiors, una àmplia cobertura de les conseqüències dels Fets del Sis d'Octubre. Entre les diverses informacions sobre els efectes del moviment revolucionari a Astúries, al País Basc o a Andalusia, dues notícies especialment nostrades. Una relativa a la detenció de Miquel Santaló, *«en su domicilio de Gerona cuando se afeitaba»*, tot i que, sigui dit de passada, abans de retenir-lo *«le dejaron que terminara de rasurarse»*. I just al costat, una altra que deia això:

> *«El diputado catalán Sr. Cerezo se entrega en Gerona.*
>
> *Gerona, 13.– El comisario de la Generalidad, teniente coronel señor Masía, ha recibido una carta del diputado de la Esquerra del Parlamento catalán D. Pedro Cerezo, desaparecido a raíz de los sucesos, manifestando que se entregaría voluntariamente en un lugar determinado de las afueras del pueblo de Bescanó.*
>
> *La policía acudió al punto indicado, frente a la estación férrea, y detuvo al Sr. Cerezo, trasladándolo a Gerona, donde quedó en una dependencia a disposición del comandante militar.»*[265]

La desaparició i posterior detenció de Pere Cerezo havia generat una forta expectació mediàtica. Els periodistes anaven de bòlit. Aquell mateix dia la notícia també apareixia publicada a l'*ABC*,[266] però vint-i-quatre hores abans ja havia estat revelada pel periòdic gironí *L'Autonomista*, que n'apuntava alguns detalls més, fins i tot del propi seguiment informatiu. *«Els periodistes han preguntat a Comandància Militar sobre la notícia de la detenció del senyor Pere Cerezo. Se'ls ha dit que a la Comissaria de Policia els informarien àmpliament»* i, en efecte, un cop allà se'ls confirmava la nova: *«Aquest matí l'agent de policia senyor Salazar ha anat a Bescanó i ha dut el senyor Cerezo a Girona posant-lo a disposició del comandant militar»*.[267] Així doncs, després d'haver restat en pa-

265 *La Libertad*, 14 d'octubre de 1934, p. 6.

266 *ABC*, 14 d'octubre de 1934, p. 46.

267 *L'Autonomista*, 13 d'octubre de 1934, p. 2.

Girona, març-abril de 1935
Pere Cerezo, Lluís Bota, Josep Puig Pujades, Víctor Auguet i Laureà Dalmau, dinant a la seva cel·la de la presó.
ADAM

rador desconegut durant una setmana, el diputat republicà es veia obligat a emprendre un camí que era molt més que un simple trajecte del poble veí de Bescanó fins a la ciutat de Girona: també significava el seu camí particular de la llibertat absoluta, a la reclusió indefinida. Eren les conseqüències personals, i fatídiques, dels Fets del Sis d'Octubre.

L'entrada de tres ministres de la Confederación Española de Derechas Autónomas, la CEDA, al nou govern central d'Alejandro Lerroux fou la gota que va fer vessar el vas. Però l'ambient ja feia mesos que s'havia enrarit. En bona part, amb motiu de les reivindicacions catalanes, especialment agreujat per la tramitació, ves per on, de la Llei de Contractes de Conreu. Cada pas realitzat en la cerca de fórmules jurídiques que permetessin l'aprovació definitiva de la llei generava una onada de crítiques i recriminacions, i tot plegat no feu sinó desgastar el govern de Ricard Samper. Un dels que acusaren aquell executiu de rebaixar-se davant la Generalitat fou el líder de la CEDA, José María Gil Robles, qui finalment forçà la dimissió del gabinet Samper i aprofità la formació d'un nou govern, el 4 d'octubre, per a col·locar-hi tres ministres del seu partit.

Aquella maniobra, que venia a reafirmar el tomb cap a la dreta iniciat ja arran de les eleccions generals del novembre de 1933, va ser interpretada des d'alguns sectors progressistes com una amenaça per a la República, que seria igualment governada pels republicans radicals de Lerroux, però ara acompanyats de tres membres d'un partit no només conservador, catòlic i amb profundes reminiscències monàrquiques, sinó que a més flirtejava amb el totalitarisme nazi-feixista de Hitler i Mussolini. Fins i tot, el mateix ambaixador argentí a Madrid, Gabriel García Mansilla, en un informe intern enviat a Buenos Aires, comentava referint-se a aquell fet: *«La solución no fue, pues, de mera fórmula sino de fondo. No se trató ya de un simple cambio de personas o de partidos; ella ha constituido en realidad una rectificación de política; no un cambio de gobierno sino de régimen»*.[268] En unes circumstàncies així, davant del temor que s'iniciés un període de forta regressió i una deriva autoritària com en altres punts d'Europa, les reaccions foren immediates, particularment a Astúries i a Catalunya.

A Astúries el moviment contestatari va tenir un caràcter marcadament proletari, amb els miners com a principals protagonistes. Ells foren els encarregats de liderar una vaga general que tenia per objectiu paralitzar els serveis públics, pas previ per a la consecució, per via insurreccional, del poder polític. El procés, però, acabaria derivant en un conflicte armat, en què seguint amb el testimoni de l'ambaixador argentí, *«los sediciosos, en número de treinta mil, perfectamente armados, resistieron durante muchos días los ataques de la fuerza pública»*; fins que finalment, gràcies a l'ajuda de grans contingents militars, el govern de dretes aconseguí sufocar la revolta, que va ser durament reprimida. *«Ha sido esta, sin duda alguna, la más formidable embestida que haya sufrido nunca en lo interior el Estado español»*, concloïa García Mansilla, tenint present, també, el que havia ocorregut a Catalunya.[269]

Aquí, els Fets dels Sis d'Octubre no van tenir un caràcter tan social i proletari, tot i que aquests components també hi van ser, sinó sobretot institucional. Perquè qui encapçalà la revolta en contra del nou govern de la República va ser el mateix president de la Generalitat, Lluís Companys. L'arribada al poder dels cedistes havia estat percebuda com un perill per a l'autonomia catalana i per a l'obra reformista realitzada fins aleshores, i les postures entre el govern de Catalunya, d'esquerres, i el govern central, de dretes, ràpidament s'extremaren. Fins a tal punt, que el dia 6 a la nit, en un context de vaga general, Companys decidí alçar-se i proclamar l'Estat Català de la República Federal Espanyola. Un desafiament polític de primer ordre per al nou govern d'Alejandro Lerroux, tot i que tal com apuntava l'informe de l'ambaixada argentina, *«a los catalanes les faltó el ejército y la Generalidad fue ocupada por las tropas del general Batet de modo fulminante»*.[270] I tan fulminant, que després de la rendi-

268 AMREC. Ambaixada a Madrid, caixa AH/0125, carta de Daniel García Mansilla al ministre Carlos Saavedra Lamas, 17 d'octubre de 1934, Madrid, p. 1.

269 Ibídem, p. 2.

270 Ibídem.

Girona, 10 d'abril de 1935
Lluís Bota, Josep Puig Pujades, Pere Cerezo i Víctor Auguet,
rebent la visita a la presó d'Alexandrina Soy, «Pubilla de Girona 1935».
ROCA / AMGI (L'AUTONOMISTA)

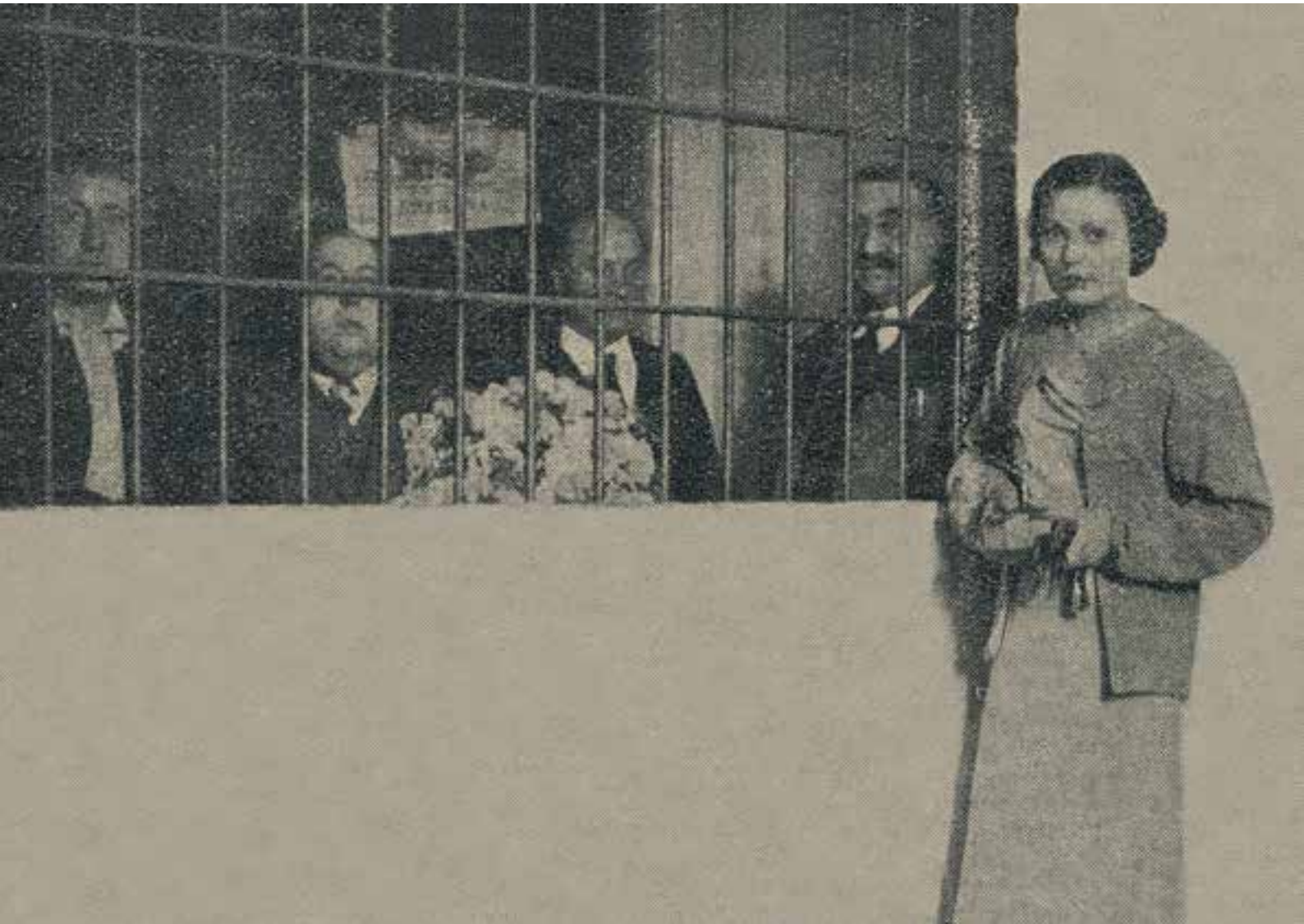

ció del president Companys l'endemà al matí, l'Estatut d'Autonomia fou suspès i els membres del govern català van ser detinguts i empresonats. Com el de tants i tants altres, aquell també seria el cas de Pere Cerezo. Ell, però, havia participat en uns altres Fets d'Octubre, els que tingueren lloc a la ciutat de Girona.

Girona era una de les poques localitats catalanes llavors governada per la Lliga, però això no va estalviar que la ciutat visqués, també, el seu propi moviment insurreccional. Més aviat tot el contrari, tenint en compte que una de les motivacions de l'alçament era fer fora els catalanistes conservadors del govern municipal, per tal que aquest, en darrera instància, passés a ser controlat de nou per les forces d'esquerra. És el que acabaria succeint, però tot havia començat, de fet, com a Barcelona i a Astúries, amb la convocatòria d'una vaga general. Segons la crònica del *Diari de Girona*, que reconstruïa al detall aquella *«insensata rebel·lió»*, el moviment va començar el divendres 5 al matí, quan l'Aliança Obrera decretà *«la vaga general revolucionària»* i grups de vaguistes obligaren a tancar comerços i a parar l'activitat en fàbriques, tallers, despatxos i, fins i tot, bancs.[271] En qüestió d'hores, la ciutat va quedar paralitzada, i malgrat les crides a la calma i a la serenitat fetes pel comissari de la Generalitat a Girona, el figuerenc Josep Puig Pujades, el cert és que es produí algun incident aïllat, com l'assalt a la seu del Partido Republicano Radical, a la plaça de la Independència. Amb tot, *«no ocorregueren desgràcies personals i, dintre l'aspecte angoixós que adquiria la situació, hi havia una certa tranquil·litat»*, desdramatitzava el mateix diari, segurament tenint present que, els fets més greus, encara estaven per arribar.[272]

L'endemà, dissabte dia 6, el grau d'efervescència, d'ebullició, seria major. Ja al matí, *«l'atur s'intensificà encara més i la vaga era total, com mai no ho havia estat a Girona».*[273] Entre d'altres, s'hi havien afegit, a través de la Federació Provincial de Treballadors del Camp, els pagesos rabassaires. Tot i això, es va poder celebrar el mercat setmanal i els establiments de queviures pogueren obrir. Un clima de certa normalitat que no es corresponia, per exemple, amb el que estava passant a l'estació, on s'havia tallat la circulació dels trens; o amb el que succeïa a la Rambla, on després de ser sostrets d'un quiosc, els vaguistes cremaren diversos feixos de diaris que no els eren grats. Tot plegat, petits símptomes que venien a demostrar que l'ambient era cada vegada més tens i caldejat. I no només als carrers; també a les institucions polítiques. Tant és així, que a dos quarts de quatre de la tarda, per ordre del mateix comissari de la Generalitat, l'Ajuntament de Girona al complet era suspès i substituït per una Comissió Gestora, que segons el mateix decret exprés, estaria encapçalada per Joaquim de Camps i Arboix, fins aleshores cap de l'oposició, acompanyat de Josep Maria Dalmau, Llorenç Busquets, Josep Juvé i Miquel Sala, tots ells regidors d'Esquerra Republicana en aquell consistori acabat de cessar. De res van servir les queixes de l'alcalde Francesc Tomàs i de la resta de representants de la Lliga, que veien com d'aquella manera tan poc metòdica ERC els arrabassava el govern de la ciutat, talment com si fos una revenja després de la polèmica victòria aconseguida en les eleccions municipals de feia uns mesos. Però la cosa no es quedaria aquí, perquè després d'aquella mesura que tant *«impressionà l'opinió»*, i després que els vaguistes, *«amos i senyors de la ciutat»*, es conjuressin per seguir mobilitzats, arribaria el moment àlgid de la rebel·lió.[274]

Era al voltant de les nou del vespre i el balcó de l'Ajuntament de Girona era ple a vessar. Hi havia, per una banda, el representant de la Comissió Gestora acabada de nomenar, i per l'altra diversos prohoms esquerrans, és possible que Pere Cerezo entre ells. I fou aleshores, a imatge del que havia realitzat Lluís Companys a Barcelona, que el nou alcalde gestor, Joaquim de Camps i Arboix, proclamà *«solemnement l'Estat Català de la República Federal Espanyola, essent hissada la bandera separatista, iniciant-se així la desventurada gesta»*. Així ho recollia, amb certa recança, el *Diari de Girona*, que a la vegada afegia que moments

271 *Diari de Girona*, 9 d'octubre de 1934, p. 1.

272 Ibídem.

273 Ibídem.

274 Ibídem.

Girona, circa abril 1935

A la presó de Girona. D'esquerra a dreta: dempeus, Víctor Auguet, Pere Cerezo i Lluís Bota; asseguts, Josep Puig Pujades i Emili Riera.

(LA HUMANITAT)

després d'aquella declaració, el mateix Camps i Arboix, des de les ones de Ràdio Girona, es dirigí *«al poble incitant-lo a lluitar per l'Estat Català»*.[275] La rebellió, doncs, prenia embranzida.

A Girona, aquella nit seria llarga i conflictiva, però també fosca. Heus aquí la participació de Pere Cerezo en els Fets del Sis d'Octubre. I és que ell fou un dels causants d'aquella acció, que per cert no passaria desapercebuda al cronista del *Diari de Girona*: *«A quarts de dotze de la nit els revolucionaris havien apagat l'enllumenat elèctric dels carrers deixant la ciutat en la major foscor»*.[276] Fins i tot l'escriptor Josep Maria Gironella s'inspiraria en aquell succés per ambientar un dels seus llibres més celebrats, *Los cipreses creen en Dios*, una crònica novel·lada i particular sobre la Segona República, on escrivia:

> *«Los faroles de la Rambla se apagaron. A lo largo del río, todas las luces se hundieron en la nada. La gran iluminación del Ayuntamiento se eclipsó. Fue algo insólito y espectacular. Los manifestantes tropezaban unos con otros, contra las sillas de los bares; sus movimientos eran torpes. Hasta mucho después los ojos no empezaron a acostumbrarse a aquella oscuridad. Entonces la gente pareció recobrarse. Se decía que aquello era un sabotaje y era preciso no dejarse amedrentar.»*[277]

Malgrat ser una novel·la, i per tant incloure elements ficticis, Gironella no s'allunyava excessivament de la realitat quan donava a entendre que darrere d'aquella acció s'hi amagava un intent de sabotatge. I no fou pas per part dels militars, sinó per part dels sollevats, essent-ne Pere Cerezo un dels màxims responsables. Ell mateix explicaria, tot i que de manera molt matisada, segurament per a cobrir-se les espatlles, la seva intervenció en aquell episodi en ser interrogat durant del Consell de Guerra a què va ser sotmès, acusat d'auxili a la rebel·lió. La declaració que va fer davant del jutge instructor de la causa, el comandant Feliciano Montero, fou transcrita així per *L'Autonomista*:

> *«Declara el senyor Cerezo. Diu que va estar la nit del 6 d'octubre en el Centre Republicà de Girona, recomanant a tots els que allí hi havia que se n'anessin a casa seva a dormir, i no intervinguessin absolutament amb res. Diu que va entrevistar-se amb el Comissari d'Ordre Públic senyor Oliva, al qual va comunicar la idea d'apagar els llums per a evitar disturbis en el carrer i obligar als transeünts a retirar-se ràpidament a les cases llurs. Afirma que a l'esmentat Comissari d'Ordre Públic va semblar-li excel·lent aquesta idea.*
>
> *El senyor Cerezo, a continuació, explica que si anà a les centrals elèctriques a donar les ordres d'apagar-se els llums fou perquè així li ordenà l'alcalde, el qual, en virtut de la llei municipal, té sobrades facultats per ferho. Explica que l'alcalde gestor senyor Camps i Arboix li lliurà aquest manament en una quartilla escrita, la qual no arribà a exhibir perquè els empleats de les centrals elèctriques en dir-los que anava amb ordres concretes de l'alcalde, l'obeïren tot seguit. Ratifica que la finalitat de l'apagament dels llums era per a evitar disturbis i perjudicis a la ciutat.»*[278]

Ara bé, aquella versió dels fets que donà Pere Cerezo seria desmentida, anys més tard, per un altre dels participants en aquell afer, Agustí Cabruja, quan afirmava:

> *«La nit del 6 d'Octubre, quan després d'haver anat, junt amb els germans Emili i Enric Garcia Vigneaux, en Terradell del Partit Sindicalista i el diputat Pere Cerezo, a les centrals elèctriques a fer apagar l'enllumenat públic a la ciutat —creient que així, a les fosques, els militars no sortirien a proclamar l'Estat de Guerra— vam voler tornar a la Comissaria de la Generalitat, ja no poguérem».*[279]

275 Ibídem.

276 Ibídem.

277 Josep Maria GIRONELLA. *Los cipreses creen en Dios,* p. 382-383. Cal insistir, tal com fa el mateix Gironella en la nota preliminar «Aclaración indispensable», que el llibre en qüestió no és una assaig històric, sinó una novel·la on l'autor barreja elements reals amb altres de ficticis.

278 *L'Autonomista*, 21 de febrer de 1935, p. 1.

279 *La Humanitat* [Mèxic], 30 de setembre de 1959, p. 4.

Girona, juliol de 1935

Pere Cerezo i altres presos rebent una visita.

D'esquerra a dreta: el regidor republicà de Girona Darius Rahola, el seu fill petit Joan Cerezo, el reporter de *La Humanitat* Joaquim Vilà-Bisa i l'exregidor republicà de Girona Ramon Varderi.

BARBER / (LA HUMANITAT)

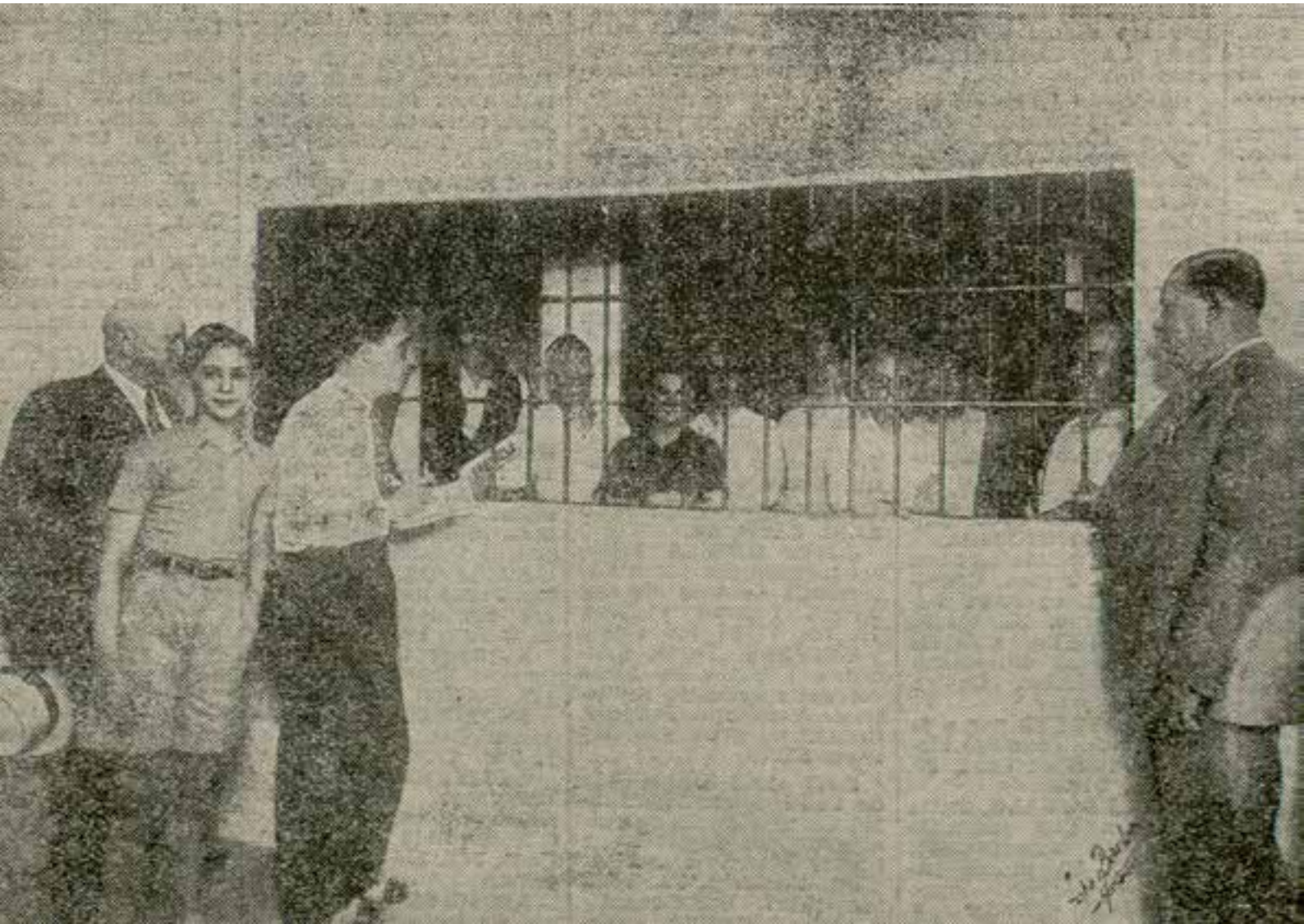

No pogueren perquè allí ja havia començat un fort enfrontament armat entre els rebels, concentrats dins l'edifici, i les forces militars. Justament aquests darrers s'havien encarregat de col·locar *«uns potents reflectors»* amb l'objectiu d'il·luminar les zones més estratègiques de la ciutat, i passades les dotze de la nit el cap de l'Estat Major, el comandant Rafael Domínguez Otero, s'havia dirigit just davant de la Comissaria Delegada de la Generalitat per tal de declarar l'estat de guerra.[280] Tanmateix, mentre llegia el document, li foren disparats diversos trets. Així narrava Cabruja, que en produir-se aquell episodi es trobava al costat de Pere Cerezo, aquells moments de tensió i d'incertesa:

> *«sabíem que els nostres havien mort el comandant Otero, en el moment de presentar-se davant la portalada d'aquell vell edifici oficial, damunt el seu cavall i acompanyat d'un escamot de soldats que duien fanals encesos, a llegir el ban fatídic... Aleshores, vam córrer cap al Centre d'Unió Republicana.»*[281]

Segons el testimoni de Cabruja, doncs, queda clar que Cerezo no va ser un d'aquells *«tres-cents individus proveïts d'armes i municions»* que s'atrinxeraren dins la Comissaria Delegada, i que després d'haver intercanviat trets durant tota la nit, acabaren sucumbint i escapant, els que pogueren, cames ajudeu-me.[282] Però en canvi, ell que s'havia criat al costat d'una central elèctrica i que havia estat administrador d'una companyia d'electricitat, també va tenir un protagonisme destacat, i després de dirigir-se a les centrals de la Plaça del Molí i de Pedret per abaixar els ploms de la ciutat, tot indica que es concentrà al Centre d'Unió Republicana. Allà, des del damunt d'una taula, Miquel Santaló s'apressava a aclarir a la multitud de republicans i d'obrers congregats: *«–D'armes, per a tothom, no en tenim... Nosaltres, des d'ací Girona, poca cosa podem fer, sinó esperar; seguim escoltant, doncs, a través de la ràdio, les ordres del Govern de la Generalitat»*.[283] Però les notícies que acabarien arribant, aquell mateix matí, serien les de la rendició del president Companys, que seria reclòs al vaixell-presó Uruguai, al port de Barcelona, amb tot el seu govern, els regidors d'esquerres de l'Ajuntament de Barcelona i centenars d'altres electes i militants d'esquerres de poblacions properes com l'Hospitalet, el Prat de Llobregat, Badalona, Manresa... Allò fou el cop definitiu. Arribats a aquest punt, molts dels insurrectes que es trobaven al Centre d'Unió Republicana, a l'Ajuntament de Girona o la Comissaria Delegada de la Generalitat optaren per fugir, literalment, per les portes del darrere dels respectius edificis, i tot i que alguns s'entregaren, aquest no va ser el cas de Pere Cerezo.

Les detencions van començar el mateix diumenge 7 al matí, en els punts on s'havien produït enfrontaments i també en domicilis particulars. El *Diari de Girona* apuntava que la xifra de detinguts en aquells primers moments era *«d'uns dos-cents»*, entre els quals el comissari de la Generalitat Josep Puig Pujades, l'advocat Lluís Franquesa, el cap de policia Joan Serrano o el diputat al Parlament de Catalunya Laureà Dalmau. Ara bé, de Pere Cerezo, considerat un dels *«cabdills del moviment»*, ni rastre.[284] Tampoc l'endemà, quan ja amb l'Ajuntament restituït, l'enllumenat públic en ple funcionament i els carrers en calma, tingué lloc l'enterrament del comandant Otero, una de les dues víctimes, juntament amb el militant de l'Aliança Obrera Josep Alabau, que deixà aquell *«criminal moviment»* a la ciutat, segons paraules del mateix diari gironí.[285]

Se sabia que Pere Cerezo s'havia fet escàpol, però es desconeixia on s'amagava. El dimecres dia 10 es publicava el primer número de *L'Autonomista* després del Sis d'Octubre, un número que per cert havia passat per la censura militar, i que no contenia cap referència al diputat gironí. Fins i tot el dia 12, quan es va fer efectiva la detenció del bon amic Miquel Santaló, ell continuava desaparegut. Va caldre esperar fins l'endemà,

280 *Diari de Girona*, 9 d'octubre de 1934, p. 1.

281 *La Humanitat* [Mèxic], 30 de setembre de 1959, p. 4.

282 *Diari de Girona*, 9 d'octubre de 1934, p. 1.

283 *La Humanitat* [Mèxic], 30 de setembre de 1959, p. 4.

284 *Diari de Girona*, 10 d'octubre de 1934, p. 1.

285 Ibídem, p. 1-2.

dia 13, per tenir noves seves. Eren les notícies que recolliria l'endemà la premsa de Madrid: exactament set dies després dels Fets d'Octubre, Pere Cerezo s'entregava a la policia al·legant que *«havia estat malalt uns dies en el poble de Bescanó»*.[286] Començava, així, un captiveri que duraria ni més ni menys que un any, quatre mesos i nou dies.

El seu germà Rufí, també militant d'Esquerra Republicana, seria igualment empresonat a Girona pels Fets d'Octubre, tot i que només durant dos mesos, sent alliberat al desembre.[287]

Després de passar unes primeres hores a la Comandància Militar, Pere Cerezo seria traslladat a la presó de Girona. I ja només en sortiria per anar a declarar en el marc del Consell de Guerra a què fou sotmès juntament amb els germans Emili i Enric Garcia Vigneaux. Presidit pel tinent coronel Francesc Camarasa, aquell consell va tenir una àmplia cobertura per part de la premsa de l'època. Per exemple, la vista oral que tingué lloc el 20 de febrer de 1935 va ser reproduïda per *L'Autonomista*. Pere Cerezo, defensat pel lletrat Joan Domingo, va exposar que ell havia obrat per ordre de l'alcalde Joaquim de Camps i Arboix i que la seva intenció en ordenar d'apagar l'enllumenat elèctric en cap cas tenia per objectiu obstaculitzar les forces de l'exèrcit. Per la seva banda, els germans Garcia Vigneaux van declarar *«que la nit del 6 d'octubre acompanyaren el senyor Cerezo com a simples amics i per ésser aquest cap de l'oficina de Treball on prestava els seus serveis d'inspector l'Emili. Diuen, ambdós, que no sabien res de la missió que anava a complir el senyor Cerezo, ni aquest els hi comunicà»*.[288] També van dir-hi la seva alguns testimonis, cas del regidor gironí Llorenç Busquets o del comissari de la Generalitat Josep Puig Pujades, a més de Narcís Ferrer, d'Enric Lladó i de Joan Massó, els tres electricistes que aquella nit prestaven servei a les centrals elèctriques del municipi i *«apagaren els llums de la ciutat perquè el senyor Cerezo s'hi presentà com a mandatari de l'alcalde de Girona»*.[289] La defensa de Cerezo, per la seva banda, va sostenir que l'alcalde gestor era una autoritat legítima en el moment dels fets, i per tant una autoritat que calia obeir, i va protestar que *«ni un sol article del Codi Penal ordinari i militar castiga el fet d'apagar els llums d'una ciutat»*.[290] De res, però, van servir aquelles declaracions. El fiscal Antonio Rivelles Barrachina va sostenir que la intenció del senyor Cerezo havia sigut *«la més fervent i espontània adhesió als fets revolucionaris»*, i que havia actuat per compte propi, al marge de l'autoritat, que considerava *«facciosa»*, de l'alcalde gestor.[291] Per això, proposava una petició de pena de reclusió de dotze anys i un dia. I després de la deliberació del tribunal, segons sentència del 15 d'abril, aquesta seria la pena condemnatòria definitiva per al diputat republicà, mentre que els germans Garcia Vigneaux foren absolts.

Però ell no va ser, ni molt menys, l'únic condemnat pels Fets d'Octubre ocorreguts a la ciutat. A la presó mateix, Pere Cerezo, que quedà immediatament suspès del càrrec de subdelegat de Treball, coincidí, entre d'altres, amb qui durant aquella nit era el comissari de la Generalitat a Girona, el figuerenc Josep Puig Pujades,[292] qui en motiu de tal empresonament publicà el llibre *Ell, a la presó*. És un llibre colpidor, que fa mal, i que a la vegada ens dona pistes sobre com era la vida de Pere Cerezo en captivitat. Es tracta d'un diari dels dies viscuts per Puig Pujades dins d'aquell ergàstul. Hi parla de les males condicions de les installacions, de la foscor, del mal menjar, dels esglaons bruts i llords, de les visites dels familiars, de les cartes rebudes, del xoc entre l'alegria i la tristesa en veure que uns eren alliberats i ell encara no, i, en definitiva, de com cada dia dins de la presó era *«un dia més de mort en vida»*.[293] Fins i tot s'arriba a preguntar per què un home com ell, i hi podríem afegir com Cerezo i

286 *L'Autonomista*, 21 de febrer de 1935, p. 1.

287 *La Ciutat*, 7 de desembre de 1934, p. 2.

288 Ibídem.

289 Ibídem.

290 Ibídem.

291 Ibídem.

292 *L'Autonomista*, 2 de maig de 1935, p. 2.

293 Josep PUIG I PUJADES. *Ell, a la presó*, p. 73.

tants altres, que havien contribuït a portar la República, ara es trobaven empresonats per la mateixa República. A més de ser mencionat en el llibre, Puig Pujades també dedicaria un article *«a l'amic de cel·la Pere Cerezo»* el 20 de febrer de 1936 a *L'Autonomista*.[294]

Tanmateix, a banda del testimoniatge de Puig Pujades, realment valuós per a recrear com foren aquells dies de reclusió, trobem el testimoni del mateix Pere Cerezo, que parlaria de la seva pròpia situació en un reportatge realitzat pel diari *La Humanitat*, el 1935, sobre les presons de Catalunya. El corresponsal del diari visità la presó de Girona, i va poder parlar amb alguns dels presoners. Les seves declaracions demostren que Pere Cerezo, més enllà del seu propi cas, tenia un ampli coneixement dels empresonaments que s'havien produït arran dels Fets d'Octubre:

«El diputat Pere Cerezo.

Ens acompanyaven en la nostra visita als companys empresonats de Girona, el publicista Darius Rahola i l'ex-tinent d'alcalde senyor Ramon Varderi. Coincidí la nostra visita amb la d'un fill de Pere Cerezo, que no hi manca cap dia. És un jovenet que representa uns quinze anys, espavilat i ferm republicà com el seu pare.

Estrenyérem primerament la mà de l'estimat amic Cerezo i després la de tots els altres. En donar-los compte de la nostra missió ens digueren que ja esperaven la nostra visita, car havien llegit els reportatges que portem publicats d'altres presons.

Pregàrem a l'amic Cerezo que ens expliqués el que creiés convenient per al nostre reportatge, i ho féu sense fer-se pregar el més mínim.

—Mireu —començà—; durant els dies 6 d'octubre i següents foren practicades a Girona de cinc a sis-centes detencions. Molts dels detinguts ho estigueren de dos a tres mesos, com els Ajuntaments de Sant Feliu de Guíxols, Palafrugell, La Bisbal, Banyoles, Torroella i d'altres que de moment no em vénen a la memòria. L'alcalde de Girona está encara pendent de sumari.

Els detinguts foren portats a les casernes d'artilleria i d'infanteria, als calabossos de l'Audiència i del Govern civil i a la presó. S'habilità, després, com a presó general, la fàbrica de paper L'Aurora, on foren traslladats els de la caserna d'infanteria, part de la d'artilleria i els dels calabossos de l'Audiència i del Govern civil. Després, un altre trasllat, aquesta vegada cap a la presó, no tots, car alguns romangueren encara a la fàbrica de paper.

A la presó hi anaren ingressant gent procedent de molts pobles dels voltants i molts que havien estat tancats prèviament a la presó de Santa Coloma. Hi hagueren també presos al Castell i a la presó de Figueres i a la de Puigcerdà.

Finalment es tancà la fàbrica de paper L'Aurora i tots els presos foren centralitzats a la presó de Girona. Jo hi porto 245 dies i estic amb la mateixa moral que el primer dia.»[295]

Després, Cerezo continuaria parlant de les personalitats que havien passat per la presó i d'altres detalls útils per a entendre com era la seva vida allà dins:

«L'amic Cerezo ens seguí dient que havien passat per la presó de Girona diverses personalitats entre les quals recordava en aquells moments els diputats Dot, Dalmau, Marial i Casademunt, el comissari de la Generalitat de Girona, senyor Puig Pujades, el periodista Lluís Bota i els senyors Auguet i Riera.

El diputat senyor Marial hi havia estat dos mesos; el senyor Dot i Arxer hi complí condemna de 4 mesos; el senyor Laureà Dalmau hi estigué quinze dies, i el senyor Puig Pujades set mesos i en l'actualitat està a Figueres, en presó atenuada; en el mateix cas es troben els amics Auguet i Bota.

Com sigui que hi havia alguns presos que havien estat incomunicats foren tancats diversos companys en una cel·la de càstig que en diuen "el pozo", entre els quals recordo els senyors Puig Pujades i Gómez Serrano.

L'edifici, ens seguí dient l'amic Cerezo, consta de tres pisos. El primer i el segon, per als presos comuns i el tercer per als polítics. Aquests foren encabits en tres cel·les en nombre de 50, malgrat d'ésser la cabuda normal de quinze a vint homes. No hi ha cap altra ventila-

294 *L'Autonomista*, 20 de febrer de 1936, p. 1.

295 *La Humanitat*, 18 de juliol de 1935, p. 12.

Figueres, 14 de febrer de 1936

Míting de la campanya del Front d'Esquerres a les eleccions legislatives celebrat al Teatre Jardí, amb la participació de Melcior Marial, Carles Pi i Sunyer, Marià Pujulà, Antoni Ventós, Antoni Soler... Presideixen l'acte les imatges dels encara empresonats Lluís Companys i Josep Puig Pujades, company de captiveri de Pere Cerezo.

APJPP

ció que unes finestres tapiades, a les quals se'ls ha deixat una obertura de pam i mig tocant al sostre.

Per passejar no hi ha altre lloc que un passadís molt humit que amida aproximadament 25 per 5 metres, amb una sola finestra que dóna a la banda nord. Allí hom hi coïa el dinar.

Degut a les gestions fetes per l'alcalde gestor es va aconseguir que es fes una neteja completa, consistent a picar les parets, pintar-les amb aiguarràs i calç i per aquest mitjà foren morts tots els paràsits que hi havia i que ens feien la vida impossible ací dins.

Totes les finestres tapiades varen ésser obertes completament i al passadís en el qual no n'hi havia més que una, en fou oberta una altra i per aquest mitjà s'ha aconseguit que hi hagi ventilació i que s'eixugui la humitat irresistible que hi regnava.

D'aigua únicament n'hi havia a baix, i ara ha estat canalitzada fins a dalt i s'han instal·lat aixetes i dutxes ço ens fa més estable la nostra permanència a la presó.

—Així ara esteu millor? —preguntàrem.

—Sí, ara s'hi pot estar. Ens han instal·lat en tres celles: dos, a la número 1; quatre, a la número 2, i dos a la número 3. Les dimensions són 6 per 3, 10 per 3 i 4 per 3 metres.

—I el menjar?

—Ens donen 1'50 diàries per a aquest objecte, però les despenem en altres necessitats, car ens duen el menjar de Girona. D'això i d'altres coses molt interessants per a nosaltres en té cura el Comitè Pro-presos, del qual no cal dir que n'estem molt agraïts.

Això, naturalment que al principi no podia ésser, però així que fou possible el Comitè s'ha preocupat del nostre menjar i de les fiances dels que han anat sortint en llibertat provisional. Del personal de la presó, començant pel director, no en tenim absolutament cap queixa.»[296]

Sens dubte, els presos no estaven sols, rebien continues mostres de suport, com la visita que els va fer, entre d'altres, Marcel·lí Domingo.[297] A més, la seva situació era constantment denunciada en els mítings polítics. Mentrestant, els recursos i les al·legacions d'absolució presentades al Tribunal Suprem no prosperaven.

Tanmateix, a l'horitzó hi havia unes eleccions generals que podien canviar la situació política i, amb ella, la situació personal dels detinguts. En cas de victòria, el Front Popular havia promès l'amnistia dels presos polítics i socials. Involucrant-se en les eleccions, Cerezo i trenta-un empresonats més demanaren, en una carta adreçada als *«ciutadans lliures de les terres gironines»*, el vot pel Front d'Esquerres de Catalunya:

«Davant de l'odi, l'amor.

Davant de l'odi a la República, l'amor a la forma de govern que el poble volgué donar-se.

Davant de l'odi a Catalunya, el reconeixement de la seva personalitat i del dret que té a regir els seus propis destins.

Desconfieu dels que moguts per un esperit de classe i per l'odi a la llibertat, han renegat dels seus trenta anys de catalanisme.

Ciutadà honrat de les terres gironines:

Ciutadana que sents totes les delicadeses de la feminitat:

Penseu en el què representa en aquest moment l'emissió del vot i les conseqüències que comporta.

30.000 homes *paguen amb la seva reclusió dintre les presons espanyoles el seu amor a la República espanyola i a l'Estatut de Catalunya. En tantes altres llars fredes i dessolades sols s'hi oeixen les dolors de les mares, l'angoixa de les esposes i els plors dels fillons que no arriben a comprendre la maldat dels homes.*

Ciutadà! Ciutadana! Aquell pregon sentit d'humanitat que nia en tot ésser vivent —per abjecte que sia— et dictarà la teva conducta a les eleccions del 16 de febrer.

Per la llibertat dels presos, pels sentiments de fraternitat que han de fer bategar totes les ànimes honrades.

Voteu la candidatura del Front Popular d'Esquerres de Catalunya que representa l'amnistia de tots els presos polítics i socials que en els fons de les llòbregues presons esperen l'enyorada llibertat.»[298]

296 Joaquim VILÀ-BISA. «Presons de Catalunya. La de Girona», *La Humanitat*, 18 de juliol de 1935, p. 12.

297 *L'Autonomista*, 18 de novembre de 1935, p. 2.

298 «Els empresonats a l'opinió», *L'Autonomista*, 10 de febrer de 1936, p. 1.

17 de febrer de 1936
Última Hora,
el diari vespertí vinculat
a Esquerra Republicana,
il·lustrava el triomf
del Front d'Esquerres
amb la imatge
del president Companys
amb vestit de presidiari
que s'havia convertit
en icònica durant el llarg
captiveri dels processats
pels Fets d'Octubre
de 1934.
AHCB

6.1. El recobrament de la llibertat

Les eleccions, que van tenir lloc el 16 de febrer de 1936, van donar la victòria al conjunt de l'estat al Front Popular, encara que per la mínima. A Catalunya, però, la victòria del Front d'Esquerres fou esclatant, assolint quaranta-un escons dels cinquanta-quatre en joc. Poc després, el nou govern, encapçalat per Manuel Azaña, concedia l'amnistia als penats i encausats per delictes polítics i socials.

El 22 de febrer de 1936, gairebé un any i mig després d'haver-hi entrat, Pere Cerezo era alliberat juntament amb una trentena més de presos. Segons *L'Autonomista*, aquella posada en llibertat va transcórrer així:

> *«Una enorme multitud ha acudit a presenciar la sortida dels presos, els quals han estat aclamats i saludats amb vivíssimes mostres d'afecte i estima. Els alliberats, fortament emocionats, han agraït les mostres de simpatia, pregant ells mateixos als manifestants que es dissolguessin i dirigint-se als seus respectius domicilis.»*[299]

Sense massa temps per a res, a les cinc de la tarda d'aquell mateix dissabte, els alliberats van ser homenatjats al Centre d'Unió Republicana de Girona. Pere Cerezo hi va prendre part; en el discurs que hi pronuncià en nom dels qui acabaven de sortir de la presó, va demanar que es tributés un homenatge a Angelina Varderi. Segons *L'Autonomista*, aquesta noia gironina, *«des del primer moment en què els nostres amics entraren a la presó, no deixà ni un sol dia de visitar-los, sense tenir-hi cap familiar empresonat ni molt menys»*.[300] L'acte va acabar amb els acords de La Marsellesa.

El triomf electoral del Front Popular a l'Estat, i del Front d'Esquerres a Catalunya, va suposar un gir polític important. En certa manera, es tornava al context políticoinstitucional anterior als Fets d'Octubre de 1934. Tornaven l'Estatut d'Autonomia i el govern de la Generalitat, i el Parlament de Catalunya reprenia la seva activitat. També la reprenia, per tant, el diputat Pere Cerezo, qui, a més, el 6 de març es reincorporava al càrrec de subdelegat de Treball de Girona, essent felicitat per aquest motiu des de les pàgines de *L'Autonomista*.[301] Abans de la sublevació militar del juliol de 1936, Cerezo encara seria designat per a un altre càrrec: vocal adjunt del *«Consultori Assessor»* que la Federació d'ERC de Girona havia creat arran de la publicació parcial de la Llei de Contractes de Conreu.[302]

Ara bé, després de la seva sortida de la presó, una de les principals activitats que va dur a terme Cerezo va ser la d'articulista. En aquest sentit, foren habituals les seves col·laboracions a la premsa local, tant a *L'Autonomista* com sobretot a *Empordà Federal*. En aquest darrer cas, ben segur, hi influí l'amistat contreta amb Josep Puig Pujades a la presó, ja que aquest n'era el director. La temàtica dels articles fou diversa, però la majoria versaren sobre temes d'actualitat política, en els quals Cerezo demostrava ser un gran observador i analista de la realitat. En algunes ocasions, es dedicà a defensar l'obra republicana, mentre que en d'altres aprofità l'altaveu periodístic per criticar les polítiques de la Lliga. A tall d'exemple, en l'article titulat «Esquerra vol dir humanisme» alertava: *«El bienni republicà d'esquerra féu una legislació social justa i humana, que les dretes reaccionàries, pensant en els seus egoismes, han destruït»*.[303] Un dels punts forts de l'obra republicana era l'ensenyament i el diputat gironí defensà a ultrança la creació d'escoles: *«A cada poble que no hi manqui l'escola. El millor edifici del poble ha d'ésser per als nens; l'ensenyament, igual per a tots: un ensenyament d'homes lliures i comprensius»*, escrivia en una ocasió.[304] D'altres vegades es mostrà crític, i fins i tot molt crític, amb els plantejaments de la Lliga. Ho demostra l'article titulat «El patriotisme de Lliga Catalana», en què sostenia:

> *«El conservadorisme i el catalanisme de Lliga Catalana són una negació per ésser sols un partit de classe;*

299 *L'Autonomista*, 22 de febrer de 1936, p. 2.

300 *L'Autonomista*, 24 de febrer de 1936, p. 1.

301 *L'Autonomista*, 7 de març de 1936, p. 2.

302 *L'Autonomista*, 23 de març de 1936, p. 1.

303 *Esquerra*, 15 de febrer de 1936, p. 2.

304 *L'Horitzó*, 12 d'octubre de 1935, p. 2.

Girona, 1 de març de 1936
Tren engalanat a l'andana de l'estació de Girona a punt de marxar cap a Barcelona el dia de l'arribada del president Companys i el govern de la Generalitat a Catalunya, després d'haver estat amnistiats pel nou govern republicà del Front Popular.
AMGI-
FONS SALVADOR CRESCENTI

si es sentissin patriotes col·laborarien amb totes els catalans a fer gran i rica la nostra terra i comprendrien que les riqueses són fruit de l'esforç de tots els homes que han de trobar una major equitat en el repartiment entre tots els factors que produeixen aquelles riqueses.»[305]

En una altra ocasió, ara ja després de la sublevació militar del 17 de juliol de 1936 que suposaria l'inici de la Guerra Civil, Pere Cerezo tornaria a parlar a *L'Autonomista*, però en aquesta ocasió en forma de declaració. Així, es mostrava convençut que *«la victòria de la guerra feixista serà nostra, però cal pensar que no serà planera, ni cosa fàcil»* i afegia que *«mentre dura aquesta lluita hem de preparar una revolució constructiva, que transformi el sistema econòmic, millorant la condició social dels humans»*.[306]

Malgrat l'esclat de la Guerra Civil, continuaria essent diputat al Parlament de Catalunya i subdelegat de Treball de les comarques gironines. I a més, a partir del desembre de 1936, seria nomenat altra vegada president del Centre d'Unió Republicana. Substituiria Joaquim de Camps i Arboix, que havia acceptat de treballar com a canceller al consolat de la República espanyola a Perpinyà, per la qual cosa s'havia vist obligat a deixar la ciutat i també la presidència de l'entitat. *«Felicitem al ciutadà Cerezo per la confiança obtinguda per la unanimitat dels socis del nostre Centre, i a la societat, perquè ha elegit un president que sabrà enaltir-la tornant als temps del seu major esplendor»*, es congratulava *L'Autonomista*.[307] Davant d'un objectiu tan ambiciós, i en un context cada vegada més difícil, el que sí que es veié obligat a fer el president Pere Cerezo fou a emetre diversos certificats de conducta, en què certificava que les persones que havien fet la petició eren *«de provat afecte al Règim i sentiment antifeixista d'abans del 19 de juliol de 1936»*.[308] Per altra banda, aquell mateix any havia engegat un nou projecte professional, la revista *Consell*:

«En l'any 1936 vaig creure convenient establir un despatx d'administració municipal. Al poc temps ja representava un centenar de municipis i tenia 4 empleats. Per una millor informació publicava una revista municipalista que era enviada a tots els municipis gironins, alcaldes i secretaris i altres persones relacionades en l'activitat dels ajuntaments».[309]

Juny de 1936
Consell, revista mensual de caràcter municipalista dirigida per Pere Cerezo.
AHG?

305 *Empordà Federal*, 25 de gener de 1936, p. 2

306 *L'Autonomista*, 4 de setembre de 1936, p. 1.

307 *L'Autonomista*, 10 de desembre de 1936, p. 3.

308 CDMH. Centre d'Unió Republicana, certificats emesos pel president Pere Cerezo i Hernàez, 1937-1938, Girona.

309 AMGi. Pere CEREZO. Notes autobiogràfiques, sd, Buenos Aires.

BARCELONA

Miércoles 23 septiembre 1936

LA VANGUARDIA

El jefe del Gobierno catalán

20 de setembre de 1936
Visita del conseller primer de la Generalitat Joan Casanovas al santuari del Collell, acompanyat, entre d'altres, per Amadeu Oliva, Pere Cerezo i Dalmau Costa.
AHCB

La revista, en paraules del seu director Pere Cerezo, era *«un medi informatiu del progrés i d'administració municipalista, noves corrents originàries de la llei municipal catalana. La seva importància queda manifestada pels firmants dels escrits que es publicaven»*, amb noms com Miquel Santaló, Emili Blanch, Ricard Giralt o el mateix Pere Cerezo, que en el primer número, sortit el juny, publicava un article sobre els pressupostos dels ajuntaments.[310] La revista, igual que el Centre Administratiu Assessor, com s'anomenava formalment el despatx, estava domiciliada al carrer del Progrés, 25, de la ciutat, era de caràcter mensual i tenia un cost per subscripció anual de quatre pessetes.[311]

A tot aquest cúmul de responsabilitats, aviat n'hi afegiria una de nova: el 1937 seria l'any de la seva arribada a l'alcaldia de Girona.

310 Ibídem.

311 Ibídem.

L'AUTONOMISTA

Oficines i Tallers: Premia, 4 i 5 – GIRONA

DIARI FEDERALISTA REPUBLICA

Telèfons, 121 i 486 X
Notícies de darrera hora

Perspectives generals

El món negre en ajut de la democràcia espanyola

Pere Cerezo Hernández, Alcalde de Girona

Les biblioteques públiques

OBSERVACIONS ALS LECTORS

Per què el feixisme italià ha suprimit Carlo i Nello Rosselli?

AJUDEU EUZKADI!

Ofensiva al front
Ajut a reraguarda

DONATIUS:
SOCORS ROIG INTERNACIONAL
RADIO GIRONA

Girona, 16 de juny de 1937
Portada de *L'Autonomista* amb la notícia de l'elecció de Pere Cerezo com a nou alcalde de Girona.
AMGi

Alcalde de la Girona en guerra

7

Va ser el 15 de juny de 1937. Aquell dia Pere Cerezo es convertia en l'únic alcalde d'origen argentí que ha tingut mai la ciutat de Girona; i el primer batlle de la ciutat que ha estat alhora diputat al Parlament de Catalunya. Havia arribat sense fer soroll, gairebé podríem dir que per la porta del darrere, i a còpia d'esforç, de convicció i de tenacitat, es convertia en la màxima autoritat del municipi que l'havia acollit, fill d'una família humil que buscava el seu lloc al món. Una gran responsabilitat, que assumia en uns moments de màxima transcendència i complexitat.

L'esclat de la Guerra Civil, el 17 de juliol de 1936, havia portat a una situació convulsa, a un nou ordre bèl·lic i alhora revolucionari. Tot havia quedat alterat: la vida al carrer, la marxa de l'economia, el funcionament de les institucions i fins i tot el llenguatge utilitzat. Ja no es parlava d'«Ajuntament», sinó de «Consell Municipal», i aquest, com la resta d'institucions, també era un reflex de la inestabilitat social que es palpava al carrer. A Girona, el 20 de juliol, just després del fracàs del cop d'estat i de la marxa precipitada de l'alcalde Francesc Tomàs i de la resta de regidors de la dreta, s'havia format un consistori de circumstàncies, encapçalat per Llorenç Busquets, d'ERC.[312] Ben aviat però, l'1 d'agost, es formaria una corporació igualment governada per ERC, amb Joaquim de Camps i Arboix, com a alcalde, que posava fi al caràcter accidental de l'anterior, tot i que no tindria un recorregut gaire més llarg.[313] Dos mesos després, el 21 d'octubre, es constituïa un nou Consell Municipal, ara amb un clar predomini de la CNT, fins i tot més del que dictaminaven les normes de la Generalitat.[314] El Comitè Executiu Antifeixista, reunit dos dies abans, havia decidit una composició diferent, i aquell dia es possessionaven del càrrec municipal el líder anarquista Expèdit Duran, que seria elegit alcalde, o la militant del POUM Antònia Adroher, la primera regidora en la història de la ciutat, però en canvi no ho feren els nou representants d'ERC. Estaven disconformes amb la compo-

312 AMGi. Manuals d'acords, sessió del 20 de juliol de 1936, foli 170v.

313 AMGi. Manuals d'acords, sessió del 5 d'agost de 1936, foli 171r.

314 AMGi. Manuals d'acords, sessió del 21 d'octubre de 1936, foli 196v.

CONSELL MUNICIPAL
DE
GIRONA

Cadet-credencial a favor
del Alcalde-President
Pere Cerezo Hernàez
Data de constitució del
Consell 8-VI-1937.
Comissió a la qual pertany
Governació
Girona 30 juny del 1937.
L'Alcalde-President, accte.

Certifico,
El Secretari municipal.

Consell Municipal de Girona

Signatura de l'interessat.

Girona, 30 de juny de 1937

Carnet de Pere Cerezo com a alcalde de Girona.

AMGi

sició aplicada, que no seguia les disposicions emanades del govern de la Generalitat, i per aquest motiu no s'incorporarien al consistori fins l'11 de desembre, quan després del bombardeig franquista a la badia de Roses, i davant del temor de nous atacs, van creure convenient de fer un gest d'unitat i assumir novament les seves responsabilitats.[315] Amb tot, la correlació de forces dins del Consell Municipal no s'ajustaria a la legalitat fins l'11 de febrer de 1937, quan la CNT va veure reduïda la seva presència, tot i que va mantenir l'alcaldia, en ser reelegit Expèdit Duran.[316] Tot plegat un cúmul de canvis, viscuts encara per Pere Cerezo des de fora de l'Ajuntament, que no feien sinó evidenciar un clima de malfiança, de tensió i de crisi política a la rereguarda, que acabaria esclatant a principis de maig.

Els coneguts com a Fets de Maig de 1937 van significar un canvi de tornes dins del Consell Municipal de la ciutat. I això que no van tenir la magnitud que tingueren en altres ciutats, com per exemple a Barcelona. De fet fou allí, a la capital catalana, on començà el con-

315 AMGi. Manuals d'acords, sessió de l'11 de desembre de 1936, foli 201v.

316 AMGi. Manuals d'acords, sessió de l'11 de febrer de 1937, foli 204v.

flicte. Durant la setmana del 3 al 8 de maig, els carrers de Barcelona es van convertir en un camp de batalla entre la CNT-FAI i el POUM per una banda, i el PSUC, la UGT, la policia estatal i una part del govern de la Generalitat per l'altra. Revolució social immediata, o control de l'ordre públic i dedicació d'esforços per a guanyar, primer, la guerra. El fons de la qüestió venia a ser aquest, i les postures eren tan distants, que s'aixecaren barricades i s'obrí foc contra l'adversari polític, mentre l'enemic comú, els sublevats franquistes, continuaven guanyant territori. L'enfrontament va deixar dos-cents morts a la ciutat comtal.[317] A Girona, la trifulga seria de proporcions menors.

Assabentats del que estava succeint a Barcelona, a Girona alguns elements obrers van formar patrulles i van bloquejar les entrades de la ciutat. Van arribar a clausurar el local social d'Estat Català i a impedir la sortida del diari *Front*, del PSUC-UGT, i malgrat que es van poder veure algunes armes al carrer, l'enfrontament no va anar a més.[318] Al Consell Municipal, però, aquell seguit de tensions i d'episodis conflictius portarien cua. I nous canvis.

El 25 de maig, a l'inici de la sessió del Comitè Permanent, el conseller de Cultura Josep Maria Dalmau, en representació d'Esquerra Republicana, presentava una llarga proposta que començava així: *«Durant la setmana del 3 al 10 de maig corrent, es produïren arreu de Catalunya i al mateix temps a la nostra ciutat, uns fets lamentables i dolorosos, els quals, sense voler entrar a analitzar-los mereixen ésser condemnats per tots els republicans, demòcrates i antifeixistes»*.[319] La proposta dels representants d'ERC, però, anava més enllà de la simple condemna dels fets: també retiraven la confiança a l'alcalde Duran i als consellers d'Obres i de Finances *«per la seva participació personal en els fets de referència»*.[320] I, amb l'objectiu últim de forçar

Girona, 25 de juny de 1937
Bitllet de 50 cèntims emès per l'Ajuntament amb la signatura de Pere Cerezo com alcalde.
AMGi

317 Josep CLARA. «Els Fets de Maig de 1937 a la regió de Girona», a *Revista de Girona*, núm. 116 (1986), p. 33.

318 Ibídem, p. 35.

319 AMGi. Manuals d'acords, Comissió Permanent, sessió del 25 de maig de 1937, foli 112v-113r.

320 Ibídem, foli 113r.

1937

Obres de construcció de les Cases Escatllar, al carrer Canonge Dorca,
un conjunt de cases en filera de promoció municipal construïdes durant la guerra,
encarregades pel Servei de Municipalització de l'Habitatge al Sindicat d'Arquitectes de Catalunya,
el qual designà l'arquitecte Josep Claret.

AMGi

la constitució d'un nou Consell Municipal, renunciaven als càrrecs que ocupaven dins del Comitè Permanent. Un seguit de mesures que, deien, serien portades al ple del 27 de maig per tal que fossin ratificades.

Al cap de dos dies, doncs, l'assumpte es tornaria a debatre. L'alcalde Expèdit Duran va defensar la seva postura personal, la dels seus companys de govern i la d'una CNT que, va dir, estava essent *«objecte d'una maniobra per a desplaçar els seus membres de llurs càrrecs»*.[321] Res va fer canviar, però, l'opinió dels consellers d'Esquerra i també del PSUC, que havien donat suport a la proposta dels republicans, i per catorze vots a favor i vuit en contra, els acords presos en el si del Comitè Permanent eren ratificats. Expèdit Duran es veia obligat a deixar l'alcaldia, i el càrrec el passaria a ocupar interinament el republicà Llorenç Busquets. S'estava buscant el candidat oportú, i aquest no seria altre que Pere Cerezo, malgrat no ser regidor d'aquell Consell Municipal.

En el ple del 4 de juny de 1937 es va llegir una comunicació del grup d'Esquerra Republicana, *«designant regidor el ciutadà Pere Cerezo i Hernáez en substitució del ciutadà Pere Vila i Xifra»*.[322] Esquerra feia un moviment de peces que era una clara declaració d'intencions. I és que en el ple del Consell Municipal celebrat quatre dies després, el dia 8, es votà i es formà un consistori renovat. Segons els resultats de les votacions, aquest seria presidit per Pere Cerezo, acompanyat a la Comissió de Govern pels consellers, tots ells republicans, Rafael Portas, Llorenç Busquets, Josep Maria Dalmau i Joaquim Murillo. Tots ells van aconseguir vuit vots favorables i dotze en blanc. Expèdit Duran, en nom de la CNT, va justificar el vot en blanc dels cenetistes dient que no podien votar favorablement a qui feia poc havia aprovat un vot de censura contra la seva organització. El POUM, en canvi, va argumentar que ERC no era un partit obrer com el seu, sinó petit burgès, i que no volien caure en el *«parany»* dels comunistes. Efectivament, el PSUC havia decidit abandonar el consistori per la manca d'unitat entre les forces antifeixistes.[323]

Amb tot, tant la Comissió de Govern com la presidència de Cerezo tindrien caràcter interí, per falta del quòrum exigit per llei, fins al 15 de juny. Aquell dia, Pere Cerezo seria oficialment alcalde de l'Ajuntament de Girona. Des de *L'Autonomista* el seu nomenament a l'alcaldia es creia encertat, i s'esperava que les seves paraules *«contra extremismes i violències, inclinant-se de part de la raó i de la justícia, fos qui fos el beneficiat o el perjudicat»* es traduïssin en fets que busquessin el bé per a la ciutat.[324] Des de 1931, Cerezo havia participat en els grans esdeveniments que s'havien produït a Girona, com a la mateixa proclamació de la República o en els Fets d'Octubre de 1934, i ara, que les coses començaven a anar mal dades, era escollit per a agafar el timó de la ciutat. Els grups que integrarien aquell Ajuntament, arran de la publicació del Decret de la Generalitat del 9 d'octubre de 1937, acabarien essent aquests: nou regidories per ERC, pel PSUC i per la CNT, i tres per la Unió de Rabassaires i per Acció Catalana. D'aquesta manera, el PSUC tornava a l'Ajuntament, mentre els membres del POUM en van ser exclosos, fet, aquest darrer, lamentat per l'alcalde Cerezo. En algunes ocasions, especialment per part dels comunistes, es va criticar que tots els membres de la Comissió de Govern fossin del mateix partit.

En la sessió del 8 de juny, la de la constitució provisional de la Comissió de Govern, el grup d'ERC va presentar un programa mínim de govern, aprovat per unanimitat per tots els partits. Tenia sis punts: ajustar el funcionament de l'Ajuntament a la normativa marcada per la llei municipal catalana i pel Govern de la Generalitat, fer un pressupost efectiu i adaptat a la realitat revolucionària, acollir-se al règim de carta municipal d'ordenació financera, continuar amb la municipalització de l'habitatge, resoldre el problema del ram de la construcció, i gestionar i administrar adequadament i austerament els assumptes municipals. Aques-

321 AMGi. Manuals d'acords, sessió del 27 de maig de 1937, foli 216v.

322 AMGi. Manuals d'acords, sessió del 4 de juny de 1937, foli 219r.

323 AMGi. Manuals d'acords, sessió del 8 de juny de 1937, foli 222r-222v.

324 *L'Autonomista*, 16 de juny de 1937, p. 1.

1937

Perspectiva del projecte de Grup Escolar Prat de la Riba, obra de l'arquitecte municipal Ricard Giralt. D'esquerra a dreta: porteria, infermeria, piscina coberta, pavelló central per a serveis comuns, tres pavellons de quatre aules cada un.

AMGi

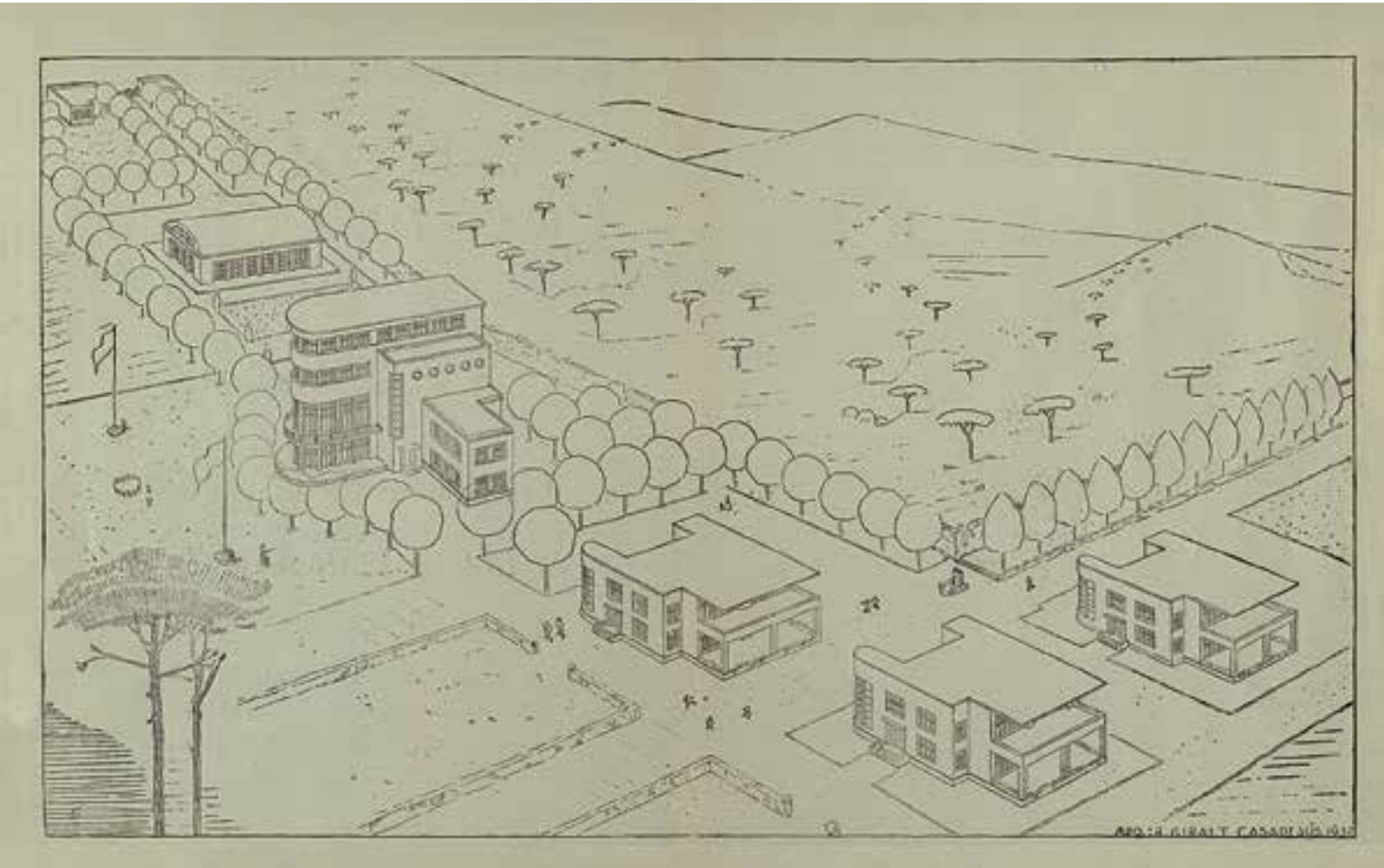

tes eren les principals línies de treball que s'havia proposat Esquerra en recuperar l'alcaldia, amb el vistiplau dels altres grups municipals.[325] La situació de l'Ajuntament encapçalat per Cerezo ja era difícil, i més ho seria amb el pas del temps. Al setembre de 1937, el govern publicitava la seva gestió en un opuscle titulat *3 mesos de Govern Municipal,* on feia un repàs de la situació prèvia i desglossava les actuacions fetes.

Primerament es parlava del pressupost per al segon semestre de 1937, *«estudiat curosament i ràpidament per dotar a la corporació municipal de l'instrument indispensable d'administració legal»*. S'especificava que s'havia plantejat, sobretot, per a abordar el principal problema de l'Ajuntament en aquells moments: el problema del ram de l'edificació. Aquesta problemàtica culminà, *«després de laborioses converses amb les diverses juntes del referit Control de l'Edificació»*, amb la firma d'un conveni que tenia per objectiu *«facilitar treball al major nombre possible de companys del Ram de la Construcció»*. Un cop entrat en vigor el conveni *«tota la brigada d'obres municipals passà a dependre directament del Control de l'Edificació, i aquest havia de cuidar d'efectuar la depuració en els seus rengles amb l'eliminació del personal intrús, a l'objecte d'ajustar aquella col·lectivització a un marc obrer estrictament professional i dintre el quadre de les possibilitats econòmiques de la ciutat»*.

Pel que fa al pla d'obres municipals, es van destinar 750.000 pessetes per a noves edificacions, 40.000 per al sanejament d'edificacions ja existents, 50.000 per a l'enderroc de barris insalubres, 505.000 per a la col·lectora esquerra de la ciutat, 205.000 per al Grup Escolar Prat de la Riba, 30.000 per a l'ampliació del cementiri, 250.000 per a la pavimentació de la carretera de Barcelona i 200.000 per a les defenses del riu Ter. L'Ajuntament, a més, destinava la recaptació íntegra dels lloguers que percebia *«a construcció de noves vivendes, a l'objecte d'intentar resoldre el problema social de l'habitació vist a través d'una relativa i progressiva millora i, al mateix temps, de l'aspecte marcadament notori a Girona de la manca de vivendes motivada per l'increment del cens de població en el present i per la resultant de l'enderroc de barris insans en el futur»*. En aquest sentit, sanejar la ciutat era un dels altres objectius del consistori, ja fos enderrocant barris o bé construint col·lectors *«que acabin amb les epidèmies típiques derivades de les lamentables condicions del subsòl gironí»*.

Però sens dubte, l'obra més emblemàtica d'aquell Ajuntament presidit per Cerezo fou la construcció del Grup Escolar Prat de la Riba, projectada d'abans, però que ara es començaria a materialitzar, a la zona de les Pedreres, sota la direcció de l'arquitecte municipal Ricard Giralt. S'hi col·locà la primera pedra el 24 de juliol de 1938. Era una obra ambiciosa, que havia de comptar amb infermeria, piscina coberta, pavelló central per a serveis co-

Setembre de 1937
3 mesos de Govern Municipal.
AMGi

325 AMGi. Manuals d'acords, sessió del 8 de juny de 1937, foli 221r-221v.

Girona,
4 de febrer de 1939
El solar de les Bernardes, al barri del Mercadal, tot just acabada la guerra amb el refugi antiaeri a l'esquerra de la imatge.
ALBERT-LOUIS DESCHAMPS / CDMH

CONSELLERIA DE TREBALL
JUNTA DE DEFENSA PASSIVA
GIRONA
Targa d'identitat n.º 1

Nom i cognoms Pere
CEREZO i HERNÁEZ
Natural de Mendoza
Província o comarca Rep. Argentina
Adreça actual Tr. 3. Josep 1-ler
Edat 48 anys; estat casat
Càrrec President.
Girona 31 de Octubre del 1938.
El Secretari,
Vist
El President, accid.

Girona, 31 d'octubre de 1938

Carnet de Pere Cerezo, president de la Junta de Defensa Passiva de Girona.

AMGi

muns i tres pavellons de quatre aules cada un. La capacitat estava xifrada en sis-cents alumnes.

A banda de tot això, i de confeccionar el primer projecte de mancomunió dels municipis del pla de Girona, el consistori dirigit per Pere Cerezo es feu càrrec de la gestió i l'administració del dia a dia d'una ciutat que es començava a veure desbordada per l'avanç de les tropes franquistes, i això volia dir, regulació de la circulació del paper moneda, allistament de mossos, acollida de milers de refugiats, patiment de bombardejos...

Justament fer front als perills dels atacs aeris de l'aviació feixista fou una altra de les prioritats de l'ajuntament gironí, com la de moltes altres poblacions de la reraguarda. A tal efecte, el 17 de gener de 1937, la Conselleria Municipal de Defensa havia publicat un ban, signat per l'alcalde Expèdit Duran, amb instruccions per a la protecció de la població.

L'arribada de Pere Cerezo a l'alcaldia, fou «saludada» quinze dies després amb el primer atac aeri patit a la seva àrea, a Sarrià de Ter, el 30 de juny de 1937. El nou govern municipal, conscient que calia posar fil a l'agulla, creava, el 5 de novembre, la Junta de Defensa Passiva de Girona, amb seu als baixos de l'Ajuntament. *L'Autonomista* se'n felicitava i demanava...

> *«emprendre, des de demà, obres de vertadera eficàcia per a la defensa passiva de la ciutat. Fins ara s'han utilitzat els serveis de vigilància i assenyalament de perill però ara es va a dotar a Girona, amb urgència, del complement indispensable a aquests serveis: que els ciutadans comptin amb medis per a evitar el perill. Refugis. Refugis sense més deliberacions. Cal emprendre la construcció de refugis tot seguit, sense pretensions fantasioses, a tots els indrets de la ciutat i abocar-hi els elements que calguin. »*[326]

326 *L'Autonomista*, 8 de novembre de 1937, p. 2.

Girona, 12 de gener de 1939

Escrit de l'alcalde Pere Cerezo agraint a Pau Casals

la tramesa de menjar per a la població més vulnerable de la ciutat.

AMGi

12 Gener 1939.

Sr. En Pau Casals.

Grand Hotel.

Prades (Pyr. Or.)

Il.lustre amic: En possessió de la seva atta. postal de data 2 dels corrents, plau-me contestar-li que oportunament es rebé en aquest Municipi el seu valuosíssim donatiu de 40 caixes de llet condensada, destinada als infants, vells i malalts de Girona.

El seu altruista, altíssim i humanitari gest ha merescut de la Corporació municipal que m'honoro en presidir el més pregon reconeixement i les manifestacions més àmplies de simpatia i adhesió envers la seva personalitat.

En nom de l'Ajuntament de Girona i de la ciutat tota m'és plaent de trametre-li aquest nou i just homenatge.

Li desitja llargs anys de vida son afm. i atent servidor i amic,

q. e. l. s. m.,

PERE CEREZO.

La por s'estava instal·lant en l'ànim de la població. Feia tot just tres dies que la ciutat de Lleida havia patit un bombardeig de *«poc més de cinc minuts amb el resultat de més de 700 ferits i 221 morts, entre ells 48 alumnes del col·legi Liceu Escolar amb edats compreses entre 7 i 11 anys»*.[327]

Pere Cerezo, com a alcalde, presidiria la Junta de Defensa Passiva de Girona amb representants polítics i tècnics militars, mèdics i arquitectes. En l'escàs any de funcionament, de novembre de 1937 a gener de 1939, s'habilitaren dotzenes d'espais públics com a refugis i se'n construïren de nova planta, que sumats als privats, en cases particulars, van permetre fer front als atacs aeris que van deixar un balanç de 81 víctimes mortals.[328]

Malgrat l'alcaldia de la ciutat i continuar essent diputat del Parlament de Catalunya, l'activitat de Cerezo durant aquest període també es va situar al partit. Així, el 5 de setembre de 1937, presidia —al Centre d'Unió Republicana— el Congrés Extraordinari de la Federació d'ERC de les comarques de Girona, en el qual, a més, s'encarregà d'exposar-hi la ponència agrària.[329] I el 1938, seria designat secretari general de la Federació d'ERC a les comarques gironines.

El desembre de 1938 visità els fronts de guerra del Centre formant part d'una delegació del Parlament amb els diputats Josep Andreu i Abelló, Laureà Dalmau i Joan Fronjosà, probablement amb l'ànim de poder veure el seu fill Joan, que s'havia incorporat a l'Exèrcit republicà un any abans.

La proximitat de la tragèdia tampoc el feu desistir de continuar donant conferències: una de les últimes notícies de Cerezo publicada a *L'Autonomista* és una invitació a una conversa entre ell i Laureà Dalmau sobre les impressions recollides en la visita que aquests havien fet *«als fronts de guerra extra-catalans»*. Era el 23 de desembre de 1938, els últims dies de Pere Cerezo a Girona. L'ocupació franquista era imminent.

Antoni Rovira i Virgili va ser un testimoni directe d'aquelles tràgiques jornades a Girona. A *Els darrers dies de la Catalunya republicana* descrivia com era la ciutat a finals del trist gener de 1939:

> *«Va arribant gent i més gent als carrers de Girona i als voltants de la ciutat. Per tots els racons i tocoms hi ha farcells, maletes, flassades, matalassos, i homes i dones i criatures que seuen o dormen o jeuen al damunt. Quatre rius d'aigua té Girona: el Ter, l'Onyar, el Güell i el Galligants. Ara té molts més rius de gent. Uns rius obscurs que creixen i s'inflen i remoregen com una enorme avinguda de temporal, i ho inunden tot d'una negra multitud».*[330]

1937
Cartell de propaganda del Segell Pro-refugiats.
UB-BPR

327 Jaume PRAT; Jordi PERICOT. *Bombes sobre Girona*, p. 30.

328 Ibídem, p. 43.

329 *L'Autonomista*, 6 de setembre de 1937, p. 1; *Última Hora*, 7 de setembre de 1937, p. 4.

330 Antoni ROVIRA I VIRGILI. *Els darrers dies de la Catalunya republicana*, p. 71.

Girona, 27 de gener de 1939

Un dels últims bombardejos de les aviacions feixistes alemanya i italiana sobre la ciutat.

USAM

Davant de tal multitud, Rovira i Virgili explicava com l'alcalde Pere Cerezo s'excusava als refugiats per la manca d'allotjament, tot assegurant que havia fet i feia totes les gestions possibles per acomodar tothom. Un altre dels refugiats que havien arribat a Girona feia poc, justament el 25 de gener, era el dramaturg Álvaro de Orriols, qui en la seva crònica dels fets, narrava així la seva experiència:

«Llegamos a la plaza donde está el edificio que, provisionalmente, ha de servir de Ministerio: un caserón antiguo en el que se han instalado diversas dependencias oficiales. En su interior pulula un aluvión de funcionarios. Con ellos están sus familiares. Toda la planta baja y gran parte del piso principal han sido utilizados para dormitorios. Llamemos dormitorios a unas inmensas naves desprovistas de toda clase de mueblaje, donde la gente yace sobre el suelo, tendida sobre mantas y utilizando sus líos y maletas a manera de almohadas.

El barullo es enorme. Allí no hay quien se entienda. Unas muchachas mecanógrafas van tomando los nombres de los recién llegados para ver si es posible facilitarles alguna instalación más decorosa. Sospecho que es una simple fórmula para calmar los ánimos, pues no es posible que en Gerona se encuentren camas ni habitaciones suficientes para albergar a un alud tal de forasteros.»[331]

Aquella nit Álvaro de Orriols finalment la passaria a la sala del Teatre Municipal, habilitada com a dormitori de circumstàncies:

«No hay acomodador, naturalmente. Cada cual escoge la butaca que mejor le parece. En los palcos se ven curiosos grupos familiares. Hay familias que llevan varios días instaladas en su nueva y extraña habitación; se podría decir que han sacado un abono. Ahora, mientras fabrican sueño, se entretienen mirando la platea, los codos apoyados contra la barandilla de terciopelo rojo, con aire de burgueses que han pagado su palco.

Por orden del alcalde funciona la caldera de la calefacción, lo que hace la estancia aquí más soportable. Encendidas las luces laterales, la sala da la impresión de revivir los clásicos "descansos" de sus pasados días. Y uno espera, de un momento a otro, ver encenderse las baterías y alzarse ese telón, para adentrarse en el mundo maravilloso de la ficción escénica.

Pero... no pasa nada. Por esta vez el drama está en la sala, y es el telón el que parece mirarnos a todos con sorpresa y preguntarse:

—¿A qué han venido aquí?»[332]

Girona, 1938
Segell sobre consumicions i begudes despatxades en bars, cafès, fondes, hotels, restaurants i similars, per a recaptar diners per a la construcció de refugis antiaeris.

331 Álvaro de ORRIOLS. *Las hogueras del Pertús: diario de la evacuación de Cataluña*, p. 62.

332 Ibídem.

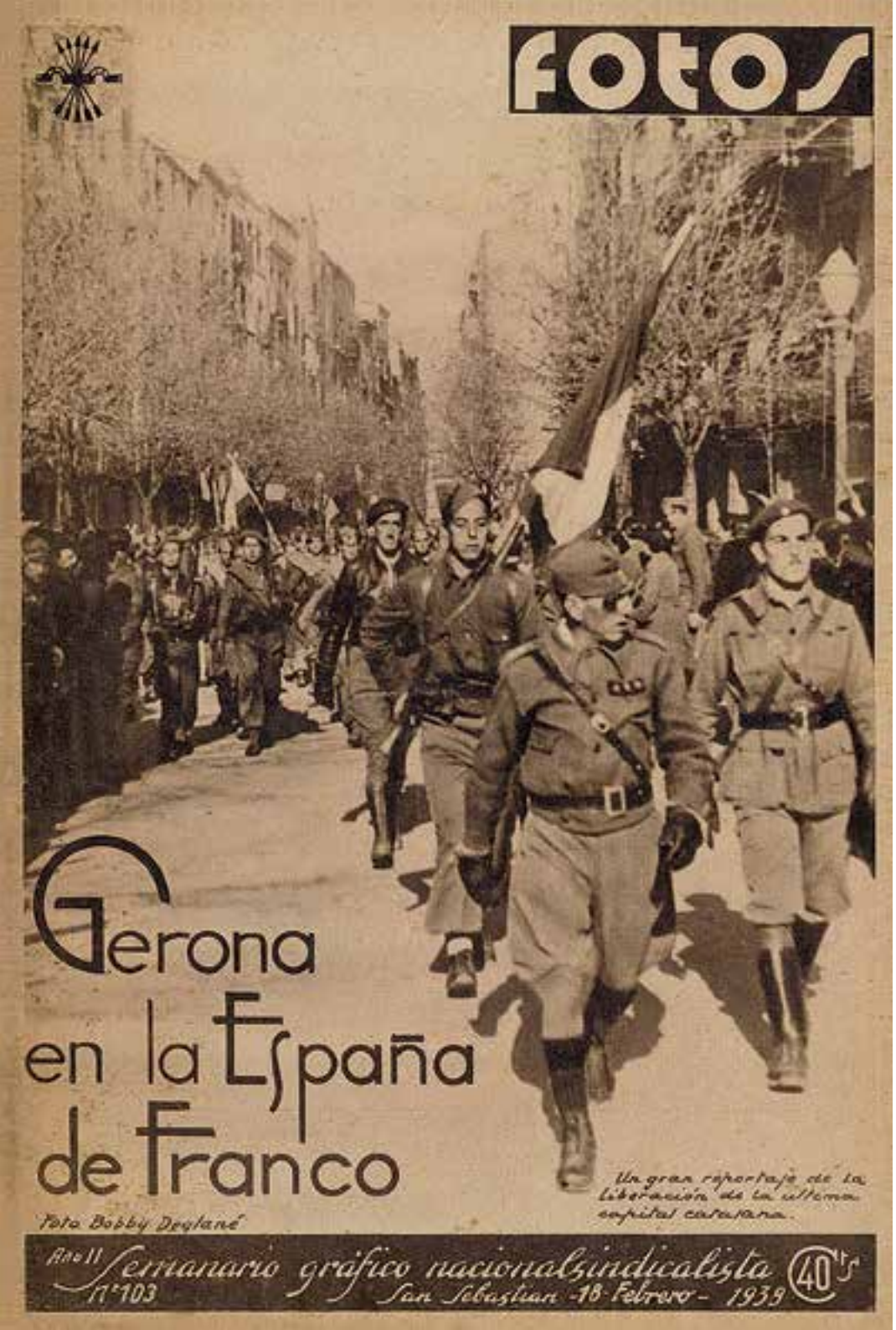

18 de febrer de 1939
Fotos. Semanario gráfico nacionalsindicalista
deixava clar amb la imatge i en el seu titular les intencions dictatorials del nou règim militar.
UB-BPR

Així, doncs, era la situació a la ciutat el mateix dia que l'alcalde Cerezo emprenia el camí de l'exili. Un fet que Rovira i Virgili explicava amb aquestes paraules:

«La primera notícia que rebo avui, després de llevar-me, és aquesta:

—Cerezo ha passat la frontera aquesta matinada a les sis.

Me l'ha donada Pau Romeva, que a aquella mateixa hora havia anat a dur la seva família al Pertús, d'on ell ha hagut de tornar per raó de l'edat militar. Poc després altres amics em repeteixen la notícia en termes crus:

—Cerezo ha fugit fa tres hores.

En dies extraordinaris succeeixen coses extraordinàries. Per què Pere Cerezo, que en diverses ocasions s'ha conduït com un home serè i enter, ha abandonat ara l'alcaldia de sobte i en una hora intempestiva, sense avisar ni prevenir ningú? És el contagi dels mals exemples? S'ha sentit ofès o amenaçat per l'actitud de certs elements locals? Ahir a la tarda va córrer la veu que els sindicats obrers gironins preparaven un cop, que seria el de la presa del poder per la classe treballadora; es tractava segurament dels mateixos rumors que havien corregut a Barcelona. Jo atribueixo a motius confessables la desaparició de Cerezo. D'altra banda, ell feia sovint viatges d'anada i tornada.

La veritat és que avui hi ha a Girona un ambient més carregat i perillós que ahir. El cas de Cerezo és molt comentat. Els uns, en assabentar-se'n fan un gest de sorpresa; uns altres es limiten a un mig-riure misteriós que vol dir: "Jo m'ho pensava". Miquel Santaló, que aquests dies es mou i parla amb una serenitat remarcable, es mostra estranyat:

—Ah, és fora en Cerezo?

La seva fesomia, però, no expressa cap gran sorpresa. Em fa l'efecte que ja ho sabia. Més encara: que potser ja ho sabia per endavant.»[333]

Així va ser com Pere Cerezo va marxar de Girona, abandonant la seva última residència de la Travessia de Sant Josep. Fou la matinada del 25 de gener de 1939, essent encara alcalde d'una ciutat a la qual havia arribat de nen, amb la seva família, procedent d'Argentina, feia quaranta-tres anys, un llunyà 1896. Havia estat la seva última nit gironina, ja que tal com recordaria ell mateix...

«A la fi de gener de 1939 fou de penoses i tristes circumstancies. El feixisme i els traïdors entraven a dominar Barcelona. Per tant usurpaven Catalunya i la llibertat del poble català. La tempesta es presentava cruel. Es plantejava el moment difícil. Tenia d'emprendre amb part de la família el camí de l'exili.»[334]

333 Antoni ROVIRA I VIRGILI. *Els darrers dies de la Catalunya republicana*, p. 72-73.

334 AMGi. Pere CEREZO. Notes autobiogràfiques, sd, Buenos Aires.

Nova York, novembre de 1941

Sopar en honor de Jaume Miravitlles i Pere Cerezo, acabats d'arribar als Estats Units. D'esquerra a dreta, als fons: Jaume Miravitlles, Margarida Adroher, Pere Cerezo. Joan Ventura i Jaume Jurnet; davant seu, Joan Gibernau, Carolina Ros, Miquel Garriga, x, Josep A. Gibernau i Urbici Soler.

(SERRA D'OR)

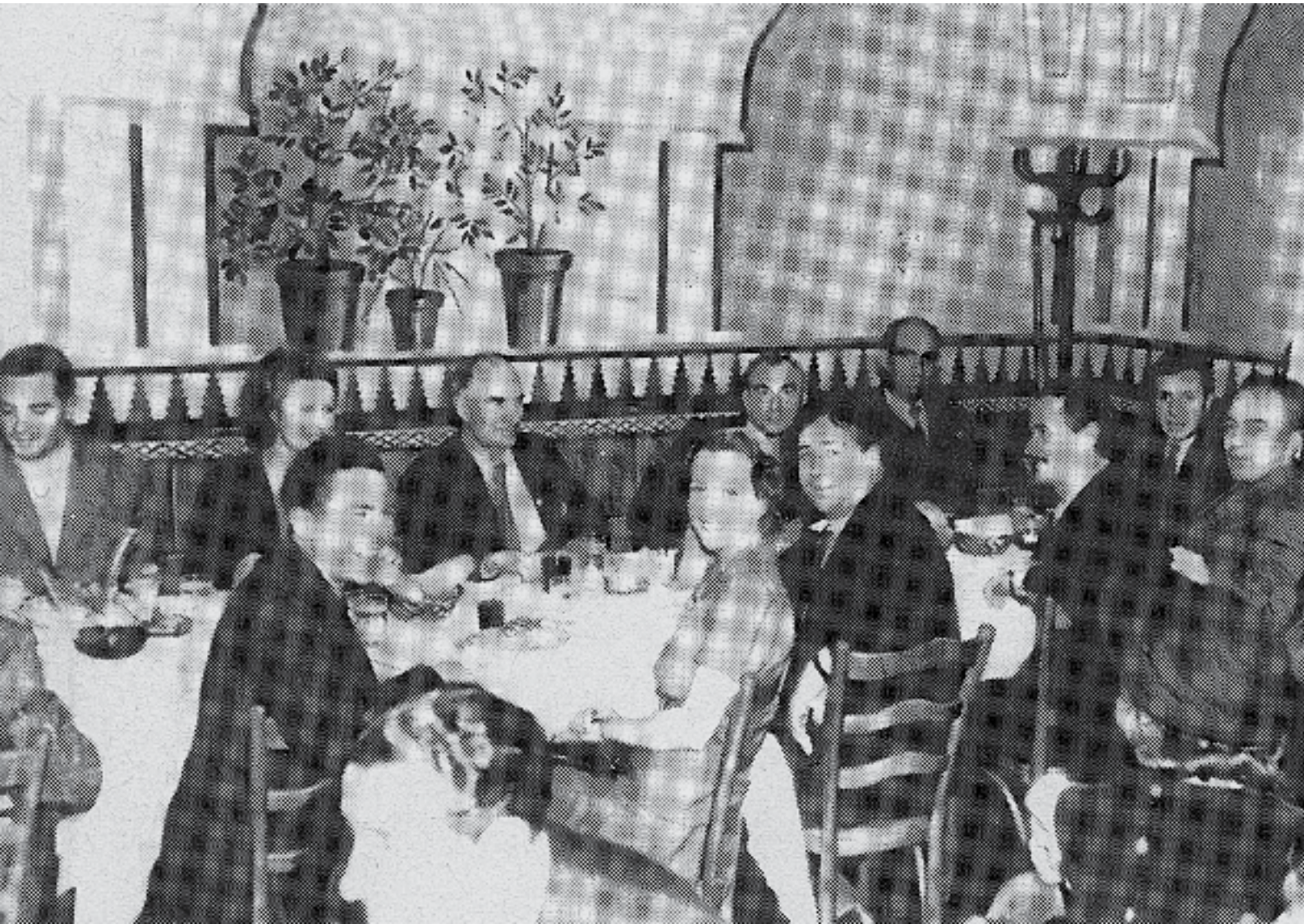

L'exili: retorn a l'Argentina natal

8

8.1. De l'última nit gironina a l'arribada a Buenos Aires

Ja mai més tornaria a trepitjar terres gironines, ni catalanes, ni tan sols espanyoles. Una simple línia de frontera, i un canvi de món i de vida. Pere Cerezo havia passat a França de negra nit, de la mà de la seva muller, Margarida Adroher, i de les seves dues filles petites, Margarita i Alberta, quan aquesta última no feia ni dos anys que havia nascut. I fet aquell pas, ja res tornaria a ser igual. Fins i tot els Pirineus, inamovibles, es veien diferents des d'aquell costat de la frontera, i més tenint en compte que amagaven tot el que succeïa al seu darrere, a les enyorades comarques gironines. Perquè en el conjunt de la província, i també a la ciutat de Girona, s'estaven produint els últims brots de resistència republicana. Just conèixer-se la notícia de la marxa de Pere Cerezo, el 28 de gener, donat *«l'abandonament total de les seves funcions municipals pels consellers regidors, junt amb l'alcalde»*, s'havia constituït un nou consistori.[335] Havia estat a iniciativa dels representants de la CNT, UGT, PSUC i JSUC, i l'integraven dues dones, Angelina Compte i Àngela Moñino, i quatre homes: Josep Garreta, Josep Fornells, Josep Cabruja i Joan Ballesta. En realitat, però, aquell nou Ajuntament tenia els dies comptats, no hi havia res a fer: el 4 de febrer la IV Divisió de Navarra ocupava militarment la ciutat i Joan Ballesta, l'últim alcalde republicà de Girona, càrrec que va posseir durant una setmana, era una de les últimes persones a sortir-ne. Punt i final. S'acabava la Segona República, que havia arribat per mitjà d'unes eleccions, de forma pacífica i festiva; i començava el Franquisme, imposat per l'ús de la força, a través d'una ocupació militar que havia tingut, com a tret de sortida, un cop d'estat.

Així les coses, van ser moltes les persones que, preveient els ànims de revenja i de repressió del règim franquista, emprengueren el camí de l'exili. Criatures, joves, vells; homes i dones de totes les edats i condicions, des d'obrers i pagesos fins a polítics i intel·lectuals, es veieren obligats a creuar la frontera per tal d'evitar ser represaliats. Allò es va convertir, ràpidament i inevita-

335 AMGi. Manuals d'acords, Comissió de Govern, sessió del 28 de gener de 1939, foli 18r-18v.

Buenos Aires, 28 de setembre de 1942

El lehendakari basc a la secretaria del Casal de Catalunya, acompanyat de personalitats basques, gallegues i catalanes, després d'haver signat el Llibre d'Or de l'entitat, en el marc de l'homenatge que li fou tributat en ocasió d'una visita a Argentina.

D'esquerra a dreta, dempeus: Josep Escolà, x, Joan J. Llorens, x, x, x, Josep Cortès, x, x, Pere Cerezo, x i x; asseguts, Pere Seras, Ramón Maria de Aldasoro, Manuel Serra i Moret, el lehendakari José Antonio Aguirre, Jaume Lluró, Fermí Folguera i Jesús Zabala.

CE

blement, en un campi qui pugui. En alguns punts es van arribar a formar llargues cues de gent, amb les poques pertinences que podien traginar, abrigats pel fred de l'hivern, esperant el seu torn per poder travessar. Va ser el cas del Portús o de Portbou, mentre que altres zones menys accessibles, sobretot rutes de muntanya com el coll de Lli, a la Vajol, també eren utilitzades. Aquest fou justament el camí escollit pel president Lluís Companys; camí que emprengué des del Mas Perxés, darrera seu de la Generalitat de Catalunya i emblema de la retirada republicana, on per cert fa pocs anys es trobaren alguns documents que han servit per conèixer l'activitat parlamentària de Pere Cerezo. Però passessin per on passessin, el cert és que el destí de tota aquella riuada d'exiliats no era altre que el territori francès. Almenys a curt termini.

Les vacil·lacions del govern francès a l'hora d'obrir les fronteres no feien presagiar una rebuda massa acollidora, amb els braços oberts, per part de les altes autoritats franceses. De fet, davant de la magnitud del fenomen, aquestes optaren per distribuir els refugiats republicans en camps de concentració, en ocasions simples campaments improvisats damunt la sorra de les platges, com en el cas d'Argelers. A la base de dades dels Arxius Departamentals dels Pirineus Orientals, a Perpinyà, on hi ha registrats uns 90.000 noms d'exiliats republicans que foren internats en aquells camps, no hi consten ni Pere Cerezo, ni la seva muller, ni les seves filles. En canvi, sí que hi apareixen dos dels seus germans: Rufí i Àngel Cerezo i Hernàez. Pel fet d'haver pres partit a favor de la causa republicana —Rufí, per exemple, era militant d'ERC i havia estat detingut un parell de mesos amb motiu dels Fets d'Octubre—[336] tant un com l'altre havien agafat el camí de l'exili com el seu germà gran i, un cop a França, anaren a parar al camp de concentració del Barcarès, al Rosselló. Fins i tot, formarien part de la Companyia de Treballadors Estrangers número 154, al municipi de Rocamadour, al departament occità d'Òlt.[337] Anys més tard, des de la localitat de Brive, al també departament occità de Corresa, Rufí seria un dels delegats encarregats de l'organització d'ERC a França.[338]

Així doncs, un cop creuada la frontera la dispersió va ser absoluta, i la casuística ben diversa. En el cas de Pere Cerezo, Margarida Adroher i les seves dues filles, després de ser acollits primerament a Perpinyà, s'establiren definitivament a Montpeller. Devia ser pels volts del 21 d'abril de 1939, ja que fou en aquella data quan la filla Margarita, provinent d'una escola de Perpinyà, va iniciar les classes a l'escola pública Jeanne d'Arc de la capital del Llenguadoc.[339]

La ciutat de Montpeller va ser un dels principals nuclis de concentració de refugiats republicans. Segons càlculs del també exiliat Artur Bladé, a finals d'agost de 1939 hi havia uns dos-cents catalans amb aquesta condició, entre els quals, *«dos consellers del govern autònom, una trentena de diputats, l'alcalde de Barcelona i alguns regidors, intel·lectuals, periodistes, funcionaris...»*.[340] La llista de noms que dona és llarga, i a tall d'exemple, a més de Cerezo, s'hi trobaven el mateix Antoni Rovira i Virgili, el filòsof Francesc Pujols, els també diputats d'ERC, Martí Barrera, Nicolau Battestini, Joaquim Bilbeny, Enric Canturri, Xavier Casademunt, Antoni Dot, Francesc Farreras i Duran, Jaume Magre, Joan Sauret, Humbert Torres i Francesc Viadiu. O els alcaldes Hilari Salvadó, de Barcelona, Josep Dalmàs, de Cassà de la Selva, Antoni Vives, de Lleida, Samuel Morera, de Terrassa o Josep Sastre, de Tremp. I, tal com afegia Bladé, *«gairebé tots vivien a l'empara de l'anomenada, oficialment, és a dir, a efectes administratius, Résidence des Intellectuels catalans»*.

Justament aquí, a la Residència d'Intel·lectuals Catalans de Montpeller, trobem hostatjat, pel maig de 1942, el darrer dels quatre germans, —del qual ens consta que havia militat al Partit Nacionalista Català—[341] Joan Cerezo i Hernàez, que també s'exilià amb la seva famí-

336 *L'Autonomista*, 31 d'octubre de 1934, p. 5.

337 ADPO. Fitxes personals de Rufí Cerezo i Hernáez i d'Àngel Cerezo i Hernáez.

338 *La Humanitat* [Montpeller] 15 de març de 1945, p. 2

339 AMGi. Certificat escolar de l'École Jeanne d'Arc de Montpeller, 7 de setembre de 1940, Montpeller.

340 *Avui*, 1 d'octubre de 1989, p. 55.

341 *Estat Català*, 2 d'abril de 1932, p. 2.

Buenos Aires, 1944
Les germanes
Margarita i Alberta
Cerezo Adroher.
FCC

lia: la dona, Rosa Cervera i Paronella i dues filles, Maria Lluïsa i Alberta.[342]

La Residència, tal com era coneguda pels catalans, era una creació de la Fundació Ramon Llull, amb la voluntat de constituir un espai *«que fos un refugi d'intel·lectuals, polítics d'un cert relleu i altra gent molt compromesa»*.[343] Era una idea que, de fet, havia nascut al Casal Català de Perpinyà, on durant l'èxode s'havia ofert un servei d'auxili i d'orientació als refugiats. D'aquí que, potser per això, Pere Cerezo passés els primers dies de l'exili en aquella població. I és que segons recorda la seva filla Margarita, que aleshores tenia dotze anys, una de les principals tasques realitzades pel seu pare durant aquells moments tràgics i desconcertants fou treballar pels refugiats, ajudant-los amb tot el que tenia al seu abast. En aquest sentit, per exemple, era habitual que a la casa vella que llogaren a Montpeller, al número 5 de l'Avenue de l'École d'Agriculture, hi pernoctés gent que no tenia lloc on dormir.[344] Poc més podia fer. Les limitacions, tant econòmiques com administratives, eren grans, com ho demostra que molts membres de la Residència montpellerina, malgrat rebre un petit subsidi de cinc francs diaris, haguessin d'anar a treballar la terra, *«l'únic treball que els era permès als refugiats»*, per a poder subsistir.[345] Ara bé, tal com concloïa Bladé...

> *«Els qui, malgrat tot, podien pagar-se un cafè, es reunien en algun establiment, o es trobaven en un banc del passeig de l'Esplanada, o del Peyrou. El cas era no estar sol i poder fer intercanvi de comentaris sobre la situació per la qual passàvem amb penes i treballs, sempre amb por (por de tornar a un camp de concentració, por del feixisme, por de passar gana) i amb molt poques esperances.»*[346]

En els ambients més optimistes n'hi havia hagut, però les esperances de poder tornar a trepitjar terres catalanes s'havien anant esvaint a còpia de fets. Poc després de confirmar-se la victòria franquista en la Guerra Civil, diversos països havien accedit al reconeixement diplomàtic del règim franquista, inclosos el Regne Unit i la mateixa França. I tot, malgrat la repressió que aquest estava duent a terme. L'amic republicà Carles Rahola, per exemple, que s'havia traslladat fins a la mateixa línia de frontera però que no s'havia decidit a creuar-la per considerar que no havia comès cap delicte, un cop retornat a la ciutat era incriminat per uns articles periodístics, sentenciat a mort, i finalment executat el 15 de març. Les ganes de revenja, de passar comptes vers tot allò que era o havia estat republicà eren enormes, fins al punt que tan li feia que els objectius es trobessin en territori «nacional» o n'haguessin marxat. Pere Cerezo no se n'escaparia, ell també va ser víctima de la repressió franquista. I no caldria esperar massa temps. El 2 de desembre de 1939, el periòdic franquista *El Pirineo* ja publicava un edicte del jutge del Tribunal de Responsabilitats Polítiques de la província de Girona, el capità Manuel Martínez Cardeñoso, en què aquest donava a conèixer una llarga llista d'investigats, Cerezo entre ells, i demanava *«que cuantas personas tengan relación de cual haya sido su conducta política o social de los inculpados así como cuales son los bienes de su pertenencia están en la obligación de ponerlo en conocimiento»*. A més, advertia que *«ni el fallecimiento ni la ausencia ni la incomparecencia del presunto responsable detendrá la tramitación ni el fallo del expediente»*.[347] Haver perdut la guerra, haver hagut de marxar de casa per la força no semblava ser càstig suficient. Per això les investigacions continuaren, i una de les institucions que facilitaren informació sobre Cerezo al tribunal en qüestió va ser l'Ajuntament de Girona, aleshores presidit per Albert de Quintana i Vergés. *«Antes y durante el Movimiento pertenecía al partido Izquierda Republicana de Cataluña, del que hizo intensa propaganda. Ostentó el cargo de diputado de la Ex-Generalidad de Ca-*

342 ADH. Intellectuels Catalans hébergés à Montpellier, 1 de maig de 1942.

343 *Avui*, 1 d'octubre de 1989, p. 55.

344 Conversa mantinguda amb Margarita Cerezo i Adroher, 9 de juliol de 2017, Corrientes.

345 *Avui*, 1 d'octubre de 1989, p. 55.

346 Ibídem.

347 *El Pirineo*, 2 de desembre de 1939, p. 4.

Buenos Aires, circa 1955
Margarida Adroher i Pere Cerezo.
FCC

taluña. Fue alcalde presidente de esta ciudad, y uno de los principales dirigentes de la revolución marxista. No se le conocen bienes, ignorándose su paradero».[348] Cap més entitat, de les moltes que foren consultades, va aportar dades rellevants sobre Pere Cerezo.[349] No tenia ni béns ni comptes bancaris oberts, però sí una altra causa oberta.

Era la causa general, conjunta, *«de la rebelión marxista en Gerona y su provincia»*, que va ser dirigida pel fiscal Luis Mazo Mendo i que tenia per objectiu instruir les actuacions realitzades durant la *«dominación roja»*.[350] Val a dir que no era l'únic membre de la família que estava essent sotmès a una investigació judicial com aquella, ja que el seu germà Rufí, acusat d'haver format part del Comitè Revolucionari de Riells i Viabrea, també va ser encausat.[351] Totes aquestes lamentables notícies devien arribar a la filla Carme Cerezo i Palahy, que, casada el 1937 amb José María Corrales Gavilan, en acabar la guerra no s'havia mogut de lloc i estava essent testimoni directe de la dura repressió franquista. Ja mai més tornaria a veure el seu pare, com tampoc ho podria fer el fill Joan Cerezo i Palahy, qui després d'haver participat directament en la contesa militar a favor del bàndol republicà, va ser internat en un regiment de càstig a Mèrida. Però si les notícies que arribaven de la península no eren bones, les que anaven arribant de la resta d'Europa, tampoc.

Certament, el context internacional era cada dia més negre. L'escalada de tensió, en part motivada per la política agressiva d'Adolf Hitler, no feia sinó presagiar el pitjor. El setembre de 1939 Alemanya envaïa Polònia i esclatava la Segona Guerra Mundial. En qüestió de mesos, França quedaria sota domini nazi. El pitjor escenari possible per als refugiats republicans, que ja tenien les portes d'Espanya tancades, i ara també les de França. Ells, que havien defensat la democràcia i la llibertat, es trobaven ara acorralats enmig de dues dictadures. L'amenaça no era menor. La detenció del president Companys, per part de la policia militar alemanya, i la seva posterior entrega a l'Espanya franquista, que l'assassinaria, fou, a més d'una tràgica notícia, un seriós avís. La inseguretat, la por i la ràbia a flor de pell; sentiments que ja hi eren, però que en vistes d'aquells darrers esdeveniments, no feien més que accentuar-se. L'única sortida que semblava garantir la supervivència, i unes millors perspectives de futur, era la que implicava creuar l'Atlàntic. És a dir, fer port a Amèrica. I en això es trobava en aquells moments Pere Cerezo, fent mans i mànigues per aconseguir quatre passatges que li permetessin, en el seu cas, retornar a l'Argentina natal.

Els tràmits no van ser fàcils, ni àgils. De fet, Pere Cerezo, avançant-se a tots aquells esdeveniments, havia començat les gestions només d'arribar a terres franceses. Prova d'això és que amb data del 13 de març de 1939, el vicecònsol de la República Argentina a Tolosa de Llenguadoc li responia una carta tot afirmant: *«si Ud. tiene comprobante de su nacimiento en la República Argentina puede reclamarse la nacionalidad argentina»*.[352] D'aquí que, acte seguit, Cerezo sol·licités a la Dirección General del Registro Civil de Mendoza una còpia de la seva partida de naixement.[353] Aquesta no li seria expedida fins un any més tard, el 26 de març de 1940, tot i que després el procés s'acceleraria, perquè l'11 de juliol d'aquell mateix any, ja disposava del certificat de matrícula que l'acreditava, oficialment, com a ciutadà argentí.[354] Per tant, amb el permís d'entrada a Argentina a la butxaca, arribava el moment de

348 AMGi. Informes de conducta, 1939-1940. Informe de l'Ajuntament al jutge de responsabilitats polítiques, 23 de febrer de 1940.

349 AHG. Responsabilitats polítiques contra Pedro Canals i altres, 1940, Girona.

350 AHN. Causa General, 1434, expedient 23, 11 de novembre de 1941, Girona.

351 AHN. Causa General, 1438, expedient 7, 29 d'octubre de 1941, Girona.

352 AMGi. Carta manuscrita del Viceconsolat de la República Argentina a Tolosa de Llenguadoc, 13 de març de 1939, Tolosa de Llenguadoc.

353 AMGi. Carta del Registre Civil de Mendoza, 8 de març de 1940, Mendoza.

354 AMGi. Còpia del certificat de naixement del Registre Civil de Mendoza, 26 de març de 1940; certificat de matrícula del Consolat de la República Argentina a França, 11 de juliol de 1940,

Buenos Aires, 31 de desembre de 1956

Celebració de cap d'any.

D'esquerra a dreta: Margarita Cerezo, Joan Cardona, Alberta Cerezo, Margarida Adroher i Pere Cerezo.

JMCC

començar a moure fils per embarcar, al més aviat possible, direcció al seu vell/nou país. És el que feu immediatament, tal com en dona compte una carta datada a Montpeller el 22 d'agost, en què Antoni Rovira i Virgili es dirigia a Josep Pous i Pagès per a comunicar-li:

> *«M'imagino com deveu estar recarregat de feines i correspondència i no he volgut contribuir a aquest recàrrec. Però avui ha vingut a trobar-me el diputat Pere Cerezo, de Girona, que ja deveu conèixer, per demanar-me que us escrivís exposant-vos unes qüestions que l'afecten. M'ha explicat que ell té el visat per a anar a l'Argentina, on pensa poder traslladar-se via Oran-Casablanca, cosa que intentaria la setmana entrant sortint de Marsella. Per tal de completar el seu proveïment pecuniari desitjaria que li fossin enviats 4.000 francs avançats dels subsidis de setembre i octubre, més els 800 francs descomptats dels de juliol i agost, que ell creu que seran pagats més endavant. Jo li he declarat que no em sembla fàcil que el pugueu atendre; però ell ha insistit a demanar-me que us escrivís, i així ho faig. Contesteu-li, si us plau, directament. La seva adreça és: 5, Avenue de l'École d'Agriculture, Montpeller (Hérault). Ha afegit que li caldria rebre l'import abans del 28 del mes actual.»*[355]

Si això era a l'agost, el 12 de setembre següent el cònsol de la República Argentina a Marsella certificava que Pere Cerezo es trobava a aquesta ciutat amb la seva família esperant l'ordre de repatriació.[356] Tot estava a punt per a aquell viatge sense retorn, que començaria a Marsella mateix, el 15 de gener de 1941, a bord del paquebot Alsina. Inevitablement, l'embarcació passaria per davant de les enyorades costes catalanes. Setanta-sis anys després, encara se li trencava la veu a la filla Margarita Cerezo en recordar-ho, tot afegint que els passatgers s'acumularen a la part alta del paquebot i, mentre contemplaven l'horitzó, es posaren a cantar els versos de «L'Emigrant», que prenien, allà i en aquell moment, un sentit especial: *«Dolça Catalunya, pàtria del meu cor, quan de tu s'allunya, d'enyorança es mor»*. Una escena emotiva i inesborrable malgrat el pas dels anys, que aniria acompanyada d'altres records agres. Perquè va ser un trajecte accidentat. Un cop creuat l'estret de Gibraltar, l'Alsina, *«pour cause indépendante de la volonté des passagers»*, i en concret per no tenir el permís per avançar, va ser deturat i immobilitzat. Primer quatre mesos a Dakar, del 27 de gener fins al 3 de juny, i després de recular unes milles, tres mesos més a Casablanca. Allà, els passatgers, separats en funció de si tenien criatures o no, van ser internats en camps de concentració. Sembla que Pere Cerezo i família, gràcies a les gestions del pare, van poder sortir-ne, i restaren esperant l'arribada d'un nou vaixell per a creuar definitivament l'Atlàntic. Un trajecte que emprendrien a bord del vaixell português Serpa Pinto. Ja era setembre, però el destí encara no fou Argentina, sinó que primer es dirigiren, fent escala a Lisboa, a Nova York, on entrarien pel port d'Ellis Island, amb vistes directes sobre Manhattan i l'Estàtua de la Llibertat. Pere Cerezo i família van fer una breu estada a la ciutat nord-americana, essent cordialment acollits pel Casal Català de Nova York, que organitzà un sopar d'honor per a ell i un altre il·lustre republicà acabat d'arribar exiliat a la ciutat dels gratacels: el comissari de Propaganda de la Generalitat de Catalunya, el figuerenc Jaume Miravitlles. Finalment, l'11 d'octubre, el vapor americà Argentina, amb ells a bord, sortia del port de Nova York direcció Buenos Aires, on van arribar, després de fer escala a Rio de Janeiro i Montevideo, el 29 d'octubre de 1941, nou mesos i mig després d'haver iniciat la travessa marítima a Marsella. Abans d'establir-se a la ciutat *porteña*, però, van haver de superar un petit entrebanc, ja que el cònsol argentí a Nova York havia fet arribar una advertència:

> *«El Consulado General de la República Argentina en Nueva York, ha informado a esta Dirección que el Departamento de Sanidad le hace saber que la familia Cerezo, repatriada por el Consulado y que llegaron al país a bordo del vapor "Argentina" el 30 del mes de octubre último, procede de Lisboa y Casablanca, donde se han producido muchos casos de enfermedades*

355 Antoni ROVIRA I VIRGILI. *Cartes de l'exili: 1939-1949*, p. 65-66.

356 AMGi. Certificat 421 del cònsol de la República Argentina a Marsella, 12 de setembre de 1940, Marsella.

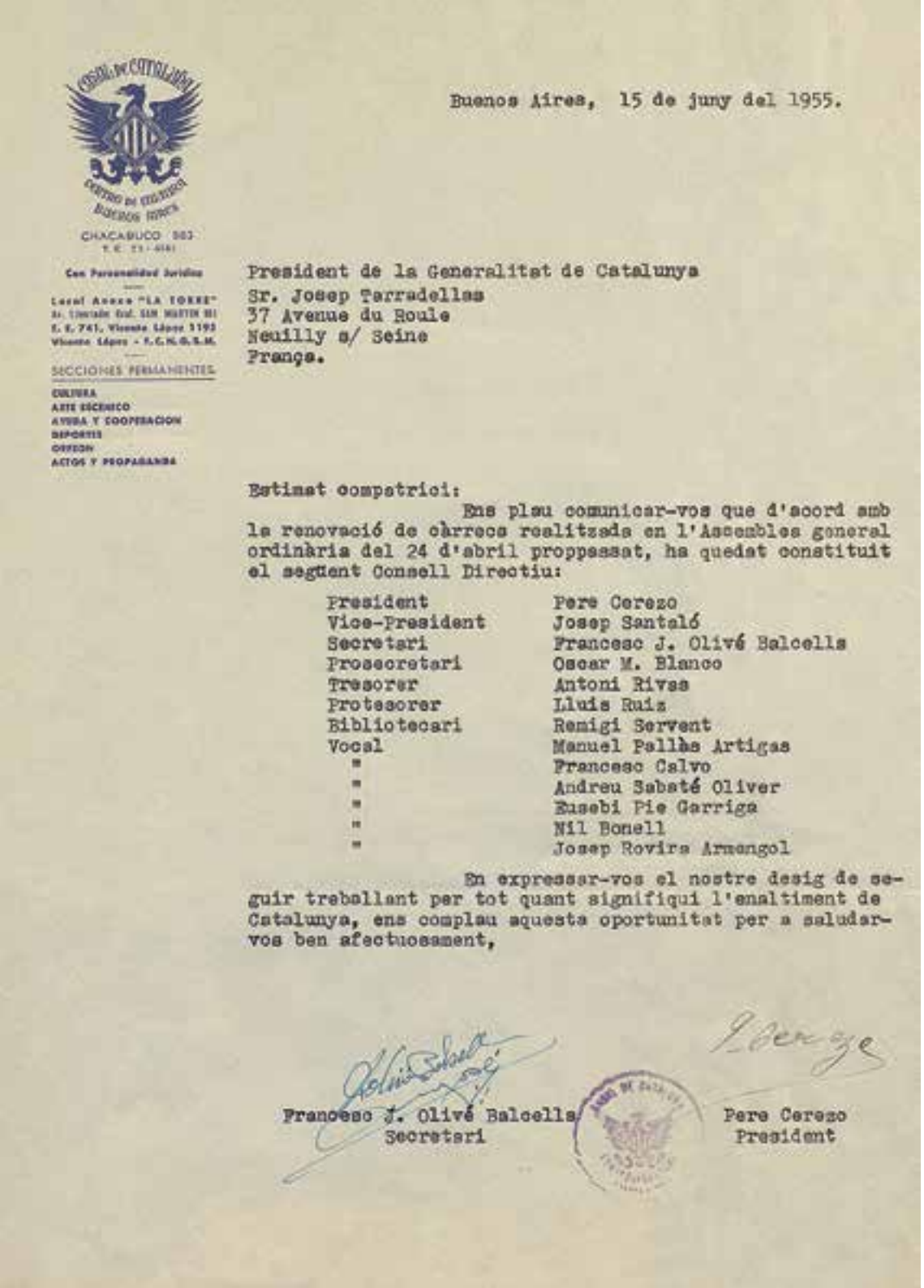

CASAL DE CATALUNYA
CENTRO DE CATALUNYA
BUENOS AIRES

CHACABUCO 563
T. E. 23-4141

Con Personalidad Jurídica

Local Anexo "LA TORRE"
Av. Lisandro Gral. SAN MARTIN 881
E. E. 741, Vicente López 3193
Vicente López - F.C.N.G.S.M.

SECCIONES PERMANENTES

CULTURA
ARTE SCENICO
AYUDA Y COOPERACION
DEPORTES
OPINION
ACTOS Y PROPAGANDA

Buenos Aires, 15 de juny del 1955.

President de la Generalitat de Catalunya
Sr. Josep Tarradellas
37 Avenue du Roule
Neuilly s/ Seine
França.

Estimat compatrici:

Ens plau comunicar-vos que d'acord amb la renovació de càrrecs realitzada en l'Assemblea general ordinària del 24 d'abril proppassat, ha quedat constituit el següent Consell Directiu:

President	Pere Cerezo
Vice-President	Josep Santaló
Secretari	Francesc J. Olivé Balcells
Prosecretari	Oscar M. Blanco
Tresorer	Antoni Rivas
Protesorer	Lluis Ruiz
Bibliotecari	Remigi Servent
Vocal	Manuel Pallàs Artigas
"	Francesc Calvo
"	Andreu Sabaté Oliver
"	Eusebi Pie Garriga
"	Nil Bonell
"	Josep Rovira Armengol

En expressar-vos el nostre desig de seguir treballant per tot quant signifiqui l'enaltiment de Catalunya, ens complau aquesta oportunitat per a saludar-vos ben afectuosament,

Francesc J. Olivé Balcells
Secretari

Pere Cerezo
President

Buenos Aires, 15 de juny de 1955
Carta adreçada al president Josep Tarradellas informant de l'elecció del nou Consell Directiu del Casal de Catalunya de Buenos Aires presidit per Pere Cerezo.
AMTM

contagiosas y que "sería de particular interés que dichas personas fueran observadas en los lugares donde se dirigen".»[357]

En el mateix document s'especificava que *«la citada familia ha constituido su domicilio en la calle Billinghurst Nº2389»*, però curiosament, pocs dies després, el 15 de novembre, es feia saber al director d'Immigració que *«el médico de sanidad de esta Dirección Dr. Francisco Lynch, se constituyó en el domicilio de la calle Billinghurst, nº 2389, en el cual se le informó que no vivía la familia de Cerezo, ni era conocida en las inmediaciones».*[358]

Sense més novetats sobre l'assumpte, Pere Cerezo, Margarida Adroher i les filles Margarita i Alberta pogueren establir-se a la capital argentina.

8.2. President del Casal de Catalunya

El novembre de 1941, la revista *Ressorgiment* anunciava que després d'haver seguit *«l'èxode del nostre poble quan els franquistes van possessionar-se de Catalunya»* Pere Cerezo havia arribat a Buenos Aires, *«per fi i gràcies a la seva qualitat d'argentí»*.[359] Era el retorn no desitjat a la terra que l'havia vist néixer. Però havia passat molt de temps i ara tocava adaptar-se de nou al país. L'Argentina no va ser la destinació més recorrent entre els refugiats republicans. Tot i això, hi havia una col·lectivitat catalana, que a més comptava amb institucions amb força anys al darrere. Els exemples més emblemàtics, el Centre Català i el Casal Català, creats amb la idea de mantenir vincles culturals, socials i lingüístics entre els compatriotes que es trobaven lluny de la terra originària.

Malgrat la distància i el fet d'haver pagat amb l'exili la defensa d'unes idees, Pere Cerezo no deixà mai de defensar ni els ideals republicans ni els principis catalanistes. D'aquí que, només arribar a la ciutat *porteña*, s'integrés dins la comunitat catalana de la ciutat, i ho fes a través del Casal de Catalunya. El Casal, ubicat al 863 del carrer Chacabuco, era una entitat catalanista fundada a partir de la unió, arran de la derrota republicana en la Guerra Civil, entre el Centre Català i el Casal Català. S'hi duien a terme tot tipus d'activitats vinculades amb la llengua i la cultura catalanes, i Pere Cerezo no va dubtar a entrar dins del seu cercle. De fet, com altres exiliats catalans, cas del metge Joan Rocamora, que va ser president de la institució durant catorze anys, Pere Cerezo també ocuparia la presidència de l'entitat, de l'abril de 1955 a l'abril de 1957.

Tanmateix, abans d'arribar a la presidència, Cerezo ja havia estat elegit, el 1949, jurat titular de la junta directiva encapçalada per Valentí Jordana.[360] Un any després, fins i tot, oficialitzaria una candidatura per dirigir l'entitat, tot i que sense l'èxit desitjat. Li tocaria esperar fins el 24 d'abril de 1955, quan després de ser l'única candidatura que es presentava, va assumir les màximes responsabilitats del Casal. Ho faria acompanyat d'un Consell Directiu format per: Josep Santaló, vicepresident; Francesc Olivé, secretari; Òscar Blanc, prosecretari; Antoni Rivas, tresorer; Lluís Ruiz, protresorer; Remigi Servent, bibiotecari; Antoni Aymerich, vocal delegat d'Art escènic; Eusebi Pié, vocal delegat d'Ajuda i Cooperació; Nil Bonell, vocal delegat d'Actes i Propaganda; Francesc Calvo, vocal delegat de l'Orfeó; Andreu Sabaté, vocal delegat d'Esports; i Josep Rovira, vocal delegat de Cultura.[361] Un cop elegit, Pere Cerezo va prendre el torn de paraula per a expressar:

«La Asamblea nos ha demostrado una confianza que nos obliga a una responsabilidad que por mi parte estoy bien dispuesto a cumplirla por haber sido norma en mi y en todos los cargos que he desempeñado durante los largos años de actividad en corporaciones y sociedades. Confío que todos colaboraremos con el mismo

357 AGN-DAI. Direcció Nacional de Migracions. Actes d'Inspecció Marítima, any 1941, caixa 25.

358 Ibídem.

359 «Arribada», a *Ressorgiment*, novembre de 1941, p. 4.958.

360 CCBA. Actes de l'Assemblea General, 31 de març de 1949, foli 72.

361 AMTM. Correspondència rebuda del Casal de Catalunya de Buenos Aires. Carta del 15 de juny de 1955; *Catalunya* [Buenos Aires], abril de 1956, p. 11.

Buenos Aires, 29 d'octubre de 1955

Pere Cerezo inaugura l'exposició de pintura i escultura d'artistes catalans radicats a Argentina, organitzada per la Joventut del Casal de Catalunya.

(CATALUNYA)

sentido de responsabilidad en nuestras obligaciones para mantener vivo dentro de esta casa el recuerdo de las casas de Cataluña. No olvidemos nunca que el Casal es para nosotros un rincón de Cataluña, donde los socios catalanes deben revivir las horas vividas en nuestra tierra. Los hijos de socios catalanes, desconocedores de nuestra patria, deben sentir la atracción de cuanto les han contado sus padres. Tampoco debemos olvidar que estamos en la Argentina y que nuestra entidad cuenta con muchos socios argentinos; esta situación nos obliga a ejecutar actos y fiestas propiamente argentinas, no solamente para proporcionar satisfacción a todos los asociados, sino también como demostración de gratitud a la tierra que nos cobija.»[362]

Després del primer any de mandat, el 26 d'abril de 1956 se celebrava l'assemblea anual, en la que renovaria el càrrec de president, però amb un Consell Directiu farcit de canvis, que ara estaria format per: Joan Rocamora, vicepresident; Francesc Olivé, secretari; Fermí Folguera, prosecretari; Amadeu Sàenz, tresorer; Lluís Ruiz, protresorer; Remigi Servent, bibiotecari; Antoni Aymerich, vocal delegat d'Art escènic; Eusebi Pié, vocal delegat d'Ajuda i Cooperació; Nil Bonell, vocal delegat d'Actes i Propaganda; Ricard Llobera, vocal delegat de l'Orfeó; Felip Forn, vocal delegat d'Esports; i Raül Berta, vocal delegat de Cultura.[363]

Aquests dos anys serien temps suficient perquè Pere Cerezo donés empenta a una entitat que estava passant per moments delicats, sobretot econòmicament, malgrat els seus més de 1.500 associats. Per exemple, el març de 1956, sota l'impuls de la revista *Catalunya,* dirigida per Joan Rocamora, i del Casal de Catalunya presidit per ell, es va dur a terme la publicació del *Libro Blanco de Cataluña*, una edició trilingüe, en castellà, anglès i francès, de gairebé cinc-centes pàgines, amb l'objectiu de donar a conèixer internacionalment la realitat històrica i contemporània de Catalunya. Per això els textos dels vint-i-un capítols estaven dedicats a l'economia, les institucions polítiques, les relacions exteriors, la llengua, l'art, la literatura, la història i el folklore de Catalunya, i foren encarregats a personalitats de primer nivell: Josep Maria Corredor, Pere Bosch i Gimpera, Jaume Vàchier, Joan Coromines, Pere Mas i Perera, Josep Carner, Domènec Guansé, Josep Santaló, August Pi i Sunyer, Manuel Serra i Moret, Josep Rovira i Armengol, Antoni Dot, Carles Pi i Sunyer, Vicenç Guarner, Santiago Sentís, Marc-Aureli Vila, Joan Rocamora, Josep Maria Batista i Roca, Josep Trueta, Lluís Nicolau d'Olwer i Joan Cuatrecasas. *«Muchos capítulos de este libro han sido escritos antes de que España fuera admitida en el seno de las Naciones Unidas. Quizás ahora tenga mayor actualidad y su publicación sea más justificada toda vez que las Naciones Unidas no pueden de ningún*

1956
Libro blanco de Cataluña.
FJI

362 CCBA. Actes de l'Assemblea General, 31 de març de 1949, foli 64-65.

363 *Catalunya* [Buenos Aires], abril de 1957, p. 11.

Buenos Aires, 12 d'agost de 1956
Pere Cerezo intervenint en l'homenatge a Hipòlit Nadal i Mallol,
editor de *Ressorgiment*, la revista més longeva de l'exili català,
editada a Buenos Aires del 1916 al 1972, en el 40è aniversari de la publicació.
(CATALUNYA)

modo desinteresarse de los hechos y de los problemas planteados»,[364] s'apuntava en el pròleg del llibre. I en un sentit similar, Pau Casals hi col·laborava en un pòrtic autògraf: *«La persecució que el règim franquista infligeix a Catalunya des de fa setze anys, hauria de revoltar totes les consciències liberals del món. I cal que aquestes consciències sàpiguen que si romanen indiferents, el seu silenci esdevé una complicitat. La Llibertat, com la Pau, també és indivisible»*.[365]

El mateix març, tot just acabat de sortir el *Libro Blanco de Cataluña* d'impremta, una delegació de la comunitat catalana a Argentina, de la qual formava part Pere Cerezo, n'entregaria un exemplar al president de la República, Pedro Eugenio Aramburu. L'obra, que va tenir una àmplia difusió i fou sol·licitada per algunes de les biblioteques més importants del món, com les de Washington i Leningrad, fins i tot s'arribaria a introduir clandestinament a l'Espanya franquista.

El 2 de maig de 1956, el Casal de Catalunya organitzà un àpat d'homenatge a Margarida Xirgu, aprofitant la seva presència a Buenos Aires amb motiu de representar obres teatrals de la Comedia Nacional d'Uruguai, que dirigia, al Teatro Nacional Cervantes de la capital argentina. A l'hora del cafè...

> *«Pere Cerezo, alcalde exiliat de Girona, va fer l'ofrena del banquet. La seva paraula pausada i profunda va estar sempre plena d'ensenyaments i sentit comú. Formava part de la generació dels* grans *de l'exili, homes madurs que ja estaven de tornada de moltes coses en aquesta vida, tan rebregada i embolicada. Amb modèstia demanava la inspiració i la facilitat d'expressió per fer arribar a la gran actriu el sentiment, l'admiració i l'agraïment dels catalans de tot el món i, en aquell moment, de Buenos Aires.»*[366]

En el seu emotiu discurs, Pere Cerezo lloava el compromís de l'actriu catalana:

> *«Existeix en vós una altra apreciable consideració: Sou també una exiliada; us manteniu valenta i ferma amb els principis sagrats de llibertat dels pobles i dels homes; feu quelcom que els homes lliures apreciem moltíssim, car teniu dignitat cívica i voluntat de sacrifici, car malgrat tot, vós representaveu pels pobles d'Amèrica obres del gran poeta màrtir* [Federico García Lorca], *que pel delicte d'ésser amic de la República Espanyola, fou assassinat pels bàrbars traïdors a la promesa de fidelitat a la llei. Per ells l'art no compta, però les persecucions no us deturen. L'enveja, les petites passions, la misèria de certes vanitats, treballen sempre i és per això que us heu vist atropellada en el dret d'asil. Com ja diu la dita, no hi ha mal que cent anys duri; i avui un poble que ha tornat a la vida de la llibertat us fa objecte d'una justa reparació.* [...]
>
> *Avui es dibuixa, pels pobles d'Espanya, una esperança. Sembla un fet que comencen a trontollar els fonaments de la tirania; pot ésser que aviat surti el sol de la llibertat. Llavors, el poble de Benavente, de García Lorca i de Guimerà; el poble de la intel·ligència i del treball, que us estima i us admira, per la vostra vàlua artística i per la vostra fermesa espiritual, us farà ofrena dels seus entusiasmes i del seu amor.»*[367]

Margarida Xirgu, que va viure l'exili entre Xile, Uruguai i Argentina, va conrear una relació molt intensa amb les comunitats catalanes d'aquests països, rebent nombroses mostres d'afecte i admiració com fou aquest homenatge del Casal de Catalunya de Buenos Aires, el qual el 24 de setembre de 1966 donaria el nom de la gran actriu catalana al seu teatre, que encara és avui dia un espai escènic, vinculat a la Universidad Nacional de Tres de Febrero.

Uns mesos més tard, el 12 d'agost de 1956, al Casal de Catalunya, també fou objecte d'un càlid homenatge l'empordanès Hipòlit Nadal i Mallol, factòtum de la revista catalana editada a Buenos Aires *Ressorgiment*, amb motiu dels quaranta anys de publicació ininterrompuda: 480 mesos, 480 números. Pere Cerezo, elogiant el compromís patriòtic de l'homenatjat, fou un

364 AA.DD. *Libro blanco de Cataluña,* p. 7.

365 Ibídem, p. 11.

366 Joan ROCAMORA. *El Casal de Catalunya a Buenos Aires*, p. 121-122.

367 «Casal de Catalunya. Sopar d'homenatge a l'actriu catalana Margarida Xirgu», *Catalunya*, maig de 1956, p. 9-10.

Buenos Aires, 7 d'abril de 1957

Pere Cerezo amb el cap del govern republicà espanyol a l'exili, Félix Gordón Ordás que signa al llibre d'honor del Casal de Catalunya en una visita.

(CATALANES EN LA ARGENTINA)

dels oradors d'un acte impulsat per un altre insigne republicà de l'exili, el caricaturista Andreu Dameson, que en feu el discurs de cloenda.

En l'assemblea anual celebrada el 28 d'abril de 1957, Pere Cerezo cediria la presidència del Casal de Catalunya a Manuel Ripoll. Tanmateix, malgrat deixar de serne president, va continuar-hi vinculat com a soci, alhora que seguia assumint responsabilitats destacades en l'activitat de la comunitat catalana. Per exemple, va ser nomenat president del Consell de la Col·lectivitat Catalana, i també va dirigir la Comissió Organitzadora dels Jocs Florals de la Llengua Catalana a l'exili, celebrats el 1960 a Buenos Aires —coincidint amb el 150è aniversari de la Revolució Argentina— amb aquest ànim que expressaria ell mateix:

> *«L'any 1940 els catalans residents a la República Argentina, en convocar els poetes i prosadors als primers Jocs Florals de l'exili dèiem: "que calia que en algun indret de la Terra fos mantinguda l'afirmació que Catalunya no ha mort i que els seu esperit indomenyable rebrota en els més allunyats hemisferis". I afegíem: "Podrà haver-se suprimit l'Honorable Consistori dels Jocs Florals de Barcelona, però nosaltres som lliures de recollir la seva obra patriòtica i marcar en el rellotge del temps les dates i les solemnitats que amb força de rite venien succeint-se des de temps remots.»*[368]

Després de les edicions de 1940 a Buenos Aires i de 1958 a Mendoza, Argentina acollia per tercer cop els Jocs Florals de l'exili. La celebració tindria lloc l'11 de setembre de 1960 a l'Aula Magna de la Facultat de Medicina de la Universidad de Buenos Aires amb un Consistori format per destacades personalitats catalanes de l'exili i argentins d'origen català: Jaume Pahissa, president; Andreu Dameson, Joan Merli, José María Monner Sans, Hipòlit Nadal i Mallol i Pere Mas i Perera, mantenidors; i Joan Rocamora, secretari. La Comissió Organitzadora estaria formada per: Pere Cerezo, president; Joan Russinyol, tresorer; Joan Prim, comptable; Joan Llorens, secretari; i Francesc Arnó, Joan Bas, Santiago Rubió i Tudurí, Josep Santaló i Pere Seras, vocals.[369]

En la memòria del secretari, Joan Rocamora assenyalava que dels 180 treballs rebuts el 60% procedien de l'interior de Catalunya. Aquesta dada serviria perquè *Pont Blau*, revista catalana editada a l'exili mexicà, sota l'impuls de Vicenç Riera Llorca, hi dediqués un elogiós editorial:

> *«Com cada any, des del 1941, arreu on s'han celebrat, els Jocs Florals han fet concentrar sobre la situació dramàtica de la cultura catalana l'atenció dels intellectuals i de les autoritats del país on s'han celebrat, que hi han donat el seu suport amistós. Això sol, fer conèixer el problema de Catalunya i guanyar amics per al nostre país, bastaria per a justificar la celebració regular dels Jocs Florals, als quals escau, tradicionalment, una missió alhora literària i patriòtica. Quan van poder celebrar-se a Barcelona, durant molt de temps van tenir la finalitat —que van aconseguir plenament— de demostrar les possibilitats de la llengua catalana, en les quals a l'any 1859 no creia ni la majoria dels organitzadors. Arribada la llengua a un punt de remarcable maduresa literària i restablerta la seva oficialitat, els Jocs Florals van poder ser titllats d'anacrònics i intranscendents; però en quedar Catalunya sotmesa a la tirania d'un govern centralista, que arriba a prohibir el lliure ús del català, els Jocs Florals han recobrat la seva funció inicial en la Renaixença* [...]*»*[370]

Entre la nòmina de premiats d'aquella edició dels Jocs Florals s'hi poden trobar algunes destacades figures de les lletres i el periodisme català com Artur Bladé, Josep Carner-Ribalta, Ambrosi Carrion, Josep Maria Corredor, Pere Guilanyà, Manuel de Pedrolo, Rafael Tasis, Abelard Tona, Estanislau Torres o Joan Baptista Xuriguera, justament el guanyador de la Flor Natural.[371]

---

368 ANC. Carta de Pere Cerezo a Joan Massot, gener de 1960, Buenos Aires.

369 Josep FAULÍ. *Els Jocs Florals de la Llengua Catalana a l'exili. (1941-1977).*

370 *Pont Blau*, gener de 1961, p. 1.

371 Josep FAULÍ. *Op. cit., p.* 201-203.

Buenos Aires, 13 d'abril de 1957

Commemoració de la proclamació de la República Catalana, al Casal de Catalunya.

Els oradors, d'esquerra a dreta: Josep Santaló, Pere Cerezo i Hipòlit Nadal i Mallol.

UB-BPR (CATALUNYA)

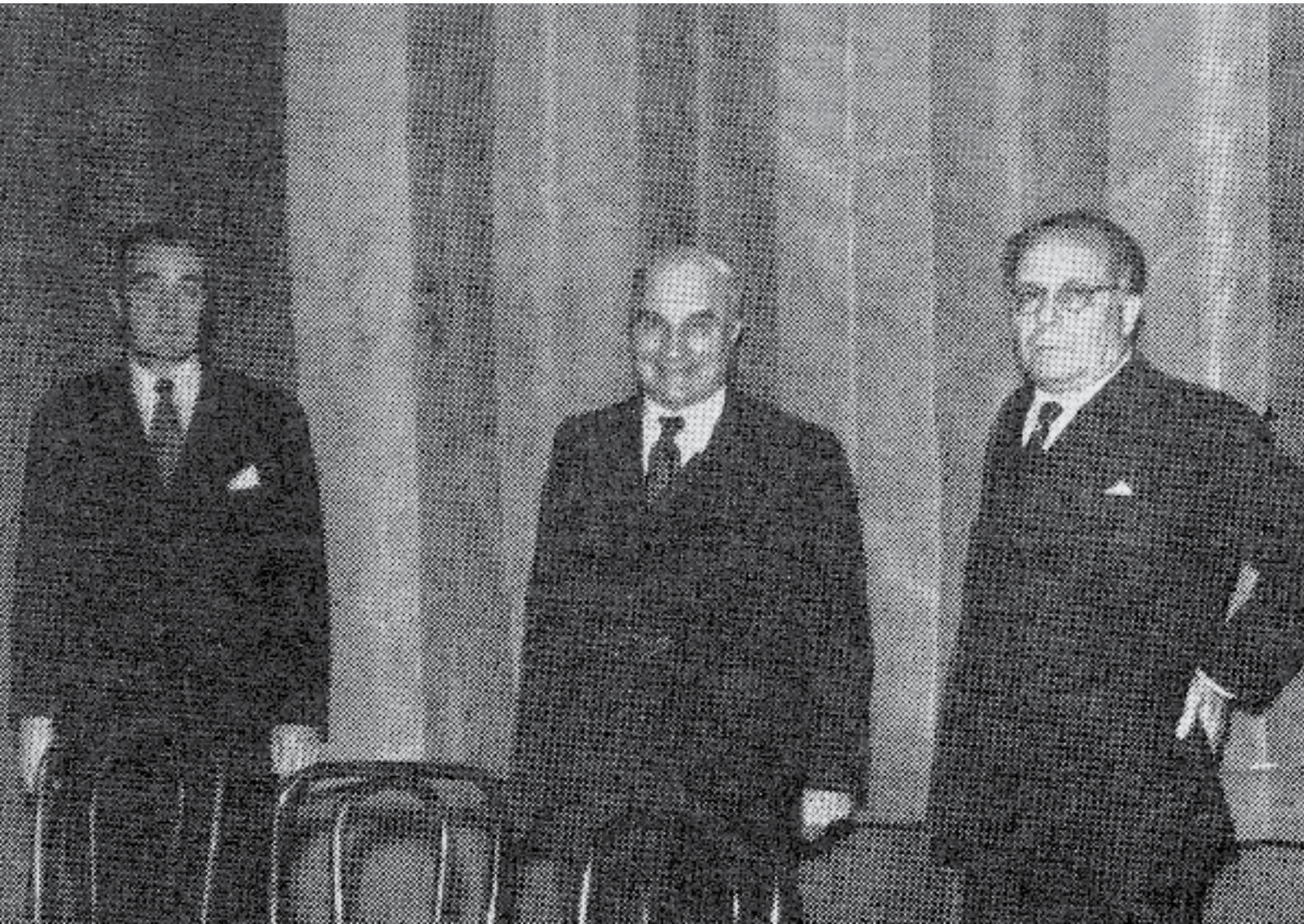

La destacada contribució de Pere Cerezo a l'èxit dels Jocs Florals li fou agraïda amb un àpat d'homenatge.[372] Ajornat un any i mig, per problemes de salut, finalment se celebrà diumenge 20 de maig de 1962 al Casal de Catalunya, amb un centenar de persones, convocades pel Consell de la Col·lectivitat Catalana, el vicepresident del qual, Santiago Rubió i Tudurí, va dir:

«D'ençà de la brillantíssima celebració dels Jocs Florals del 1960 a l'Amfiteatre de la Facultat de Medicina de Buenos Aires, el Consell de la Col·lectivitat Catalana es considerava en deute amb el qui va ésser l'ànima, el qui va ocupar la Presidència de la Comissió Organitzadora, com a President del nostre Consell que era aleshores, i que avui ens presideix en aquest acte: el gran amic Pere Cerezo.

Va ésser a conseqüència d'aquella organització, per ell tan ben conduïda i duta a terme, que el nostre gran amic perdé la salut. I és això el que retardà aquesta celebració que avui té lloc per fi.

Tots els que hem intervingut sota el seu alt guiatge, en la preparació d'aquells Jocs Florals memorables, servarem el record per sempre més de la seva bona mà a cercar solucions i a ajuntar voluntats. Tots recordarem el tacte exquisit del nostre inoblidable President d'aleshores, i l'energia posada al servei de tota gesta patriòtica, al servei de la causa Nacional de Catalunya.

Aquest acte de germanor és allò que hem trobat tots més adient per a fer públic l'agraïment de què us parlo. I no pel que val, que és ben poc al costat del que li devem, sinó pel que representa, l'oferim tots i de tot el nostre cor, al nostre gran patriota, a l'amic entre els amics, a Pere Cerezo.»[373]

Després de la pluja d'aplaudiments i dels parlaments del president del Casal de Catalunya, Joan Llorens, del delegat de la Generalitat a Argentina, Joan Cuatrecasas, del degà de la Facultat de Filosofia de la UBA, José María Monner Sans, del soci més vell del Casal, Antoni Masip, del poeta festiu, Lluís Ros i dels escriptors Francesc Arnó i Josep Santaló. Pere Cerezo responia emocionat:

«En aixecar-se l'homenatjat, nous aplaudiments càlids i afectuosos foren dedicats a l'amic Pere Cerezo. Fet el silenci, l'homenatjat comença recordant l'èxit de la festa dels Jocs Florals de la Llengua Catalana a l'Exili celebrats l'Onze de Setembre de l'any 1960 a l'Aula Magna de la Facultat de Medicina d'aquesta ciutat.

Digué que els Jocs Florals tenen la significació d'inspiració i pàtria i aprofità la seva disertació per descriure i historiar l'evolució de la sardana, que també és inspiració i pàtria. Comentà la gran transformació en la sardana fa uns cent anys, i parlà de Pep Ventura, de Josep Serra, de Juli Garreta, Enric Morera, Baró, Bou, Coll Bonaterra, etc. així com d'altres compositors com Pau Casals, Millet, Lamote de Grignon, Manén i altres. Parlà de les cobles mé conegudes com la Principal de la Bisbal i la Cobla Barcelona. Dels poetes que amb llurs poesies valoren la sardana, com Mosèn Cinto Verdaguer, Joan Maragall, Àngel Guimerà, al qual es deu la lletra de La Santa Espina*. Afirmà que totes les sardanes en llurs lletres són una manifestació de catalanitat i posà com a exemples la* Sardana de la Pàtria*, de Joan Llongueras,* La nostra verema*, d'Antoni Carrion i* La Santa Espina*, d'Àngel Guimerà.*

Finalment féu una crida a la necessitat de fer ús del seny català, per tal d'arribar a una acció d'unitat patriòtica i enfortir el nostre dret a ésser un poble lliure. Acabà, després de fer esment del sopar d'honor celebrat a l'Alvear Palace, amb un ¡Visca Catalunya!, que fou unànimement aplaudit, i l'homenatjat molt felicitat.»[374]

El Casal de Catalunya, però, no fou només per a Pere Cerezo el lloc on trobar el caliu de la pàtria enyorada i on poder continuar desenvolupant el seu compromís cívic. Fou també un espai de sociabilitat fraternal i familiar on la seva filla petita, Alberta, aprendria la llengua catalana, i on la seva filla gran, Margarita, coneixeria el seu futur espòs, Joan Cardona del Toro.

372 «Demostració a Pere Cerezo», *Ressorgiment*, juny de 1962, p. 8.863.

373 «Homenatge a Pere Cerezo», *Catalunya* [Buenos Aires], juliol de 1962, p. 6.

374 Ibídem.

Buenos Aires, 14 de juliol de 1958
Gran acte de Galeuzca, que amb el lema
«¡Tres pueblos en pie! Galícia, Euzkadi i Cataluña por la libertad»
se celebrà al Teatro Presidente Alvear.
(CATALANES EN LA ARGENTINA)

8.3. Diputat a l'exili

Des d'Argentina, el diputat Pere Cerezo s'incorporà des del primer minut a la lluita de l'exili per a la recuperació de les llibertats i institucions de Catalunya, participant en totes les iniciatives polítiques que s'organitzaren.

L'octubre de 1942, la revista *Catalunya* commemorava els deu anys de l'aprovació de l'Estatut d'Autonomia amb una enquesta a diverses personalitats, sobre la seva vigència i la nova situació política, a la qual Pere Cerezo contestava que *«Indubtablement l'Estatut de Catalunya ha de superar-se, millor dit ha d'establir-se la carta constitucional de la República Catalana tal com es dibuixà el gloriós dia del 14 d'abril amb les paraules i visió del primer President de Catalunya, Francesc Macià»* alhora que afirmava que *«l'estructuració futura de l'Estat espanyol necessita motllura nova; ha de basar-se en le pacte de pobles lliures: República Federal Ibèrica»*.[375]

El desembre de 1945 Pere Cerezo signava el Manifest del Comitè Pro Refugiats Catalans a França, que instava tots els residents de parla catalana d'Argentina, —balears, valencians i catalans del Principat— a socórrer amb urgència els compatriotes refugiats a França, amb diners, menjar, roba o medicaments, davant les necessitats peremptòries en una Europa que tot just acabava de sortir de l'infern de la Segona Guerra Mundial.[376]

Malgrat trobar-se a l'altra banda de l'Atlàntic, Pere Cerezo mantenia els contactes polítics amb les persones encarregades de reorganitzar la Generalitat de Catalunya i el Parlament a l'exili. La situació era complexa. La dispersió dels diputats, alguns a França, però d'altres a Anglaterra, Mèxic, Argentina, Xile, Bolívia... feia complicada una restitució d'unes institucions d'autogovern que, per tant, es trobaven en crisi. El Parlament s'hauria d'haver renovat el 1937, cosa que no s'havia produït per les circumstàncies bèl·liques. Per això els diputats elegits el 1932 conservaven l'acta d'aquells comicis. Per a conèixer les interioritats i també les dificultats existents per a mantenir viu un Parlament de Catalunya que ni tan sols es podia reunir, és especialment interessant la correspondència que Pere Cerezo va mantenir amb Josep Tarradellas, president de la Generalitat de Catalunya a l'exili.

Tarradellas havia accedit al càrrec, després de la renúncia per edat de Josep Irla, en una elecció que va tenir lloc el 8 d'agost de 1954 a l'ambaixada de la República espanyola a la Ciutat de Mèxic. Només una desena de diputats exiliats a Mèxic hi pogueren ser presencialment, però la resta dels vint-i-sis que hi participaren —alguns en l'exili interior a Catalunya, però la majoria exiliats a Europa i Amèrica— hi feren arribar el seu vot per correu. Des d'Argentina votaren Pere Cerezo i l'únic diputat de la Lliga que participà en aquella elecció, Josep Maria Casabò.

L'Arxiu Tarradellas, al Monestir de Poblet, guarda correspondència del diputat gironí amb el president que serveix per a conèixer l'opinió que tenia Pere Cerezo en relació a diversos temes de l'actualitat política catalana, espanyola i internacional. Així, per exemple, sabem que Tarradellas l'informava de la publicació del *«primer Diari Oficial publicat a l'exili»* o del *«proper Butlletí d'Informació de la Generalitat»* i, a més, aquell mateix 1957 li feia avinent: *«He cregut necessari recordar a tots els catalans, devant certes resolucions preses a l'exili, la ineludible necessitat de tenir en compte tothora els principis fonamentals de la nostra personalitat nacional»*.[377] Aquestes cartes tindrien resposta per part de Pere Cerezo, qui el 21 de desembre del mateix any li responia tot fent aquesta reflexió:

> *«Nosaltres, catalans exiliats per haver defensat els ideals de llibertat malgrat els molts anys d'exili i la dispersió, hauríem d'estar units en no oblidar. Som antifranquistes, som antimonàrquics i no podem renunciar als nostres principis de catalanistes i republicans.*
>
> *Molts creuen existeix la possibilitat de la restauració de la Republicà del 14 d'abril. En bona hora fos així. Ar-*

375 «Una enquesta sobre l'Estatut de Catalunya», *Catalunya* [Buenos Aires], octubre de 1942, p. 24-25.

376 «La ayuda a los catalanes refugiados en Francia», Galeuzca, gener de 1946, p. 283-284.

377 AMTM. Carta de Josep Tarradellas a Pere Cerezo, 27 d'abril de 1957, Saint-Martin-le-Beau.

Buenos Aires, 11 de setembre de 1960

Joan Rocamora, Joan Russinyol, Pere Cerezo, Joan Llorens i altres membres de la Col·lectivitat Catalana ofrenant una corona de flors al monument al «General San Martín y a los Ejércitos de la Independencia», en el primer acte dels Jocs Florals de la Llengua Catalana a l'exili.

(EL CASAL DE CATALUNYA DE BUENOS AIRES)

ribat aquest moment no hi hauria de mancar per la nostra part política i personal la sincera col·laboració però serà imprescindible ésser revisionista de la llei constitucional el tipus regional ha d'esser substituït pel de poble, l'experiència ha demostrat no podem continuar deixar-nos portar per la conllevancia, tampoc podem ni devem esser separatistes, tenim la obligació de fer la feina de fer sentir en tots els pobles d'Espanya els anhels, els desitjos politics de llibertat individuals i collectiva per establir la República Federal i s'ha de fomentar el camí que faciliti moderar la aspiració de la confederació republicana dels pobles ibèrics.

Per aquesta tasca ja no estem sols els catalans, sens dubte pensen com nosaltres els bascos i els gallecs, junts podríem fer bona feina, junts podem aspirar a l'èxit dels ideals de llibertat com a homes i com a pobles.

És evident que cap plaga ha estat eterna, la brutal situació que pateix Espanya pot fer crisis en qualsevol moment, produït el daltabaix és difícil afirmar com es podrà prendre part directa en la acció però sempre seria bo tenir un criteri o un estat de opinió amb el màxim de unitat possible com a catalans, com mes fort sia el conjunt mes fàcil es d'ésser escoltat.

Soc dels que opino que les institucions creades han de tenir vida en aquestes hores difícils, per mantenir un respecte al dret, per situar-nos en un pla de igualtat, per requerir justícia, per fer sentir i escoltar la nostra protesta, per possibilitar una transformació federal i avui i sempre per enfortir la personalitat de Catalunya.

Una afectuosa abraçada amb l'efecte de sempre, felicitats i bon any nou i que l'any 1958 sigui el de la realitat de la nostra llibertat com a homes i com a poble.»[378]

Davant de tots aquests plantejaments, Tarradellas no s'estaria de comentar alguns aspectes abordats pel seu interlocutor, i així, li respondria, després d'excusar-se per contestar tard per la *«gran feinada i moltes preocupacions que em produeix l'actitud de certs exiliats que es troben a França»*:

«No és hora ni de proclamar la República Catalana ni de donar suport a la restauració Monàrquica. Som catalans, republicans i antifranquistes, per tant no podem al meu entendre de cap de les maneres desviar-nos del camí que fa tants i tants anys varem emprendre. És evident que l'experiència i al temps al dia de demà ens obligarà a veure i a plantejar certs problemes d'una manera diferent de com ho eren abans.»[379]

A finals de 1958, Tarradellas informava Cerezo que segurament assistiria als Jocs Florals que se celebrarien a Mendoza, tot desitjant *«que em serà possible aviat saludar-vos personalment»*. A més, aprofitava la lletra per a fer-li saber que *«m'he permès donar el vostre nom al Sr. Cònsol de l'Argentina a París, per tal de que si ho creu necessari us pugui demanar informes referent a la meva persona»*.[380]

El viatge de Tarradellas per terres argentines va tenir lloc i ambdós amics van poder conversar personalment, tal com li agrairia el president més tard per carta:

«Estimat Diputat i amic,

No sé pas després de la meva estada entre vosaltres quantes i quantes vegades he pensat amb els bons consells que em vareu donar i com em va plaure escoltar el vostre pensament en relació a les nostres inquietuds. Encara que en el dia us vaig dir tot el meu agraïment, permeteu-me que avui us digui de nou que estimo profundament la vostra fidel amistat, que com sempre ja sabeu que ben sincerament hi corresponc, i que coincideixo completament amb la vostra manera de veure i pressentir els nostres problemes.»[381]

Un any després, el 22 de desembre de 1959, Pere Cerezo li envià una de les cartes amb més contingut,

378 AMTM. Carta de Pere Cerezo a Josep Tarradellas, 21 de desembre de 1957, Buenos Aires.

379 AMTM. Carta de Josep Tarradellas a Pere Cerezo, 3 de maig de 1958, Saint-Martin-le-Beau.

380 AMTM. Carta de Josep Tarradellas a Pere Cerezo, 8 d'octubre de 1958, Saint-Martin-le-Beau.

381 AMTM. Carta de Josep Tarradellas a Pere Cerezo, 5 de setembre de 1959, Saint-Martin-le-Beau.

Buenos Aires, 11 de setembre de 1960

Membres de la Comissió Organitzadora dels Jocs Florals de la Llengua Catalana a l'exili.

D'esquerra a dreta: Pere Cerezo, Joan Russinyol, Joan Llorens, Joan Prim i Santiago Rubió i Tudurí.

UB-BPR (CATALUNYA)

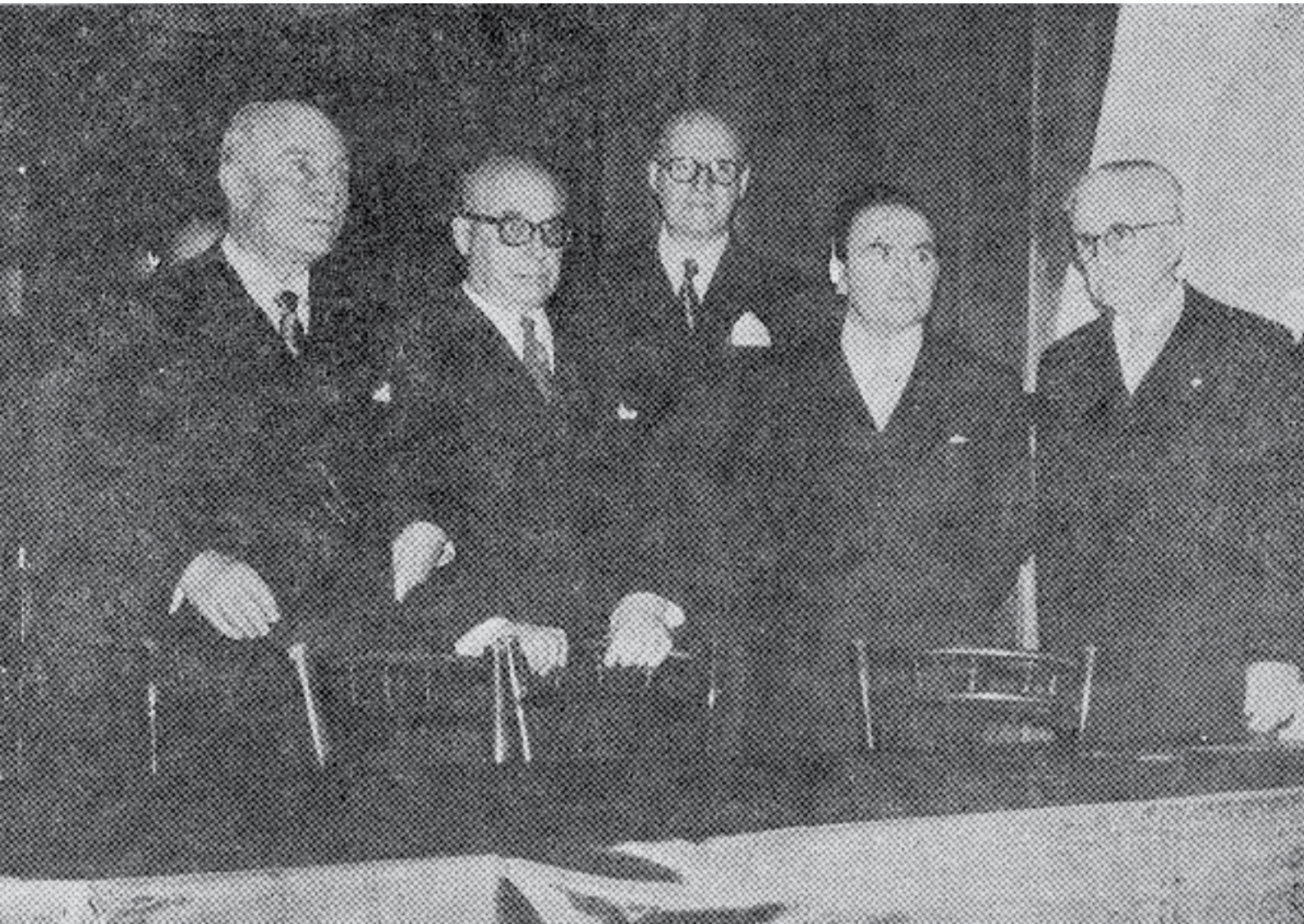

on detallava accions a fer des de l'exili, per a donar a conèixer la repressió del règim franquista. Sense reproduir-la completament, la missiva deia així:

«Seria bo en lo possible recollir tots els procediments injustos com infonamentats que periòdicament es realitzen a Catalunya contra persones, organismes, associacions obreres, ja sia per qüestions polítiques, socials, idioma, religiós i fins econòmiques, situacions judicials, processos, règim de presons, accions de policia o sia de tots els fets que sigui un atropell a la llibertat, als drets humans, a les reivindicacions socials i econòmiques del nostre poble. Del recull d'antecedents s'hauria de fer un fitxer pel dia de demà i també pel moment de tot allò que fos un aconteixement greu s'hauria de fer un informe documentat i seriós per estudiar:

A les comissions jurídiques i dels drets de la ONU

A les delegacions per transmetre als col·legis de advocats, als parlaments, universitats i organitzacions d'estudis jurídics donant nota resum a la premsa – i també articles relacionats en determinats diaris

Al Parlament Català que anyalment haurà de fer un període de sessions d'ordre polític donant a l'acte el màxim de solemnitat i de publicitat

2: Període de transició: És precís crear un clima de respecte a les institucions creades el 14 de Abril de 1931. La Generalitat de Catalunya, l'Estatut de Catalunya, el Parlament Català, tant a l'interior com a l'exterior han de comprendre que les institucions populars són les úniques per mantenir la unitat catalana i per senyalar el camí d'una necessària revisió de la legalitat. Ha de constar la possibilitat de procedir a l'autodeterminació de la voluntat popular però aquesta no pot esser factible d'una manera improvisada, és necessari un temps prudencial, organització dels partits polítics, formació ideològica, sinceritat democràtica. Possiblement seria un mitjà de comprensió i factor de respecte i de col·laboració amb les institucions.

Pensar si seria necessari designar per part de la Presidència de la Generalitat un consell de personalitats de les ciències, de les lletres, de les arts, de la política residents per diversos països per concretar opinions de conjunt de acció contra l'actual règim i posicions pel futur, converses que podrien donar-se a la publicitat

Buenos Aires, 11 de setembre de 1960
Cartell anunciador dels Jocs Florals de la Llengua Catalana a l'exili, a la porta d'entrada de la Facultat de Medicina de la Universidad de Buenos Aires.
(CATALUNYA)

Luján, 1968
Pere Cerezo
i la seva neta
Marga Cardona.
FCC

Posar en marxa la comissió de planejament, dels treballs realitzats celebrar anyalment un període de sessions del Parlament Català que seria un eficaç mitjà de propaganda fet pel que afecta a l'interior de Catalunya.

3: Règim polític per un pròxim futur. Cal palesar l'opinió interna i externa envers la conveniència d'establir contactes amb representacions d'altres pobles ibèrics per una acció d'orientar el camí d'arribar a conclusions d'establir la República Federal de plenes garanties nacionals.

4º Organització d'ajut o bé d'amics de Catalunya. A França, a Suïssa o Bèlgica s'hauria de veure si és possible organitzar una associació d'amics de Catalunya que cuidés directament de:

Ajudar els perseguits de l'acció judicial de la seva defensa i també de l'ajut econòmic a les famílies.

Visites periòdiques a Catalunya als empresonats per fets politics i socials contra el règim.

Relacions amb els organismes d'ajut internacional per establir contactes de confraternitat de l'exterior amb l'interior.

5º Pressupost de la Generalitat a l'Exili. Per atendre les suggerències manifestades per cobrir despeses de finalitats patriòtiques i humanes crec que es pot intentar la realització d'un pressupost majorment avui que s'han creat un servei de delegacions que podrien cuidar de recollir les quantitats necessàries o bé es podria intentar de fer un emprèstit patriòtic, em sembla més pràctic el pressupost fonamentat de les partides necessàries.

He fet un xic extensiva aquesta carta per si ha quelcom que creieu tot que pugui ésser recollit i portat a la pràctica de les realitzacions.»[382]

Situats ja al 1963, Tarradellas analitzava la situació a l'interior de Catalunya, amb una visió més optimista que la de feia un temps:

«Com us he dit en aquests darrers temps, a casa nostra si exceptuem els franquistes i els monàrquics es ben difícil trobar algú que estigui contra les nostres Institucions. Això era impensable fa uns anys, car la posició de certes persones que es diuen nacionalistes o catalanistes, ja sabeu que era més contra el que nosaltres representem, que contra el règim franquista. Avui dia, gràcies a la nostra fidelitat, podem dir que hem guanyat la batalla de la continuïtat de Catalunya, malgrat que certs elements tot i acceptant les nostres Institucions, emportats pels seus fracassos, tendeixen a treballar per tal de minimitzar-les».[383]

Com havia estat la tònica general fins aleshores, Cerezo demanava a Tarradellas unitat d'acció: *«Tota orientació política relacionada amb la llibertat de Catalunya ha de comptar amb la voluntat de lluita dels elements de l'interior i s'ha de procurar procedir en acció conjunta»*. D'una banda, no es mostrava massa convençut amb l'ajuda d'una comunitat internacional que veia allunyada i immersa en un mar de confusionisme, enmig de la Guerra Freda desenvolupada des del final de la Segona Guerra Mundial. I no s'estava de recordar l'actitud *«incomprensible»* de les democràcies occidentals deixant caure la República espanyola, *«donat el sentit legal, democràtic, liberal, humà de la seva implantació»*.

El debat sobre la situació dins l'Estat espanyol encara tindria un capítol més, ja que amb data 9 de gener de 1964, el president de la Generalitat de Catalunya a l'exili li comentava:

«En tot l'àmbit de la Península és evident que l'antifranquisme és el pa de cada dia. No hi ha dubte que el règim està podrit per dintre i que cada dia es va podrint més i més; però per altra banda, econòmicament, es sent molt fort car continua rebent tot l'ajut internacional, aquesta allau del turisme i el fet que l'emigració obrera aporta també a l'erari espanyol una quantitat de divises considerable. Naturalment tot això fa que tothom senti una basarda i una gran inquietud en llançar-se a accions de caire polític.»[384]

382 AMTM. Carta de Pere Cerezo a Josep Tarradellas, 22 de desembre de 1959, Buenos Aires.

383 AMTM. Carta de Josep Tarradellas a Pere Cerezo, 2 d'octubre de 1963, Saint-Martin-le-Beau.

384 AMTM. Carta de Pere Cerezo a Josep Tarradellas, 2 de gener de 1964, Buenos Aires.

Buenos Aires, setembre de 1971
Margarida Adroher i Pere Cerezo a la seva casa del carrer Moreto, als 45 anys del seu casament.
JMCC

8.4. Galeuzca

Una de les tasques polítiques més reeixides de Pere Cerezo en el seu exili argentí fou la d'impulsar l'activitat de Galeuzca, l'espai de trobada entre els representants de Galícia, el País Basc i Catalunya,

Bevent del precedent del Pacte de Compostel·la, signat el 25 de juliol de 1933 per diverses organitzacions de les tres nacions, el 9 de maig de 1941 veia la llum a Buenos Aires una reedició d'aquesta fórmula, impulsada per tres il·lustres exiliats: Castelao, Ramón María Aldasoro i Manuel Serra i Moret, que fins i tot arribaria a editar una revista homònima, *Galeuzca*, entre 1945 i 1946.

Una dècada després, a iniciativa del Consell de la Col·lectivitat Catalana, que Cerezo presidia, el 14 de juliol de 1958 va tenir lloc un gran acte de Galeuzca, que omplí de gom a gom el Teatro Presidente Alvear de Buenos Aires, comptant amb els parlaments d'un representant de cada comunitat: Ramón Suárez Picallo, Joaquín de Gamboa i Joan Rocamora. L'acte fou també un esdeveniment cultural, amb les actuacions dels orfeons gallec i del Casal de Catalunya, així com de danses basques. Però el més important va ser la Declaració de Propòsits, un manifest signat per les tres entitats impulsores: d'Irmandade Galega, Benito Cupeiro, Manuel Ucha i Denís Conles Tizado; d'Euzko Abertzale Alkartasuna, Pablo Archaneo, José María Azarola i Jesús de Zabala; i del Consell de la Col·lectivitat Catalana, Santiago Rubió i Tudurí, Jaume Vàchier i Pere Cerezo.

El text, després de repassar la trajectòria històrica de l'Estat espanyol, plena d'errors, fracassos i manca de llibertats, conclou amb un projecte de futur de respecte, reconeixement i convivència basat en cinc punts:

> *«1º Ante la evidente incapacidad del régimen centralista que ha gobernado España, declaramos la quiebra del Estado español. En consecuencia, manifestamos nuestro decidido propósito de continuar cooperando con todos nuestros esfuerzos para poner fin, lo antes posible, al régimen imperante y repudiamos desde ahora cualquier forma que quiera sustituirlo o que solapadamente pretenda continuarlo al margen de la voluntad popular libremente expresada.*
>
> *2º Inmediatamente después de la caída del régimen centralista y unitario, las Instituciones u organismos representativos de las nacionalidades procederán, en sus respectivos territorios, como únicos sujetos de Derecho público constituyente, de conformidad y con la intervención de las fuerzas democráticas de cada pueblo.*
>
> *3º Previo el reconocimiento del derecho de autodeterminación, se estudiará, en un plano de igualdad con los demás pueblos peninsulares, la creación de un organismo político plurinacional y democrático que nos vincule a todos voluntariamente como pueblos libres.*
>
> *4º Por geografía, por historia, por espiritualidad y por cultura, somos europeos y occidentales; y como tales, deseamos aportar a esa comunidad los bienes y los dones de nuestras culturas nacionales, florecidas con plena libertad de expresarse. También queremos ser europeos y occidentales en lo político. Queremos vivir y convivir pacíficamente en Europa y con Europa, participando y trabajando para enriquecer, como patrimonio común, su vida democrática, su progreso económico, técnico y científico y sus modos espirituales de respeto al hombre como ente anterior superior y posterior a toda forma estatal, coercitiva de los derechos naturales.*
>
> *5º Lograda así la plenitud y la libertad nacional de nuestros pueblos, y en pleno goce de los derechos, deberes y atributos que tal condición otorga, afirmamos, en virtud del derecho de autodeterminación de nuestras nacionalidades, nuestro deseo de trabajar de consuno con los demás pueblos peninsulares para que la justícia social, la prosperidad, la paz civil y civilizada, la cultura, la democracia y la libertad sean para todos bienes abundantes de disfrute común.»*[385]

El 3 de març de 1959, aprofitant l'estada a Buenos Aires de Fèlix Gordón Ordás, president del Govern republicà espanyol a l'exili, una representació de Galeuzca el visità per testimoniar-li el neguit generat per un recent memoràndum publicat pel seu govern, que en

385 «Galeuzca», *Catalunya* [Buenos Aires], agost de 1958, p. 1-2.

Girona

Fallece en Buenos Aires el último alcalde republicano

GIRONA
(Gironès)

Ha fallecido en Buenos Aires Pere Cerezo i Hernández, el que fuera último alcalde de la Girona republicana.

Pere Cerezo había nacido en Mendoza (Argentina) hacia 1890, pero a los cuatro años de edad se trasladó a Girona, de donde era originaria su familia. Perito mercantil, estuvo vinculado a la banca Coll y Cía de Girona y se dedicó a los seguros. Sus actividades políticas se desarrollaron dentro del Centro de Unión Republicana y ya antes de la Dictadura formó parte del consistorio municipal de la ciudad.

En 1931 fue nuevamente elegido para formar parte del Ayuntamiento: la candidatura en que figuraba Cerezo, que fue la triunfante, estaba integrada por elementos tan conocidos como Miquel Santaló, Darius Rahola, Pompeyo Pascual o Josep Maria Dalmau Casademont.

Al año siguiente era elegido para formar parte del Parlament de Catalunya en representación de la circunscripción de Girona dentro de la candidatura de Esquerra Republicana. Cerezo tuvo también una participación destacada en los sucesos de octubre de 1934, y fue, en compañía de los hermanos Garcia Vigneaux, acudió a las centrales eléctricas a dar órdenes para que se apagaran las luces de Girona, la cual en aquella noche de revuelta y de enfrentamientos con el ejército quedó totalmente a oscuras. Procesado por tal motivo en consejo de guerra, alegó que había seguido tal medida para evitar disturbios en la calle y para obligar a los transeúntes a que se retiraran a sus casas.

En junio de 1937 volvió de nuevo al Consell Municipal de Girona para suceder en la alcaldía a Expedito Durán, miembro de la CNT. Su gestión al frente del Ayuntamiento, en el que figuraban representantes de ERC, CNT y POUM, se prolongó hasta 1939. Rovira i Virgili en sus memorias sobre «Els darrers dies de la Catalunya republicana» comenta la noticia que circuló por Girona el 25 de enero de 1939: la desesperación de Cerezo. «Per què Pere Cerezo, que en diverses ocasions s'ha conduït com un home serè i enter, ha abandonat ara l'alcaldia de sobte i en una hora intempestiva, sense avisar ningú?».

Cerezo pasó la frontera aquel 25 de enero. Pocos días después, el 4 de febrero, la ciudad era ocupada por los ejércitos nacionales. Ya no volvería más a Girona.

Al pediatra doctor Pascual le gustaba revivir las elecciones de 1931 y repetir los nombres de los supervivientes Pascual Cerezo de L'Esquerra, Vilardell d'Acció Catalana y Bonmatí de la Lliga. ¿Quién podía pensar que en 1977 pasarían a mejor vida los dos últimos representantes de la formación republicana del carrer del Carme?

Josep Clara

SUSCRIBASE A
EL CORREO CATALAN

Fallecimiento de don Pedro Cerezo

En Buenos Aires, donde estaba exilado desde el año 1939, falleció el pasado día 14 de julio, el que fue alcalde de Gerona, don Pedro Cerezo Hernández, que había pertenecido a la Esquerra de Catalunya, desempeñando altos cargos políticos.

Durante muchos años, estuvo como dirigente de la antigua Banca Coll, de la calle de Ciudadanos, en el año 1931, fue elegido concejal, en las elecciones que trajeron la República. Fue teniente de alcalde en el consistorio presidido por don Miguel Santaló y más tarde, fue elegido diputado al Parlamento de la Generalidad y, posteriormente, durante el período de la guerra y en sus últimos tiempos, fue designado alcalde de Gerona, antes de su exilio.

Don Pedro Cerezo era un hombre muy inteligente y un verdadero autodidacta, habiéndose dedicado al ramo de seguros, cuyo trabajo continuó en Argentina, habiendo conseguido una importante cartera de asegurados.

El señor Cerezo era el último de los antiguos concejales de la Esquerra, elegidos en 1931, que aún vivía.

Descanse en paz.

Suscríbase a LOS SITIOS

Agost de 1977
Los Sitios i *El Correo Catalán* foren els únics mitjans que es feren ressò de la mort de Pere Cerezo, algunes setmanes després d'haver-se produït.
BC

el seu apartat *«Autonomías regionales»* posava en entredit el caràcter polític que hauria de tenir l'autogovern restaurat dels pobles peninsulars en una futura Espanya democràtica:

> «[...] *el Sr. Cerezo inicià l'exposició dient-li que els representants de Galeuzca a l'Argentina ens sentíem alarmats davant el fet que les institucions republicanes hagin publicat un memoràndum que inclou punts de contacte amb forces de l'interior i en el qual hom ignora l'existència dels Estatuts de Catalunya i Euzkadi i el plebiscit de Galícia. Nosaltres som tres pobles republicans —afegí— i, no obstant, el Govern que vostè presideix ens presenta en l'esmentat document una perspectiva ben incerta, pitjor que en l'anterior etapa republicana, ja que ens tornaria a l'estatus de 1931.»*[386]

Fruit d'aquesta polèmica, una setmana després, els representants de Galeuzca emeteren un comunicat on qualificaven els fets de molt greus i en el qual es refermaven en el manifest aprovat a Buenos Aires un any abans.[387]

8.5. Els últims dies d'un republicà oblidat

Pere Cerezo va passar la segona meitat de la seva vida a Buenos Aires, dedicat professionalment al sector de les assegurances, treballant a Laboratorios Bagó o a La Economía Comercial. Una de les persones amb qui va mantenir una estreta relació laboral va ser Eduardo Gómez, qui el recordava com un home sempre ben vestit, de tracte afable, que mai li havia explicat res de la seva rellevància política a la Catalunya republicana, i un excel·lent agent d'assegurances, un autèntic pioner a l'hora de dissenyar pòlisses.

Aquest negoci seria heretat per la filla Alberta, que juntament amb la seva germana Margarita, en nombroses ocasions retornarien a Catalunya per a retrobar-se amb l'altra germana, Carme, que vivia a Santa Coloma de Farners, on va morir el 2012. L'altre germà, Joan, s'havia casat i havia format una família tot afincant-se a Calahorra, a la Rioja, la terra natal dels avis paterns, on va morir el 1986. Havia estat entrenador de futbol professional en diversos equips de segona i de tercera divisió, com el CD Don Benito, el SD Ponferradina, el CD Calahorra, el CD Numancia o el CD Naval.

Ni Carme ni Joan van poder tornar a veure mai més el seu pare, que ja no es mouria de Buenos Aires, del carrer Moreto on vivia amb la família. Els metges li aconsellaren evitar situacions amb una forta càrrega emotiva, de manera que el retrobament amb els dos fills que havia deixat a Girona el 1939, no es produiria mai.

Malgrat això, va tenir més sort que la majoria dels seus companys del Parlament que moriren durant el llarg exili. Pere Cerezo va poder veure, a partir de 1975, la fi del franquisme i albirar un futur proper en el qual Catalunya recuperaria la llibertat i les institucions que la seva generació havien preservat.

Per contra, i per desgràcia, a Pere Cerezo li tocaria viure, en el tram final de la seva vida, el cinquè i més terrible dels cops d'estat del seu exili a Argentina, el del 24 de març de 1976, que provocaria milers de morts i de desapareguts i una dècada de governs militars.

Poc més d'un any després Pere Cerezo moriria, malalt, el 14 de juliol de 1977. Però en un món sense Internet, les notícies circulaven molt més lentament i així, dues setmanes més tard, el diari *Avui*, fent llista dels tretze diputats del Parlament encara vius, continuava comptant al nostre il·lustre exiliat a Buenos Aires.

No seria fins el 3 d'agost, que la notícia de la seva mort arribaria a Girona, a través del diari *Los Sitios.* El redactor, anònim, titulava la notícia amb un simple «Fallecimiento de don Pedro Cerezo» qualificat com a *«hombre muy inteligente»*.

El 17 d'agost, una altra notícia, més llarga i documentada, signada per Josep Clara a *El Correo Catalán*, era titulada «Fallece en Buenos Aires el último alcalde republicano», tot recordant-lo —amb Manuel Bonmatí, Pompeio Pascual i Ermengol Vilardell— com un dels quatre darrers supervivents d'aquell ajuntament republicà de 1931.

386 «Galeuzca i el Sr. Gordón Ordás», *Catalunya* [Buenos Aires], abril de 1959, p. 3-4.

387 «Comunicat de Galeuzca», *Catalunya* [Buenos Aires], maig de 1959, p. 5.

Girona, 10 de juliol de 2018

L'alcaldessa de Girona, Marta Madrenas i el patró de la Fundació Josep Irla, Josep Huguet, mostrant els carnets d'alcalde de Girona i de diputat al Parlament de Catalunya de Pere Cerezo, en l'acte de recepció a l'Ajuntament, de la documentació donada per la família, a través de la Fundació Josep Irla.

AMGi

La pèrdua de Pere Cerezo va suposar un sotrac per a la família, i és per aquest motiu que la vídua, Margarida Adroher, va fer mans i mànigues per intentar obtenir alguna mena de subsidi per part de l'Estat espanyol, sempre en va.[388]

Des de la seva mort, la memòria i el record de Pere Cerezo, com el de tants altres exiliats, va quedar en l'oblit, custodiat només per la seva vídua, Margarida Adroher, fins que a la mort d'ella, el 14 de febrer de 1992, la seva filla petita Alberta, que va viure sempre a Buenos Aires, va tenir cura de la documentació.

Alberta va traspassar l'any passat, 2017, però l'altra filla, Margarita, i la neta, Marga Cardona, van continuar guardant els papers de Pere Cerezo que em lliuraren personalment a Corrientes per tal que, a través de la Fundació Josep Irla, arribessin a l'Arxiu Municipal de Girona, com s'ha esdevingut finalment aquest passat juliol.

Esperem que el present llibre, un treball de recerca biogràfica impulsat per la Fundació Josep Irla amb la col·laboració de la Diputació i de l'Ajuntament de Girona, ajudi a posar fi a un oblit tan llarg i a fer justícia amb la vida i l'obra d'aquest homenot gironí amb passaport argentí, que amb el seu compromís, empenta i bonhomia va deixar petja a ambdós costats de l'Atlàntic.

388 AMGi. Carta de Margarida Adroher al Ministre de l'Interior espanyol, 12 de gener de 1981, Buenos Aires.

Fons documentals i gràfics consultats

ACRI	Arxiu Comarcal del Ripollès
ADAM	Antoni Dalmau i Alcalde-Moraño, Girona
ADG	Arxiu Diocesà de Girona
ADNM	Archivo de la Dirección Nacional de Migraciones, Buenos Aires
ADPO	Arxius Departamentals dels Pirineus Orientals, Perpinyà
AFB	Arxiu Fotogràfic de Barcelona
AGA	Archivo General de la Administración, Alcalá de Henares
AGN	Archivo General de la Nación, Buenos Aires
AGN-DAI	Departamento Archivo Intermedio
AGN-DDE	Departamento Documentos Escritos
AGN-DDF	Departamento Documentos Fotográficos
AHCB	Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona
AHD	Archivo Histórico Diocesano, Logronyo
AHG	Arxiu Històric de Girona
AHN	Archivo Histórico Nacional, Madrid
APJPP	Arxiu Patrimonial de Josep Puig Pujades, Figueres
AMGi-CRDI	Arxiu Municipal de Girona Centre de Recerca i Difusió de la Imatge
AMREC	Archivo del Ministerio de Relaciones Exteriores y Culto, Buenos Aires
AMTM	Arxiu Montserrat Tarradellas i Macià, Poblet
ANC	Arxiu Nacional de Catalunya Sant Cugat del Vallès
ATMT3	Archivo del Tribunal Militar Territorial Tercero, Barcelona
BC	Biblioteca de Catalunya, Barcelona
BPCR	Biblioteca Pública Carles Rahola, Girona
BFC	Biblioteca Fages de Climent, Figueres
BNRA	Biblioteca Nacional de la República Argentina [Mariano Moreno], Buenos Aires
BVPH	Biblioteca Virtual de Prensa Histórica
CCBA	Casal de Catalunya, Buenos Aires
CDMH	Centro Documental de la Memoria Histórica, Salamanca
CE	Curial Edicions, Barcelona
CEMLA	Centro de Estudios Migratorios Latinoamericanos, Buenos Aires
FCC	Família Cardona-Cerezo, Corrientes
FDB	Família Dot-Bohigas, Ciutat de Mèxic
FJI	Fundació Josep Irla, Barcelona
FRM	Fundació Rafael Masó, Girona
JGF	Jordi Galí i Farrés, Mata
JMCC	Josep Maria Corrales i Cerezo, Santa Coloma de Farners
PC	Parlament de Catalunya, Barcelona
RCM	Registro Civil de Matute
UB-BPR	Universitat de Barcelona Biblioteca del Pavelló de la República
USAM	Archivio Ufficio Storico Stato Maggiore dell'Aeronautica Militare, Roma

Santa Coloma de Farners, 28 de setembre de 2004
Les germanes Margarita Cerezo Adroher
i Carme Cerezo i Palahy, al peu de les escales
de l'església parroquial.
JMCC

Testimonis consultats

Marga	Cardona Cerezo	Neta
Alberta	Cerezo Adroher	Filla
Margarita	Cerezo Adroher	Filla
Juan Pedro	Cerezo Miranda	Net
Josep Maria	Corrales i Cerezo	Net
Eduardo	Gómez	Company de feina a Seguros Victoria

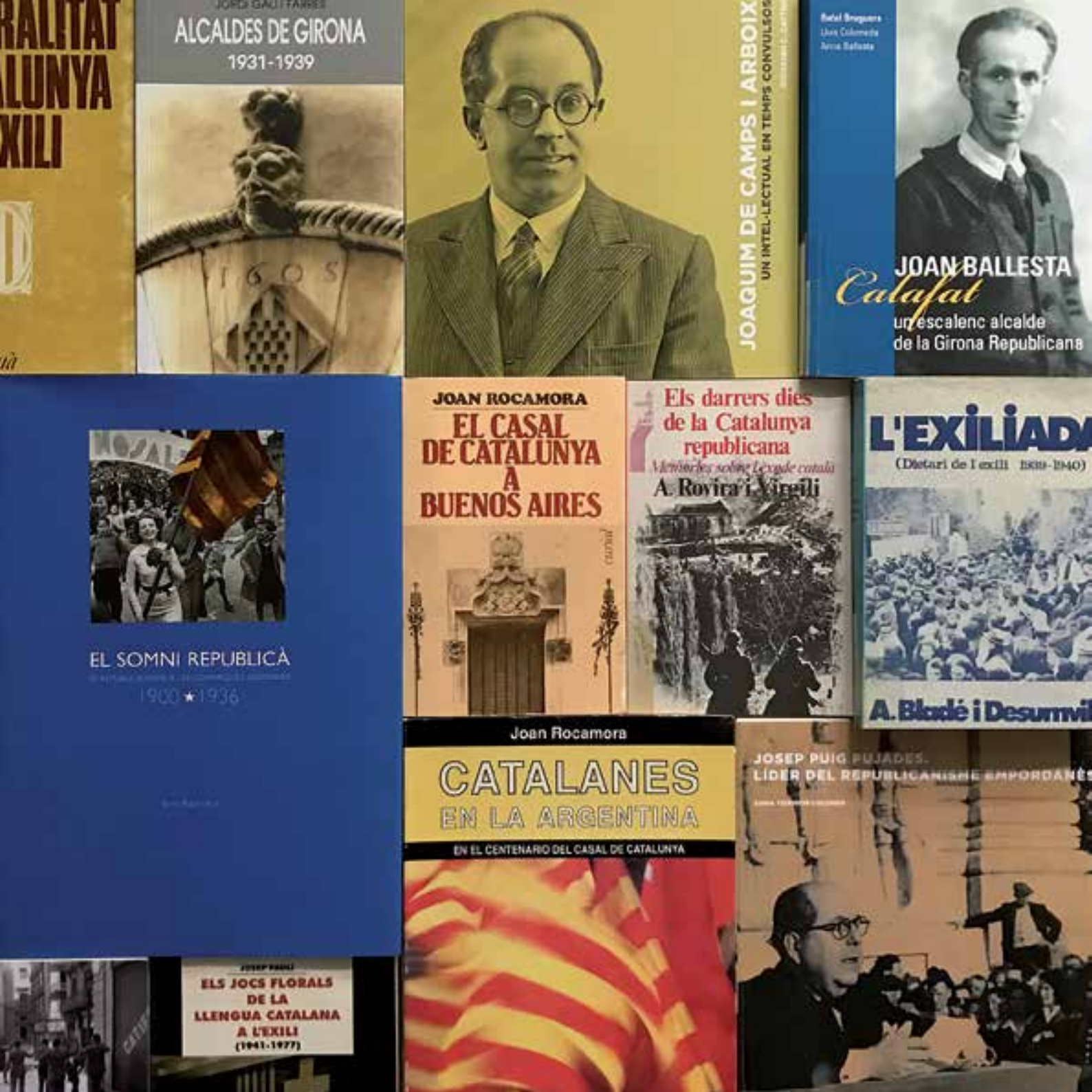
ALCALDES DE GIRONA
1931-1939
JOAQUIM DE CAMPS I ARBOIX
UN INTEL·LECTUAL EN TEMPS CONVULSOS
JOAN BALLESTA
Calafat
un escalenc alcalde
de la Girona Republicana
EL SOMNI REPUBLICÀ
1900 ★ 1936
JOAN ROCAMORA
EL CASAL DE CATALUNYA A BUENOS AIRES
Els darrers dies de la Catalunya republicana
A. Rovira i Virgili
L'EXILIADA
(Dietari de l'exili 1939-1940)
A. Blasdé i Desumvil
Joan Rocamora
CATALANES EN LA ARGENTINA
EN EL CENTENARIO DEL CASAL DE CATALUNYA
JOSEP PUIG PUJADES.
LÍDER DEL REPUBLICANISME EMPORDANÈS
ELS JOCS FLORALS DE LA LLENGUA CATALANA A L'EXILI
(1941-1977)

Bibliografia

A. Obra pròpia de Pere Cerezo

1. Articles

«Cultura obrera», *Acció Ciutadana*, 2 de setembre de 1932, p. 4 [també a *Clam Popular*, 12 de novembre de 1932, p. 2-3].
«Els treballadors de la terra», *Acció Ciutadana*, 16 de setembre de 1932, p. 3-4.
«[Els candidats]», *Acció Ciutadana*, 17 de novembre de 1932, p. 6.
«Legislació social», *Acció Ciutadana*, 14 d'abril de 1933, p. 5 [també a Clam Popular, 15 d'abril de 1933, p. 2].
«Una lluita electoral», *Acció Ciutadana*, 22 de setembre de 1933, p. 4.
«Escoles», *L'Horitzó*, 12 d'octubre de 1935, p. 2.
«Carnet Electoral», *Empordà Federal*, 3 de novembre de 1935, p. 2.
«Cacics», *Empordà Federal*, 9 de novembre de 1935, p. 4.
«Experiències», *Empordà Federal*, 21 de desembre de 1935, p. 1-2.
«Lliga Catalana no és autonomista», *Empordà Federal*, 4 de gener de 1936, p. 1-2.
«El preu d'arrendament de les terres», *Empordà Federal*, 18 de gener de 1936, p. 1.
«El patriotisme de Lliga Catalana», *Empordà Federal*, 25 de gener de 1936, p. 2 [també a L'Autonomista, 28 de gener de 1936, p. 1].
«Un gastament», *L'Autonomista*, 25 de gener de 1936, p. 1
«Si no fos que...», *Empordà Federal*, 1 de febrer de 1936, p. 2.
«Treballadors de la terra, penseu-hi», *Esquerra*, 8 de febrer de 1936, p. 4.
«Els isidristes són la revolució», *Empordà Federal*, 15 de febrer de 1936, p. 2.
«Esquerra vol dir humanisme», *Esquerra*, 15 de febrer de 1936, p. 2.
«Un esperit fort», *Empordà Federal*, 11 d'abril de 1936, p. 2.
«Avantatges de la Llei de Contractes de Conreu», *L'Autonomista*, 22 de desembre de 1937, p. 1
«Desè aniversari del Parlament de Catalunya», *Ressorgiment*, desembre de 1942, p. 5.159-5.160.

2. Manifestos col·lectius

— «L'Assemblea dels Ajuntaments de Catalunya», *Renovació*, 2 de maig de 1919, p. 1-2.
— «La protesta de nuestro Ayuntamiento», *El Norte*, 11 de maig de 1920, p. 2.
— «Manifest republicà», *L'Autonomista*, 1 d'abril de 1931, p. 1.
— «Manifest dels candidats d'Esquerra Republicana de Catalunya a la circumscripció de Girona», *L'Autonomista*, 2 de novembre de 1932, p. 2 [també a *Acció Ciutadana*, 4 de novembre de 1932, p. 1-2; a *Clam Popular*, 5 de novembre de 1932, p. 1-2; i a *El Programa*, 13 de novembre de 1932, p. 1].
— «Els Diputats d'Esquerra Republicana per la circumscripció de Girona als seus electors», *Clam Popular*, 3 de desembre de 1932, p. 1.
— «Empordanesos!», [Crida als "Empordanesos!" de la Candidatura d'Esquerra Republicana per a les eleccions al Parlament de Catalunya], 1932.
— «Els empresonats a l'opinió», *L'Autonomista*, 10 de febrer de 1936, p. 1.
— «Galeuzca», *Catalunya* [Buenos Aires], agost de 1958, p. 1-2.

B. Articles sobre Pere Cerezo

ALBERT I GENERÓ, Arnau; VALL I SEGURA, Josep. «L'alcalde de la Girona en guerra», a *Revista de Girona*, juliol-agost 2016, p. 42-43.
«Arribada», *Ressorgiment*, novembre de 1941, p. 4.958.
CLARA I RESPLANDIS, Josep. «Fallece en Buenos Aires el último alcalde republicano», *El Correo Catalán*, 17 d'agost de 1977.
«Demostració a Pere Cerezo», *Ressorgiment*, juny de 1962, p. 8.863.
«Fallecimiento de don Pedro Cerezo», *Los Sitios de Gerona*, 3 d'agost de 1977, p. 3.
GALÍ I FARRÉS, Jordi. «Pere Cerezo i Hernáez», a *Alcaldes de Girona: 1931-1939*. Girona: Ajuntament de Girona, 2016, p. 185-209.
MANENT I SEGIMON, Albert (dir.). «Cerezo i Hernáez, Pere», a *Diccionari dels catalans d'Amèrica: contribució a un inventari biogràfic, toponímic i temàtic.* Vol. 1. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1992, p. 422-423.
«Parla el diputat Pere Cerezo», *L'Autonomista*, 4 de setembre de 1936, p. 1.
«Parla el diputat Pere Cerezo», *L'Autonomista*, 4 de setembre de 1936, p. 1.
«Pere Cerezo Hernáez, Alcalde de Girona», *L'Autonomista*, 16 de juny de 1937, p. 1.
«Pere Cerezo Hernaez, Alcalde de Girona», *L'Autonomista*, 12 de febrer de 1938, p. 1.
VILÀ-BISA, Joaquim. «Reportatges de la Humanitat. Presons de Catalunya, la de Girona. El diputat senyor Pere Cerezo i el comissari de policia senyor Gómez Serrano compleixen condemnes de 12 i 8 anys respectivament», *La Humanitat*, 18 de juliol de 1935, p. 12.

C. Bibliografia general

AA.DD. «Balanç d'un segle», a *Revista de Girona*, núm. 200 (número extraordinari 2000).

— *Libro blanco de Cataluña.* Buenos Aires: Ediciones de la Revista de Cataluña, 1956.

— *Esquerra Republicana de Catalunya: 70 anys d'història, 1931-2001.* Barcelona: Columna, 2001.

— «La ciutat de Girona al segle XX», a *L'Avenç*, maig de 1983, p. 33-72.

— *La Dictadura de Primo de Rivera: estudis sobre les comarques gironines.* Girona: Centre d'Estudis Històrics i Socials, 1992.

— *La Guerra Civil a les comarques gironines: 1936-1939.* Girona: Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 1986.

— *La II República, 60 anys després: estudis sobre les comarques gironines.* Girona: Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 1991.

ADROHER I PASCUAL, Antònia; ROSA I BASERBA, Carmel. *La llavor dels somnis.* Girona: CCG Edicions, 2001.

ALBERCH I FUGUERAS, Ramon; ARAGÓ I MASÓ, Narcís-Jordi. *75 anys de Girona.* Barcelona: Fundació Caixa de Pensions, 1984.

ALBERCH I FUGUERAS, Ramon. *La població de Girona: segles XIV-XX.* Girona: Institut d'Estudis Gironins, 1985.

ALCALÁ ZAMORA, Niceto. *Memorias.* Barcelona: Planeta, 1977.

ALSINA, Juan A. *Memoria del Departamento General de Inmigración correspondiente al año 1890.* Buenos Aires: Imprenta de Pablo E. Coni e hijos, 1891.

— *Memoria del Departamento General de Inmigración correspondiente al año 1891.* Buenos Aires: Imprenta de Pablo E. Coni e hijos, 1892.

— *Memoria del Departamento General de Inmigración correspondiente al año 1893.* Buenos Aires: Imprenta de Pablo E. Coni e hijos, 1894.

— *Memoria del Departamento General de Inmigración correspondiente al año 1894.* Buenos Aires: Imprenta de Pablo E. Coni e hijos, 1895.

AMETLLA I COLL, Claudi. *Memòries polítiques.* Barcelona: Pòrtic, 1963-1985.

AJUNTAMENT DE GIRONA. *Escola Prat de la Riba la primera pedra de la qual fou posada per S. E. el President de la Generalitat de Catalunya Lluís Companys, el Conseller de Cultura, Carles Pi i Suñer, l'Alcalde de Girona, Pere Cerezo Hernáez, el Conseller de Cultura de l'Ajuntament, Josep Maria Dalmau Casademont el dia 24 de juliol del 1938.* Girona: Ajuntament de Girona, 1938.

— COMISSIÓ DE GOVERN. *3 mesos de govern municipal.* Girona: Gràfiques Darius Rahola, 1937.

BLADÉ I DESUMVILA, Artur. *L'exiliada: dietari de l'exili, 1939-1940.* Barcelona: Pòrtic, 1976.

BOADAS I RASET, Joan [et al.]. *Segona República i Guerra Civil a Girona: 1931-1939.* Girona: Ajuntament de Girona, 2006.

BOADAS I RASET, Joan; GIRONELLA I DELGÀ, Anna. *La tria de l'arxiver: documents de l'Arxiu Municipal de Girona.* Girona: Ajuntament de Girona, 2014.

BOSCH I CUENCA, Pere. *La lluita per la terra.* Girona: Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines, Universitat de Girona i Documenta Universitaria, 2015.

BRUGUERA I BATALLA, Rafel. *Joan Ballesta Calafat, un escalenc alcalde de la Girona republicana.* Girona: CCG Edicions, 2008.

CABRUJA I AUGUET, Agustí. *Polítics i escriptors gironins durant la segona República: anècdotes i records.* Girona: Ajuntament de Salt, Diputació de Girona, 1987.

CAMPS I ARBOIX, Joaquim de. *Després del 6 d'Octubre: política d'Esquerra a Catalunya.* Barcelona: Llibreria Catalònia, 1935.

— *El Parlament de Catalunya: 1932-1936.* Barcelona: Edicions 62, 1976.

— *Història de la llei de contractes de conreu.* Barcelona: Rafael Dalmau, 1971.

CASTELLS I BENOSA, Víctor. *Catalans d'Amèrica per la independència.* Barcelona: Pòrtic, 1986.

— *Nacionalisme català a l'exili: 1936-1939.* Barcelona: Rafael Dalmau, 2005.

CATTINI, Giovanni C. *Joaquim de Camps i Arboix: un intel·lectual en temps convulsos.* Barcelona: Fundació Josep Irla, 2015.

CLARA I RESPLANDIS, Josep. «De la desamortització a la Guerra Civil», a AA.DD. *Girona: construir la ciu-*

tat (II). Girona: Ajuntament de Girona, 2014, p. 91-116.
— *El personal polític de l'Ajuntament de Girona: 1917-1987.* Girona: Centre d'Estudis Històrics i Socials, 1987.
— «El personal polític de l'Ajuntament de Girona (1930-1936)», a *Revista de Girona*, 1984, p. 158-167.
— «El personal polític de l'Ajuntament de Girona (1936-1939)», a *Revista de Girona*, 1984, p. 243-255.
— «Els Fets de Maig de 1937 a la regió de Girona», a *Revista de Girona*, 1986, p. 33-37.
— «Girona sota les bombes (1936-1939)», a *Revista de Girona*, 1983, p. 331-344.
— *Introducció a la història de Girona.* Salt: Edicions del Pèl, 1983.
— *Les eleccions municipals del 1931 a Girona.* Barcelona: Rafael Dalmau, 1975.
CORNELLÀ I ROCA, Pere. *Les eleccions de la Segona República a la ciutat de Girona: 1931-1936.* Girona: Dalmau Carles Pla, 1975.
COSTA I FERNÁNDEZ, Lluís (dir.). *Història de Girona.* Girona: CCG Edicions, 2006.
— *Història de la premsa a la ciutat de Girona: 1787-1939.* Girona: Ajuntament de Girona, Institut d'Estudis Gironins i Diputació de Girona, 1987.
— *La Dictadura de Primo de Rivera (1923-1930): comunicació i propaganda a les comarques gironines.* Barcelona: Rafael Dalmau, 1995.
DEVOTO, Fernando. *Historia de la inmigración en la Argentina.* Buenos Aires: Sudamericana, 2003.
DÍAZ I ESCULIES, Daniel. *El catalanisme polític a l'exili: 1939-1959.* Barcelona: La Magrana, 1991.
— «La Generalitat de Catalunya a l'exili (1939-1977)», a *L'Avenç*, juliol-agost 1994, p. 22-29.
DUARTE I MONTSERRAT, Àngel. *Història del republicanisme a Catalunya.* Vic: Eumo; Lleida: Pagès, 2004.
EGIDO LEÓN, Ángeles; EIROA SAN FRANCISCO, Matilde (eds.). *Los grandes olvidados: los republicanos de izquierda en el exilio.* Madrid: Centro de Investigación y Estudios Republicanos, 2002.
FABRE I FORNAGUERA, Jaume. *Girona entre 4 rius: l'origen dels carrers i barris de la ciutat.* Girona: Ajuntament de Girona, 1986.
— «Miquel Gayolà: juliol de 1936 a Girona», a *L'Avenç*, abril de 1984, p. 22-26.
FAULÍ, Josep. *Els Jocs Florals de la Llengua Catalana a l'exili. (1941-1977).* Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2002.
FERNÁNDEZ, Alejandro. «La veritable unió. The Republican exile and Buenos Aires's Catalanism public spheres», a *Signos Históricos*, gener-juny 2016, p. 12-35.
FERRER I SANCHIS, Miquel. *La Generalitat de Catalunya a l'exili.* Barcelona: Aymà, 1977.
GALEANO, Eduardo. *El cazador de historias.* Buenos Aires: Siglo Veintiuno, 2016.
GALÍ I FARRÉS, Jordi. *Alcaldes de Girona: 1931-1939.* Girona: Ajuntament de Girona, 2016.
GIRONELLA I POUS, José María. *Los cipreses creen en Dios.* Barcelona: Planeta, 2006.
GURRÍA GARCÍA, Pedro A.; LÁZARO RUIZ, Mercedes. *Tener un tío en América: la emigración riojana a Ultramar, 1880-1936.* Logroño: Instituto de Estudios Riojanos, 2002.
IVERN I SALVÀ, Maria Dolors. *Esquerra Republicana de Catalunya: 1931-1936.* Barcelona: Abadia de Montserrat, 1988.
LÓPEZ I ESTEVE, Manel. *Els Fets del 6 d'octubre de 1934.* Barcelona: Base, 2003.
MANENT I SEGIMON, Albert (dir.). *Diccionari dels catalans d'Amèrica: contribució a un inventari biogràfic, toponímic i temàtic.* Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1992.
MAYMÍ I RICH, Josep. *La Girona convulsa: entre la il·lusió i el desencís, 1923-1939.* Girona: Ajuntament de Girona, Diputació de Girona, 2004.
MESQUITA I MONTON, Manel. *Quatre pobles en un segle: 1862-1963. L'annexió a Girona dels municipis de Palau-sacosta, Sant Daniel i Santa Eugènia de Ter.* Girona: Ajuntament de Girona, 2013.
MOLI I FRIGOLA, Montserrat. «La Ciutat Escolar Prat de la Riba. Cinquanta anys de l'oblidada utopia somniadora de Ricard Giralt Casadesús», a *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, desembre de 1986, p. 109-119.
NADAL I FARRERAS, Joaquim. «De la Girona morta a la Girona nova», a AA.DD. *El govern de la ciutat (II):*

de la Guerra del Francès a la fi del franquisme. Girona: Ajuntament de Girona, 2012, p. 119-172.

ORRIOLS, Álvaro de. *Las hogueras del Pertús: diario de la evacuación de Cataluña*. A Coruña: Edicios do Castro, 2008.

PÉREZ ROMAGNOLI, Eduardo. «Plagas de la agricultura en Mendoza: la langosta en los comienzos de la vitivinicultura moderna (1890-1900)», a Revista de Historia Americana y Argentina, 2011, p. 113-134.

PLA I CARGOL, Joaquim. *Gerona en el primer tercio del siglo XX.* Girona: Dalmau Carles, Pla, 1956.

PLA I CASADEVALL, Josep. *Girona: un llibre de records.* Barcelona: Selecta, 1952.

PRAT I PONS, Jaume; PERICOT I DILMÉ, Jordi. *Bombes sobre Girona. La defensa passiva a la Guerra Civil (1936-1939): barricades, trinxeres i refugis antiaeris.* Girona: Ajuntament, 2012.

PUIG I OLIVÉ, Lluís Maria de. «Revolució, restauració i dictadura (1868-1931)», a AA.DD. *El govern de la ciutat (II): de la Guerra del Francès a la fi del franquisme.* Girona: Ajuntament de Girona, 2012, p. 97-118.

PUIG PUJADES, Josep. *Ell, a la presó.* Girona: Gràfiques Darius Rahola, 1938.

PUIGBERT I BUSQUETS, Joan. *La Girona de la Restauració: Girona, 1874-1923.* Girona: Diputació de Girona, Ajuntament de Girona, 1995.

PUJOL I CASADEMONT, Enric (dir.). *El somni republicà: el republicanisme a les comarques gironines, 1900-1936.* Barcelona: Viena Edicions, Casa de Cultura de la Diputació de Girona, 2009.

RAHOLA I LLORENS, Carles. *La Ciutat de Girona.* Barcelona: Barcino, 1929.

— «Notes sobre la proclamació de la República a Girona», a *Revista de Catalunya*, juny de 1931, p. 493-505.

RIBERA I RUSTULLET, Carles; DOMÈNECH I CASADEVALL, Gemma. «Camins de sortida. L'exili gironí del 1939», a AA.DD. *Girona 1939-1953: exilis, repressions i complicitats.* Girona: Ajuntament de Girona, 2009, p. 53-82.

ROCAMORA I CUATRECASAS, Joan. *El Casal de Catalunya a Buenos Aires: catalans a l'Argentina.* Barcelona: Curial, 1991.

— *Catalanes en la Argentina: en el centenario del Casal de Catalunya.* Buenos Aires: Artes Gráficas El Fénix, 1992.

— *Records d'un exiliat a Amèrica: entrevista a Joan Rocamora i Cuatrecasas.* Barcelona: Rafael Dalmau Editor, 1995.

ROIG, Arturo; LACOSTE, Pablo; SATLARI, María Cristina. *Mendoza a través de su historia.* Mendoza: Caviar Bleu, 2004.

— *Mendoza, cultura y economía.* Mendoza: Caviar Bleu, 2004.

ROVIRA I VIRGILI, Antoni. *Cartes de l'exili: 1939-1949.* Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2002.

— *Els darrers dies de la Catalunya republicana*. Barcelona: Curial, 1976.

SACCHI DE CERIOTTO, María Antonieta. *La profesión musical en el baúl: músicos españoles inmigrantes radicados en Mendoza a comienzos del siglo XX.* Mendoza: Editorial de la Universidad Nacional de Cuyo, 2007.

SARRAMONE, Alberto. *Los abuelos inmigrantes: historia y sociología de la inmigración argentina.* Buenos Aires: Editorial Biblos Azul, 1999.

SOLÉ I SABATÉ, Josep Maria; VILARROYA I FONT, Joan. *Catalunya sota les bombes: 1936-1939.* Barcelona: Abadia de Montserrat, 1986.

SOLER I GIRONELLA, Joan. «El 19 de juliol del 1936 a Girona», a *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, 1982, p. 311-328.

SUREDA I CANALS, Pere Joan. *Girona sota el consell municipal revolucionari: 16 d'octubre de 1936 – 30 de juny de 1937.* Girona: Curbet, 2016.

SURÓS I PERACAULA, Joan. «Conflictes socials a Girona en els primers anys de la II República», a *Revista de Girona*, 1989, p. 32-36.

TEIXIDOR I COLOMER, Anna. *Josep Puig Pujades: líder del republicanisme empordanès.* Barcelona: Fundació Josep Irla, 2013.

TERMES, Josep (coord.). *Història de Catalunya. Vol. 6: De la revolució de setembre a la fi de la guerra civil: 1868-1939.* Barcelona: Edicions 62, 1987.

VILAR, Pierre. *La guerra civil espanyola.* Barcelona: Crítica, 1986.

VINYAS I COMAS, Joan. *Memòries d'un gironí.* Girona: Col·legi de Periodistes de Catalunya, 2002.
XIFRA I RIERA, Ramon. *El catalanisme a Girona durant l'any 1933.* Girona: [Imp. Salomón Marqués], 1934.

D. Publicacions institucionals

Boletín de la Cámara Agrícola del Ampurdán (Figueres)
Boletín de la Sociedad Económica de Amigos del País de Gerona (Girona)
Boletín Oficial de la Provincia de Gerona (Girona)
Boletín Oficial de la Provincia de Logroño (Logronyo)
Hoja Oficial de la Provincia de Barcelona (Barcelona)
Gaceta de Madrid (Madrid)

E. Premsa

ABC (Madrid)
Abril (Vilafranca del Penedès)
Acció Ciutadana (Girona)
Anuncio (Girona)
Ara (Palafrugell)
Autonomista, L' (Girona)
Avui (Barcelona)
Baix-Empordà (Palafrugell)
Catalunya (Buenos Aires)
Ciutat, La (Barcelona)
Ciutat d'Olot, La (Olot)
Clam Popular (Ripoll)
Comarca, La (Olot)
Consell (Girona)
Correo Catalán, El (Barcelona)
Costa Brava, La (Sant Feliu de Guíxols)
Dia, El (Manresa)
Diari de Girona / Diario de Gerona (Girona)
Empordà Federal (Figueres)
Espurna, L' (Girona)
Esquerra (Olot)
Galeuzca (Buenos Aires)
Heraldo de Gerona (Girona)
Hoja Oficial del Lunes (Madrid)
Horitzó, L' (Barcelona)
Humanitat, La (Barcelona)
Humanitat, La (Ciutat de Mèxic)
Humanitat, La (Montpeller)
Isleño, El (Palma de Mallorca)
Libertad (Figueres)
Libertad, La (Madrid)
Lluita (Vic)
Lucha, La (Girona)
Norte, El (Girona)
Onada, L' (Sant Feliu de Guíxols)
Opinió, L' (Barcelona)
Pirineo, El (Girona)
Poble, El (Sabadell)
Prensa, La (Buenos Aires)
Presencia / Presència (Girona)
Programa, El (Sant Feliu de Guíxols)
Punt Diari (Girona)
Renovació (Tarragona)
Ressorgiment (Buenos Aires)
Rioja, La (Logronyo)
Sitios de Gerona, Los (Girona)
Última Hora (Barcelona)
Vanguardia, La (Barcelona)
Veu de Calonge, La (Calonge)
Veu de Catalunya, La (Barcelona)

Índex onomàstic

x

Pere Cerezo i Hernàez (Mendoza, 1890 – Buenos Aires, 1977) va néixer a Argentina fill d'una família d'immigrants de la Rioja que s'instal·laren a Girona quan tenia sis anys. Fou així com l'infant «Pedro» esdevingué el jove «Pere», socialitzant-se des de ben menut en una Girona popular i menestral impregnada d'ideals republicans.

El 1915 presidia el Centre d'Unió Republicana i de 1918 a 1922 esdevenia regidor. La Dictadura de Primo de Rivera suposà un parèntesi que finalitzà el 1931 quan amb la proclamació de la República fou de nou electe municipal, aquest cop per Esquerra Republicana, de la qual en fou membre del Comitè Executiu Nacional i diputat al Parlament de Catalunya.

Elegit alcalde de Girona, enmig de la Guerra Civil i fins a la seva fi, va haver de fer front a les vicissituds del moment: refugiats, proveïments, bombardejos...

La fi del conflicte suposà l'exili a l'Argentina natal, però no la fi del seu compromís catalanista i republicà. A l'altra banda de l'Atlàntic, va presidir el Casal de Catalunya de Buenos Aires i va impulsar els Jocs Florals de la Llengua Catalana de 1960.

FUNDACIÓ JOSEP IRLA

Ajuntament de Girona

Jordi Galí i Farrés (Porqueres, 1989)
Llicenciat en Història per la Universitat de Girona, on també ha cursat estudis de Comunicació Cultural. Ha estat membre de l'Institut de Recerca Històrica de la mateixa universitat, col·laborant en diversos projectes vinculats a la història social i econòmica. Màster en Educació, actualment és professor d'ensenyament secundari i membre del «Grup de Treball Exili, Deportació, Holocaust Alt Empordà». El 2016 va publicar *Alcaldes de Girona (1931-1939).*